

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԵՀԱՏԼԵՐԻՆ ԹԷԶՔԵԱՐ ՔԻՑԱՂԸ

Կիշիկիս Խնձիկի երթիւատրնա մէնսուց շէհիս
Մխիտարէր, Չուպան, Վարզ վէ Մուրախ-
իասար զիւրինէ օլուրազ,

Մեղմւը Երթիւատրն զարար խորե բերքիւ ետիւմի տիւ:

“Ճեփայէրին զանը Թիւխանըն
թօխունու պրտ.”

“Ա. Ռազմանի գօղաննուր...
իշին Ամբը Խուզուրբնու թէզնաւ-
միրանը նոզգիր.” (Մադ. 2. 16):

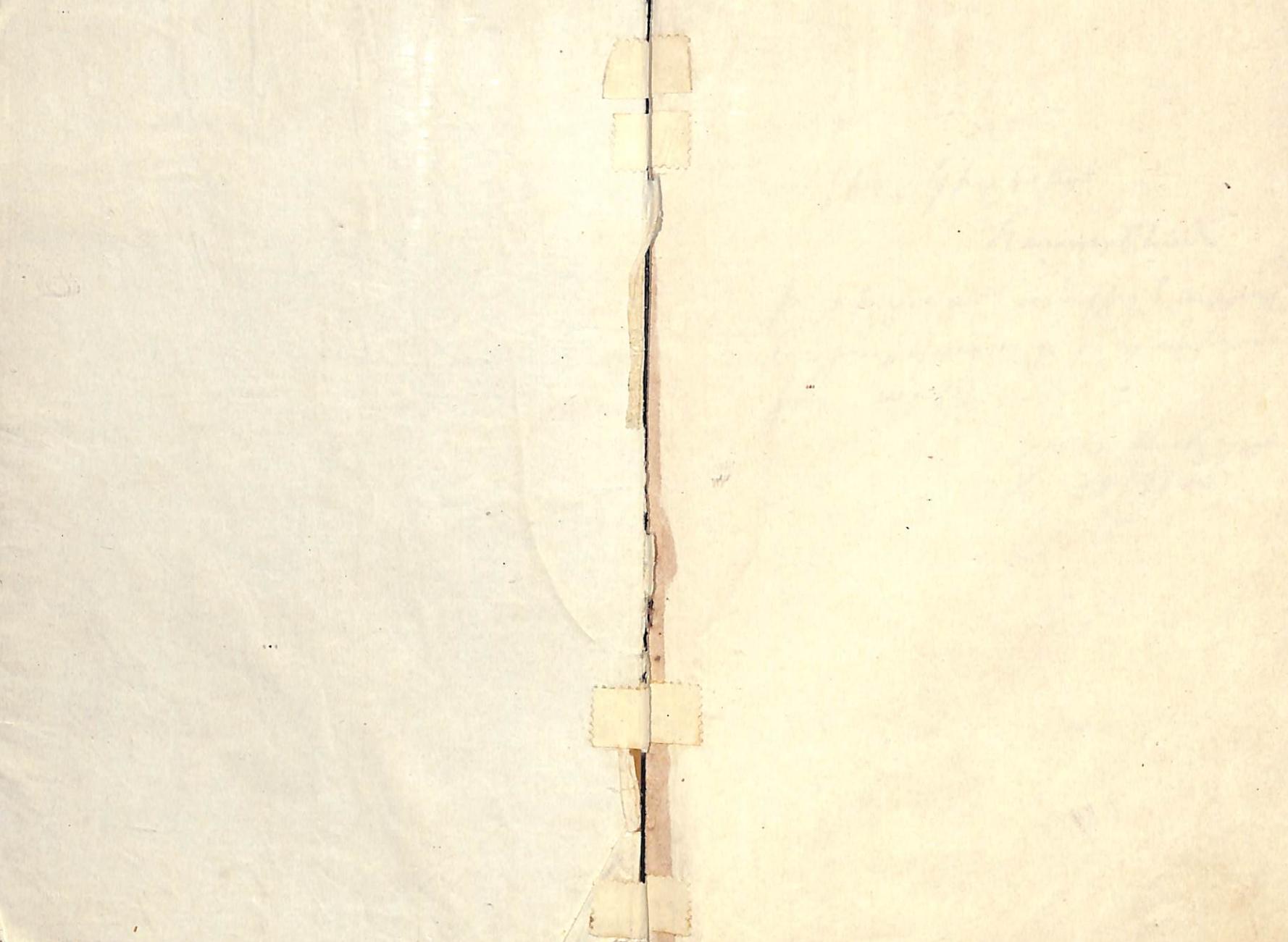

Տ Ե Ր Ի Ս Ա Ա Տ Ի Թ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՄԱԹԴԱՍՍՍԸ

1913

33551

Cha

Spho. Gryphetus

Hemiptera

A gryphetus adult & upper
a juvenile. wing ven-
tus wanting -

Counted by Ch. J. H. P.
28/3/45.

ԵՒՀԻՏԱԼԵՐԻՆ ԹԷԶՔԵԱՐ ՔԻԹԱՂԸ

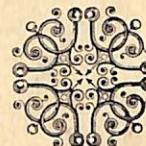
Կիշիկաս Խնձիլի Իրրիհատղնա մենուպ՝ շեհիս
Միսիօնէր, Զոյան, Վարդ վէ Մուրախ-
իսազար զիքրինէ օլարագ,
Մեզիւր Իրրիհատղն զարար իւզրէ բէրիս և իւրմիշ միր:

33551

“Եկիթերին զանը Քիլիսանըն
թօխումու եր:”

“Աէ Ռապատան գօրզանարա...
իշին Սնըն Խուզուրընա բէզինա
ժիրապը եազըլը:” (Մաղ. 3. 16):

Տ Ե Ր Ա Ս Ա Ս Ե Ր
Ք Է Շ Ի Շ Ե Ա Ն Մ Ա Թ Պ Ա Ա Ս Ո

Ի ԹԱՏԷ Ի ՄԷՐԱՄ

1909 սէնէսի Ապրիլինտէ Ատանատա ինիգամուր մուսամմէմ օլան կիլիկիա Խնձիկի իթթիհատ մէջլիմ միւնասէտէթիլէ շէճը և մէղքիւրտէ վէ եօլտա շէճիս տիւշէն միխօնէր, չօպան, վարդ վէ մուրախասալարըլըլըն զիքրինէ պիր թէզքեար քիթսապը թանիփ էթմէքլիք՝ մէղքիւր իթթիհատըն 1910 տա Այնթապտա ինիգատ էտէն մէջլիմինտէ գարարկիր օլուտ 1911 տէ Մարաշտա իճթիմս էտէն մէջլիմինտէ թէքիտ էափէրէք շեւհէտանըն գըստ պիրէր թէրձէմէ ի հալլարընըն պու մագսէտէ մէպնի Վէր. Յակոբ Պիւլպիւլեանա կէնսուէրլմէսի թէճսիու վէ թային գըլընըշ խտի: Ֆագաթ թէզքեար քիթսալընը թանզըմ էտէճէք օլան միւնափէյժ էֆէնտինին 1912 Մայիս 28 տէ Հալէպտէ Գօշքրատան վուգու պուլան վագթսըզ վէֆաթը իւզէրինէ Հալլը էվրագըն հիւմէսի Մ. Թ. Գոլէճի մուալլիմէրնտէն Եագուալ էֆ. Տէր Գրիգորեանա տէվը ու թէվսի էափէմիշ խտի: Հայֆա՛ քի, էշպու կէնճ տօսիտուրը տախի ազ սօնրա 1912 Օդուս. 31 տէ զափի պիր գատայաշգուրան կիտէրէք, թէզքեար քիթսապընըն թանզըմ վէ թէշքիւ պէ թէքրար թէէխիփ ուղարք: Պու իշէ նէղարէթ էտէճէք օլան գոմիխօնըն Այնթապտաքի ազասը էնճամ անը սահապի ինցայտ թէքլիք էյլէտի: Պէօյլէ պիր եշին տալլնտա խայլի միւշքիւթը հալի վէ ամէպէրինին իգթիստարընտան եփւքսէք օլտուղընը, զաթէն մէքթէպէ վէ սափր ձիճէթէլքրէ վէլզափիմին փէք աղըր ետիլինի վէ պաշգա. խուռասաթը հիսապա ալարագ, էվլէլա օլ թէքլիքի տէրհալ վէ գաթէյէն րէտտ էթմէք էֆքեարընտա պուլունտըր խէտէ պաշլեճա եփի մուշիպ եինէ տէ պու մէսուլյէթիւ խըստէթի տէրիւհատ էթմէյէ պէնի սէվդէ էյլէմիշ տիր:

Պունարտան պիրիսի՛ ձիմէմիզէ գայէթ գըյմէթիւ օլան աղիկ շէճիստէրիմիզտէն նիչէլէրիլէ օլան խուսուսի միւնասէպաթըմ օլմըշ աղըր: Մագթուլարըն պիրի՛ միւսին վէ միւչթէքմ,

ամենա տահա պիզէ չոդ զէմանլար կէրէք օլան գայն փէտէրիմ իտի. պիր տիկէրի սէվկիւլիւ խօճամ լէւլոնեան իտի: Պիր գայը մէքթէպ վէ սընֆ արգատաշլարըր, տահա չօգւարը շախսի տօսթ վէ ագրանըր իտի: Մին դայր ի լյագաթ էվէյի սէնէլէր կիլկիա իթթիհատընցն սէնէվի մէձլսւէրինէ իշթիրագ էթմէք իմթիյաղնա մալիք օլմըշ օլորագ՝ հէփ չօպան, փազզ վէ մուրախսասւարը փէք եագրնոտան թանըմտ եգպաւլընա նաիլ պուլունըշը իտիմ: Պինաէն ալէյհ, շեմոտ պիզմէն այրըլըշ օլան իշպու սէվկիւլէրին զիքը ի ճէմիլլէրինէ ճիւզի օլուն պիր խըտմէթտէ պուլունմողը քէնտիմէ սալթ պիր փարզ տէյիլ, պէլքի պիր շէրէք ատո էյլէտիմ:

Իրինձի մուճիպ՝ քիթապըն թասնիփ օլունմագ իւզրէ թէվտի էտիմիշ իտիյի իքի զաթլար իւէ օլան խուռուսի միւնասէպաթըլը օլմուշ տըր: Վէր. Յակոր Պիւլպիւեան սինն ի սէպավէթինուէն պէնի սէվիպ գայըրմըշ պիր տօսթ վէ վէլի ի նիյմէթ իտի: Նագուապ էգնուի իսէ Գուէճ կիւլէրիմիզուէն պէրու եէքտիկէրլէ սամիմի վէ թաթլը մոււաշէրէթի տէվար էուէկէլտիյիմիդ, պիրինիք տօսթուր օլմուշ տըր: Պինաէն ալէյհ պու իքի սէվկիւլիւ զէվաթըն էլէ ալրպ տա իթթամբնա նաիլ օլամատըգլարը իշի՛ անլէրին պէրկիւզարը հալինտէ տէվար վէ իթթուր էթմէքըլիյի քէվաւիք քէնտիմէ փարզ այտըր:

Ֆագաթ գօմիսիօնըն պու իշին իճբառը իշիւն վէրտիյի վագդի փէք տար իտի: Էվրագ էլիմէ կէջէն Դեկտեմբերին օրթասընտա եէթիշտի վէ պու Յունվարըն նիշայէթինտէն էվլէլ իշին իթթամը թալէպ էտիլյոր իտի: Վէր. Պիւլպիւեան անճագ իքի թէրձէմէ ի հալ թէվսի վէ թասհիհ էտէպիւմիշ, Եսոգուալ խօճա իսէ պիզ զարուր հէ էլ վուրմաղս Փուրսաթեատ օլամատըշ իտի: Խմոր 25ի միւթէճալիք էվրագ իւզէրինտէ պիր տէրճէճէ գատար աճէլէ իւէ իճբառ էտէլէն իւթիսար, իճմալ վէ թասհիհաթ իշինէ սարփ էտիլէն հէր տիգդաթա սազմէն պիր թագըր սէվիշյաթըն սիվիշիա կիրմէսի միւթէմէլ իտիյինտէն, պունտան տօլայը գարիունըն միւսսատէշ քետր պուլունմալարընը բէճա էտէրիկ: Թէրձէմէ ի հալլարտան չօգւարը իթթիհատըն թային էյլէտիյի էուջիւտէն չօդ ուղուն օլումարըյէ, անլէրի գրամատըպ՝ մաթլուալ հուտուտ իշինէ կէթիրմէք իշին էվէյի գըմնար վէ պէլքի մուշարրիւէրին նոգթա ի նաղարընտան էջէմը կէօրինէն խայլ խուսուսաթ պիլ մէճպու-

րիյէ տըշարը պրադըլըշ տըր: Եինէ տէ հագիւթաթէն զիքրի լազըր կէօրինէն թէֆէրըրիւաթտան հիչ պիրինին իհմալ օլունմամասընա իթինա էտիմիշ տիր: Պունտան մատա, մուշարըրէրաթ՝ իմլալարընը թաշըտըգլարը զէվաթըն հագիգի ասար ը գալէմիյէսի գալապիլսին տէյու՝ մէմաքին մէքթէպէ ասլի շիվէ վէ ուսոււ ը իփատէլէրինի հպգայա չալշըլըշ տըր: Եէհիտէրտէն եքի զէվաթ հագիրնտա էվլագ միւնընտա իթիշէր թէրձէմէ ի հալ մէվլընտ օլուուլընտան, պիզ անլէրտէն տահա աօլուն կէօրիւնէնլէրինի սէշիպ՝ մուշարըրէրինին իմլալարընը տափի զիյըլէրինէ վազ էտիգ իսէ տէ, պազզ էջէմըր կէօրինէն նոգթալարը՝ պրագըն տիկէր էվլագտտն պիլ կիթիպաս խտիսալ էթմիշիզ: Իշին տէվաթէն թէէլիրէ ուղրամըշ օլունպնա րապմէն շէճնտէրտէն պէնլէրինի անլէրի եազմագըը վատ էթմիշ օլան զաթլար հէնտուզ եազըպ կէօնտէրմէմիշէլէր իտի, վէ էնճամ պիր տանէսինինքինի տէ էլէ կէթիմէք միւմքին օլամատը: Քէվալիք պիր թագըրնըն թասվիրէրի տէ էլտէ էտիլէմէմիշ տիր:

Շու պիր նոգթայը տախի իխթար էթմէքլիյի գախի սայմայը քի, գըթալ մէնզարէլէրինին վասֆլարըն վէ գաթլէլէրէ գարըշ աճը հիսայիաթ պէյանընը հավի Գրգրէլէրի պիլ ումոււր իհմալ էթմէյի միւնասիպ կէօրտիւք, մատէր քի պիզիր ըէսմ ու թավսիփ էթմէք իսթէտիյիմիդ՝ Էօլիւրիէրին թարզը տէյիլ վէ անճագ շէճնաւէրիմիզին կօնդրէրի տիր: Մա մափէն գըթալ մէնզարէլէրինին նագէ ու վասփը պիզէ Փափտէյի մուճապ պիլաքս ախլագի ճէսարէթիմիզիզ էքսիւտիք տէյու տիւշիւնիւրիւզ: Փրօփ. Սըր Ուկիւըը Բէմէք պիր եէրտէ՛ Ատու ը ճէտիտաէ միւհէվի մուշարըրէրաթ հագըրնտա սէջուէր իքէն, “Լաքին ումոււմէն ալարագ պու փէյամլարտա թէատտի մէպհէսինէ աճափա սուրէթէտ ալ եէր վէ էջիմլիյէթ վէրիմիշ տիր, վէ հէման պու սըգէթ գատիմ քելլասալարա խիթապ էտիւէն ձիւմէ մէքթուալլարըն պիր մախսուսիէթի տիր: Լէկմէրէ տափի անլէրտէ արա սըրա իմասթա թէստատիւք օլունըր իսէ տէ, մուշարըրէրինձէ պաշգա մատտէլէր տահա մուճիմը իտիւէր: Էկր իլի Խրիստիյանլար չիշիլէրի թէատիկ իւզկրիմ զիյատ իշիշիւնսկիր իսի, սիւնեայլ տէրս չպագար: Աճը հիսայիաթ պէյանընա կէլլնտիքտէ, սէվկիւլւ-

Եւրինի դափակ էթմիշ օլան մահղունլարա տէմէք իսթէրիզ քի,
գալպէրիմեղտէ մէտֆուն սէվկիւլբւլէրին մէզաթընը՝ կիոլի օտա-
լարտա վէ եալընըզ կիծէլքրտէ՝ էօմրիւմիւղ օլտըգճա կէօզ եաշ-
լարը իւէ ըսլատաճաղըզ. վէ լաքին “Աբէլին դանընտան էփալ
շէյլէր մէօյլէյէն “Սէրփմէքմիք գանը”, իւէ թագտիս օլունմըշ օլան
աղիզ շէհտէրիմեղին գանը պիղէ՝ անը տէօքէնլէրէ գարըզ սալթ
շէփաթ՛ ու թէրահհիւմտէն դայրի պիք շէյ իխթար էթմէյէճէք,
տէյթ՛ մի: Պէի, օլ մէդարլար պիզիմ իչիւն պիրէր քիւլքիք Գոռ-
դոթալար օլաճագ վէ թա մուհիպալէրիմիզի խախնանէ՝ էօլտիւ-
րնէրին հէր պիքի վէ գիւրլէսի ծիսուս Քրիստոստա օլան խէլաք
թանըըպ գապուլ էտէնէ գատար՝ անէր իչիւն Սէմալի Փէտէրէ
տուա վէ նիյազտան ֆարփո կէլմէյէճէլիզ: Հէման Ալլահ պու քի-
թապը քէնտի եղզէթի իչիւն պու մագսէտէ իսթիւնալ էյլէսին:

49 Փետր. 1913

Մարաշ

ԵՂԻԱ Ս. ԹԷՂՍՆԻԼԵԱՆ

ՄՈՒԳԱՏՏԷՄԷ

Պունտան տէօրիթ սէնէ ագտէմ 1909 ուն Կիլիկիա
իթթիհատը պիր սէնէ էվլէլին թէրթիպինէ կէօրէ
վաղթ ը մուայյէնինտէ Մարաշտա իձթիմա էտէճէք ի-
քէն, միւնասիպէթի հալա էլինէ անլաշլմամըշ օլան
պիր, եա պազը սէպէպլէրէ մէպնի, իձթիմա մահալը
Ատանայա վէ վագթը տա Յունիս էվախըրընտան Ապ-
րիլ էվասըթընա թէպտիլ էտիլէրէք, իթթիհատըն
տախիլինտէ օլան Քիլիսալէրէ տէ պէօյլէ խապէր վէ-
րիւտի: Պու սէպէպտէն Կիլիկիանըն մուխթէլիփ թաւ-
րաֆլարընտան չօպամնար, վափլէր վէ մուրախիսաւ-
լար պիր գաչ կիւն սօնրա վագը օլաճագ զըթալ ափէ-
թինտէն քեամիլէն պի խապէր օլտուզլարը հալտէ Ա-
տանայա տօղրու եօլա րէվան օլտուզար: Այնթապ
վէ Մարաշ թարաֆլընտան հարաքէթ էթմիշ օլանլարըն
քէրպանլարը, Ապրիլ 13ին ագշամընտա Օսմանիյէտէ
պիր պիրինէ գափուչտուլար, վէ Փէրտասը սապան
եօլլարընա տէվամ էթմէք իւզրէ պիր չօգ խօշ միւսա-
հէպէ վէ տուալարտան սօնրա եօրդունու իսթիրահաթա
տավէթ էտէն Թապիաթ պունլարը տախի ույգույա
սէվդ էլլէտի: Անճագ աղչամը ֆէրահ օլան պիր կէ-
ճէնին սապահը քիւլիյէն ֆարզը պիր մէնզարէ իպ-
րազ էյլէտի, չիւնքի, Կիլիկիա Գրթալընը թէրթիպ
էթմիշ օլանլարըն էմր ու թալիմաթը էվլէճէ Օսմա-
նիյէտէ տախի եթթիշմիշ օլմազը պու մէսուտ միւմիւն-
լէր ձէմիյէթի իւզէրինէ աղչամտա ոսն զիյամընը վէր-

միշ օլան կիւնէշ, ֆէրտասը կիւնիւն սապահընտան անձագ անլէրին քիւլիւ վէ աթէշտէն աղարմը քէմիք-էրինի կէօրէպիլտի : Հաքէզա, այնի րուհանի մագ-սէտէ Հաճըն թարափընտան Ատանայա տօղրու հարա-քէթ էթմիշ օլանլարըն պիր ախէր պէօլիւյիւ տէ, Օո-մանլը նամընա իլէլ էպէտ էքքէ օլաճագ օլան այնի պարպարըդա Սաղ կէչիտատէ գուրպան կիթտիլէր : Տօքթ . Քրիսթինին կիւլէյիսի Տանիչէլ Մայնրը Բօճէրս վէ Հաճընըն Մէնօնայթ Միսիոնարը Հէնրի Մալըրը տախի մէզքիւր շէհիտլէր ճէտվէլինտէ պուլունտուլար :

Մէմէքէթմիմիթ թարիխինին էն սիյան սահիփէլէ-րինտէն պիրինի թէշքիւ էտէն մէզքիւր Ատանա Գը-թալընտա շէնիտ տիւշմիւշ օլան րուհանի իշճիլէրիմի-զին վիքր ի ճէմիլլէրինի միւէպպէտ գըլմագ արզու-սընտան թէշզիգ օլունարագ, 1912նին Այնթապտա իճ-թիմա էտէն կիլիկիա Իթթիհատը Հէյէթի գարար վէրտի քի, անլէրտէն հէր պիրինին մուխթասար թէրձէմէ ի հալինի միւնտէրիմ պիր քիւչիւք քիթապ Քիլիսէլէ-րիմիզէ թագտիմ էտիլսին : Վէ պէօյէմէ Շէհիտլէրին թէզքեար Քիթապը» մէզքիւր Իթթիհատըն պու մագ-սէտէ թային էյլէտիյի խուսուսի պիր Գօմիթէ թարա-քրնտան թէրթիպ օլունարագ թապ ու նէշը օլուն-մուշ աըր :

Ատանա գըթալընտան 6 այ սօնրա, մէզքիւր սէնէնին Հոկտեմբերինտէ Ամերիգան Պօրտուն՝ Մինէա-փոլիս շէհինտէ վագը օլան սէնէվի թէձէմիւտիւնտէ, իլք կիւնիւն էօյլէտէն սօնրաքի իճթիմալընտա «կիլի-կիա Շէհիտլէրի» նամընա պիր րուհանի գիքրիյէթ իլըզմէթի իչիւն օլ միւհթէրէմ իզտիհամ այաղա գալգ-տը . պաշարը էյլմիշ օլտուղու հալտէ՝ օրատա հազըր

պուլունան Մէրքէզի թիւրքիա Գօլէմի Ռէկիսի Տօգթ . Մէրիլին մէզքիւր տէհէթլի ափէթէ օղրամը օլան իշ-ճիլէրիմիզտէն հէր պիրի հագգընտա, տօլղուն վէ մա-նատար քէլամլար իլէ մուխթասար պիր մալիւմաթ վէրմէսի ագապինտէ, կիլիկիա Իթթիհատընըն մէր-քէզի ատո օլունապիլէն Այնթապըն Հայիկ քիլիսա-սընտա պիր չօգ սէնէլէր չօպանլըգ էթմիշ օլմասը միւ-նասիպէթիցը մէզքիւր Օսմանիյէ վէ Սաղ կէչիտ շէ-հիտլէրինին հէման հէման ճիւմէսինի տէ չախսէն թա-նըյան վեր . Մ . Կ . Փափազեան տախի օլ զիքրիյէթ ճէմիյէթինտէ հազըր պուլունարագ պէր վէճն ի աթի իրաալ քէլամ էյլէմիշ տիր : —

Պունշարը հէման ճիւմէսի իման իկ կօլտիւլէր վէ վաշտարը արևամըշ իին անշէրի իրազտան կօրիւա սէ-շամշարըար:

«Պունլար քէնտի մէմէքէթլէրինին և թիշտիրէ-պիլափի էն միւթէալլէմ թագըմտան պուլունան զաթլար իտիլէր . քէնտի քէնտիլէրինի եէրին թուղու գըլաճագ մէզիյէթլէրէ վէ մէզիյիպէ ի իլահիյէյէ մալիք քիմսէլէր իտիլէր : — Քէնտիլէրի տավէթ էտէն, վէ էօմրէլէրինտէ իզհար օլունան խէլասքեարա վագֆ ը նէփս էյլէյէն միւմինէր իտիլէր : — Խազն գուրպանը վասրթասըլէ իսթիրա վէ թագտիս էտիլէն քիլիսէյէ քէնտի քէնտի-լէրինի թախսիս էտէն սատոգ խատէմէլէր իտիլէր : Մէթ-րուք վէ մաղտուր պիր էնալինին խէլասը ուղուղունա քէմալը կէրմի իլէ պէզլ ի ճան վէ հայաթ էյլէյէն գէ-տայիլէր իտիլէր . զահմէթի մուհապպէթէ, ֆարզը մէսէրրէթէ թահզիլ էյլէյէն հազիգէթի իրիսթիանիյէ-նին տույղուսույլէ ալէվրիդ օլան բէսուլար իտիլէր : Պէլի, պունլար Ալահըն «Պէնիմ տիրլէր» տէյէպիլէճէյի

միւնթէխապ քիմսէլէր իտիլէր — Պունլար «իման խըզ-
մէթի վէ մուհապպէթ էմէյի վէ իւմիտ թէհամմիւլիւ»
թալէպ էտէն շարթլար թահթընտա քէլամըն մէվի-
զէսի, վէ նասիհաթ, վէ հիւմի ի իսլրէթ վասըթասըլէ
եէվմի էօմրլէրինտէ Ալլահը թազիդ էլլէտիլէր : Ին-
սանլար թարափընտան պիր կէօնա չէրէփ եա միւք-
եաֆաթ միւթալէալնտան սիւրիւրլէնմէյէրէք պուն-
լար պէօյիւք չէրլէրտէ օլտուղու կիսփի պէլլիսփի քէօյ-
լէրտէ տէ, մինպէրլէրտէ օլտուղու կիսփի էօմրիւն
սաքին թարիզլէրինտէ տէ, շամաթասըզ խըզմէթ իփա-
սընտա պուլունանլար իտիլէր, Ալլահ իչիւն եաշայան-
լա՛ իտիլէր :

«Բէնտի սիյրէթինտէն զիյատէ, էլէմի վէ էօլիւմիւ
իլահի պիր հայաթըն թէթվիճի օլան Խէլասքեարլարը
միսիլու, պունլար՝ էօլիւմէրիցլէ տէ Ալլահը թազիդ
էլլէտիլէր : Զէքտիքլէրի ազապ Գատիմ Գիթսեմանլիյի
վէ Գողգոթայը անարբան հալ ու քէյփիյէթլէր թահ-
թընտա վագը օլտու : Իշլէմէքտէ իքէն պիրտէն տուր-
տուրուլտուլար : Էօլիւմ սաաթընտա պիփէս պրագըլ-
տըլար : էլէմէրի «Գափուտան տիշարտա» վագը
օլտու : Օրտունըն խարիձինտէ եագըլարըլար : Գալա-
լէրինտէ էօլմէզ մէսէրրէթ վէ տուտազլարընտա
տոււ Գըլըլթըլարըլէ թէմիլմի բուն էլլէտիլէր : Ագ
սաչը սատըզ միւսինն չօպանըն, սօն նէֆէստէ, քէնտի
խասիմէրի իշիւն ափվլըզ թէմէնսի էլլէմէսինտէ զահիր
օլտուղու գատար էլէմին շիրին, վէ էօլիւմին ասըլ
հայաթ կէօրիւնտիւլու պաշզա պիր սըրա օլմուշմու-
տըր : Պու՝ էօլիւմ տէլիլ, դալէպէ իտի : «Տիւն-
եայա ղալիալ կէլէն», իմանըն ղալէպէսի : Էօյլէ պիր
ղալէպէ քի, «Աօն ախւչմէն օլան սօղուգ ատէմ անա

անձագ զաիլ օլմազ պիր րէվեագ վէ էպէտի պիր ձէ-
լալ իլալէ էտէպիլիր իտի :

«Պունլարը չօգ սէնլէրտէն պէրու թանըտըլըմ,
Քիլիսանըն խըզմէթինտէ քէնտիլէրէ պիր իշտաշ հա-
լինտէ զահմէթլէրինէ վէ իմթիյազլարընա հիսսէտար
օլտուղում, Մէլէքիւթ Ուլլահա թէալլիւգ էտէն մէ-
սէլէրտէ պիրլիքտէ գօնուշան վէ տուա էտէն չէրիք-
լէրինտէն պիրի պուլունտուղում, հէմ տախի Մուզատ-
տէր ի իլահի թէրթիպինտէ Ամէրիգատա պուլունմասա
խտիմ պէնիմ տէ նասիպիմ պիլա շիւպհէ օլ չէնիտլէր
արասընտա պուլունմագ օլաճաղը միւնասէպէթլէրիյլէ
տիր քի, Կիլիկիանըն օլ սատըզ միսիօնարլարը,
չօպանլարը, վախլէրի վէ մուալլիմլէրի հագըլնտա
պու պիր գաչ սէօզլէրի քէտէրի ամմա չէրիփ պիր
Փարզ տույղուսու թահթինտէ սէօլլէյօրում : Ճէպրի
պիր էօլիւմ պունլարը պաշ պապալարըն, Փէյդամ-
պէրլէրին, բէսուլլար վէ չէնիտլէրին միւչէրէփ ալա-
յընա զամմ էլլէտի : Պունլար իման վասըթասըլէ փա-
տիշանլըլար ֆէթհ էթաթիլէր, սալահ իշլէտիլէր, աթէ-
շին գուվլէթինի սէօնախւրափիլէր, զահմէթ չէքտիլէր,
վէ նէճաթը գապուլ էթմէյիալ գըլըզ իլէ գաթլ օլուն-
տուղար : Անլէրի եէնի հայաթա—հայաթը հագիգիյէլէ—
ինեա խըզմէթինէ տավէթ, վէ ճէլալընա զապուլ էտէ-
նին իսմինէ համտ օլսուն :

«Եյ տօսթլար, պունլար կիթմիշէր իսէ տէ կէ-
րիտէ գալան շէլլէր վար : Իշլէտիքլէրի վէ զէպհ օ-
լունտուղարը տիյար, հայաթտա վէ մէմաթտա միւ-
շապէհէթինէ կէթիրտիքլէրի խէլասքեար, մէզպահը
իւղէրինտէ հայաթլարընը թագտիմ էլլէտիքլէրի ին-
ձիլ : Պունլար պագի գալըյօրլար, վէ պիզ հայաթտա

գալանլարը, ձեսէտ վէ բուհումուզուն միւճէտտէտ
թախսիսաթը ը թամմէսիյլէ, քէնտիլէրին եարըպուչուգ
պրագտըզլարը ումուրը մուհիմմէյէ տավէթ էտիյօր-
լար: Օլ իրագտաքի գանա միւլէմմա մէմլէքէթտէն
պիզէ վասըլ օլան իլահի սէտանըն նէ տէմէք իսթէ-
ախինի անլամամագ էտէմէղիզ: Նազարէթինին այագ-
լարընըն պաստըզը, վէ Գեթսեմանինին սիրիչքի իլէ
ըսլատըլմըշ օլան օլ տիյար՝ թախթը Գողգոթա, ասասը
խաչ վէ չէրիաթը մուհապակէթ օլան Յիսուս Շահըն
հիւքմիւ թահթընա կէթիրիլմէք կէրէք տիր, վէ կէ-
թիրիլէճէք տիր: Վէ շիմտի պիզտէն այրըլմըշ պու շէ-
րիփ ձիւմնուրըն հուզուրընտա մաիլ պաշար իլէ տու-
րուր իքէն, ոնութմայալըմ քի անլէր պու շէյլէրէ
իմանլարը վասրթասըլյէ շէհատէթ էթմիշ օլուպ՝ ան-
ճագ վատլարը կէօրմէմիշ օլարագ կէօչտիւլէր: Օլ
մուգատտէս թօփրաղըն թէճէտտիւտիւնին ագչամընտա
(շափալընտա) տիւշտիւլէր: Բապպ Յիսուսուն խատըմ-
լարը օլուպ թածլարա նաիլ օլան կիլիկիա շէհատէրի-
նին տօսթլարը հալինտէ պիզէ տիւշէր քի, կիլիկիա
Փէյլամպէրէրինի էօլտիւրիւպ քիլիսալէրինի խարապ
էտէն դավմա, մուհապակէթ ինձիլինի Ալլահըն եար-
տըմըյէ թագտիմ էտէճէյիմիզ հագզընտա շիմտի, պու
սաքիթ վէ աղըր տէմտէ տուա վէ թէվազու րուհույլէ
թէահհիւտ էտէլիմ:

“Հէման ձէնապը Հագգ պու ահտըմըզը իշխտիպ
գապուլ էյլէսին:”

Յ. Ա. Պէջեսս

ՎԵՐ. ՏԱՆԻԷԼ ՄԱՅՆԸՐ ՐԱԶԸՐՍ

Տանիէլ Մայնըր Րաճըրս Ամէրիկանըն Քընէքթիւ-
քըթ էյալէթինին Նիւ Պրիթըն շէհրինտէ 1882 Ապրիլ

ՎԵՐ. ՏԱՆԻԷԼ ՄԱՅՆԸՐ ՐԱԶԸՐԸ

25տէ թէվէլիւտ էյլէմիշ վէ սէպավէթինտէն պէտէն
էն իւսթիւն պիր Խրիսթիան թալիմ ու թէրպիյէսի
ախզ էյլէմիշ տիր: Միւմակիէյն Ինկիլթէրրանըն էն
գատիմ գրալարը էյամընտա եաշայան պիր խանէ-
տանտան թէնէսսիւլ էյլէմիշ տիր: Հէնուզ թըփըլի-

յէթտէ իքէն գալպինի Ռապպա թագտիմ էթմիշ վէ տահա տոդուզ սինսինտէ իքէն քիլիսէյէ աղա գապուլ օլունմուշ տրը :

Մահալի մէքթէպի իքմալ էթտիքտէն սօնրա փրինսրըն տարիւլֆիւնունընա կիրիպ՝ օրատա թէշքիւ էջէտիյի խալիս տօմթլուզլար էօմրիւնիւն նիհայէթինէ գատար տէվամ էջլէտի : Օ տիկէր թալէպէտէն ֆարգլը օլուպ , չօգլար անըն թապիաթընը անլայամաղ վէ թագտիր էտէմէկ իտի : Մը . Ռաճըրս հագգընտա արգատաշարընտան պիրի չէօյլէ սէօյլէյօր — «Անտէ խարիգ իւլ ատէ պիր սիհր վար իտի քի , քէնտի իլէ ալագա էտէնլէր անտէն միւթէեսսիր օլմամագ էտէմէզլէր իտի : Ինթիմալէն պու սիհր՝ քէնտինէ մախուս օլան փարլագ թէպէսսիւմիւն հիւսնիւ եա սիյրէթինն քեամիլ իսթիգամէթ վէ ձիտտիյէթի իտի : Պունլարտան հէր հանկը պիրի եա հէփսի օլապիլիր : Հէր նէ տէ օլսա , Մայնըր Ռաճըրսն պիզէ վէրտիյի թէսիր Քրիստոս իլէ տախմի ալագտատա պուլունան , քէնտի Ռապպընա փէք հագըն եաշայան պի էմսալ պիր ատէմին թէսիրի իտի » :

Միւմախիյն փէվգ էլ ատէ իշթիրաք ը հիսս սահիպի վէ ֆէտաքնար պիրիսի օլուպ , չօգլարըն արամատըլը պիքէն , մէթրուք վէ մէրտուռ հէր քիմ վար իտէ հօյլէլէրի արար , պուլուր վէ անլէրէ տօսթ օլուր իտի : Օ պի թասսավուր սահիպի , թապիաթըն խալիս տօսթու վէ կիւզէլ , փաք վէ հագիգի օլան չէյլէրին մէփթունը իտի : Թիքրի պունլար իւզէրինտէ օլտուզունտան՝ գալպինտէ նափաք վէ նաշէրի միւթալէտի իշին մահալ հօգ իտի :

Տարիւլֆիւնունտա պուլունտուզու իլք սէնէտէ

վաիդ օլմագլըղա գարար վէրտի , մուճիպի իսէ պէշէրիյէթէ օլան մուհապէթի իտի : Տօնթլարտան պիրինէ գարարը հագգընտա աթիտէքի վէճճէլէ եազմըն տրը — «Էօմր մէշղուլյէթի հալինտէ վաիզլիյի ինթիսապ էթմէքլիյէ պէնի մէճպուր էտէն սափէտէ մուհապէթ տիր , վէ օ էսասի մագսէտի ասլա ունութմայաձաղըմ : Պէն պիր չօպան օլմագ վէ գօյունլարը գայըրմագ իսթէրիմ , անլէրի սէվմէք վէ անլէրէ Քրիստունըն մուհապպէթինի կէօմթէրմէք իսթէրիմ :

Սնըն գալպի մուհապպէթէլէ սուզան իտի : Զօնուզլարա տօղրու օլան մէվզիի հէմ լաթիփ հէմ հիւրմէթի իտի : Սնըն նաղարընտա պիր չօնուգ սէմավաթտան մուգատտէս պիր աթիյէ իտի : Մէքթուսլարընըն պիրինտէ չէօյլէ սէօյլէյօր «Զանն էտէրիմ իմթիյազլարըն էն ֆափի քիւչիւք չօնուզլարա՝ սէվմէյի ... էյի վէ հագիգի վէ ալայ օլանը սէվմէյի էօյրէթմէք տիր» :

Գոլէճտէ իքմալը միւտտէթ էթմէգտէն պիր սէնէ էվզէլ միսիօնէր օլմաղա գարար վէրտի : Պու գարար քէնտինին ֆէտաքեար սիյրէթինին թապիի պիր նէթիճէսի օլուպ , ախէրլէրէ եարարմ էթմէյէ տօղրու օլան պէօյիւք արզուսընտան նէշէթ էթտի :

1903տէ Գոլէճ տիպօմասընը ալարգտան տէրհալ սօնրա Քընէթիքըթտա Հարթֆըրթ իլմ ի իլահի մէտրէսէսինէ կիրտի : Օրատա իլք սէնէսինտէ իպրանիճէ լիսանտա էն իւսթիւն մէվզիի իրաղ էյլէյէնէ մախսուս միւքեափաթու գազանմաղէ՝ լիսան տաիրէսինտէ պի իսթիտատ իգհար էյլէտի : Իլմ ի իլահի միւտտէթ ի թահսիլյէսի սէնէլէրինտէ հէմ քէնտի սընփընըն հէմ տէ պիթիւն թալէպէլէրտէն միւթէշէքքիլ շիրքէթին բէիսի օլուր : Քէղալիք քէնտի քիւչիւլէրինի

միսիօնէր օլմաղա վագֆ էյլէյէն թալէպէ կէօնիւլիւ նիրքէթինին նազըըը իտի :

1906տա իլմ ի իլահիտէն մէղունէն չըպըպ , օ սէ- նէնին կիւղիւնտէ սիլք ի ըուհանիյէ թախսիս զըլընտը :

Պատէնու Վէրմօնթ էյալէթինտէ տաղլար արա- սընտա քիւշիւք պիր քիւմէյէ կիտիպ՝ մէյուս վէ քիւ- շիւմիւք պիր ճէմաաթըն չօպանը օլմադ՝ անըն էօմրիւնիւն տիկէր պիր ատըմընը թէշքիլ էյլէտի : Տավէթ օլուն- տըոր քիւմէ ֆազիր վէ պիր վակիլնին թէյցիւշիւնիւ թէտարիքտէն ամիզ օլուուղընտան , սէնէլէրտէն պէրու անձագ եւազ թաթիլինտէ իլմ ի իլահի թալէպէսինտէն վակիլէր սագլայա պիւրիտի : Մր . Ռածըրս օրայա կիթափի : Օրանըն հէփ մէնափիի իշիւն քէնտինի էնալի իլէ թէվէիտ էթտի վէ էնալի քէնտինի՝ քէնտիլէրին չօպանը վէ քէն- տիլէրի աէ անըն սիւրիւսիւ հալինտէ հիսս էյլէսին տէ- յու չալըշը : Հէր նէ գատար օ՝ պիր միսիօնէր օլմաղա գարար վէրմիշ իտի իսէ տէ , իսթ Տօրսէթ քէն- տինին էօմր մէշղուլյէթինին մագարրը օլաձագ կիպի իշէ ստրըլտը : Օրասը միւթէալլէմ պիր կէնձի ճէլպ էտէպիլիր պիր մահալ տէյլ իտի , տաղլար իլէ մու- հաթ պիր քէօյ օլուպ , անըն սօղուգ վէ գըշ կիւնէրի թէհամմիւլ օլունմագ նէվտէն իտի : Իւնսի քիւրը և հավա ճաղիպէսիկ օլտըգտան մատա , ալի էֆքեար վէ կէրմի սահիպի կէնձ պատուելի իշիւն եաւ- լընըզը հիսս էթտիրէն նէվտէն իտի : Սէլէֆէրի օ- րատա անձագ պիրէր նազ գալապիլմիշ իքէն , Մր . Ռածըրս թէհամմիւլ միւշքիլ գըշա սէպաթէլէ կէօյիւս վէրիպ , քիւմէյէ աղա զապուլ , չօնուզլար վաֆթիզ վէ քիւշիւք սիւրիւյիւ զիյարէթ էյլէյէրէք , գուգարա իլէ իշթիրաքտա պուլունարագ , միւքէտտէր գալպ-

լէրի թէսէլի էտէրէք վէ մէյուս հէմ զաիփ օլանլարա մէսէրքէթ վէ ճէսարէթ իլհամ էյլէյէրէք , օլ քիւչիւք քիլիսէյի իհեա էյլէտի :

Էրթէսի սէնէ՝ էճնէպի ալյարլարա միսիօնէր հա- լինտէ կիթմէղտէն էվլվէլ՝ պիր սէնէ տահա թահսիլտէ պուզունմաղը թասմիմ էթտի իսէ տէ իսթ Տօրսէթ ճէմաա- թը՝ պիր սէնէ տահա քէնտիլէրէ գալմաաընը միւմալիէյն- տէն րէճա էյլէտիլէր : Կէօրտիւ քի անէրի թէրք էտէ- ճէք օլուր իսէ՝ ճէմաաթ թէքրարէն տաղլաադ , ֆա- գաթ պիր սէնէ տահա գալաձագ օլսա՝ ճէմաաթ գուվ- վէթլէնէճէք , վէ սօնրա անէրի թէրք էյլէսէ պիլէ՝ քէնտի քէնտիլէրի իտարէյէ միւգթէտիր օլաձագլար : Պինակէն ալէյն թէրթիպինի թէպտիլ էտիպ՝ պիր սէնէ տահա օրատա գալմաղը գարարկիր էյլէտի : Աղլար պու ֆէտաքեարլըզը անլայապիլիր իտի . լաքին նէֆսին- քեարլըզ անըն թապիաթընըն պիր զըմը իտի վէ պու ֆէտաքեարլըզը արզու իլէ ինրա էյլէտի :

Իքինձի սէնէյի օրատա իքմալ էտէմէտի , չիւնքի փէտէրինին աղըը խասթալըզը միւնսսէպէթիյլէ փէտ- րուարտա էվէ տէօնմէյէ մէճպուր օլտը :

1908 սէնէսինին Մայիս այլնտա Մր . Ռածըրս թարսուս Գոլէճնին րէիսի Տր . Քրիսթինին քէրիմէսի Միս Մէրիր իլէ թէհամիւլ էյլէյիպ , Սեպտեմբէրտէ գէվ- ճէսի իլէ պէրապէր Ալլահըն քէնտիսինի տավէթ էյլէ- տիյի տիյարա կիթմէք իւզրէ հարէքէթ էթտի : Պէօ- յլոք մէսէրքէթ իլէ կիւզիւնիւ Թիւրքիայա տէօնտէր- միչ իտի , զիրա չօդ սէնէլէրտէն պէրու գալպուէն իշ- թիյագ չէքտիյինէ նախ օլմագտա իտի : Ուզուն միւտ- էթտէն պէրու Մր . Ռածըրսն պիր Մուհամմէտի տի- յարտա Քրիստոսը վազ էթմէյէ խուսուսի արզուսը

վար իտի : Պիր քերրէ Սրապիսթանա կիթմէի թառ
միմ էյլէմիշ իսէ տէ , մուվաֆֆագ օլմամըշ իտի : իմ
տի Ամէրիգան Պօրս քէնտինին Թիւրքիայա կիթմէսինի
թէքլիք էյլէտիյինտէ , տավէթէ մէսէրրէթլէ իճապէթ
էյլէտի :

Մր . վէ Միսիս Ռաճըրս չոկտ . 1տէ Թիւրքիայա
և թիշտիւրրէր վէ Հաճընա կիթմէք իւզրէ իքէն՝ բա-
հաթսըզըդ միւնասէպէթիյլէ Թարսուստա գալմաղա
մէճպուր օլտըլար : Միսիս Ռաճըրսն փէտէրի Տր .
Քրիսթի անլէրին եէրինէ մուվագգաթէն Հաճընա կիթ-
տի : Մր . Ռաճըրս իսէ Տր . Քրիսթիյէ վէքեալէթէն
Թարսուս Գոլէճինէ Իհյասէթ էյլէմէյէ պաշատը : Քիւլի
մէճպույիէթ վէ միւշքիւաթա րաղմէն Մր . Ռաճըրս լի-
սան ը Թիւրքիտէ խայլընա թէրագըլ էյլէտի : Էնալի
իլէ գոնուշմաղա ղայէթլէ արզուքէշ օլուպ , քէնտի
քէնտինի անլէրին եէրինէ գոմաղա վէ անլէրլէ իշթի-
րաքտա պուլունմաղա փէք տիգգաթլը իտի : Խուսուսա
Միւլիւմանլար իլէ ալագա էտիպ՝ անլէրէ Քրիստոս
Յիսուստա պուլունան խազինէի կէսօսթէրմէյէ վէ ին-
ձիլին նուրընա անլէրի գուլաղուզլամաղա հասրէթքէշ
իտի : Անլէրի Քրիստոսընքի կիպի պիր մուհապպէթ
իլէ սէվէր իտի :

Ցունուար նիհայէթինտէ Տր . Քրիսթի Հաճընտան
ավտէթ վէ Մր . Ռաճըրս Հաճընա հարէքէթ էյլէտի : Ան-
ձագ քէնտիսինի էն էյի պիլէնլէր՝ անըն նէ կիպի արզու վէ
իւմիտլէրլէ Ատանատան եօլա բէվան օլտըլընը անլայա-
պիլիրլէր : Խագաթ Միսիս Ռաճըրսն խասթալըզ վէ պու-
միւնասէպէթլէ վագթընտան էվլէլ տիւնեայա կէլէն
պիր օղան էվլատ քէնտինին Հաճընա միւվասէլէթին-
տէն պիր գաչ կիւն սօնրա Ատանայա ավտէթ էյլէմէ-

սինի մէճպուրի գըլտը : Գար , չամուր վէ եաղմուրը
արամայարագ զէվձէսինին տէօշէյի պաշընտա պու-
լունմաղա ամէլէ էյլէտի վէ ալթը հափթա սիւրէն ա-
ղըզ հիւմմա խասթալըզ զէմանընտա մէրգումէյէ քէ-
մալ ը ինթիմամրէ մուգացէտ օլտու :

Քէնտի զէվձէսի իլէ քիւչիւք պէպէյի Թարսուսա
կէօթիւրտիւթէն ազ սօնրա՝ մուհապպէթինի էօմրիւնիւ
ֆէտա էյլէմէթլէ իսպաթ էտէճէյի վաղըթ կէլտի :
Սէվլիւլիւէրինի Թարսուստա պրագարագ Միսիօնէր-
լէրին սէնէվի մէճլիսինտէ հազըր պուլունմագ իչիւն
Ատանայա կիթտի : Էրթէսի կիւն Մարտ 31 Փաճիասը
զուհուր էյլէտի վէ քէնտիսի տիկէր բէֆիգլէրիյլէ պէ-
րապէր ձանլար խէլասը իչիւն քէնտինի թագ-
տիմ էյլէյիպ , օ միւնասէպէթլէ օլ հէյպէթլի կիւնլէրտէ
տիկէր ձէսուր արգատաշլարըլէ պէրապէր չէնիտլէր
սիլքինէ տախիլ օլտու : Ալլահ անը տախի հայաթ թա-
ճընը կիյէճէք օլանլար իլէ պիրլիքտէ ինթիխապ էյլէ-
տի : Անընքի մէճպուրիյէթտէն տէյիլ , իլլա հիւմն ի ըի-
դա իլէ օլան պիր թագտիմէ իտի : Հայաթը քէնտինին
իտի , լաքին անը Ալլահա վագփ էթմիշ օլտուզունտան՝
քէնտի Բապպընըն էօրնէյինէ իմթիսալէն տահա ան-
ձագ եէտի այ էվլէլ արալարընտա չալըշմագ իչիւն
կէլտիյի քիմսէլէր ուղրունա էօմրիւնիւ Փէտա էյլէտի :

ՎԵՐ. ՀԵՆԻ ՄԱՎՐԵԼԻ

— ՀՅՈՒՅՑ —

Զօդ քիմսէլէր վար քի անլէրի պիլմէք վէ թա-
նըմագ ատէմին գալպինի քէտէր վէ մէյուսիցէթլէ տօլ-
տուրուր : Լաքին չէհիտ պիրատէրիմիզ վեր . Հէնրի
Մավրըր իշխն վաղըա պէօյլէ տէյիլ իտի : Անը պիլ-
մէք՝ անը սէվմէք տէմէք իտի : Անըն հագգընտա չօգ-
լարըն չէհատէթի շու օլմուշ տըր . «Պիզ էվվէլա Միս-
թըր Մավրըրտա օլան ճիւմլէ ֆէզափիլի կէօրմէտիք :
Լաքին անլ թանըտըզնա՝ անտէ պիր Ալլահ ատէմի-
նին ասըլ նէֆսիքտաքեար րունունու կէօրտիք :» Մէր-
գումը տէրխաթիր էտէնլէրին ճիւմլէսի անըն չօգ սէվ-
տիյի վէ չօգ թէրէննիւմ էթտիյի շու իլահիյի տէր-
խաթիր էթմէմէք էտէմէզլէր . «Թարիգիմ փէք տար
տրր , լաքին պէն Բապպըմըն իզլէրինստէ եխրիւրիւմ :»
(The way is very narrow) : Ֆազաթ օ պու իլահիյի
թէրէննիւմ էտէր իքն , անըն մանասը պիր չէհիտ մէ-
ղարը իտիյինի ասլա տիւշիւնմէտի :

Հէնրի Մավրըր՝ 1873 Յունուար 14տէ Ալմանիանըն
Բայն Փլազի էյալէթինին կինավայլըր գասապաընտա
թէվէլիւտ էյլէմիշ վէ 1909 Ապրիլ 15տէ Թիւրքիանըն
Ատանա վիլայէթինստէ վուգու պուգան գըթալտա գաթլ
օլունմուշ տըր : Միւմակլէյն իպթիտաի թահսիլինի Ալ-
մանիատա ալմըշ օլուալ Լուտերական քիլիսէնին պիր
աղասը հալինստէ փէրվէրտէ օլունմըշ իտի : Օն ալթը
սիննինստէ իքն Ամէրիգայա կիտիպ՝ րունպանլըգ խըտ-

մէթինէ կիրմէք մագսէտիլէ պիր կուտերական մէքթէպինտէ թահսիլինէ տէվամ էյլէտի : Եիրմի ևաշընտա իքէն Խնտիանա էյալէթինին Ուաքարուսա չէհրինտէ միւթէմէքքին ամուճասը Միսթըր ծէյգըլ Պիհլըրըն վասթասըլէ տահա տէրին վէ խալիս րուհանի թէտիրաթ թահթընտա պուլունտու վէ թէղիյէ Ալահա տահա եազըն եաշամագլըլըն լուզումընը կէօրտիւ : Սահիպի իմզա՝ մէրգումըն չոգ տէֆա շու վէճհլէ չէհատէթ էթախինի իշիթմիշ տիր «Իշթէ թամմ պուղէմանտա» պունտան էվլէլ օլտուղընտան ֆարգլը պիր սուրէթաէ Ալւահը պիլտիմ, վէ շիմտիյէ դատար միւթալէա էթախիմ Քիթավը Շէրիփ պանա եէնի պիր քիթապ օլտը» :

1900 սէնէսինին իւք գըսմընտա վախլիք իշին օլան իւահի տալվէթի հիսս էթաթի : Պիր գաչ սէնէ պաշգա չօպանլարա եարտըմ էթմէքլէ մէշղուլ օլտըգտան սօնրա, 1903տէ «Բիլիստոստա Մէնօնավթ Պիրատէրլէր» Բիլիսէսինտէ իմթիհանա նամզէտ տէյիւ դապուլ օլունտը, վէ իւչ սէնէլիք թահսիլ միւտտէթինի ֆէվգէլատէ դանաթպախչ սուրէթաէ իքմալ էյլէտիքտէն սօնրա, 1906նըն Մարտ այշնտա չօպան թախսիս օլունտը : Աւմէրիգտատա պիր վախզ հալինտէ անըն խըտմէթի հէրքէս թարաֆընտան թահսին օլունըր իտի, վէ տահմազուլմէթ վէ շէթանըն էսարէթինտէ օլան ճանլարը իտն Ուլլահըն հիւրրիյէթ վէ նուրընա կէթիրմէքլէ մէշղուլ իտի :

1906 սէնէսինին իպթիտապընտա, հազգընտա չոգ իշիթախի վէ սէնէլէրտէն պէրու անլէրտէն պազըլարընը պէտէմէք վէ թալիմ էթաիրմէք իշին ֆէվգէլատէ դայրէթ էյլէտիյի պու միւլէթին եէթիմլէրինէ տօղըռ թէղայիւտ էտէն մուհապէթի շիմտի Հաճըն

վէ կվէրէքտէ էօքսիւզէր փէրվէրտէ էթմէքլէ իւ կէօրէն «Միւթթէհիտ կլթամխանէ վէ Միսիօն» (United Orphanage and Mission) նամըլլա մարուֆ փըրգա կ

Պ. Հ. Մ. Ա. Վ. Ր. Բ.

մէգհէպիյէյէ միւթէալլըդ Պօրտա քէնտինի թագտիմ էթմէկէ սէվգ էյլէտի : Այնի սէնէտէ մէղքիւր շիրքէթ թարաֆընտան սահիպի ի իմզայս մուավին օլմագ իւզրէ Հաճընա կէնտէրիլիպ, Թիւրքնէ լիսանը թահսիլ էթմէք իշի իւէ պէրապէր տափրէմիզին պիւթիւն Սլան-

ճա միւրեաթէպէ իշխնի տախի տէրհալ տէրիւհաէ
էյլէտի :

1907 Սեպտ. 4 տէ մէրգումը՝ քէնտինտէն իւչ սէ-
նէ էվլէլ Թիւրքիայա կէլմիշ օլան Տօգթօր էլիղապէթ
Հօլի իլէ նիքեան էթմէք մէսէրէթինէ մալիք օլտում։
Միսթըր Մավրուրն ալիէ հայաթը գրսա օլտը։ Մի-
սիս Մավրուր 1908 Սեպտ. 21 տէ թիփօ խասթալըլըն-
տան վէֆաթ էյլէտի։ Միսթըր Մավրուր պու թէճրիպէյէ
աճախա սուրէթտէ թէճամնիւլ էյլէտի վէ սահիպ ի իմ-
զայա օլան մէքթուպլարընտա հէր շէյլ էն էյի պիլէն
Ալլահա քէնտի թէվէքքիւլ վէ մուհապպէթինի պէյան
էտէր իտի։

Ֆէրտասը Ապրիլ այլնտա Միսթըր Մավրուր, րէֆա-
դաթընտա Միս Ռիխթոր օլարագ, Ատանասա ինիգատ
էտէճէք օլան Մէրքէզի Թիւրքիա Միշն գօնֆէրան-
ուրնա կիթտի։ Անլէր զըմալ պաշլամադտան պիր կիւն
էվլէլ Ատանայա եէթիշմիշէր իտի։ երթէսի կիւն Ա-
մէրիդան զըզլար մէքթէպի եալլաշմագտա օլան ա-
լէվլէր սէպէպինաէն թէհիքէ իշխնտէ օլտուղը հասէ-
պիլէ, Միսթըր Մավրուր՝ րէֆադաթընտա Միսթըր Բա-
նըրս վէ Միսթըր Թրօպրիճ օլարըլ հալտէ, եագընտա
օլան պիր էսքի պինատա ալէվլէրի սէօյիւնտիւրմէքլէ
մէշղուլ իքէն՝ Միսթըր Մավրուր վէ Միսթըր Բաճըրս
պէօյիւրլէրինաէն գուրշուն իլէ լուրուլտըլար։ Միս-
թըր Մավրուր անճագ պիր դաչ տաղիդէ եաշատը, պի-
րագ սօնրա Միսթըր Բաճըրս տախի աղրը վէ քէտէ-
րին միւնտէփի օլտուղը տիյարա թէրֆի էտիլմիշ օլա-
րագ, Միսթըր Մավրուրա գափուշտու։

Միսթըր Մավրուր Քէլամըն դայրէթլի վէ տիգ-
գաթլը պիր շակիրտի իտի։ Ախէրլէր Միսթըր Մավ-

ըրբտան զիյատէ խսթիտատ վէ գապիլիյէթի հախղ օ-
ւապիլիրլէր, լաքին էօմրտէ վէ քէլամտա անըն գա-
տար հագիգի վէ թամմ օլամազլար։ Միւմակլէյին
էօլիւմիւ իլէ՝ քէնտինին թէայեկւշիւնիւ թէսվլյէ էտէն
քիլիսէյէ ֆէվգ էլ ղայէ սէվկիւլիւ վէ զըմէթլի օլան
պիր էօմր խիթամա կէլմիշ տիր։ Սահիպ ի իմզա անըն
իլէ պիր չօգ մէսուտ վէ միւպարէք սաաթլար կէչիր-
մէք իմթիյազընա մալիք օլմուլ տըր, վէ չօգ տէփա
պու միլէթին միւպարէքլէնմէսի իշխն տուատա պէ-
րապէր տիզ չէօքմիւշիզ։ Իւչ սէնէլիք իշտացլըլըզ-
տա անըն էօմրիւնտէ միւշահէտէ էյլէտիյիմ սափտէ-
րունլըգ վէ խուլուս ը գալպա տախմա հայրան օլ-
մուշըմ։

Թ. Ֆ. ՊԱՐՔԵՐ

ՓՐՈՒ . ՍԱՐԳԻՍ ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Փրօֆ. Սարգիս Լեւոնեան 1851տէ Այնթապտա
տողմուշ օլուսկ իլք Փրօթէսթանլար արասընտա մա-
րութ Աստուածատուր խալֆէնին օղլու իտի : Զօ-
ճուգլուղունտա փէտէրինտէն հէմ ինձիլի հազիգաթ-
լարտա փէրվէրտէ օլունմուշ, հէմ տէ օ վազթառ Այն-
թապտա էն եիւքսէք սայըլան Փրօթէսթան մէքթէ-
պինտէ փէտէրինին թահթը խտարէսինտէ խպթիտաի
թալիմինի ալմըշ իտի : Թազրիպէն 15 սիննինտէ օ
մէքթէպի պիթիրիպ ալաճաճըլըդ սանաաթընը էօյրէն-
միշ վէ փէտէրինին կէնիշ ալիէսինի իտարէյէ գուլա-
նըլան քիւչիւք մաաշընա քէնտինին գազանձընը տա
ղամմ էյլէյէրէք, իլք ֆէտաքեարանէ խըտմէթինի
իփա էյլէմիշ տիր : Պու իշէ պաշատըգտան պիր
գաչ սէնէ սօնրա Մր . Մարտինին խանէսինտէ թէշքիլ
էտիլէն կէնձլէք տուա մէջլիսինտէ քէնտի տէ հազրը
պուլունարագ խըտմէթլէրէ պիլա ֆասըլէ տէվամ է-
տէք իտի : Սարգիս իլէ միւնասէպէթիմիղ պու մէճ-
մալէրտէ պաշատը : Օ վազթլարտա պէն տախի ա-
լաճաճըլըդ սանաաթընա կիրմիշ օլտուղումտան ,
կիւնիւն խըտմէթինի պիթիրտիքտէն սօնրա քէնտի
իլէ պէրապէք ագչամա տողըու չէնրին խարիճինէ ,
Մարտին թէփէսինէ թէնէզզիւնէ կիտէք իտիք : Պու
թէնէզզիւն էսնասընտա եավաշ եավաշ միւթալէք վէ

միւսահէպէլէրիմիզ բուհանի հայաթա միւթէալլիդ մէսէլէրէ տէօնէր վէ նիչէ տէֆա ագշամ կէօլկէլէրի ուղանմաղա պաշատըգտա օրատա պիր աղաճ ալթընտա օթուրուալ պիրէր տուա արդ էտէրէք էվէ տէօնէր իտիք :

Մր. Մարտին կէնճ Սարգիսին ձիտախէթ վէ հալմ թափիաթընտան ձէլու օլունարագ անը վարզըզա սէվդ էթմէյէ չալըշտը : Լաքին Սարգիսին էօնիւնտէ իքի մանիէ վար իտի, պիրի՝ քէնտինին գաղանձննա փէտէրինին իհթիյաճը, տիկէրի՝ քէնտինին զալիք միւզաճ հալը : «Փէտէրիմ պէնիմ գաղանտըզըմ փարա իլէ էլլին մէսարիֆինի կիւճ հալ թէսվիյէ էտիյօր, պէն պրագըզ մէքթէպէ կիտէրսէմ, օ նէ՞ եափաճագ տըրու տէր իտի : Վէ իւգէրինտէ պուլունան միտէ զալիֆլիյնտէն թէշէքքի էտէրէք, պու զաիք ճէսէտ իլէ մէքթէպ էօմրիւնէ տայանաճաղընը զանն էթմէզ . իտի : Քէնտինի բուհանի իշէ վագֆ էթմէք իսթէր իտի իսէ տէ, պու մանիէլէր քէնտինէ հալլը միւշքիլ մէսէլէր տէյու կէօրիւնիւր իտի : Թագաթ էնճամ անլէրէ զալիպ օլուալ, Մարաշ իլմ ի իլահի մէքթէպինէ կիթմէյէ գարար գըլտը : Վէ 1870, Հոկտ. Յտէ Մարաշտա մէքթէպէ ալընան սընֆա քէնտի իլէ պէրապէր տախիլ օլտուգ :

Օրատա կէջիրտիյիմիզ իւչ սէնէ զարֆընտա կէնիշ սընֆըմըզըն իչինտէ չօդ խուսուսլարտա քէնտիսի սընֆըն գուլաղուզը սայըլըր իտի : Վագաա տահա թէճ-րիսէքեար բէֆիգլէրիմիզ վար իտի իսէ տէ, քէնտին պէրրագ ֆիքրի, բահաթ տիւշիւնմէսի և հալիմ թապիաթը իլէ օ սընֆըմըզըն բէխի մէսապէսինտէ իտի : Պու սէնէլէր զարֆընտա կէրէք մուալլիմլէրին

ԳՐՈՒ. ՍԱՐԳԻՍ ԼԵԿՈՆԵԱՆ

հիւսն ի թէէսիրի , կէրէք Մր . Մօնթկօմրինին պաիս ի իշամ վազարը վէ խուսուսա թալէպէ միյանընտա րուհանի հայաթըն թէրագումընա տաիր տաիմա ձէրէեան էթմէքտէ ուան միւզաքէրաթ անըն (վէ ձիւմէ սընփ աղալարընըն) րուհանի հայաթտա նէմասընա չոդ պէօյիւք թէէսիր ինրա էթմիշ տիր :

Լեւոնեան իլմ ի իլահի մէքթէպինին թաթիլէրինտէ Պիրէճիքտէ վազ էթմէյէ կիտէր իտի : Օ քիլիսէտէ հէր տէֆատա կէչիրատիյի պիր գաչ այ միւտաէթ զարֆընտա ձէմատթ իւզէրինտէ էօյլէ տէրին պիր թէէսիր պըրագմըշ արը քի օ վազթըն ատէմէրի սաղ գալարգմա՝ անը ունուտամամըլար տըր : Վէ իւչ սէնէ սօնրա սընֆըմըզա վէրիլէն ուզուն թաթիլտէ պու կէնճ թալէպէյի Մարաշն պիրինճի քիլմէսէսինտէն տավէթ էթաիքէրինտէ , օ քիլիսէտէ նիֆագ վէ միւնազաա փէք փէնա պիր հալ ու հէճէթ քէսպ էթմիշ իքէն , լեւոնեան քէնտինին հիքմէթ վէ էթափէթի իլէ անլէրի սուլհ ու ասյիշէ ձէլպ էթմէյէ միւզթէտիր օլմուշ տըր :

1880տէ Մ . Թ . Գոլէճի քէնտինի մուալլիմլիք իշին հաղըրլանմազ իւզրէ Ամէրիգայա կէօնտէրմէյի թէքլիք էթտիյինտէ , քէնտինին զարփմիլպաճ օլտուղու միւնասէպէթէ վազպըլըն զալիէլէրինէ տայանամայաճազը միւլահաղասըլէ օ թէքլիքի գապուլ էլլէտի :

Ամէրիգատա կէչիրայիմիր իւչ սէնէ միւտտէթ զարֆընտա , լեւոնեան պիւթիւն վազթընը ուլումը թապիիյէ վէ րիյազիյաթ թահսիլինէ վագփ էլլէտի : Պու թաշ թօփրազլէ , բազամլար վէ քիմեէվի ալաթ ու էտէվաթէլ ուղրաշմագ՝ քէնտինի րուհանիյէթաչն սոզութմաղա սէպէպ օլաճագ տէյուռ մէմուլ օլունուր իտի իտէ , լեւոնեանտա պէօյլէ օլմատլ : Քէնտիսի իշին

Էն մուգատտէս պիր թէճրիպէ ի զաթիյէ ոլան հայաթը ըրուհանիյէ՝ պու ուլումը թապիիյէ վէ րիյազիյաթըն տաիրէլէրինէ կիրինճէ սողույուռ կէվշէճէճէք եէրինէ , պէօյիւյէն ֆիքրի իլէ պէրապէք րուհանի հայաթը տահա զիյատէ թէվէսսիւ էլլէտի :

Ամէրիգատա կէչիրայիմիր իւչ սէնէ զարֆընտա տաիմա քէնտի իլէ պիրլիքտէ պիր օտատա , եախօտ այնի շէհրտէ պիրպիրինէ եազըն օտալարտա օթուրտուղումուղտան հէր կիւն պիրլիքտէ պուլունուր իտիք : Պէն ֆէլսէփէ վէ իլմ ի իլահիյաթ տաիրէսինի միւթալէա էթմէքտէ օլտուղումտան հէր տաիմ իլմ իլէ տինին , տին իլէ ֆէլսէփէնին , րուհանի հայաթ իլէ ագլի հայաթըն ալագատը արամըլոտա միւլաքէրէ մէվզուլարը օլուր իտի : Պու սուրէթլէ Ամէրիգատա կէչէն օլ իւչ սէնէլէրտէ լեւոնեան սալիթ ուլումը թապիիյէ վէ րիյազիյաթ թահսիլինտէ օլմայրպ , անըն իլէ պէրապէք իլմ ի իլահիյաթ վէ ֆէլսէփէտէ թէտէրրիւս էլլէմիշ օլտու :

Լեւոնեանըն միւսթագպէլ մուալլիմլիք իշին Ամէրիգատա թէշքիլ էլլէտիյի իտէալ ձիօջանի , եա մէպհէս ի հայաթ , եա իլմ ի հէնտէսէ մուալլիմլիքի տէյլի իտի : Անըն իտէալը տահա մուայեէն վէ րուհանի իտի : Անըն նաղարընտա մարկէմարիիք՝ օ պէօյիւք Մարկէմարիիօնըն (Ալլահըն) իգնարը իտի : ձիօջանի ալէտտէվամ խալգ էտէն Ալլահըն դայտ տէֆթէրի իտի , իլմ ի պահու հայաթ՝ տիրի Ալլահըն մախլուգտա եաշամասը իտի , կլօլիսիօն խըլգաթ ուսուլու իտի , վէ պիւթին հաճինան՝ ախլագի էսամլարըն իզհարը իտի : Ֆէրտի հայթ Ալլահ իլէ միւլագաթլէ քեամլի օլուր , վէ միլլի սիյրէթին էսամը ֆէրտին ախլագի սիյրէթի իտինէ , սիյրէթին էսամը ֆէրտին ախլագի սիյրէթի իտինէ , վէ ձիւմէլէ ախլագի էսամլարըն թիմսալը միւճէսսէմի

Յիսուս Քրիստոս օլտուղունա գալիքէն ինանըը իտիւ Հեր
կիւն Քիթապը Մուգատատէսի միւթալէա էտէր վէ հէր
կիւն տուա իլէ էօմրիւնիւ Սլլահա թախսիս էտէր իտիւ
Իթէ Լեւոնեան պու էսամլար իլէ տօլմուշ օլա-
րագ 1883տէ Ամէրիգատան Այնթապա Գոլէճէ ավտէթ
էլլէտի:

Գոլէճտէ իշլէմէճէ պաշատը իտէ՝ պիր իւճրէթլլ
կիսի տէյիլ, անձագ մէզքիւր էսամլար իլէ իւհամ ալ-
մըշ օլարագ՝ մուայէն պիր փէյդամ իլէ իշէ սարըւ-
տը: Գուրու րիյազիյաթ գումիւլլրի, սողուգ մատէ-
նիյաթ վէ ձանսըզ գավախա իլէ օղրաշտրըլ տէրսխա-
խտի: Թալէպէյէ հէստէսէնին տալա իւնազարիյէլէրին-
տէն՝ իսթիզամէթ, հայաթ գախտէլէրինաէն՝ ըֆէթ,
սալահ էօյրէտիր իտիւ:

Գոլէճին սապահ իպատէթ խըտմէթլէրինատէ՝ Քիթապը
Մուգատատէ վէ Խրիսթիյան թէճռիպէմի՝ լլմին ժրիսրալ-
լարընտան իէքրէք նիւմայան օլուր իտիւ: Կիրակի վազ-
լարը տէրսխանէնին մանթըգընըն րուհանի հայաթա
վէ կիմ րուհանի օլուր իտիւ:

Պու բուհ իլէ՝ շակիրալէրլէ օղրաշը իքէն նասըլ
մուամէլէ էտէճէյինի իսթինթաճ էթմէք կիւճ պիր իշ
տէյիլ տիր: Անլէրին թէրպիյէ վէ թէտիպինատէ, անլէր
իլէ շախսի մուարէփէտէ, անլէրէ էօյիւտ վէ նասիհաթ
վէրմէքտէ՝ այնի լէթափէթ, այնի մանթըլգ, այնի ֆէլ-
սէֆէ, այնի բուհանիյաթ վար իտիւ: Մուալիմէրին
միւշալէրէ մէճլիսէրինատէ տախմա Փրօֆ. Լեւոնեանըն
իտիւ:

Լաքին Փրօֆ. Լեւոնեան սալթ պիր Փրօֆէսօր
տէյիլ իտիւ: Քիլիսէնին Հոգաբարձու մէճլիսինտէ, մէք-
թէպ մէճլիսէրինատէ, քիլիսէնին մալլիյէճէ իտարէսին-
տէ, իթթիհատ մէճլիսէրինատէ, վէլհասըլ Այնթապտա
վէ Կիլիկիա իթթիհատընըն պիւթիւն տափրէսինտէ՝
քիլիսէ վէ միլլէթէ ախտ պիր ձիւմլէ մէսէլէլէրտէ այնի
եշմիրաքը հիսս, այնի պասոր վէ Գիրասէթ վէ այնի
հիմյէթլէ մուամէլէ վէ մուավէնիթ էտէր իտիւ: Աօն
սէնէլէրինատէ պունլարըն իւգէրինէ պիր տէ սէօղէրինի
նիւքթէլի մէնգրպէլէր վէ հիքեայէլէրլէ թէզէին էթ-
մէք իւլալէ էյլէյիպ պու եօլտա միւսահէպէսինի վէք
միրին վէ էյլէնճէլի գրլար իտիւ:

Փրօֆ. Լեւոնեանըն հայաթը ը բուհանիյէսինտէ
կէօրիւլէն տիկէր պիր թէպէտախիւլ տախի փէք շայան ը
տիգգաթ տըրը: Այնթապտա 1900տէն սօնրա վուգու-
պուլան ինթիպահլար էմնասընտա Փրօֆ. Լեւոնեան
տախի խուսուսի պիր թէճրիպէ ի զաթիյէյէ նախի օլ-
մուշ իտիւ: Ահվալ ը տէրունիյէսինի էյլէճ թէֆթիչ վէ
թէնդիտ էյլէյէրէք քէնտիփինի եէնի պիր շէվդ ու դա-
րար իլէ Սլլահա թէսլիմ էթմէսի իւգէրինէ՝ Բուհ իւլ
գուտուն գուվէթինի քէնտի գալպինտէ խուսուսի
պիր սուրէթտէ հիսս էյլէմիչ իտիւ: Պու թէէսիրի թա-
րիփ էտէր իքէն կէօրինիյօր քի, պազէն էփէյի գուվէ-
վէթի թապիրլէր գուլլանմըշ վէ խրիսթիյանլըլըն հա-
զիգի մանսասընը եէնի անլամըլ կիպի Գիքրէր վէրէն
իպարէլէր իսթիմալ էյլէմիչ տիր: Պունտան պալըլար
Փրօֆ. Լեւոնեանըն հագիգի Խրիսթիան հայաթընըն
շու սօն թէճրիպէ ի զաթիյէսինտէն պաշատըլընը զանն
ու իտտիա էթտալէրսէտ տէ, պու զանն քիւլլիյէն ևան-
լըն տըրը: Միւմալիէյն քէնտի էփքեար վէ հիսսիյա-

Թընը պազը գուվվէթլի թապիրլէր իլէ իֆատէ չէթմիշ
օլապիլիր , լաքին պիզ պիլիրիդ վէ Փրօֆ . Լեւոնեանը
ևագընտան թանըյան պիլճիւմլէ տոսթլարը պիլիրլէր
քի , անըն Խրիսթիան հայաթը պու սօն թէճրիպէսի իլէ
պաշամամըշ , անձագ անտէն սէնէլէրճէ միւտտէթ էվ-
վէլ պաշամըշ վէ ատի հայաթլարտան եկւքսէք վէ
տէրին պիր հալ քէսպ էլլէմիշ օլուպ ; պու սօն թէճ-
րիպէսի անձագ րուհանի հայաթըն պիր եէնի մէնղիլլ
իտի :

Պիզ քէնտիմիզ միւմալիէյն իլէ օլան 40 սէնէլիք
մահրէմանէ տօսթլուղումուղտա անը ճիտտի , Ինագիպի
վէ միւթէրագգը պիր էվլատ Ուլլահ տէյու պիլմիշիզ :
Տահա Այնթապտա ալածածըլըդ էտէր իքէն , կէնձլէր
տուա մէնլիմլէրինտէ , վախլիյէ գարար վէրտիյի ոը-
րատա , իլմ ի իւահի մէքթէպինտէ ալտըղը մուհիմմ
թէճրիպէ ի զաթիյէ ատըմլարընտա , Ամէրիգատաքի
հայաթընտա , Գոլէճառէ տէրսխանէտէ , մինպէրլէրտէ
իրատ էթալիյի վազլարտա , Ֆէրտէր իլէ օլան շախսի
միւլագաթընտա հասըլ էթալիյի հիւմն ի թէճսիրտէ ,
վէլհասըլ միւմախիլէյին էօմրիսնիւն ճիւմլէ սափհէլէ-
րինտէ անըն ճիտտիյէթինի , Քրիստոսընքինտէն գուլ-
վէթ վէ զրտա ալըպ , Քրիստոսընքինէ պէնզէր օլան
սիյրէթինին գուվվէթինի տույմամագ միւմքին տէյիլ
իտի : Էկէր ատէմ ատէմի անլայապիլիր իսէ , Փրօֆ .
Լեւոնեան իլէ միւնասէպէթի օլան հէր քէս անըն շէ-
պապէթտէն պէրու հագիգի Խրիսթիյան հայաթընա մա-
լիք պիր միւմին օլտուղունա շէհատէթ էթմէյէ հազըր
տըր :

Յ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՎԵՐ. ԿԻՐԱԿՈՍ ՃԱՄԿՈԶԵԱՆ

Վեր . Կիրակոս Ժամկոչեան ասլէն Ուրֆալը օլուպ ,
փէտէրի Ս . Սարգիս վանքընըն ժամկոչը օլտուղու միւ-
նասէպէթլէ , տահա չօնուգ իքէն կուսաւորչականլըգտա
էյի թալիմ օլունմըշ վէ օգույուպ եազմագ տախսի էօյրէնմիշ
տիր Քէնտի մէղնէպինճէ տինտար , իպա:ոէթքեար , էօյ-
րէնտիյի թալիմաթա կէօրէ խալիս զամիր իւղրէ եաշայան
պիր կէնճ օլմուշ տըր : Փէտէրի քէնտինի պիր պէր-
պէր տիւքքեանընա չըրագլըղա գոր վէ կէնճ՝ թէգիյէ
սանաաթը էօյրէնմիպ՝ եանընա թրաշ օլմագ իշւն կէ-
լցնէրէ էօյրէնմիշ օլտըղը ազ մալիւմաթ իլէ տինի մէ-
սէլէլէր հազգընտա սէօյլէր իտի :

Պու արատա թիճարէթ էթմէք մագսէտիյլէ Այն-
թապտան Ուրֆայա պիր ատէմ կէլիր , հէմ ալըշ վէրիշ
էտէր , հէմ տէ ինձիլի վազ էտէր , էվլէրտէ , տիւքքեան-
լարտա միւճատէլէլէր պաշար : Քիթապ ը նէրիփ հէր
թարափտա թէֆթիշ օլունմագտա պուլունուր : Կիւզէլ
սիմալը վէ խօշ թապիաթլը կէնճ Կիրակոս Ժամկոչ-
եան տախսի , ասլէն տինի մէսէլէլէրէ մէրագլը օլտը-
ղընտան , «Պիր եէնի տին չըգմըշ , պէն տէ կիտիոլ կէօ-
րէյիմ , նէ՞ մինս ատէմլէր իմիշ , նէ՞ թալիմ , նէ՞ վազ
էտիյօրլար , տէյէրէք , իշէրինէ կիրէր . էննիհացէ քէն-
տիսի տէ պու եէնի մէղնէպի — Փրօթէսթանլըղը — գա-
պուլ էտէր : Իշթէ թէատտի պաշլատը . էվտէ փէտէ-
րինտէն , տիւքքեանտա ուսթալընտան : էնճամ ուս-
թասը տիւքքեանտան գովար . էվտէ տէ փէտէրի թամա
կէրմէզ վէ քէնտինի էվտէն գովար : Վալիտէսի կիճէլէրի

կիզմէ քէնտինէ թամամ վէրիր : Ֆազաթ պիր աղտան թէլէղատէլէրի տէ Փրօթէսթանլըզը գապուլ էտէրէք , քէնտինէ ձէսարէթ վէրիրէր վէ անը էվլէրինէ դապուլ էտէրէր :

Պու սըրալարտա Գրիգոր Վարժապետ Գապահնաւան տախի Լուսաւորչական Քիւիսէ տէրունինտէ մախփիձէ իշլէմէքտէ իքէն , պիր թագըմ քիմսէլէր մէջ քիր վարժապետ իլէ շակիրտլէրինէ տախի շւեպէյէ զահիպ օլարագ , պիր Կիրակի կիւնիւ պունլարը թութուպ , «Սիզ սուրէթլէրէ սէճտէ էթմէյօր իմիշսինիդ , շմտի սուրէթլէրէ սէճտէ էթմէլիսինիդ» տէյու զօր էտէրէր : Գրիգոր Վարժապետ վէ բէֆիգլէրի , «Պիզ սուրէթլէրէ սէճտէ էյլէմէյիլ» տէյէրէք , ժամտան զօվուլուրլար , վէ պիր տահա տէօնմէմէյի գարարիր էտէրէր , հէմ տէ աղիմ պիր մէսէրէթ իլէ պէօյիւք պիր դալապալը՝ չըգըպ , ալանէն Փրօթէսթանլըզը իգրար վէ հէնի ձէմաաթա ինզիմամ էտէրէր : Թէատափ շիտ տէթլէնիր : Կէնս Կիրակոս Փրօթէսթանլարըն Կիրակի էյլէմէքտէ իտի : Պիր կիւն փէտէրի քէնտինի արայարդ , Փրօթէսթանլարըն թէճէմիւ էթմիշ օլտուզլարը խանէտէ պուլուպ , տէօյէ տէօյէ էլէ կէօթիւրիւր : Հալիմ , ամմա ձէսարէթլի կէնս , «Պապա» , հէր խուսուստա սանա իթապէ էտէրիմ , լաքին պու խուսուստա իթապէ էթմէմու տէր : Փէտէրի կէնճի իճպար էթմինի ֆախտէսի օլմատըզընը կէօթէրէք , արթըդ թէրքինի վէրիր :

Պիր միւստէթ սօնրա Մ . Նըթինկ միսիօնէր համնտէ Ուրֆայա կէլիպ , արասընտա Կիրակոս տա օլարագ , եանընա պիր գաչ շակիրտ ալըր , անլէրէ րու-

հանի խըզմէթլէր իճրա էտէր , անլէրէ դայր ի նիզամի պիր աղ ինկլիպմէ էօյրէտիր վէ պաշգա պազը տէրուլէր վէրիր : Պատէհու անլէրի Սէվէրէյէ , Ատըեամանա վէ պաշգա եէրէրէ խօճալըդ վէ վախզիք էթմէյէ կէօնտէրիր : Կիրակոս տախի Ուրֆատա օլտըզը կիպի հէր կիթալիյի եէրաէ սատագաթ վէ խալիս գամիր իւզըրէ իշլէմիշ տիր :

1867տէ Մարաշտա իլմի իլահիյաթ մէտրէսէսի քիւչատ էտիլիպ՝ շակիրտ տավէթ էթմէք իւզրէ Ուրֆայա տախի մէքթուպ կէօնտէրիլիր : Օլ վազըթտա Մր . Նըթընկին թահիթ ը խտարէսինտէ պուլունան կէնձլէր — Պետրոս Խաչառուրեան (Կարմուջլը) , Յովակիմ Յակոբեան (Ուրֆալը) վէ Կիրակոս Ժամկոչեան — զաթէն էփէյի թէտարիք կէօրմիչ օլարագ , պու տավէթ իւզէրինէ՝ Մարաշ իլմի իլահիսինէ կիթմէք արզու էտէրէր : Մր . Նըթինկ պունա գարը կէլիր . Փազաթ ձէմաաթըն պէօյիւքէրի պունլարըն արզուլարըն պագարագ անլէրի Մարաշ կէօնտէրիլիր : Օլ վազըթտա իլմի իլահի խօճալարը՝ Տր . Թրօպրիմ , Մր . Մօնթկօմրի , Մր . Փէրրի վէ ՓրօՓ . Ալէքսան Պէզմեան իտիլէր : Անըն սընը Գտաշլարը օլուպ պիրլիքտէ տիվլօմա ալանլար՝ շունլար ալըր . — Պատ . Օնան Կայծակիեան , հէքիմ Գէորգ Պօզոլլանեան , Գրիգոր Քէշիշեան , Պատ . Գրիգոր Գապահնանեան , մուսախսարէն Ատըեամանտա վիափաս օլան իտաչեր , վէ Թորոս Ամիրալեան : Սօնրաքի իմթիհան վագթընտա խասթա իտի վէ իւչ այ սօնրա վէ Փաթ էյլէտի :

Կիրակոս Ժամկոչեան տէօթ սէնէ մէտրէսէտէ թէալիւմ էտէրէք վէ եազ թաթիլէրինտէ քէօլէրէ կիտիպ իշլէյէրէք , 1871 Յուլիս 10տա միւնթէհի օլմըն վէ այնի վազըթտա Մարիամ Գանպուրեան իլէ նիշան-

լանմըշ տըր: Զաթէն վեր. Աւետիս կոստանդեանըն թավսիէսի իլէ Քիլիս քիլիսէսինտէն կէլմիշ օլան տավէթի գապուլ էթմիշ օլարագ, տէրհալ օրայա կիտէր: Կիւղին Մարաշա ավտէթ իլէ Հոկտ. 27տէ իլմի իլահի մէտրէսէսինտէ վեր. կոստանդեան եէտիյլէ նիքեան այինլէրի իճրա էտիլիր:

Ժամկոչեան հէման Քիլիստէ իշէտիյի իլք սէնէտէ քիլիսէնին թագտիրինէ մազհար օլուպ, չօպան թախսիս էտիլմէսի արզու էտիլտի, վէ 1872տէ Այնթապտա իթիմա էտէն իթիմիհատ մէճլիսի պու արզույը թասմիպ իլէ՝ թախսիսին իճրաընա գարար վէրտի: Պէօյէնէ ոլ սէնէնին Օգոստոս 18ինտէ պատ էլ իմթիհան չօպան թախսիս էտիլտի: 1877յէտէք օրատա չօդ դայրէթ վէ ֆէտաքեարլըդ իլէ իշէտի, վէ սօն վազթատ քիլիսէտէ գուհուր էտէն պազը գիլ ու գալ Կիւղինտէն քիլիսէի պրագմագ խթէտիյի սրբատա, Մարաշտան հէմ ելմի իլահիտէ թէքրար օգումաը հէմտէ Շէքէրտէրէ քիլիսէսինտէ իշէմէսի պապընտա կէլէն տավէթի գապուլ էտէրէք, պիր սէնէ ոլ քիլիսէտէ պիւթին գուլվէթիյլէ իշէտի վէ գըսմէն տէ տէրս ալտը: 1878տէ թէքրար Քիլիս քիլիսէսինտէն տավէթ օլունուպ, 1883է գատար օրատա իշէտի: 1883տէ Քէսապ քիլիսէսինտէն տավէթ էտիլիպ, օրայա կիթտի: 1883տէ Քէսապ քիլիսէսինտէ չօդ գարըշըլըդ վար իտիյսէտէ, Ռապըն ինայէթիյլէ գալպէր պիր արայա կէլտի, կիրարլար օլտը, կիւգէլ ինթիպահ մէյտանա կէլտի: իւչ սէնէ չօդ իիւնլէր կէտի վէ միւցէսսէրլիք իլէ իշէնիլտի: 1886նըն սօնլարընտա մէքթէպ մէսէլէսինտէն տօլայը քիլիսէտէրունինտէ միւնազալար մէյտանա կէսիպ, կիթտիքձէ քէտպ ի շիտէթ էյլէտի, ոլ տէրէճէյէ գատար քիր, Մր. Սանտըրս պիլէ միւշքիլի թէսվիյէ

էտէմէտիյլինտէն, վեր, ժամկոչեանըն քիլիսէյէ իսթիփա վէրմէսինի թավսիյէ էյլէտի: Պէօյլէճէ 1887 Մարտ իպթիտասընտա օրատան այրըլըպ Պէյլանա կիթտի վէ օրատա իշէտիյի 2½ սէնէ միւտտէթ զարֆընտա կէրէք Փրօթէսթանլարտան, կէրէքսէ Լուսաւորչականլարտան չօդ թէվէճճիւհ պուլտը: Այնի վազթտա հէմձիվար Թարթըլըլը քէօյինիւ զիյարէթ իլէ օրատաքի ձէմաթըն նիքեան վէ սաիր բուհանի այինլէրինի իճրա էտէր իտի:

1889տա միւնէտաէտէն թէշքիլ օլունան Մարաշ իլմի իլահիյաթ մէտրէսէսինտէն տիկէր պիր տավէթ ալարագ, օրայա կիթտի, վէ օգուտուլու տէրսէր պաշընա եռնանիճէ իլէ իպրանիճէ օլտը: Օլ միւտտէթտէ Մարաշըն իւչ քիլիսէլէրինտէ իշէյէն զէվաթէլ գոնուշմամըշ վախզէր օլտըլը միւնասէպէթլէ, սայքի իքի սէնէ, ճիւմլէ նիքեահլարը վեր. ժամկոչեան իճրա էտէր իտի: Քէզալիք Շէքէրտէրէ քիլիսէսինտէ բուհանի սազըր պուկունըր, վէ մահալլէ արալարընտա տուա մէճլիսլէրի եափար իտի: 1890նըն իւչ այլըդ եազ թաթիլինտէ Ալպուսթանտա իշէտի: 1891ին եազ թաթիլինտէ վաթանը օլան Ուրֆայը զիյարէթէ կիթտի: Օրատաքի Սիւրեանի ճէմաթը (քի ոլ վազթիթ Ուրֆա քիլիսէսինին անձագ պիր շիւպէսի իտի) վախզսիդ օլտըլընտան, անլէրտէն տավէթ օլունուպ, իքի սէնէ անլէր արասընտա իշէտի: Լաքին տուա եէրի հավլուսընտա ինչա էտիլմէյէ թէշէպպիւս էտիլէն պիր պինա իշի սէպէպիլէ միւնազա չըզըր նիհայէթ իսթիփա վէրմէյէ մէճպուր օլտը: 1893 Աւալտեմրերտէ Քիլիս քիլիսէսինտէն իւչինմէրիւ քէրրէ օլարագ տավէթ օլունտը: Պու վազթտա քիլիսէ պինասը զէտէլէնմիշ

օլտըղընտան , իշխնէ կիրիլէմէզ ; վէ խըզմէթլէր մէք-
թէպ պինասընտա իճրա օլունուր իտի : Աղ վագըթ
սօնրա քիլիսէ պինասը պիւսպիւթիւն եղդըլտը : Պու-
նըն իւզբէրինէ ձէմաաթ եէնի պիր պինանըն ինչամընա
թէշէպպիւս էտիպ , պէզ օլունան փէվդ էլ ատէ զայրէթ
վէ ֆէտաքեարլըդ սայէսինտէ պինանըն տիվարլարը
պիթտի : Խւսթիւ աչըգ քիլիսէտէ վագ էթմէյէ վէ կի-
րակի սապահար տէրս խըզմէթի իճրա էթմէյէ ֆուր-
սաթ օլտը : Պինանըն իւսթիւնիւ աէ էօրթափիւրմէյէ
միւյէսսէր օլսուն տէյու չօգ արզու էյլէտի իսէ տէ ,
հալ ու քէյֆիյէթլէր թէրս կիթտի , վէ 1900ին Մարտըն-
տա Վեր . ժամկոչեան քիլիսէյէ խսթիփասընը՝ վէրտի :

Պիր աղ սօնրա Այնթապտան Միս Ֆրիըրսըն քէն-
տի թահթ ը իտարէսինտէ օլան էյթամիսանէնին օղլան-
լար տափրէսինտէ չալըշմագ իւզրէ ժամկոչեան զէվ-
ճէյնի տավէթ էյլէտի : Այնի վագըթտա Ալայպէյի քի-
լիսէսի վափսիզ օլտըղընտան , Վեր . ժամկոչեան ձէ-
մամթըն էվլէրինի զիյարէթ , ձէնազէլէրինի տէփն վէ
նիշան վէ նիքեահ այինլէրինի իճրա էտէր իտի , վաղ
վէ տուա մէծլիսէրի խըզմէթլէրինի իսէ Մր . Մէրիւ
կէօրիւր իտի :

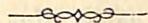
Էյթամիսանէնին օղլանլար գըսմը տաղըաըլտըգտան
սօնրա , Հանըն միսիօնէրի Մր . Մարթին իլէ Միսիս
Գաֆինկին իպրամըլէ ժամկոչեանլար Եէրէպագանա
կիթտիլէր : Պուրատա իւչ սէնէ դայէթ ֆախաէլի պիր
ֆաալիյէթլէրի վէ մէսուտ էօմրէրի օլտը : Գըզ մէք-
թէպինէ միւթթասըլ վարժուիլէր իշին պիր էվ , վէ
քիլիսէ հավլուսընտա պիր եէնի մէքթէպ պինասը եա-
գըլտը : Թագաթ պուրասը զէվճէյնին վաթամնլարընտան
չօգ ուզագ օլտըղը սէպէպտէն , օրայը պրագտըլար ,

վէ Այնթապ սթասիօնընըն թէնսիպիլէ Սէվէրէյէ կիթ-
տիլէր : Միւսինն Վեր . ժամկոչեան 40 սէնէ էվլէլի իշ-
էմիլ օլտըղը քիլիսէտէ սօն տէֆա օլարտգ 4 սէնէ
դատար տահա իշէյիպ , պիր կէնա կիպի կէրէք չէրին
իշինտէ , կէրէքսէ այրը օլան Օրտու մահալէսինտէ ,
կիւնտիւլ վէ կինէ եօրուլմազ սուրէթտէ սարփ ը դայ-
րէթ էտէր իտի : Նիհայէթ Ատանատա ինիդատ էտէճէք
օլան իթթիհատ մէծլիսինտէ հազըր պուլունմագ իւզրէ
եօլա չըգւպ , Օսմանիյէտէ չէհիտէն , սէվիկիւլիւ Բապ-
պընա վէ սէմալի խսթիրահաթ վէ միւգեափաթընա
ինթիգալ էյլէտի :

(Տիկին) ՄԱՐԴԻԿԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵՍԱՆ

Վեր. ՅԱԿՈԲ Կ. ԳՈՒՆՏԱԳՃԵԱՆ

Օսմանիյէ իւէ Համբալիյէ արասընա տիւշէն Զայըը
Աղզը նամ մահալտա չէնիտլիյին դանլը լիպասընը կի-
յէրէք էպէտի բահաթլարընա կլուշէն Ռապպըն տէօրիթ

Վեր. ՅԱԿՈԲ Կ. ԳՈՒՆՏԱԳՃԵԱՆ

Խճիլէրի մէյանէսինտէ Վեր. Յ. Կ. Գունտագճեան
տախի պուլունմագտա իտի: Մէվսուգէն աւտըղըմըզ
խապէրէ կէօրէ՝ ձանիլէր իշպու պիսուչ քիմսէլէրի

եօլտա արապատան տըշարըյա ալարագ գուրչուն , պըշագ վէ աթէցէ եէմ էջլէմիշ տիրէր :

իշպու տէօրթ իշնիլէր արասընտա վէր . Յ . Կ . Գունտագձեան էն միւսինի օլուալ , անլէրին իշլէտիքւ էրի քիլիսալարըն կէչմիշ թարիխի իլէ տախի խուսուսի ալադասը օլմուշ իտի :

վէր . Յ . Կ . Գունտագձեան մահտուտ տօմթլար արասընտա վէ տաղլար ճիվարընտաքի քիլիսալար մէյանէսինտէ մալիւմ , լաքին ուղաղլարտա նամալիւմ պիր զաթ իտի : Միւմալիէյն մէմլէքէթձէ մարուփ , իսմի ճէրխտէլէրտէ մուղայեէտ , սէտասը պէօյիւք մինսպէրլէրտէն իշխտիլէն վէ պահալարը իլէ Միւրին մէնլիսլէրինստէ տիրգաթ ճէլպ էտիպ , րիյասէթ քիւրսիւլէրինի իշղալ էտէն՝ պիր մուհարրիր , պիր խաթիպ , պիր միւպահիս , պիր միւտիր եախօտ պիր բէիս տէյիլ , անճագ գարիյէ վէ չիֆթլիքլէրտէ տօլաշարագ սիւրիւսինիւ կիւտիւպ , թօփալ , խասթա վէ զախի գոյուն վէ գուղուլարըն ճանլարըն նէղարէթ էտէրէք՝ անլէրին մուհապպէթ , հիւրմէթ վէ թագտիրաթընը գաղանմըշ օլան պիր չօպան իտի : Եվլիթ օ 22 սէնէ տաղլարտա տավար վէ սրղըր կիւտէն վէ 34 սէնէ տաղլար արասընտա օլան քիլիսալարտա էօլիւմսիւզ ճանլար կիւտէն , չօպան օղու չօպան իտի : Պիր միսիօնէրէնին լիսանընճա ավէր . Յ . Կ . Գունտագձեան , տաղլարըն բէսուլը իտի : Միւմալիէյնի շախսէն թանըմայնլար իշխն անըն էօմրիւնտէ ճալիպ ի տիրգաթ չօդ պիր շէյ պուլմագ կիւմ տիր : Անըն թարիխինին գայտը նէլի պիր չօպան » իպարէսի իլէ խիթամա էրէր : Լաքին օ քէնտինի պիլէնլէրին քիքը վէ գալսլինտէ սիլինմէդ պիր էօմր խաթըրէսի հէքք էթմիշ տիր : Միւ-

մակիլէյնին քի՞մ վէ նա՞սըլ պիր սկյրէթ սահիպի իտիւյնի անլամագ իսթէր խէն , անըն տօսթլարը իլէ մահրէմանէ զօնուշ .

վէր . Յ . Կ . Գունտագձեանըն պէօյիւք փէտէրի Մարաշը օլուպ՝ Հասանպէյլիյէ սօնրատան հիճրէթ էթմիշ իտի : Անըն պէօյիւք փէտէրի Համի Յովսան վէ փէտէրի Կարապկատ հէր իքիսի տէ իւմմի , վէ լաքին սահիպ ի թագվառ ու իման քիմսէլէր օլուպ , սօնրագինին սանսաթը գունտագձը (թիւֆէնքնի) իտի : Վէր . Յակոր Գունտագձեան Յ պիրատէրլէրին էն քիւչիյիւ օլուպ , 1846տա թէվէլլիւտ էտէրէք 4 սինսինտէ վաւլտէտէն մահրում գալտը : Գունտագձը Կարապկատ իշպու անսասըզ գուղունուն թալիմինէ դայենուր օլուպ , անը պիր միւտատէթ քէօրիւյիւնիւն արգասընտա թէտւրիս էթմիքտէն սօնրա՝ քէօյիւն յահանսալընըն թահթը ը իտարէսինտէ օլան մէքթէպէ կէնտէտէրիպ , չօնուղուն մէքթէպտէն ֆիրարա տօղրու օլան մէյլինի տախի տայագ իլէ էղմէքտէ օլուր իտի : Իշպու թըֆըլ չօնուգ էն նիհայէ ղէմանընըն մէքթէպինին էն եիւքսէք ելմի օլան քիւչիւք վէ պէօյիւք «աաղնոսուը խաթմ էտիպ , սրղըր վէ տավար չօպանլըղընա թային էտիւմր : Օլ չօպանլըդ էօմրիւնիւն խօշ նագլիյէթլէրի սօնրատան անըն էլլատլարընըն էն դիյատէ քէյփ իլէ տինէտիքլէրի մէնդըպէլէր օլմուշ տըրլար :

Պու արատա Փրօ լըգ ագլնթըրը Հասանպէյլիյէ տախիլ օլմաղա պաշայըր՝ նէնճ Յակոր Ֆիթապը Մուղատատէսին գրաաթընա գալգըշարագ փէտէրինին իշմիրաք վէ բէֆագաթըլէ քիթապլարը թէթէպպիւէ պաշլար : Վէ լաքին մուղատէրի իլահի կըինճի պիր տարագ իլէ փէտէրինի տախի մէղարա էնտիրիպ , անըն միւսթագպէլի էօնիւնէ պիր սիյահ փէրտէ տահա չէքիլիր :

Գունստագնը կարապետին վէֆաթընը միւթէագզըպ Փրօ զըդ րէսմէն Հասանպէլլիյէ տախիլ օլուպ, Գունստագնեան Յարութիւն, Պօղոս վէ Յակոբ պիրատէրէր մափամիլեա իշպու հարէքէթէ գարըշալըպ, 1868տէ թէշէքքիւլ էտէն իլք ինձիլի Քիլիսայա ազա գապուլ էտիլիրէր: Կէնճ Յակոբ՝ կիճէ կիւնտիւլ գօյնընտա թաշըտըլլը Քիթապը Մուգատէսի միւթալաա էտիպ, տաղ վէ տէրէլէրի իլահիլէրի իլէ ինլէտիր վէ չօպան րիւֆէգասը արասընտա ինձիլի վազ էտէր իտի: Սէնէլէր սօնրա ըէսմի վարըլլըդ էօմրիւնաէ «Սըղըր չօպանը իքէն էթտիյիմ վաղարըն թատընը հիսա էթտիյիմ գատար պաշգա սիր վագըթ հիսո էթմէտիմ» տէյէ շէհատէթէտէր իտի:

Հասանպէլլիյէ վիյարէթ էտէն Մր. Փէրի՝ Յակոբը մէքեարէծի թութուպ, եօլտա անըն թագվա վէ հասորէթինի կէօրէրէք, «Յակոբ, սէն մէքթէպէ կիթուն էջի օլմա՞զ մը» տէյու պիր իմաաթտա պուլունուր: Պու միւթալէա չօպան-դաթըրըն Յակոբըն գալպինէ իշէյիպ, պիր չօգ միւշքիլաթա րադմէն, 1869տա, 23 սիննինտէ օլարագ, Այնթապա կիտիպ, Հայիք Քիլիսաընըն մուավէնէթիյէլ Աստուածատուր Խալֆէնին մէքթէպինէ կիրէրէք, օրատա թաամընը էլի իլէ փիշիրիպ քիւչիւք չօճուգլար արասընտա օգումաղա թէնէզզիւլ էտէր: Իշթէ 10-12 սիննինտէ օլան շէհր չօճուգլարը արասընտա, 23 եաշընտա, այսպընտա փօսթալ, պաշընտա սարըգ, էնթարիսինին երթմաճը գուշաղընա գատար ուզանսան, թիփիփէլ (typical) պիր «կեալուր տաղը» թալէպէ !! Յակոբ էրթէսի սէնէ Մարաշ իլմի ի իլահի մէքթէպինէ նազլ էտիլիպ, օրատա իլմի վէ տինի տէրսլէր ալարագ, 1875 էտէք

քէսպ ի իլմ ու մարիֆէթ էտէր: Օլ սընփըն իթմամը միւտտէթ էտէձէյի սէնէտէ գոլէրանըն գուհուրու վէ րէիս Մր. Մօնթկօմրինին նամիզաճլըզը մէքթէպին գափատըլմասընա պախո օլուպ, Յակոբ այնի սէնէտէ ան առ Հասանպէլլիտէն վէ Միս Փրաքթըրըն գըլլարընտան օլան Մարիամ Մելքոնսան իլէ իզտիվաճ էտիպ՝ Պէհէմնիյէ վարըլլըզ կիտէրէք, օրատա 2 սէնէ խըտմէթ էտէր: Պատէնու Մարաշա ավտէթ վէ մէքթէպինի իթմամ էտիպ, մահալ ը վէլատէթինտէքի քիւմսայա տավէթ էտիլէրէք, իքի սէնէ միւյէստէրլիք իլէ վարըլլըգտա պուլունուպ՝ 1880տէ օլ քիւմսայա չօպան թախսիս էտիլիր: Չօպանըզը 4 սէնէ տէվլամ էտիպ, քիլիսատա գուհուր էտէն ճիւզի պիր միւնացաա սէպէպինտէն, Պէյլանա նազլը մէմուրիյէթ էտէրէք, 1887տէ 41 սիննինտէ իքէն Տօդ. Թ. Թրօպըրիձին թէրթիսկըլէ Մ. Թ. Գուէճնինտէ պիր սէնէ լիւրիձին թէրթիսկըլէ Մ. Թ. Գուէճնինտէ պիր սէնէ լիւրիձին թէրթիսկըլէ պիտէթ էտէր: Հասանպէլլիտէ իքինձի չօպանըզը 10 սէնէ սիւրմիւր տիր: 1897տէ պէ թէքրար Պէյլանա կէօնտէրիլիպ, պու տէֆա տախի 4 սէնէ գաւլարագ օլ հէվալիտէ օլան ումում էհալինին գալպինտէ պէլի պէվի գագանմըզ տըր: Խսքէնտէրուն վէ Ֆարթըրու ձէմաաթլարը անըն թահթը նէզարէթինտէ օլուպ, սօնրաքինին «Իմանտա փէտէրի» վէ Քրիստոսա իլք մուալիմին օլմագ իմթիյազընը պի հագին գաղանմըզ տըր: Վ. Ե. Գունստագնեան Խսքէնտէրուն իշիւն սէնէլէրձէ տուա էտիպ, տուասընըն ձէվապընը տախի կէօրմէք սիւրուրընա նախ օլմուշ տըր: Վաթանընա սօն ավտէթի 1901 սէնէսինտէ օլուպ, 7 սէնէ տահա խըտմէթ էթմիւ օլարագ, քէնտինին

իխթիյարլանտըղընը վէ ճէմաաթըն պէօյիւքլիւյիւնիւ հիսս էտէրէք, քիլիսասը իչիւն միւնասիպ պիր իշճի վէ քէնտիսի իչիւն եյի պիր խալէֆ պուլմագ մագսէտիյլէ Ատանա Միութիւնընա կիթմէյէ հազրը օլտու: 22 սէնէ խըտմէթ էթտիյի քիլիսասընտա էն սօն տէֆա օլարագ պիր Հաղորդուրիւն այինի իճրա էտէրէք, անտէ Գանա պօյանմը պիր լիպաս կիյլնմիշ իտի: այէթ ի քէրիմէսի խպէրինէ իրատը քէլամլէ, կէօզ եաշւարընը Քրիստոսըն գանընըն թէշպիհի օլան շէրապա գարբշարարագ, պիր կիւն սօնրա էվինէ, քիլիսասընա, վէ քէօյիւնէ վէտա էտիպ, րիւֆէգա վէ տօսթլարը իլէ պէրապէր եօլա րէվան օլտը վէ Զայըր Աղդընտա հայաթընըն սօն նօգթասը գօնուլտու: Լաքին պու գատարը քեափի սայըլմայըլ՝ 2 օղլու, 2 պիրատէրի, 6 պիրատէրզատէսի, 4 գայնը, 6 եէկէնի, 12 տայըրը, 60 քիլիսա աղալարը վէ 285 վաթանտաշլարը տախի այնի շէնիտիք թաճընա նախլ օլուպ, ազիդ գանլարը իլէ շուտիլիւշա վէ պի էմսալ տաղ, տէրէ վէ վատիէրի պօյամը տըրլար:

Պիր գաչ սէօզ տախի Վեր. Յ. Կ. Գունտադէեանըն էվսափը ումումլիյէսինէ տաիր սէօյլէյէլիմ:

Վեր. Յ. Կ. Գունտադէեան՝

(1) Հազիգի պիր ատեւ իտի: Օ՛ ճէսէտաճէ էնտամլը, սիմասը փարլագ, վիճուտը սաղլամ, սէօնպէթի խօշ, շէնմէշրէպ, միւսափիրփէրվէր, խաթրշնաս, էլ վէ Փիքը իլէ իշէյէն, գըյմէթ պիլիր, հիսապտար, վագըլարը վէ գէմանլարը օգույան, իտարէճի պիր քէօյ տտէմի իտի:

(2) Հազիգի պիր վիշեր իտի: Միւմաիլէյն պէօյիւք պիր փամիլեա սահիպի օլուպ, անլէրին իտարէ, իաշէ

վէ թալիմինէ վագփը նէֆս էտէրէք, էվլատլարընտան 6 տամնէսինին պիր եա զիյատէ մէքթէպի ալի, գոլէճ եա տար իւլֆիւնունտա իքմալը թահսիլ էթմէւլէրինի միւմքին գըլմըշ վէ անլէրին գալպինտէ սիլինմէզ պիր հիսս ի միննէթտարի հէքք էթմիշ տիր: Օ՛ էվլատլարընը խմլէրիյլէ վէ կէօզ եաշըլէ Բապպա կէօթիւրէն պիր փէտէր իտի:

(3) Հազիգի վէ տակմի պիր տօր իտի: Անըն տօսթւարը շէրապ կիսպի էսքիտիքնէ թաթլըլանան նէվտէն օլմուշ տըրլար: Տօգ. Թրօպրիճ, Տօգ. Թրիսթի, Տօգ. Շէվըրտ, Մր. Սանտըրս, Միս Շաթըրդ վէ Միս Փրաքթըր, Փրօփ. Լեւոննան վէ Փրօփ. Դրիգորեան անըն 20-30-40 սէնէլիք տախմի տօսթլարը, սըրրտաշ վէ տէրտտաշլարը իտիլէր:

(4) Հազիգի վէ կիւմկիր պիր յօպան իտի: Օ՛ դավմընըն տէրտլէրինի գալպինտէ թաշըյըպ, էօլմէք իւզրէ օլանլարըն պաշը ումընը պէքթէյէն, տէրտ սահիպի պիր չօպան իտի: Իշէտիյի տաիրէլէրատէ կիրմէտիյի էվ, տէրտտաշլարդ էթմէտիյի պիր մէյուս գալպ, վէ րուհանի անվալընա վագըլք օլմատըլը պիր Փէրտ գալմամըշ տըր:

(5) Սուլի էտիմի պիր րուհ, յիսան վէ բապիաթա մալիի իտի: Նիշէ քիլիսա, Փէրտ վէ Փամիլեալար անըն պու ճիհէթտէն օլան խըտմէթինի ասլու ունուտամազլար: Զօգ սըրալարտա տահա միւթէալլէմ վէ միւգթէտիր չօպանլար սուլի իշնաէ իգնար ը իֆլաս էթտիքլէրինտէ, մէրգում հայաթ ը պէշէրտէն ալլընմա թէմսիլէրի, գափլյէլի սէօյլէրի վէ թարափէնին գալպինէ իշէյէն ճիտափ հագիդաթ քէլամլարը իլէ խասիմէնի մաղլուպ էտիպի, անլէրի Քրիստոսըն իթաաթընա էսիր էտէր իտի:

(6) Տուաթեար վկ սահիպ ի բագլա պիր եղլատ Ուշ-
յան իսի : 40 սէնէլէք մէքթէպ արդատաշարընտան
օլան միւսինն «կիլիկիալը» , — Պատ . Աւետիս Տէր Կա-
րապետեան — տէյօր քի «Պէն արդատաշմըն իշ վէ
էօմրիւնտէ նիչէ չէլէրէ ատիր պիր չոդ քրիթիքա
իշիթաիմ ; ամմա անըն տուասընա վէ իմանընա չիւպ-
էէ էտէն պիր թէք ֆէրաէ բասթ կէլմէտիմ :»

Տ. Յ. ԳՈՒՆՑԱԳԱԽԱՆ

ՎԵՐ. ՍՏԵՓԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

~~~~~

Վեր . Ստեփան Յովհաննէսեան 1858 Յուլիս 14աէ
Մարաշտա ֆագիր պիր խանէտ տողուպ , վալիտէնի-
նէ աղիմ մէսէրրէթ մուձիպի օլմըշ տրր : Զիրա վալի-
տէսի , Աննանըն էթտիյի կիալի՝ անը Բագպտան թալէպ

ՎԵՐ. ՍՏԵՓԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Էթմիշ օլուպ , օ՝ տողմազտան Ալլահա վագփ ու նէզր
էտիլմիշ իտի : Զօնուգ պէշ եաշընտա իքէն մէքթէպէ
կէնստէրիլատի , լաքին մուզտատէր ի իլահինին թէր-
թիպիլէ քէնտիսի հէնուգ 8 եաշընտա իքէն փէտէրի
վէֆաթ էտիպ , տահա քիւչիւք պիր պիրատէրիյլէ
նէթիմ գալարլար : Ֆագաթ տուլ վալիտէլէրի անլէրին

թէայելուշ վէ մէքթէպ մէսարիֆինի թէտարիք իլէ պէտապէր չօճուգլարընը տինտարլըդտա թալիմ վէ փէրվէրտէ էթմէքլիյէ տէվամ էյլէտի : Զօճուգ Յովհաննէս խո՛ փէտէրինին սաղլըդընտա օլտըդը կիպի վէ տահազիյատէ՝ տուաքեար, Քիթապ ը Մուգատտէսի մէշգէնավէսլի վէ իթամթընը օլուպ, նէր քէս թարաֆընտան մէվիլիր իտի :

Պիր ազ սօնրա վալիտէսինի Միսիս Գաֆինկ Ռապլն պաղլնտա իշլէմէք իւզրէ Հաճընա ձէլպ էթտիրտի : Զօճուգ իսէ վալիտէսինին փէտէրիյլէ պիրլիքտէ Մր . Մօնկթօմրինին թահթը ը իտարէսինէ ալընտը : Յովհաննէս թահսիլէ աօղրու աղիմ հավէս վէ դայրէթ կէօմթէրէրէք, մէքթէպտէ իլէրի կիթմէքտէ իտի : Օն պէշ եալընտա իքէն քիլուէ ազալըդընա գապուլ օլունտը, վէ Խէլասքեարընա օլան մուհապպէթինի իլք օւրագ կիրակի մէքթէպինտէ չօճուգլարա խօճալըգ իլէ իպրազ էյլէտի : Պունտան աէօրթ սէնէ սօնրա վամբէսի Մարաշը գիյարէթ էթտիրինտէ, կէնձ Յովհաննէս անըն իլէ պէրապէր Հաճընա կիտիպ՝ օրատա իքի սէնէ մուալլիմլիք էթտի :

Պու արատա Գիքրի Ալլահըն մէլէքլիթիւնտէ տաիմի պիր իշնի օլմագ արդուսը իլէ տոլու օլտուզը սէպէպտէն, Այնթապ Գոլէճնէ կիրմէյէ գարար վէրտի վէ լաքին վալիտէսինին պունա իգթիտարը օլմատըդընտան, մէրդում պազը խայրիսահան հիմմէթիյլէ օրայա գապուլ օլունուպ մէքթէպ զէմանընտա պէյթի իշլէր իլէ, եազ թաթիլինտէ խոէ գօնտուրանըդըգ սանաթըլըէ մէշղուլ օլարագ՝ թէայելուշիւնիւ անընըն թէրիյլէ գազանմաղա մէճապուր իտի : Նիհայէթ 1882տէ Գոլէճի պիթիրմէյէ մուվաֆֆագ օլուր վէ Պօղոս րէսուլ կիպի

աէրպէսթ էօմր իչիւն միւգէմմէլ պիր սանաաթ սահիպի օլմաղը լաղըմ սայարագ, էվլէլա 3 սէնէ սանաթընա տէվամ էտէր վէ 1885տէ թէէհնիլ էտիպ, Սսմանկիյէ վարզպըդա տավէթ օլունարագ, օրատա պիր սէնէ չալըշըր : Պատէհու 1886տա Մարաշ իլմի իլահի մէտրէսէսինէ գապուլ օլունըպ, 1889տա անը իթմամ էտէր :

Օլ գէմանտան վէֆաթընա տէյին 20 սէնէ վարզպգ վէ չօպանլըգլէ մէշղուլ պուլունըպ, ասլա պօշ գալմամըշ արը : Խշպու միւտտէթին իլք 6 սէնէսինտէ Հաճըն իքիննէ քիլիմէսինտէ, 1 սէնէ Ատանատա մուավին վարզ հալինտէ, 10 սէնէ Սլապուսթանտա, 8 այ Մարաշ Տիվանլը քիլիմէսինտէ, 1 սէնէ էքիդ-Օլուգ-Քէօրքիննէ քիլիմէսինտէ վէ նիհայէթ 9 այ տախի Հաճըօրքիննէ քիլիմէսինտէ իփա ի խըտմէթ էյլէմիշ տիր :

Սլապուսթանա տավէթ օլունաուզունտա, օրատաքի ճէմաաթ իլթիշաշտան եէնի չըդմըշ իտի : Օլ տաղըմըշ սիւրիւցիւ կէրի թօփլաւը, վէ գօրգուտան իսումիյէթի զապուլ էթմիշ օլանլարը նասիհաթ վէ վագւարը իլէ էսքի իմանլարընա տէօնտէրիպ՝ թէվպէ, իւթիրագ վէ իման իգրարը իլէ անլէրի կէրի քիլիմէյէ գապուլ էյլէտի : Բունանի սըճագ պիր գիւրրէ ի հավանըն պուլունմասընա զիյատէսիլէ չալըշըր վէ պիր ինթիպահըն օլմատընա հասրէթլէ իշլիյագ չէքէր իտի : Զօգ քէրրէ կէճէնին սիւքիւնէթինտէ քէնտի ճէմաաթը իչիւն կէօղ եալարը իլէ Սլահա տուա էտէր, վէ նէր սէրէտէ պիր քիմսէ պուլուրսա, անընլէ րուհանի հալըւեզէրինէ գօնտուշմագսըզըն վազ կէչմէզ իտի : Պախուսուս կէնձլէրաէն չօգ խօշանըր, անլէր իլէ զօնուշուր

վէ տուա էտէր իտի : Թուհանի հագիդաթլար իւզէրինէ միւպահասէտէն ասլա գաշնմաղ օլուպ , Ալպուսթանա աս Շաբաթապահւարը չօգ քէրք սուստուրմուշ վէ ճէմաթընտան ոլ թալիմաթա մէջ էտէնլէրի գատիմ գանըշարիբնտա թէսպիթէ մուվափֆադ օլմուշ տըր : Օրատաքի քիլիսէ , մէքթէպ վէ վարզ էվի պինալարընը թամիր էթատիրմիշ տիր : 1901 Յուլիս 14 տէ տախի Ալպուսթան քիլիսէսինէ չօպան թախսիս օլունտը :

Օրատա մէքթէպլէրէ էհէմմիյէթ վէրիլմէմիշ վէ պա խուսուս զըզլարն թալիմ ու թէրպիյէսի սօն տէրէնէ կէրի օլտուղու սէպէպտէն , միւմախէն օրայա կիթակի կիպի , իւք իշէրինտէն պիրի տէ թալիմ ու թէրպիյէ հագլընտա միւէսիր նասիհաթ վէ վազլար վէրմէք օլմուշ տըր : Վէ զայրէթինին սէմէրէսի հաւմնտէ մէքթէպլէր թէրագգը էտիպ , հաթթա Մ . Թ . Պազլար գոլէճինէ կիրմէյէ միւգթէտիր կէնճ զըզլար հազըրայըպ Մարաշա կէնտէրմէյէ միւգթէտիր օլմուշ տըր :

Ալպուսթանտա պուլունտուղու միւտտէթ մէսէրը րէթ զէմանը օլտուղու կիպի , աղըր էլէմ միւտտէթի տախի օլմուշ տըր : Էզ ճիւմէ , պիրի 7 վէ տիկէրի 2 եաշնտա իքի մախտումլարը վէֆաթ էտիպ , պու հալ քէնտինէ պէօյիւք աճը օլմուշ իսէ տէ , Ռապպտա քէսպի գուվվէթ էտէրէք , իմանտա ֆիւթուր կէթիրմէմիշ տիր :

Հարունիյէտէ օլան ֆաալիյէթի տախի փէք ճիտտի օլմուշ վէ ճէմաթթ թարաֆընտան փէք սէվիլմիշ տիր : Զաթէն սօն սէնէլէրինտէ քեամիլէն Ռապպա վագգ օլունմուշ պիր էօմրէ մալիք իտի : Հարունիյէտէ հէր կիրակի իւչ ումումի թէճէմմիւտէն մատա կէնճէր իւ-

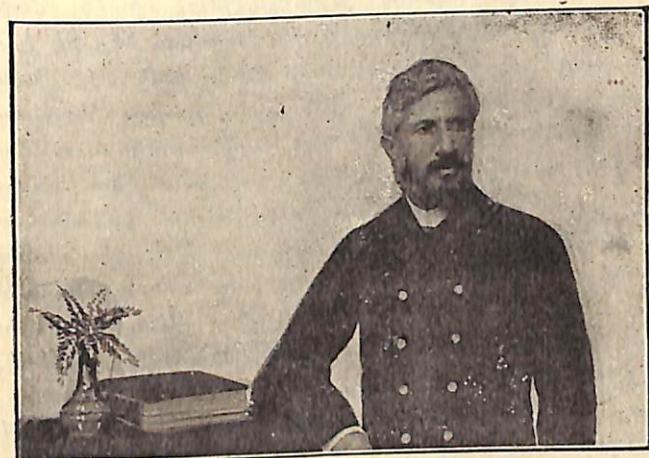
չին տախի խուսուսի խըզմէթ կէօրիւր իտի : 1909 Ապրիլ 11տէ քիլիսէտէ Աշա ի Բապպանի այինինի իճ-րա էտիպ , այնի վազթտա չօղլարը քիլիսէ աղալըլընա գապուլ էթտի , վէ օ հուզուրտա պու գատարըլէ իք-թիֆա էթմէյիպ՝ «իլհագլըգ էտէնլէրի վէ էթմէյէնլէրի սէմալի հուզուրունտա պիր օլմազլըդա նախի էլլէն տէյլի կէօզ եաշլարըլէ տուա արզ էյլէտի : Պատէհու 23իւնձիր Մէգմուրը գրաաթ էլլէյիպ , «Պէն զըլը մէվթ թինէսինտէն կէչոէմ տէ չէրրտէն խավի էթմէմ» այէտէրէսինտէն կէչոէմ տէ չէրրտէն խավի էթմէմ» այէտինէ կէլինձէ , սէօլէմէյիպ տուրտու : էրթէսի երեք-թինէ կէլինձէ , սէօլէմէյիպ տուրտու : էրթէսի երեք-թինէ կիւնիւ Ատանայա տողրու բէվան օլուպ , օ կիւն շաբթի կիւնիւ Ատանայա տողրու բէվան օլուպ , օ կիւն եօլտա վէր . Յակոր Գունստագնեան իլէ Պատ . Թագւոր Յակորեանա գավուցըր : Զորեքշարթի սապահւայըն Օս-մանիյէտէն , օրանըն վախզի Պատ . Կարապետ Քիւփէլ-եան վէ Պաղչէտէն կէլինչ պիր մուրախխաս տախի պէ-րապէր օլարագ , եօլա չըգարլար վէ Համիտիյէյէ եէ-րապէր թիշմէգտէն Զայըր աղզը նամ մահալտէ նախեանի պիր թիշմէգտէն Զայըր աղզը նամ մահալտէ նախեանի պիր տէ սօնրա Հարունիյէտէքի ճէմաթթընըն էքսէրիյէթի տէ սէնիտլիք գատէհնի իշէրէք , հուզուրը ը իւահիտէ սէվ-չէնիտլիք գատէհնի իշէրէք , հուզուրը ը իւահիտէ սէվ-կիւլի չօպանլարընա գավուշըլար :

Վէր . Ս . Յուհաննէսիւան քէլամա փէք աշխնա օ-լուպ , կինէ կիւնտիւզ անը միւթալա էտէր իտի : Խի-թապէթինտէն զիյատէ գալէմի գուվվէթի օլուպ , դա-յէթ միւէսսիր վազլար եազար իտի : Եյվահն քի , մու-հարրէրաթը փէք աղ նէչը օլունմուշ տըր , վէ պիր ճիւմումի էվրագը Հարունիյէ գըթալընըն եանդընընտա թէլչփ օլմուշ տըր :

(Օր.) ԶԱՐՈՒՃԻ Ս. ՅՈՎԱՆՆԻՍՍԱՆ

ՎԵՐ. ՆԱԳԱՐԵԹ ՀԵՂԻՆԵԱՆ

Վեր. Նաղարեթ Հեղինեան 1868ին Օդոսոսս այլն-
տա Մարաշտա թէվելիւտ էթմիշ օլուպ, նէզը էվլատը
խոի : Թէէհհիւլէրինաէն պէտէն 15 սէնէ էվլատ-

ՎԵՐ. ՆԱԳԱՐԵԹ ՀԵՂԻՆԵԱՆ

արդ օլան Լուսաւորչական վալիաէյնի Գուստոս ը Շերիֆի
վիյարեթէ կիափիպ էմնա ի բահատէ Նաղարեթ գասապա-
սընա վիւսուլլէրինաէ , վալիաէնի՝ Ս. Մարիամ Աստ-
ուածածինէ պիր նէզը էտէրէք , էնէր պիր էրքէք էվ-
լատ վէրիր իսէ՝ իսմինի Նաղարեթ գօյաճաղընը վատ
էթմիշ , Բատպ տախի մէրգումէնին սատէ իմանընա

նազար վէ անը թէզէքիւրլէ պիր էվլատ իհսան էլլէմիշ տիր : Վալիտէյնի չօճուղը Ս . Արագանտա վափթիդ էթտիրիպ , իսմինի նազարէթ գոյմուշլար : Չօճուղ նազարէթ հէնուղ 4-5 հաշընտա իքէն , ամձալարընըն Փրօթէսթանլըը դապուլ էթմէլէրի իւզէրինէ , ամձազատէլէրի իլէպէրապէր կիրակի մէքթէպինէ կիտէրէք , կիւզէլ իլահիլէր վէ էզպէրլէր էօրէնիր իտի :

Չօճուղ նազարէթ փէք սէփիմի , իթաթլը վէ լաթիփ օլուպ , հէնուղ թըփլիցէթաէ իքէն վախուի : Կիրակի մէքթէպինտէն վէ վազտան հէր նէ էօյուրի իտի իսէ , էվտէ թէքրար էտէր իտի , վէ գօնշուտա քէնտի սիննինտէ օլան չօճուղլարը թօփլար , տամա չըղար վէ պանանըն արգասրնտա տուրուպ՝ վագար վէ ճիտայիշթլէ վազ էտէր վէ պատէնու տուամէնի հափար իտի : Պու խըտմէթլէր էսնասընտա պիր քիւչիք Գաթօլիք գըդ չօդ միւթէսսիր օլուպ , օտախի տուա էտէր իտի , վէ ազ սօնրա խառթա օլուպ՝ վէֆաթ էթմէք իւզրէ իքէն , «Անա» , պէնիմ իշին աղլամա , պէն Յիսուսա կիտիյօրըմ , տէյէրէք թէսլիմի րուհ էթմիշ տիր :

Նազարէթ իշ կիւնիւ մէքթէպինտէ տախի սիւրաթւէ իւէրիլէմէքտէ վէ տէրսլէրինտէ էն եի քսէք տէրէմէյի ալմագտա իտի : Օն ալթը հաշընտա իքէն Մարաշն եիւքուք մէքթէպինի պիթիրիպ , իմթիհան դիյնէթինտէ օլ գատար կիւզէլ պիր էզպէր սէօլէտիքի , Կարապետ Աղա Թօփալեան անը թէսպիք էտիպ , Գոլէճէ կիօրտէրէճէյնի վատ , վէ վատընը ինրա տախի էլլէտի : Նազարէթ 1884տէ Այնթապ Գոլէճինէ կիտիպ , պիր սէնէ օրատա թալիմ օլունտուգտան սօնրա պիր սէնէ Սիտուէ վէ պիր սէնէ Ատանատա խօճալըգ էտէ-

րէք , անտէն եինէ Գոլէճէ կիտիպ՝ 1890տա միւնթէնի օլուու : Տահա Գոլէճտէ իքէն Ալվաստան խօճալըգա տավէթ օլունուպ , կիւզիւն փէտէր վէ վալիտէտէն եւթիմ գալմըչ օլան պիրատէրի քիւչիւք Գէորգը տա պէրապէր ալարագ . Սիվասա կիթտի : Օրատա իւչ սէնէ քէմալ ը մուլավֆաղիյէթլէ իւլէտիքտէն սօնրա , օրա միսիօնէրինին մուալէնէթլըլէ Ամէրիգայա կիթմէք իւզրէ թէտարիքէաթ կէօրմէքտէ իքէն , ամձազատէսի Սամուէլտէն «Պիրատէրիմ , Մարաշա կէլ , պէն իլմի իլահիտէ օգույօրում վէ չօդ մէմնուն ըմ , սէնտէ հէր հալ կէլմէլիսին» մէալընտա պիր մէքթուպ ալարագ , չօդ ախւշինտիքտէն սօնրա՝ Ամէրիգատան վազ կէչիպ , Մարաշա կէլտի վէ իլմի իլահիյաթ մէտրէսէսինէ կիրտի : 1897տէ անտէն միւնթէնի օլուպ , Մարաշ Ադատէրէ ինձիլի քիլիսէսինէ վախու հալինտէ տավէթ վէ 1898տէ չօպան թախսին օլունալը : 1901տէ ան առլ Քիլիալի Օրիորդ Լուիզա Պօյանեան իլէ թէճճիւլ էտիպ , 1902տէ պիր գըզ էվլատլարը վէ 1904տէ իքիննի պիր տէտէրէ էվլատլարը տիւնեայա կէլտի : Չօպանլրդ միւտգըզ էվլատլարը տիւնեայա կէլտի : Պու մէքթուպ գիւյտէսիսի քէնտիսինտէն զայէթլէ մէմնուն , վէ քէնտիսիտէ տէ քիլիսէսինտէն մէմնուն իտի :

1904 տէ տահա ելի պիր թալիմ ալմագ իշին Սգօլիայա կիթտի : Էտինապուրկտա իքի սէնէ մէշդ էթափտէն սօնրա վաթանա տէօնմէք իւզրէ իքէն , պիր գաչ տօսթլարընտան պիր մէքթուպ ալտը քի , անտէ Մարաշ Ադատէմիա մէքթէպի իշին փարա թօփլամասընը րէճա էտիյօրլար իտի : Պու մէքթուպ քէնտինի զիյատէսիլէ տիւնեատիւրտիւ : Պէօլէ պիր նէվ տիւլէնճիլիք կիտի օլան պիր խըտմէթ հէմ թապիաթընա մուխալիք , հէմ տէ փէք կիւճ իտիյինի տիւչիւնէրէք

թէքլիքի գաթիէն րէտտ էթմէքլիյէ գարար վէրտի :
Լաքին տիկէր թարաֆտան տէրունինտէն «Պէլքի Ալ-
լահ սէնի պունուն իշխն պուրայա կէօնաէրտի : Մէպտէն՝
անա խոչ օլանը տէյիլ, անճազ ֆարզ օլանը իճրա
էթմէք տէյիլ մին տէյու պիր սէտա կէլիպ քէնտինի
բահաթմուդ էթմէքտէ իտի : Պու մէսէլէ հաղդընտա
տօսթլարընըն էֆեւարընա միւրածաաթ էթալիյնտէ,
պաղըսը քէնտինէ ձէսարէթ վէրմէքտէ իքէն, տիկէր-
ւէրի իշխն կիւճլիւյինտէն վէ իմքեանսըլլըլլընտան
պահս էթմէքտէ իտիլէր : Օ արատա քիլիսէլէրտէն պի-
րինին չօպանը քէնտինի քիլիսէսինտէ սէօլէմէյէ տա-
վէթ էտէր : Վէր . Հեղինեան պու վագընյը չէօյլէ վասփ
էթմիշ տիր . «Քիլիսէյէ կիրտիմ, մինպէրէ չըգտալմ, վէ
փէք հէրարէթէլ' եա թապպ, պահնա պու կիւն միւրա-
տընը պիւտիր տէյու տուա էթալիմ : Վազը պիթիրիպ
օթուրտում վէ նէթիճէյէ պէքլէր իքէն, պիր տէ ու-
փագ իանէլէրտէն մատա, իսմի նա մալիւմ պիր խա-
թուն թարաֆընտան 100 լիրալըգ պիր չէք պրագըր-
տըլլընը կէօրախյւմտէ, թապպըն սէնի իսթիմալ էթ-
մէք իսթէյօր իտիլինի անլայըպ, հէր պիր կիւճլիւյէ
տայանմաղա վէ հագարէթ պիլէ չէքմէյէ րազի՞ օլտում,
վէ իշէ պաշլատըմ . . . :

*

**

1907 Հոկտ . Յտէ իսթանպօլ սօդագլարընտա խա-
ֆիյէլէրին պիր պէօլիւյիւ թարաֆընտան իհաթէ օլուն-
մըն, մահզուն մէլիլ, եօրդուն արդըն, ամմա մէլէք
սիմալը պիր միւճրիմ կէօթիւրիւլմէքտէ տիր : Վէր .
Նազարէթ Հեղինեանը իհաթէ էտէն չու պէօլիւկ՝ ան-

տէն 19 ասր էվլիլ օլ սալին նազարէթլիյի կէօթիւրէն
պէօլիւքտէն զիյատէ ինսաֆլը եա մէրհամէթլի տէյիլ
իտի . . . :

Մարաշա կէլէն պիր մէքթուպտա, «Անըն ձիւրմիւ
պէօյիւք տիր, հէյէթի թահգիգիյէտէ իսթինթագ օլուն-
մագտա տըր», տէյու եազըլմըն իտի : Էվլիթ, օ պայէթ
պէօյիւք պիր միւճրիմ իտի, անա քի՞մ եազլաշապի-
ւիր, քէէննէնու միւճլիք ձիւգամ եա վէպատան թու-
թուլմըն, քի եազլաշնա սիրայէթ էտէր . . . : Նէ՛ Ազ-
գապետարան, նէ՛ փրօֆէսօր, նէ՛ պատուելի, նէ տէ
պիրատէրէրտէն պիրի անա կէօրինէմէզ իտի : Ա՛հ,
նէ՛ չէթին հալ : Միւթէափֆին պիր գօղուշտա, օ տէ-
րէճէ զաիֆլէշմիշ իտի քի պիր կիւն նակեահէն պիր
այինէ էլինէ կէչտիյինտէ, քէնտի քէնտինտէն գօրգ-
մուշ վէ հայաթը իշխն գաթը ը իւմիտ էթմիշ տիր : Էկէր
իլահի գուվէլէթ եէթիւմէսէ իտի, պիլա շիւպհէ նազիք
վիճուտի պու ձէֆայա թէհամմիւլ էտէմէյէճէք իտի :
Քիլիսէտէն իտէ քէնտիսի իշխն ալէտտէվամ տուա
օլունոյօր իտի :

Հեղինեանըն մահպուս օլտըզը փէք թէզ Լօնտրա
վէ Սգօչիատա օլան տօսթլար թարաֆընտան իշխտիլ-
միշ օլուպ, անլէրին փէվզ էլ ատէ թէամճիւպինի մու-
ճիպ օլմուշ տըր : Անլէր տէր հալ թախլիսի իշխն չա-
լըշմաղա պաշլատըլլը վէ միւքէտտէր զէվճէսինէ իշ-
թիրագ ը հիսս իլէ տօլու մէքթուպլար իրսալ էթմէք-
տէ իտիլէր : Վէր . Տըրմընտաըն զէվճէսի, «Սէվկիւլիւ
հանըմ, Վէր . Տըրմընտ՝ Հեղինեանը մահպէստէն ըր-
գարանատէք չէվլիլմէտիք պիր թաշ պրագմայաճագ»
տէյու եազմըն իտի : Պիր ախէր չօպան, «Տօսթումըն
իշխն Սգօչիանըն պիր չօդ քիլիսէլէրինտէ ալէտտէվամ

սուալար սունուլմագտա տըր», տէյու եազտը : Եվինտէ թամ էթմիշ իսիցի խաթուն (քի էվվէլձէ «Պէնիմ Խրիսթիցան օլմամա Հեղինեան վասըթա օլտը», տէյու շէհատէթ էթմիշ իտի), շէյլէ եազտը «կիւնէշ տողառուղունտա փէնճէրէմտէն պագըպ, էյ կիւնէշ աճէպա սէնին քիւչիւք պիր փէրթէվին Հեղինեանըն գողուշունա կիրիպ տէ անը ազաճըգ միւթէսէլլի գրըյօ՞ր մը : Թամ սօֆրասընտա օթուրտուղունտա՝ աճէպա Հեղինեանա քի՞մ թամ վէրիցօր վէ նէ՞ եէյօր՝ տէյու թէֆէքքիւք էտէրիմ : Պիր տագիդէմ եօդ քի, մէրգում կէօղիւմիւն էօնիւնտէն կիթմիշ օլսուն վէ խայալըմ անընլէ ուղրաշմասընն : Հաթթա Օսմանիյէ վագըաւլնտան պիր գաչ հաֆթա սոնրա պիր տօսթտան մէքըթուպ կէլիպ, անտէ՝ «Իսթանպուա կէլտիյիմտէ, սէնին մահպուսիցէթտէն խէլասըն իշիւն չօդ չալըշալըմ» տէյու եազըլմը իտի : Մարաշ ինկիւլիդ յիթամիսանէսի նազիրէսի Միս Սամընտ Սգօչիատան տէօնտիւյիւնտէ «Հեղինեան Սգօչիատա չօդ տօսթլար գազանմըշ, չօդ սէվիլմիշ աիր, վէ քէնտինի պիրէնլէր մահպուսիցէթինտէն տօլայը փէք միւքէտաէր տիրլէր» տէյու շէհատէթ էթտի :

Էվվէթ, տօսթլար չօդ չալըշալըր, տուալար օլտու, լաքին զալիմ էժտէրին էլլինտէն գուրթուլմասը միւմքին օլմատը : Սէքիզ այ մուհաքէմէտէն սոնրա 5 սէնէ գալապէնսալիյէ մահքիւմ էտիլտի :

Քիլիսէսի արթըգ պիր վաիլ ինթիսապ էթմէյէ մէճպուր օլուպ, գանտիտալար թագտիմ օլունտըլընտա, շէմմաս գալզըպ, «Ինթիսապ էթմէյէլիմ, պէն ինսանըլըմ քի, չօպանըմըշ մութլազա ազատ օլանագ տըր» տէյիւ իտրար էյլէտի : Զօգլար անը իսթիհզա

էթաիլէր, լաքին ինսան ինտինտէ իմքեանսըդ օլան՝ ինտ Ալլահ միւմքին տիր :

Մահքիւմիյէթինտէն իքի հափթա սօնրա իսթանսպուղարընտա Եօպէլ պօրուղարը չալընըպ, հիւրբիյէթ վէ մէշըութիյէթ իլան օլունտու : Տէմիր գափուլար փարէլէնիպ՝ մահպոււլարա ազատըգ վէրիլտի : Պունլարըն պինլէրձէսի իչինտէ պիրիսի տէ Հեղինեան իտի :

1908 Օգոստոս իքինձի կիրակիսինտէ Մարաշ Ագտէրէ ինձիլի Քիլիսէսի աղիմ մէսէրէթ իչինտէ իտի : Ճէմաաթ իչէրիսէ Բապլըն ածիպ իշէրինի թէֆէքքիւք էթմէքտէ, էյթթամ տըշարըտա սափակէսթէ չօպանըն կէլիշնի պէքլէմէքտէ օլտուղը հալտէ, պիր տէ մէլէք սիմալը լաթիփ չօպան կէլիպ՝ եանլարընտան կէչէր իքէն, «Թող ցնծայ երկինք» իլահիսի վէ իչէրի կիրէր կիրմէզ «Թապպ սալթանաթ էտէր» իլահիսի թէրիրէր կիրմէզ «Թապպ սալթանաթ էտէր» իլահիսի թէրիրէր կիրմէզ պափանըպ, միւթէվազը վէ միւթէշէքքիր պիր բունլէ տուա էթմէքտէ իտի . . . :

Վէր . Հեղինեան էօմրիւնին սօն սէքիլ այլարը զարգընտա փէք զաիփ վէ իփրանմըշ պիր վիւճուտ իլէ քէմալը սատագաթ իւզրէ իշէտի : Հէր աղջամ՝ ճէմաաթընըն ֆամիլիալարընը զիյարէթէ կիտէր վէ անլէր իլէ էօյլէ թաթլը միւշարէքէթտէ պուլունըր իտի քի ճիւմլէսի տէ անը սէվմէմէք էտէմէղլէր իտի : Զօնուղլարը ճէլպ էթմէյէ խուսուսի իսթիտատը վար իտի : Իլանը մէշըութիյէթ՝ չօգտան պէրիւ իսթիտատ թահթընտա գապթ օլունմըշ զիյլ ու գալլարըն փաթթամասընա գուրսաթ վէրմիշ օլարագ, էղձիւմլէ Մարաշ Տիկանլը ինձիլի Քիլիսէսի փէք չալգանթըլը պիր

հալաէ իտի : Օրայը տիւզէլախիպ՝ գալպլէրի թէսքին էթմէք իշխն չալըշանլարտան պիրիսի տէ Հեղինեան օլուպ, չոգ կիձէլէր էվինէ կէլմէյէ պիւէ վազըթ պուլամազ իտի : Սօն հափթասընտա — ելէմէր հափթասընտա — իւզէրինէ թէրաքիւմ էթմիշ ֆարզը ֆարզը իշէրի իթմամ իշխն օլ տէրէնէ մէշլուլ իտի քի կիւնտիւզէրի էվինէ կէլիպ թամա էէմէյէ վազըթ պուլամատընտան, իքի քէրրէ դէվճէսի թամած ալըպ քիլիսէյէ կէօթիւրմիշ տիր :

* *

Մուգատտէս ձիհատըն մուզաֆֆէր սէրատըր իպն Ուլլահ Յիսուս՝ ձիհատըն թէգարրուպը դէմանընտա “ձանըմ էօլիւմ տէրէնէսինտէ միւզթարիպ տիր”, տէյէ ֆէրեատ էլէտի, վէ պիր ինսան կիպի՝ շակիրալէրինս այրըլմագ քէնտինէ կիւճ կէլիպ, “Պէն էլէմ չէրմէտէն էվլվէլ պու Պասէքի սիդին իլէ պէրապէր նէմէյի դայէթլէ արդուլէտին” պույուրարագ, անը իճրա էթափտէն սօնրա՝ մէյտանը ձիհատա աթըլաը : Անըն սատըդ թէվապինտէն նիչէլէրի տախի միւթէվազընէ քէնտի սէվիլիւլիւ Խէլասքեարւրարը իլէ Աշա ի Բապտանի ային ի մուգատտէսինի իճրա էտիպ, մուգատտէս ձիհատա աթըլարագ՝ շէհիտ տիւշմիշ տիրւէր :

Կիլիկիա իշխն տախի էսրարէնկիզ պիր ձիհատը մուգատտէս մուգարրէր օլմուշ իտի : Կիլիկիա ինձիլի իթթիհատընըն չօպան վէ վախզէրի՝ միոլի սէպգաթ էթմէմիշ էօլէ պիր կէրմի վէ ձիտոլիզէթ իլէ քէնտի մինպէրլէրինտէն Քրիստոսըն աճիպ վէ ապիմ մուշ

հապպէթի, էլէմ վէ էօլիւմիւ հագգընտա փէյդամլար իրատ էթտակիլէր, քի միւտթէմլունըն գալպլէրի էրլիյիպ, “Եաշարըմ պէն սէնին իշխն, Զիւն Սէն էօլախին պէնիմ իշխն, էօլիւրիւմ հէմ աշգըն իշխն, Բապպըմ Խէլասքեարըմ” գարարընը վէրիպ՝ հէման պիր գաչ կիւն սօնրա գանլարըլէ անը թէմէիր էլլէտիւլէր : Պունը հէր պիր քիլիսէ շէհատէթ էթմիշ տիր :

Վէր . Ն . Հեղինեան տախի բէֆիզէրի միախլու, էլէմէր հափթասընտա ղայէթ մէշլուլ օլմասընա բաղմէն, Յարութիւն կիրակիսինտէ օրուճ իլէ քէնտինի Բապպա թագտիս էթմիշ օլարագ, Աշա Բապպանի սօֆրասընտա խըտմէթ էթմէքտէ իտի : Վազը Լայէմութիւլ հագգընտա օլուպ, խայր իլէ շըրը միւնընտա տաքի միւճահէտէյի վասփ վէ էնճամ խայրըն մուշ զափֆէր օլամաղընը վէ պունա էն մուգնի տէլիլ Բապպըլըլընը լըյամընը իտիլինի պահս էթտիքտէն, վէ էվլէլա պիր վափթիզ իճրա էթտիքտէն սօնրա, Բապպըլն աղչամ թամալընը ձէմատթա թագտիմ էլլէտի : Նիհայէթինտէ, “Քի՞մ պիլիր, պէլքի պիր տահա պու Մուգատտէս Սօֆրանըն էթրափընտա ձէմ օլմայաճաղպգ : Պէլքի սէն, էյ պիրատէր, վէ պէլքի տէ պէն : Լաքին ֆարգ էթմէթ : Անճագ Ալլահըն մէլէքիւթինտէ թագէ օլարագ Խէլասքեարըլըլըն րիցամէթի թահթընտա իճրա էթմէյի Ալլահ ձիւմէմիզէ իհասն էլլէտինո տէյիպ, իլահի թէրէննիւմիւնտէն սօնրա մուգատտէս ձիհատ իշխն այրըլաը :

Տօսթլարը էնվափ սէպէպլէրտէն տօլայը միւմախւէյի իշպու հօլճուլուգտան մէն էթմէթ չոգ չալըշըլըլար : Մահպուտլիզէթի զէմանընտա վիւճուտճա վէք զափլէշմիշ օլարըլընտան, Իթթիհատա կիթմէքտէն իսէ

պիր գաչ հաֆթա թաթիլ էթմէսինի թէքլիփ էլլէտիւ-
լէր : Ֆագաթ քէնտիսի : “Փարզըմը իփա էթմէք իշխն
հէր կլոճիւյէ բաղի իմ” տէյէրէք , Ապրիլ 15աէ իւչ
մուրախսաս բէֆիգլէրիլէ Առանայա միւթէվէաձիհէն
հօլա բէվան օլտը :

* *

ԱՇ , եա Բապպ , սէն պէր . Հեղինեանը վէ բէ-
ֆիգլէրինի պէրիքտէ վէ պիրտէն թօփլայըպ ճէլալինէ
նագլ էլլէտին . . . : Սէն , եա Բապպ , իհսան էլլէ քի
կէնձլէրիմիդ քէնտիլէրինի Սանա վագփ էլլէյէրէք , կիթ-
միչ օլանլարըն պօշ պրագարգլարը մահալի տօլտուր-
պընլար : Ամին :

(Տիկին) ԳՇԽԱՌԻՆ ՏԷՐ ՄԿՐՏԻՉԵՍԱՆ

ՎԵՐ. ԱԹԻԼԻՍՆՈՍ ԱՐՄԱՆԻՑԻՒՄ

— Յ Յ Յ Յ Յ —

Վեր . Աթիլիանոս Արմանիտիս՝ Հաճընըն 18 սաաթ-
շէմալ ը Պարսպնտա , Թաշնը նամ պիր Ռում գարլցէ-
տէն՝ Արման քեանեա ինվանըլէ մալիւմ նրիսթօս
Թումօս իսմինտէ պիր ատէմին իքիննի օղլու իտի :
Թագրիպէն 1865տէ թէվէլլիւտէ էթմիչ օլուալ՝ սէպա-
վէթ վէ կէնձլիփ էօմրիւնին պիր գըսմընը քէօլիւնտէ
գրաաթ իլէ իմրար էլլէտիքտէն սօնրա , 18 եաշընտա
իքէն Մարաշտա իտատիյէ մէքթէպինին լէլլի տաիրէ-
սինտէ զարիպ շակիրտէր արասընա գապուլ օլունտը :
Միսիօնէրլէրին մուավէնէթլիլէ 3 սէնէ Մարաշտա վէ
4 սէնէ Մ . Թ . Գոլէճինտէ թալիմ օլունտը : Էրմէնիճէ
օգումատընտան Գոլէճտէն նիդամի սուրէթտէ մէ-
զուն օլամատը : Մէքթէպ միւտտէթի էսնասընտա իքի
սէնէ քէնտինին քէօյիւնտէ խօճալըդ իլէ մէշզուլ օլ-
մուշ ալը : 1895 կիւզ իպթիտասընտա Մարաշտա իլմ
ի իլահի թալէպէսի օլտը : Ֆազաթ 1895ին օլ տէն-
չթլի գըթալընտա՝ տէօշիւնտէն , պաճաղընտան , էլլու-
տէն վէ այաղընտան , տէօրթ մարթին գուրշունու վէ
պաշընտան տա իքի սիւնկիւ եարասը ալտը : Սայքի
միւճիզէ իլէ գուրթուլտը : Պու ձիւմէլէ եարալարըն հիչ
պիրի միւճիք տէյիլ իտի : Պիր քէմլիչի պիլէ գըրըւ-
մամըշ իտի : Պինաշն ալէյն 7 հափթա թէտալի օլուն-
տը պատան սօնրա քեամիլէն իփագաթ պուլտը : Պու
վագըթտա գաթէն միւթէէհիլ օլարագ , պիր օղու-

վէ պիր գըզը վար իտի իտէ տէ , ֆամիլեասը վէ չօ-
ժուդլարը թալաստա գայնվալիտէմինին ևանընտա իտի :

Վեր . Սթիլիանոս պու պէօյիւք մուխաթարատան
գուրթուլարգտաս քէմալ ը չէվղէ քէնտինի պէ թէր-
ոար Բապպըն իշինէ վագֆ էյլէյիս 1898տէ մուլափ-
ֆադ թալէպէտէն պիրի հալինտէ իւմ ի իւահիտէն մէ-
դուն օլարադ , Շար քիլիսասընտա վարզլը պաշ-
լառը :

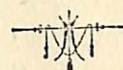
Պուրատա մուլափֆագիէթլէ իքի սէնէ վարզ վէ
եէտի սէնէ չօպան հալինտէ իշիտի : Անըն խըամէթլէ-
րի Շարտա չօդ մագպու օլար , Քիլիսասը մամուր
պիր թարլա հիշէթինէ կէլտի : Պու էսնալէրտէ իւք
գէվճէտի 2 օղլան վէ 2 գըզ չօճուդ թէրք էտէրէք
իրթիհալ էյլէտիյնտէն , թէքրար թէէհիւլ էլլէտի :
1906 տա Հաճընըն պիրինծի Խնձիլի քիլիսասը միւնա-
սիպ պիր իշճի հալինտէ Վեր . Սթիլիանոսը չօպանլըզա
տավէթ էլլէտի : Միւմաիլէյն պուրատա մուլափֆա-
գիէթլէ իքի սէնէ իշիտիքտէն սօնրա Միուրիւնա կի-
տէր իքէն Ատանա եօլունտա Սաղ կէշիտէ 1908
Ապր . 16 տա տիկէր բէֆիդ վէ բէֆիդէլէրի իլէ պէ-
րապէր զալիմէլէր հէտիյլէ գաթլ էտիլտի : Կէնճ թիւր-
քիւն աչսըզը եարա՝ միւնիւքլիւյի ճիհէթիլէն Ապտ իւլ
Համիտինքինի չօդ դիյատէ կէշտի :

Վեր . Սթիլիանոս պիլա շիւպհէ ֆաիտէլի պիր
բուհանի իշճի իտի : Միւմաիլէյն վիճուտնէ սաղլամ ,
ֆիքրէ օրթա հալլը , հաֆըզէսի պէրրադ , մանթըզը
գուվլէթլի , սիրէթճէ խալիս , բուհանիճէ կէրոմի իտի :
Միւթալէայը սէվէր , իշինտէ սատրդ , պի դարազ , վազ-
լարընա էյի էմէք վէրիր իտի : Թապիաթը չէն , շագա-
լը սէվէր , ատէմէլէր իլէ մուաշէրէթի գօլայ , սափի ,

չէֆփափ , զուրուրը սէվմէզ , ձէօմէրտ , րիյատան վէ
միւրայիտէն հիչ խօշանմազ իտի :

Ատէմէլէր արասինտա մէվճուտ միւշփիլաթլարը հալլ
էթմէք վէ խասիմէրի պարըշալըմագ էմրինտէ թէ-
աննիւտիւ պազէն հուտուտը աշար իտի : Էօֆքէսի դա-
լիպ իտի իտէ տէ , թէզ տէլիւ իտի : Ատէմէլէր իլէ ու-
յուշմաղա սայ էտէր , վէ չօդ տէֆա ֆէտաքէարլըզտա
պուլունըր , ֆագաթ օնօրընը արայան պիրի իտի :
Ճանլար խէլասընը քէնտինէ պիր հըրս էթմիւ իտի :
Պիլա շիւպհէ Վեր . Սթիլիանոս խօլիւմէ տէք սատըզ
օլանլարա վէրիլէն » հայաթ թաճընա նաիլ օլմուշ
տըր :

(Ա.Ի.Ր.) Ա. Յ. ՅԱՐԱՒԹՈՒԵՆԵԱՆ

ՎԵՐ. ԶԱՔԱՐԻԱ. ՊԵՏՏՐՈՍԵԱՆ

ՎԵՐ. ԶԱՔԱՐԻԱ՝ 1870 Յուլիս 1-ամբ Գօղան տառընըն Եկրէ Պագան Նամք քէօյինտէ տիւնեայա կէլմիւ տիր։ Զօնուդլուդ վաղթընտա քէօյ մէքթէպինէ կիւտէրէք, էրմէնի իւլ հուրուֆ թիւրքնէյի տիւդ օդու-

ՎԵՐ. ԶԱՔԱՐԻԱ. ՊԵՏՏՐՈՍԵԱՆ

յապիլմէք էօյրէնմիշ իսի : 8-10 ևաշընաա օլտուդընտա իսէ փէտէրինին գօյտանլարընը կիւթմէյէ մէնպուր օլտուդընտան, մէքթէպէ տէվամ էտէմէզ իսի իսէ տէ, չօղանլըգ վաղիփէսինի իմրա էթմէքլէ պէրապէր պօչ վաղթլարընտա մէշգ էթմէքլէ կէջրիր իսի : Վալիւտէսի՝ զայէթ տինտար վէ էվլատընըն տա զայէթ էն ի

թագվար քիմսէլէր օլմասընը արզու էտէն պիր գատըն օլուպ, Զաքարիայը վէ քիւչեւք պիրատէրի Սամուէլի, փէք երքէնտէն Ռապալըն թարիդինաէ թալիմ վէ փէր-վէրտէ էտիպ՝ գալպէլէրինէ բուհանի թօխումլար էք-մէքտէ պուլունըր: Բուհանի մատաէլէր հագղնատա անլէրէ սրգ սոդ գօնուշուպ, Ալլահ իլէ տակմա ալա-դա էթմէյի քէնտիլէրէ թալսիյէ էթմէքտէ պուլունըր իտի: Շէօյլէքի Զաքարիա սիւրիւյէ մուգայէտ օլ-տուղը սրբատա, տէրս քիթապլարըլէ պէրապէր Ք. Մուգատտէս, Քրիսթիյան եօլծուըզը վէ սակր բու-հանի քիթապլար վէ բիսալէլէր օգումաղա տա վաղթ վէրիր իտի:

Նիհայէթ փէտէրի՝ չօնուղըն շու օգումագ հասրէ-թինէ տայանամայարագ, անը սէնէնին ալթը գըշ այ-լարընտա մէքթէպէ վէ տիկէր և եազ այլարընտա տա չօպանլըդա եօլլամաղա գարար վէրիր: Պու եօլ իլէ Զա-քարիա իքի սէնէ զարփընտա քէցօ մէքթէպինի պիթիր-մէյէ մուլաֆֆատ օլուր: Ցազաթ շիմտի տէ զիյատէ օգու-մագ, եիւքսէք մէքթէպլէրէ կիթմէք հասրէթիյլէ սու-զան օլուր: Նիհայէթ 1884տէ, 14 եաշընտա օլտուղը հալտէ, Մարաշ Աղատէմէսինէ կիթմէյէ նախ օլուր: Օրատա իւչ սէնէ պէրտէվամ օգույրարագ մէզուն, վէ 17 եաշընտա իքէն Մ. Թ. Գոլէճնէ գապուլ էափլիպ Ֆրէմէն սընըփընա տախիլ օլուր: Պու վագըթտա փէ-տէրի Գոլէճ մէսարիֆինէ պիր փարա եարտըմ էտէ-մէյէճէյինի քէնտինէ խապէր վէրիր իսէ տէ, Զաքա-րիա ասլա Փիւթուր կէթիրմէյիպ, օգուտուղը միւտ-տէթտէ պուլառուղը հէր նէլ իշի իշէքրէք, մէսարի-ֆինի օ եօլտա էլտէ էթմէյէ բազը օլուր: Քէզալիք պիր սէնէ օգույրուպ, տիկէր սէնէ խօճալըգ էթմէյէ

մէճպուրիյէթ հասրը օլտուգտա, հիչ մէյուս օլմայա-րադ իշինտէ տէվամ էտէր: Պէօյլէլիքլէ 7 սէնէ սօնրա եանի 1894տէ Մ. Թ. Գոլէճի մէզունը օլմաղա տա մուլաֆֆատ օլտու:

Սյնի սէնէնին Սեալտէմիրէր այլնտան իթիպարէն պիր սէնէ Հայիկ քիլիսամը իտասիյէսինտէ վէ ֆէր-տասը իքի սէնէլէրտէ տէ Գայանըզ իտատիյէսինտէ պիր մոււլիմ հալինտէ չալըըզպ՝ օլ քիլիսատան Օր-Հայիփումէ Միսիրեան իլէ տէ նիշանլանտը: Պու միւտ-Հայիփումէ Միսիրեան իլէ տէ նիշանլանտը: Պու միւտ-տէթտէ իտի քի քիւչեւք պիրատէրի Սամուէլի տէ Սյնթապա կէթիրափիպ քէնտի մէսարիֆիյլէ անը տա մէքթէպէ եօլլատը:

Մէրհում Զաքարիանըն Քրիստոստա վէրափիլի իւք մէյլէ անըն քիւչեւք պիրատէրի Սամուէլ օլմուշ տըր: Անը օլ գատար սէվէր իտի քի քէնտինին մալիք օլ-տուղը բուհանի վէ ձիմտանի հէր պէրէքէթի մութլա-գա անըն տա կէնտէնմէսինի արզու վէ իջրասընա սայ գա անըն տա կէնտէնմէսինի արզու վէ իջրասընա սօն-էտէր իտի: Անախ տէյիլ տիր քի պիր միւտտէթ սօն- էտէր իտի: Անախ տէյիլ տիր քի պիր միւտտէթ սօն- էտէր իտի:

Պինաէն ալէճն հէր իքի պիրատէրլէր ձիտտի միւ- մինէր իտիլէր: Ֆագաթը բէսմի վախի եա չօպան հա- մինէր իտիլէր: Ֆագաթը բէսմի վախի եա չօպան հա- մինէր պէշարէթ խըտմէթինի տէր իւնտէ էթմէյէնիյէթ- լէրի եօգ իտի: Լաքին Զաքարիա 1895 տէ վուգու պու- լան գըթալըն պաշ սէպէպի՝ մութլագա Միւտլիմանլարա ինձիլին թէպլիր օլունմամասը իտիյինէ իգնա օլտըգտան սօնրա, քէնտի քէնտինէ «Պէն պիր ինձիլ վախիզ օլ- մալըլըմ. պալթայա գուրպան օլանլարտան պիրի տէ պէն օլմագլըզըմ ինթիմտլ իտի: Էօմրիւմիւ Սլլահ հըփդ էթտի, վէ պիւթիւնլիյիսնէ Սնա վագփ օլունմալը տէտի: Պունտան սօնրա նիշանլըլըն եանընա տըր» տէտի:

կիտիպ՝ կէօզլէրի աթէշ կիսի փարլատըղը հալտէ ածանն էթմէզմիսին քի Քրիստոս հէր հալտէ արասընտա եաշառըըմըզ չու գավմա վաղ օլոնմալը արը Միւմինին էն մուհիմմ ֆարզը պու իտիյնէ էմին իմ։ Պու ուղուրա գուրպան օլմագ, պալթայա գուրպան օլմագտան զիյատէ միւպարէք տիր : Պէն պու մագսէտ իշխն էօմրիւմիւ Յիսուսա վադֆ էթտիմ : Ինանըրըմ քի 0 տա պէնի իսթիմալա թէնէզպիւլ էտէր : Պունա սէն տէ բազի օլուրսըն, էօլէ տէյիլ մի . Հոփիտիմէ՛ . վազըա ինձիլ վազլէրինին էօմրիւ էն սէֆիլ տիր, փագաթ էն միւպարէք տիր տախի» տէտի : Օլ կիւնա պէտէն պու խըտմէթէ հազըր օլմագ սէվասաըլէ տոլու իտի : Քէզալիք՝ «Աճէպա իլմի իլահի մէտրէ սէսինտէ պու մագսէտէ վիւսուլ իշխն եարտըմ էտէն վիսափթ պուլունու՞ր մը» տէյիւ սրբասը տիւշտիւքնէ սիւալլար էտէր իտի :

Զաքարիանըն էօմր վէ արզուարը, քէզա Սաղ կէշիտ չէնիւլէրինտէն մատուտ օլան պիրատէրի Սամուէլէ չօդ թէզ թէէսիր էթտիյինտէն, ազ վազթ ոսնրա ո տա ազնի հասրէթէ թութուչմըց պուլունտը :

Պու ձիւմլէ իլէ տէ Զաքարիա պիր սէնէ ոսնրա, թէէնիւլ տախի էթմիշ օլուուղը հալտէ, Սատանա՝ մէք թէպինտէն ալուղը պիր տավէթէ իճապէթէն օրատա խօճալըգ իշլը մէշուու օլուր : Մր. Միտ եագընընտա պուլունույօր իտի : Արատա պիր մէրգումըն թուն իլէ մէմլու վազլարընը տինլէր վէ ագապինտէ անըն իլէ միւսահէպէթտէ պուլունուր իտի : Թամմ օ վազթտա «Թուն իլէ մէմլու էօմր» նամ պիր ինկիլիզնէ քիթապը միւթալէա էտէր իքն, քէնտիսի հազգընտա չէօլէ տիւշիւնիւյօր իտի, «Պէն հազիզաթէն թախսիս ի նէֆս

էթմիշ պիր միւմին իմ, Փագաթ էյի պիլիրիմ քի Ռուն իւլ Գուտս իլէ մէմլու տէյիլ իմ, էվլէթ էտէր ան Ռուն իւլ Գուտսըն թէէսիրի թահթընտա եաշայան, տիւշինէն, սէօլլէյէն վէ ամէլ էտէն պիրիսի տէյիլ իմ : Ահ, իշթէ պէնիմ ինթիյանըմ թամմ պու աըր : Պէն թուն իւլ Գուտս իլէ մէմլու օլմալը իմ . Ալլահըն էմրի պու աըր : Պունտան պէրիտէ քէնտիմի Խրիսթիյան վէ Ալլահ էվլատը իմ տէյու կէօզէթմէմէլի իմ : Կէօզէթմէմ ապէս վէ մանասըլ աըր : » Պու պապտէ միւթալէալարը դայէթ տէրին իտի . հասրէթի պու օլուուղնան անա մալիք օլմանըն շարթլարընը իժրայա չալըշըր իտի : Ենէ Սամուէլ պիրատէրի եանընտա օւլուպ հէր իքիսի տէ քէնտիլէրի իլէ պէրապէր չայիրտ էրի իշխն աճայլու զայրէթլէ չալըշմըշաբ : Իմոի հէմ լէրի իշխն աճայլու զայրէթլէ չալըշմըշաբ : Իմոի հէմ պու իքի պիրատէրի, հէմ տէ Սատանա մէքթէպի պիւ հասրէթի թուն իլէ իշլէմէք վէ սէօլլէմէք իտի : Կէթէսի սէնէ Մուն պէտէպարէք վէ մութլու իտիլէր : Իրթէսի սէնէ Մուն պէտէպատէր անը Ռուրֆայա սէվլ էլլէտի . իլք սէնէ մէք պատտէր անը Ռուրֆայա սէվլ էլլէտի . իլք սէնէ մէք թէպ վէ իքին սէնէ մինպէտաէ չալըշըր . գալպինին եէք հասրէթի թուն իլէ իշլէմէք վէ սէօլլէմէք իտի : Կէք իտիւնին իտիթամընտա Մարաշ իլմի ի իլահի մէտրէսէպինէ տախիլ օլմագ արզուաըլէ Այնթապա տէօնտիւ իտէ տէ, ազ վազըթ ոսնրա ֆամիլեաըլէ պէրապէր չալէպէ կիտիպ, Ենուուալէրէ Միտինէր Մր. Քրիսթինին մէքթէպինտէ խօճալըգ իշլը մէշուու պուլուր : Ելինտէն կէլտիլ տէրէճէտէ րունանի իշէր իճրասընա զայրէթ էտէր իտի : Օլ վազթտա իտի քի Փրոթէսթանթ Քիլիսասընտա իլք տէֆա օլարագ չօճուղլարա մախսուս պիր Կիրակի մէքթէպի պէտ օւլընտը վէ եանըլմայօր իտէմ շիմտի հալա տէվամ էտիյօր :

1903տէ Քիլիս քելիսասը մինպէրինտէ պիր վախոն հալինտէ եօրուլմազ դայրէթ վէ չվգ ու կէրմի իլէ իշմի տիր :

1904տէ միւթէվէֆփա Սողոմոն էֆ. Լեւոնեան վէ Սեղրակ էֆ. էքմէքանան իլէ պիրլիքաէ Խարփութտա վագը իլմ ի իլահի մէտրէսէսինէ շակիրա օլտու : Օրատա թէտէրիւս էթտիյի իքի սէնէ զարփնտա Խարփութտան Յ սաաթ էօթէտէ Գույուլունամ պիր քէօյէ հէր հաֆթա կիտիպ՝ Կիրակիյի Բուհանի խըտմէթլէր կէօրմէքլէ կէչիրիր իտի :

Նիհայէթ 1906 Յունիս այընտա Այթապա ավտէթ վէ Յուլիս 18տէ ասլա ֆիքրինտէն կէչմէջէն պիր մահալէ — Կարմուճա — պիր վախոն հալինտէ վասըլ օլտու : Զաքարիա իշպու իշ մահալինի դայէթլէ սէվէր իտի : Վէ չօնուգլըղնտան տէրիւնտէ էթտիյի կէրէք բուհանի վէ կէրէք ձիտմանի իշմիրին ինքասընա դայրէթլի վէ ասպիգ օլտուղը միսիլլու պու իշնտէ տախի, տէյիլ հալընըզ քիլիսասընտան օլանլարա, անձագ մէջնէպ ֆարգը ասլա կէօդէթմէյէրէք պիւթիւն քէօյին էնալիսինէ զալպտէն իշմիրաք վէ էլինտէն կէլտիյի տէրէճէ բասթ կէլէն հէր տախրէտէ մուհապէթ իլէ մուավէնէթտէ պուլունըր իտի : Ճէմտաթընըն խանէլչըրինի սբգ սբգ զիյարէթ էթտիյի կիպի, ճէմտաթընտան օլմայանլարըն աս խասթա, տէրտի վէ պիչարէլէրինի, պիլա ֆարգ, զիյարէթ էտիպ միւթէսէլլի զըլմադա վէ պու վասըթա իլէ անլէրէ Քիթապը Մուգատէսին հայաթ վէ թէտէլի մէնսպաը օլտուղնը անլաթա մաղա չալըշըր իտի : Մուայէն վագթլարտա Փրօթ . Քիլիսէմիզաէ առւա ճէմիյէթլէրի օլտուղը կիպի կիշէլէրի տէ լուս . խանէլէրտէ բուհանի միւսահէպէթ

վէ տուա մէճլիսի ադա էթմէք իչիւն սէյիրտիր իտի : Անլէրէ ոլ տէրէճէ իւսնիյէթ վէ եագընլըգ կէսոթէրիրտի քի անլէր քէտէր վէ կիւալիւրէրի հազգընտա քէնտախի իլէ գօնուշմագտան հիչ չէքինմէջլէր իտի : Խասթալարը ոլտուղնտա թապիակէ սէյիրտիր կիպի եանընտ սէյիրտիրէր իտի : Ել հասըլ պիւթիւն քէօյ իչիւն չալըշըր, չապալար, տուա էտէր վէ էհալինին խէլասը իչիւն թէլաշ էտէր իտի :

Պէօյէ չվգ ու չէթարէթ իլէ իքի սէնէ Յ այ վախոն հալինտէ չալըշարգտան սօնրա 1908 նոյմ. 22 տէ Կիրակի կիւնիւ մէրհումէ Միսս Շաթըգ վէ Ուրփատան կէմիչ պաղը տօսթլար վէ պիւթիւն քէօյ էնալիսինազըր օլմագ խոզի պէօյիւք պիր ճէմիյէթ հուղուրընտա, աղ վագիթ սօնրա Օսմանիյէտէ չէնիտլիք նասիւտա, աղ վագիթ սօնրա Օսմանիյէտէ չէնիտլիք նասիւտա, պինտէ քէնտինէ բէֆագաթ էտէն սէվկիւլիւ տօսթլարընտան վէր . Կիրակոս Ժամլոչեան, վէր Սերբակ էքմէքանիւն, վէր . Ճըրճի Շէմնաս էփէնտիլէրին վէ վէր . Մր. Թրօպրիճն՝ պաշընա էլլէր գոմասըլէ Պէր . Զաքարիա Կարմուճ ինձիլի Փրօթէսթաթ քիւլիսասընա բէսմի չօպան թախսիս օլընտը : Քէնտի քէնտինէ վէ սախրէրէ, «Պէն չօնուդ իքէն գոյուն չօպանը իտիմ, լաքին Սլան պէնի սիւրիւ արտընտան ալըպ քէնտի սիւրիւսինէ չօպան նասպ էթտի», տէր իտի :

Պու արատա Գարա քէօյ վէ Տիքմէ քէօլէրինտէ վախոն սըֆէթլիլէ իշմէքաէ օլան պիրատէրի Սամուէլէ չէօյլէ հաղմըշ տըր, «Մէվկիւլիւ պիրատէրիմ, պիլիրսին քի քէնտիմի արատընտա հաշարըլըմ գավմա պէշարէթ թէպշիրի իչիւն Քրիստոս վագփ վէ էօմրիւմիւ թագտիս էթմիչիմ : Պանա կէլիյօր քի պու իըտ-

մէթին վագթը կէլմիշ . վագթ ու թարդը բատզլա թէրք էթմիշիմ վէ պու հօլտա դուրպան օլմաղա հազըրոմ : Պու խուսուս Զաքարիանըն գալպինտէ տէշվամի տիւշիւնիլիւ մատաէսի իտի :

1909 Ապրիլ 4 Ծաղկազարդ Կիրակիոնտէ սօն տէֆա օլտրագ սէվիկիւլիւ ճէմամթը իլէ պիրիքտէ վագթիզ վէ Աշա ի Բատզլանի այինլէրինի իծրա էթտի : Պու միւնտէշ պէթլէ վէրտիցի վազըն թէմէլի աթրիսառ քէնափ դանը վասթառըլէ պիղի Ալլահ իլէ պարըշարրտը , այէթի օլուտ , թէկսիրի չոգլար իւղերինտէ պագի տիր : Պու խըտմէթտէն օննրա պիւթիւն ճէմրէթինէ պիր մուշ հապէթ պագըշը իլէ նազար զըլըպ Սիզի Ալլահա վէ Անըն ինայէթինէ ըսմարըրըմ , քի՞մ պիլիր , կիափտ տէօնմէթք վէ կէլիս պուլմամագ վար» տէտի :

Անձագ իքի կիւն տահա կարմուճտա տուրտրդտան սոնրա Ատանատա ինհիգատ էաէճէյի փէշինէն խապէր վէրիլմիշ օլան սէնէվի բուհանիլէր մէջլիսինտէ հազըր պուլունմագ իւղրէ եօլա չոգար վէ միւթէպէր արգատաշարըլէ Այնթապա միւթէվէճճին օլտուլար : Այնթապտա տէֆա պէ տէֆա «Աճէպա կարմուճտա կէրի տէօնմէթմ մի , չօնուղըմըն արգամ սըրա խասթա օլտուլընա տաիր խապէր ալարմ , ավտէթիմոէ սաղ պուլաճա՞գ մը իմ» միւլահազարըլէ փէրիշան օլտուլը վէ նիհայէթ ճիւմլէ տօնթլարը իլէ պիրէր պիրէր կէօրիւշտիւքտէն սոնրա ախէր վախզ վէ մուրախսաւլար իլէ Ատանայա կիտէր իքէն Օումանյէտէ Քիլիսա պինտառ թահթընտա ույզույա վարմըշ արը :

Պէօյլէճէ վէր . Զաքարիա Պետրոսեան տահա 38 եաշընտա , էօմրիմ իլէրիսի իւմիտի , կէնձ վէ տինձ , շէվդ ու շէթարէթլէ մէմլու վէ ճանլարըն խէլաս օլ-

մասը հասրէթիյլէ սուզան օլտուղը հալտէ , պէշարէթի քէնտիլէրէ թէպչիր էթմէք խաթրը իչիւն ֆէտա ի ճան էթմէյէ հազըրլանտըզը գալմըն էլիյլէ շէհիտ օլմուշ , վէ կէնձ զէվճէսի իլէ էն պէօյլիյիւ 12 , էն քիւշիյիւ տէ սալթ 60-70 կիւնլիւք պէպէք օլտուղը հալտէ տէօրթ նէֆէր եէթմէլէր պրագարագ չօպանը օլտուղը քիւնիսէյի վէ ճիւմլէ խըրմ , ագրըպա վէ տօսթլարընը տէրիւա ը հիւզն ու քէտէրէ միւսթէղրագ գըլմըշ արը : Քէզալիք պիրատէրի Սամուէլ հայաթտա իրէն Զաքարիանըն էօմր ու աթլարընա իմթիսալ էթտիյի կիսի , թէրք ի տիւնեա էթմէք սըրասը կէլտիյնտէ տախի սէվլտիյի վէ միւգթէտի օլտուղը պիրատէրինէ իմթիսալէն , օտա Ապրիլ 15 տէ , Սաղ կէշտաւէ ախէր չօպան վէ վախզէր իլէ պէրապէր իթլափ էտիւմիշ վէ արգատա 3 եէթիմ իլէ պիր առու գէվճէ պրագմըշ արը :

Զաքարիա չապուդ չապուդ քէմալա էրէն , իէւսուքեարընըն լութք ու ինայէթ վէ մուհապէթինտէ նէր կիւն պիր կիւն էվլէլքինտէն զիյատէ պէօյլիյէն , էօմրիւ հիսա օլունուր թարդտա փաքլէնէն վէ սէվտիյի զաթըն սիլրէթինէ միւշապին օլմագ խուսուարնտա ճէլալտէն ճէլալէ թէպէտափիւ էտէն պիր միւմին իտի : Հազիգըն թիսուսըն գուլու իտի :

Սանկյէն , խըտմէթ էթմէյի քէնտինէ էօմր մագսէտի իթմիխսագ էթմիշ օլան պիրիսի իտի : Տէրիւնտէ էթմիշ իսկիյի իշի հէր կիւնլիւէ րաղմէն պաշա չբարմաղա ճէնտ էտէն պիր իշճի իտի :

Սալիսէն , աճափա տուա ատէմի իտի : Սաթլարձա Ալլահըն հուլուլընտա տուրուպ , քիւնսէսի , ֆամիլիա իլէ չօնուղլարը , տօսթլարը իլէ տիւշէնլէրի , քէզալիք իշտաշլարը իշին տուա էտէր իտի : Տուա էտիպ գալգարդա , սիմա ու իմասլնտա փարգլը պիր թէպէտափիւթիթ զանիր օլուր իտի :

(Տիկ.) ՃՌԻՓՄՄՄԼ ՊԵՏՐՈՍԵՆԴ

ՎԵՐ. ՃՈՐՃԻ ՇԷՄՄԱՍ

Ճօրճի ան ապլ Ռւբֆալը , Սիւրեանի միլէթինտէն
վէ Փրօթէսթան ձէմաթընտան Կարապէտ Շէմմասըն
օղլու օլուագ , 1871 Ապրիլտէ թէվէլիւտ էթմիշ տիր:
Փէտէրի Կարապէտ՝ Սիւրեանիլէր արասընտա Խնձիլի

իշխն պէտ վէ թէրագղըլը էմրինտէ միւզիտ խըտմէթ-
էր իփա էթմիշ տիր :

Փէտէրինին հիյն ի վէֆաթընտա ձօրնի 12 եաշըն-
տա ոլուալ, խանէնին էն պէօյիւք ողլու հալինտէ եէվմի
թէայեիւլէրի իչիւն տարագնըլըդ վէ տիւկէրլիք սա-
նաաթլարընտա իշէմէյէ մէճպուր ոլմուշ տըր : Ֆագաթ
թալիմ ու թէրպլիյէ տօղրու շէախտ արգուը օլարագ,
պիր չօդ կիւճլիւքլէրտէն սօնրա . թէքրար մէքթէպէ
կիրմէյէ մուվաֆֆագ օլմուշ տըր :

1889 Սեպտ. 14տէ Այնթապ Գոլէճինէ կիրիպ՝ 1899
Յունիս 15տէ անտէն միւնթէնի օլմուշ տըր : Ֆագաթ
պու միւտտէթ զարգլնտա 2 սէնէ Պիրէճլիքտէ վէ 3
սէնէ Գալատուրանտա մուվաֆֆագլէթլէ վէ շայան ը
թահուն ուրէթտէ մուալիմիք էթմիշ տիր :

Գոլէճտէն մէզուն օլտուգտան տէրհալ սօնրա , աս-
լէն Ուրֆալը , ֆագաթ Քէսապտա միւնթէթքըլին Պո-
յամեան ֆամիլիասընտան Օր . ձուլիս իլէ թէէճիւլ
էթմիշ տիր : Մէրգումէ իպթիտաի թալիմինի Միւսին
երիցական միսիօնէրլէրին մէթթէպինտէ գապուլ էթ-
միշ վէ պատէնու Այնթապ զըզլար մէտրէսէսինտէ
թէալլիւմ էլլէմիշ տիր : Անտէն սօնրա զէգճէյն Պէճէս-
նիյէ կիտիպ՝ ձօրնի էֆ . օրատա 14 այ մինպէր վէ
մէթթէպ խըտմէթլէրինի պիրլիքտէ իփա էլլէմիշ վէ
էթթէլէրի հիւսն ի գապուլ պուլմըշ տըր :

1900 Հոկտ. 1տէ Մարտ իլմ ի իլահիյաթ մէտ-
րէսէսինէ կիրիպ՝ 1902 Յունիս 19տա անտէն միւն-
թէնի օլմուշ տըր : Անըն իչիւն հազըրլանմըշ իտիյի
Սիւրեանի Փրօթէսթան ձէմաաթլնտան կէլէն տավէթէ
իծապէթլէ աէրհալ Ուրֆայա կիթտի , վէ 3 սէնէ վաիդ
հալինտէ չալըշտըդտան վէ անը նիզամի պիր քիլիսէ

շէքլինէ կէթիրմէյէ մուվաֆֆագ օլտըդտան սօնրա ,
1905 Ապրիլ 9տա օ քիլիսէյէ չօպան թախսիս էտիլտի :

Տէօրթ սէնէ պու քիլիսէտէ չօպան հալինտէ իշէ-
տիքտէն սօնրա , Ատանատա ինիգատ էտէճէք օլան
իթթիհատ թէճէմմիւինէ կիթմէք իւզրէ իքէն , տիկէր
բէֆիգլէրիլէ քէնտիսի տէ (1909 , Ապրիլ 13 տէ) դատ-
տարլար աթէշինէ կիրիֆթտր օլմուշ վէ շէնիտէր սիլ-
քինէ կիրմիշ տիր : Շայան ը տիգգաթ տըր քի , պու
եօլնուլըդ էթմէնէսի իշին՝ ֆամիլեա վէ տօսթլարը
քէնտինէ չօդ իխթարաթտա պուլունմըշլար իսէ տէ ,
ձիւմէսինէ րազմէն կիթմիշ տիր : 0 սէնէնին Ծաղիկ-
զարդ կիրակիսինտէ վազտան սօնրա «Բէա՛շքի պէնիմ
տէ էօլիւմիւմ շէնիտէրին էօլիւմիւ կիսի օլսան տէմիշ ,
վէ անա տա նախ օլմուշ տըր : Իւչ զըզ վէ իքի ող-
լան էվլատընը եէթիմ վէ զէվճէսինի տուլ պրագմըշ
տըր :

Վեր . Շէմմաս հազգընտա էն եյի եազապիլէն (է-
կէր հայաթտա օլսա իտի) միւթէվէֆֆա Մր . Սանտըրս
օլանագ իտի : Զիրա միւմալիչէն անա տօղրու ձիւտի
իշթիրաք վէ խուսուսի մուհապէթ թաշըր , վէ պիր
էվլատ մագամընտա անը սէվիպ գայըրըր իտի : Միւ-
մալիչէնին սայ ու հիմմէթի սայէսինտէ իտի քի ձօրնի
օլ գատար իլէրի կիտիպ՝ միւֆիտ պիր իշճի օլապիլ-
միշ տիր : Զիրա ձօրնի Գոլէճտէ իքէն , տէրսլէրինտէ
պէլլի պիր թէրագգը իպրագ էթմէզ վէ անճադ վա-
սաթ տէրէճէլէր գազանըր իտի : Շէօյլէքի իլէրիտէ
օլ գատար Փափտէլի պիրիսի օլաճաղը չօդ մէմուլ է-
տիլմէղ իտի : Ֆագաթ տէվամի նէնտ վէ իշէրինէ սա-
տագաթ սայէսինտէ էնճամ մուհիմմ պիր մէգգիյէ վա-
սըլ օլմուշ , վէ կէրէք Սիւրիանի Փրօթ . ճէմաաթը ,

Կէրէքսէ իթթիհատընըզ իշխն դայէթ գըյմէթլի պիր իշձի հալինէ կէլմիշ տիր :

Միւմակլէյն պէլլի պիր սուրէթտէ ինթիպահ ը րուհանիցէ մաղնարիյէթինի պիլմէզ իտիյաէտէ , սէպավէթինտէն պէրու հիւմն ի ախլագա մալիք , Խրիսթիյան րուհը , Քրիստոսըն իշխնի սէվէր վէ իշէրինտէ սատըդ պիր զաթ իտի : Խըտմէթ ի րուհանիշէտէ տէվամ էթափքէ , Ալլահըն իշխնէ տօղրու աշգ վէ վաղիւյէթ՝ մէվճուտիյէթինի պիւսպիւթիւն զապթ էլլէմիշ իտի :

Քէնտի միլլէթինէ տօղրու ձիտաի վէ կէրմի պիր մուհապէթ թաշըր , վէ կէրէք քէնտի ձէմաթը , կէրէքսէ գատիմ Սիւրիանի ձէմաթը արասընտա իշէյէրէք , անէրի հէր տափրէտէ թէրֆիյէ պէզլի դայրէթ էտէր իտի :

Անըն էն պէլլի պիր էմէլի՝ մէքթէպլէրի եիւքսէլտէրէք , ումում Սիւրիանի զալմընա խըտմէթ էյէմէք իտի : Քիլիստընը խտարէ ի զաթիյէյէ մուգթէտիր պիր մէվզիյէ գօյմագ վէ միւսթագպէլ իշխն միւհքէմ էսաուլար պրագմագ մազսէպլէ , քիլիսէմի ձիվարնտա պիր աղ արագի սաթուն ալըպ , պիր տէ վարզէվի ինչա էթտիրմիշ տիր : Պունը տէմէքլէ քիլիսէնին րուհանի հայաթընա վազիֆէսիզ իտի տէմէք իսթէմէզ իզ : Միւմակլէյն ձէմաթընըն մատաի վէ մանէվի ինեասընա ձիտաէն վէ նէֆսինքեարանէ չալըըը վէ Մէլքիւթ Ռւլահըն թէրագգըը իշխն փէք իսահիշէր իտի : Նիշէ քէրրէ հաթթա քէնտինին վէ ֆամիլեասընըն իհթիյամաթընը իհմալ իլէ , պիւթիւն զուվէթինի ինձիլի իշխն թէրագգը վէ թագվիյէսի իշխն սարփ ու իսթիմալ էտէր իտի : Խանէսի իշխն հագիզի պիր փէք

տէր վէ գէվձ օլուալ , ֆամիլեասընը փէք սէվէր իտի խէտէ , էն չօդ տիգգաթընը քիլիսէ իշէրինէ վէրիր վէ ֆամիլեասընըն գայըրըլմա մէսէլէսինի չօդ տէֆա «Բապպ Գայըրսըն» տէյէրէք Անս հէվալէ էտէր իտի :

Սօն սէնէլէրինտէ գատիմ թէվարիիսէ խուսուսի պիր իշթիյագը ույանմըլ օլուալ , ոլ պապտէ չօդ թէհարրիյաթ եափար , մէշգ էտէր վէ եազար իտի : Իքի պէլլի էսէր մէյտանա կէթիրմէք իւզրէ թէշէպիւստէ պուլունմըլ օլուալ , պիրի եարը պրագմըլ իտիյի «Ուրֆա շէհրինին թարիսի» վէ տիկէրի իթմամ էթմիշ իտիյի «Շարզըն գատիմ քիլիսէլէրի» տիր : Պու պապտէ ոլան մէրագընը իգնա վէ մալիւմաթընը թէզեիս իշխն խուսուսի սէյեահաթ իծրա էթմիշ վէ էճնէսի էրպապը վուգուֆ իլէ միւրեաթէպէտէ տախի պուլունմըլ տըր :

Վէր ձօրմի Շէմէաս՝ քիլիսէմի , գավմը , չէհրի վէ պիւթին իթթիհատըզ իշխն օլ գատար գըյմէթլի պիր զաթ իտի քի , կէնալիյինէ , քէնտինտէ կէօրիւլէն թէրագգը րուհունա , իշ օլան արգուսընա , ֆէտաքւեարանէ խըտմէթլէրինէ վէ միւսթագպէլ իշխն կէնիշ վէ միւնէվէր թէրթիպլէրինէ նազարէն անը՝ ակաղթընտան էվէլ զախի էյէտիքը տէմէմէք միւմքլն տէյիլ տիր : Ֆագաթ Ալիմի մութլագ վէ Քէրիմ ի մութլագ օլան Զաթըն թէրթիպի էլպէթթէ էն տօղրուսը տըր :— «Իշձի Էօլիսր , ամժա իշի տէվամ էտէր» :

(Ա.Ե.ր.) Յ. Գ. Պիտի.Պիտի.ԽՍԽ

ՎԵՐ. ՆԵՐՍԻՍ Յ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

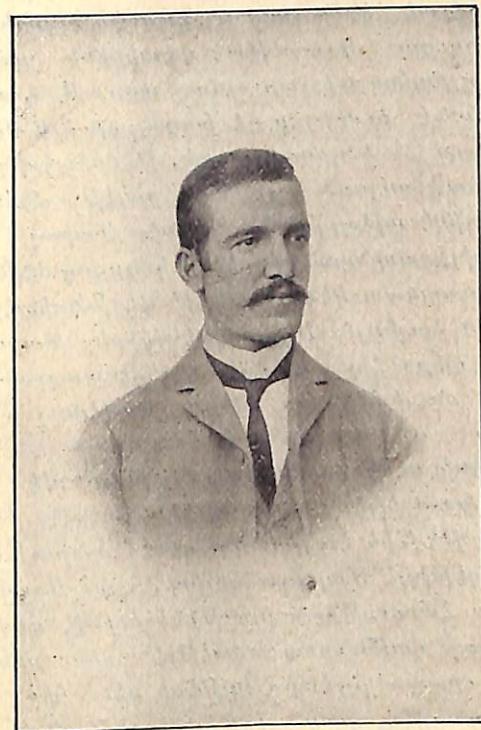
~~~~~

Վեր. Ներսէս՝ Մամուրէթ իւլ Ազիզ վիւայէթինին,
Մալաթիա սահնձաղընտա վագր Հիւսն ի Մանսուր (Ատը-
կաման) գասապասընտա , 1881 Յունվար 10տա դէն-
կինձէ պիր Փամիլեատան թէվէլիւտ էթմիչ տիր : Վա-
լիտէնի դայէթ տինտար օլուսլ , մահալի քիլիսէնին
միւթէպէրանընտան օլմուշ ալբրլար :

Վալիտէսինին նագլընա կէօրէ՝ Ներսէս հէնուղ իքի
եաշընտա իքէն աղըր պիր խասթալըդա թութուլարագ
պիւթիւն ֆամիլեայը էնտիչնաք գըլմըշ տըր : Պիր կիճէ
վալիտէն քէնտիլէրին էն սօն էվլատը օլան պու մա-
սումըն հայաթընտան գաթը իւմիտ էթմիչ օլարագ
պէքլէր իքէն , պիրտէն պիրէ տինտար փէտէր՝ գէվ-
ճէսինէ խիթապէն «կէլ , տիդ իւղէրի կէլիպ , նիյազ
էտէլիմ , վէ Բապպըն հուզուրընտա , պու չօճուղը պիդէ
թէքրար խատէ էլլէր իսէ անը քէնտինէ վագֆ ու թախսիս
էտէճէյիմիզի թէահհիւտ էտէլիմ» տէր վէ իքխսի պիր-
լիքտէ տիդ իւղէրի կէլիր , կէօդ եաշարը իլէ Բապպա
նիյազ էլլէրլէր : Տուալարը միւսթէճապ գըլան Բապպ՝
պու տինտար վալիտէնին թէճասընը գապուլ իլէ մա-
սումը քէնտիլէրէ պաղըշար : Պէշ եաշընա գատէմզէն
օլուր օլմազ չօգ արդու իլէ վէ հիչ ճէպր օլունմագ-
սըզ մահալի մէքթէպէ կիտէրէք , աղ պիր միւտտէթ-
գարֆընտա կիւղէլ գապիլիյէթ վէ թէրագգը կէօթէ-

Թիր : Տէրութէրինտէ դայրէթլի վէ իթաաթլը օլռուպ ,
մուալլիմ վէ արգատաշլարընըն հիւսնի թէվէճճիւհիւնէ
շայէսթէ օլուր , վէ վալիտէսինին տէտիյինէ նազարէն
մէքթէպ վէ գոնչուլարը թարափընտան ալէճինտէ հիչ
սիր տէֆա շիքեայէթ իշխափէմիշ տիր :

Օն սիր եաշնտա իքէն քէնտինին թապպա վագֆ
օլունմըշ խտիյի քէնտինէ խապէր վէրիտիյինտէ՝ դա-
յէթ մէսրուր օլարագ , օգումազլըղա տօղրու օլան ար-
գուսը թէշտտիւտէ կիւճ հալ օրատա իքի սէնէ տահա
ալը գոնուր : Նիհայէթ 1894տէ 13 եաշնտա իքէն Մա-
րաշ Ագատէմիասընա լէյլի սիր շակիրտ հալինտէ կէօն-
տէրիլիր : Երթէսի սէնէ փէտէրի էլինէ 5 լիրա վէրէ-
րէք թէքրար Մարաշա կէօնտէրիր իսէ տէ , Այնթապա
վիւսուլընտա օրատա օգումազլը արզու էտէրէք , հէմ-
շէրի արգատաշլարտան այրըլմագ իսթէմէլ : Մուալ-
լիմէր սիր սէնէ տահա Մարաշա կիափպ՝ էրթէսի սէնէ
Այնթապա կէլմէսինի թավսիյէ էտէրլէր իսէ տէ , քէն-
տինին սօն տէրէճէ հասրէթինի կէօրէրէք , նէ՛ գա-
տար ագչէսի օլտուղընը սիւալ էտէրլէր : Անձագ 5
լիրասը օլտուղընը խապէր վէրմէսի իւզէրինէ՝ պու-
միգտար փարա իլէ դապուլ օլունմայաճազընը սէօլէ-
տիքլէրինտէ , «Աճ դալըրըմ , սալթ գուրու էքմէք եէ-
րիմ , լաքին պուրատան այրըլմամ» ճէվապընը վէրիր :
Պունուն իւզէրինէ դապուլ օլունուր վէ քէյփիյէթի
փէտէրինէ խապէր վէրմէսի իւզէրինէ լազըմ օլան
ագչէ տէրհալ իրսալ օլունուր : Պէօլէճէ Ներսէս 6
սէնէ մուվաֆֆագիյէթլէ Մ . Թ . Գուէճինտէ տէվամ
էտէրէք 1902 տէ 21 եաշնտա իքէն փարլագ վէ իւ-
միալիւ սիր կէնճ հալինտէ անտէն միւնթէի օլուր :
Սալթ 1900տէ գուէճին Սօֆօմօր սընթընը իթմամ

Ա. ԳուհՅՈՒՄՃԵԱՆ

Էթափտէն սօնրա սիր սէնէ քէնտի վաթանընտա
մէճճանէն մուալլիմիք վաղիփէսինի իֆա էթմիշ տիր :

Մ . Թ . գուէճինի իթմամ էյլէտիյի կիպի փէտէրի-
նին արզուսը միւճէպինճէ տէրհալ Մարաշ իլթ ի իւա-
հիսինէ տիւխուլէ 3 սէնէ թէտէրիւս էթափտէն սօն-

րա 1905 տէ, եէտի արդատաշլար իլէ պէրապէր միւնթէնի օլուր: Հէր իքի միւէսսէսաթատ տախի միւգեա-
ֆաթլար էլտէ էթմիշ տիր: Ֆազաթ իլմ ի իլահիտէ
պուլունտողու միւտտէթտէ փէտէրինի զայ էթմէք
իդպալսլզլզնա տիւչար օլմուշ տըր: Ահ, միւթադ-
պէլ իշին նէ իւմիտէր վէ խայալլար իլէ մէմլու ի-
տի: Հէնուղ 24 եաշընտա կէնճ, թէճրիպէսիդ, սատէ
տիլ վէ սափ տէրուն օլարագ դայէթ մէսուլլյէթլի
պիր իշ իշինէ աթըլլըր: Պիր սէնէ Մարաշ Ադ Տէրէ
ինձիլի քիլիսասընտա դայրէթլէ չալըշը ձէմաաթ էֆ-
րատը արասընտա կէնիշ իւլֆէթ վէ իւնսիւյէթ փէտա
էթմիշ վէ ումում Մարաշ էհալիսի թարափընտան
սէվիլմիշ տիր: Հիշ տէյիլ ֆազիր վէ տուլլարըն դալպ-
ւէրինտէ մուհիմմ պիր մէվզի թութմուշ օլտուղընը
պիլիրիմ:

Երթէսի սէնէ վաթանըն մէթրուք վէ տիւշկիւն
քիլիսասընտա իշէմէյի դարարկիր էտէրէք եօլունը օ-
թարաֆա թէգնին էտէր: Պիր սէնէ սօնրա Միուրիւն
միւնսաէպէթլլէ Մարաշա կէլիպ, 1907 Յուլիս 4 տէ
Արաքսիա Հայտոսթեան իլէ թէճհիւլ վէ դէվէսի իլէ
պէ թէքրար վաթանընա ավտէթլէ պիր սէնէ վարդ
հալինտէ օրատա իշէտի: Երթէսի սէնէ հիշ պիր բէյ
միւսթէմնա օլմայարագ պիւթիւն քիլիսանըն արզու-
ուննա մուվաֆագաթէն 1908 Նոյ. 15 տէ չօպան թախ-
սիս օլունուպ 5 այ տախի ձեռնադրեալ չօպան
հալինտէ չօդ սէվլայի վէ սէվլայի քիլիսասընտա
պիւթիւն գուվէթի իլէ իշէտի: Վէ եյվա՛ն, 1909 Ապ-
րիլ 15 տէ—օլ մէլուն կիւնտէ—հէնուղ 28 եաշընտա օլ-
արըր հալտէ, կէնճլիյին թէ բավէթինտէ, Միուրիւնա
կիտէր իքէն Օսմանիյէտէ միւպարէք գանլարընը ծի-

հան ըրմաղընըն ծօշղուն գան սէյլէրինէ զարըշտըրան
արգատաշ վէ տօնթլարը իլէ պէրապէր իհրագ ու իթլափ
օլունտու: Վէ կէնճ զէվէսմինի աճը կէօդ եալարը ի-
շինտէ տուլ, վէ վէֆաթընտան պիր այ սօնրա թէվէլ-
լիւտ էտէն իլք վէ պիրիճիք մախտումընը եէթիմ
պրադոր: Ահ, փէտէր էվլաարնը վէ էվլատ փէտէրինի
թանըյըպ եէք տիկէրի իլէ մահղուղ օլամատըլար:

Միւսթագպէլ իւմիտէրի իլէ տօլու օլուպ տա
հիշ պիրինէ նախ օլամայան, եիւքսէք իտէալլարա
տօղրու սէյիրտիպ տէ հիշ պիրինէ վասըլ օլմաղա
Փուրսաթեապ օլմայան պու չէնիտ պու գատար չապուգ
ալլնտը իսէ տէ, անըն պիր գաչ սէնէլիք իշին նաֆի-
լէյէ կիթմէյիպ միւսթագպէլտէ փիլիպլէնէք իւմի-
տիւնտէյիդ:

Գուէճ վէ իլմ ի իլահի էօմրիւնիւ պիլմէզ իսէմ
տէ, հէր իքիսինտէ 5 սէնէ քէնտինէ արգատաշըգ
էթմիշ օլան վէր. Տիգրան գունտագձընեանըն աթի-
ևզզիքըր պէյանաթընը տէրձ էթմէք իսթէրիմ:

1. Ագլածա գէյրէք օլուպ, փիքրինի գուլլանտը-
ղընտա էն տէրին մատաէլէրի գափար վէ սընըփըն
պիրինձիլէրինտէն իտի: Մանթըգի սէօյլէր վէ եաղար
իտի:

2. Ցիքր վէ իտէալլարընտա պաղէն դարիպ հալ-
լէր վուգու պուկուր իտի իսէ տէ, ումումէն սաղամ
պիր ագլ սէլիմ սահիպի իտի:

3. Ախտազը փաք, հիսսյաթը տէրին վէ չօդ օ-
լուպ, սիրէթինէ կիւլէնիլիր պիր կէնճ իտի:

4. Իշնսի մուաչէրէթի սօն տէրէճէ սէվէր օլուպ
պուլունտուղը եէրի ելիճէ քէյփ իլէ տօլտուրուր իտի:
Արատա պիր իքի տազիգէ մեղամաղձոս օլուր իտի ի-
սէ պիլէ, տէրհալ թամմ աքսի գութպա կիտէր իտի:

5. Եյի սայ էտէր, եյի սէջլրտիր իտի:
 6. Տօսթունա սասաըդ պիրի իտի:
 7. Ճէօմէրտ վէ միւսաֆիրփէրվէր օլուպ, ևէր
վէ եէտիրիր իտի:

8. Տինի հիսալյաթը միւթէտիլ օլուպ, ֆիքրի
տափրէյի զիյատէ թէկքիտ էտէր իտի:

9. Եանլըշնը կէօրիւնձէ իգրար էտէն պիրի
իտի:

Մէքթէպ էօմրիւ հաղգընտա միւթէրէմ արզա-
տաշընըն զիքր էթալիի խուսուսալը քեափի ատտ է-
տէրէք, պէնտէ զէվժիմ իլէ եաշատըզըմ զայէթ զըսա,
ւաքին փէք թաթլը վէ զըմէթլի օլան 1 սէնէ 9 այ-
լըդ պիր միւտտէթտէ եաղընտան պիլտիյիմ պազը խու-
սուսուլարը զիքր էթմէք իսթէրիմ:

Մամիլեա էօմրիւ զայէթ թաթլը վէ սէվիմլի իտի:
 Թապիաթընըն զիյատէ չէն վէ նէշէլի օլմասը հասէ-
պիյէ, աիլէ խաղգընը տափմա չէն սազլար իտի: Գալպի
զայէթ հէսսաս օլուպ, տախմա ֆէտաքեար վէ ախէր-
էրէ եարտըմ էթմէյէ հազըր իտի: Մուհապէթինի
ֆիլէն կէօմթէրիպ, տախմատէ ուփադ թէքէք չչլէր
իլէ իշթիղալ էթմէյի այպ սայմայարագ, հէր փուր-
սաթտան իսթիփատէ էտէր վէ բէփիքէսինի րահաթ
էթմէք իշխն հիչ պիր ֆէտաքեարլըզը տիրիդ էթմէզ
իտի: Պունունլէ պէրապէր իիթիյար վալիտէսինէ տօղ-
րու մուհապէթ վէ հիւրմէթինտէ գուսուր էթմէյիպ,
պիրատէր վէ հէմշիրէլէրի վէ աղբըպասը ֆէրտլէրի-ի-
շին գալպինտէ տէրին, պիր մուհապէթ մահփուղ
իտի:

Տախմա ափվքեանի օլուուղը կիպի գուսուրընը
գապուլ էթմէք հիւմիյէթինէ մալիք իտի:

Թէզնէ թահրիք օլունըր իտի իսէ տէ, թէզ էնէր
իտի: Դայէթ սաֆտէրուն օլմասը պաշըճա գուսուրը
օլուպ, ախէրլէրէ օլան մուհապէթի խալիս վէ րի-
յասըզ օլարագ, հէր քէսի քէնտի կիպի սաֆֆ զանն
էտէր վէ աքսինի պուլտուգտա՝ չօգ մէյուս օլուր իտի:

Դայէթ ճէօմէրտ իտի իսէ տէ, միւսրիֆ տէյիլ
իտի: Խուսուսա ֆագիր վէ փէրիշանլարա, տուլ վէ
եէթիմէրէ տօղրու գալպինտէ ազիմ չէֆգաթ մահ-
փուղ օլուպ, անլէրի չօգ զիյարէթ եյլէր վէ շախսի
քիսէսինտէն խայլիմէ մուավէնէթտէ պուլունըր իտի:
Շէօյէքի սաղ էլինին վէրտայինի սոլ էլի պիլմէզ իտի:
Զօգլարճա տէփա տէրուն ը շէնրաէ կէօրտիւյիւ տէփա-
լէթ ու փէրիշանի իշխն, կէօզլէրինտէն կէօգ եաշլարը
ագտըղնը կէօրմիշիւմ:

Միւսափիրփէրվէր օլուպ, էվի՝ զէնկին, ֆագիր
պիլափարգ հէր քէսէ հաթթա զարիպլէրէ աչըգ օլա-
րագ, անլէրէ լազըմ օլան իլթիփաթ ու իհթիրամաթը
էսիրկէմէզ իտի:

Շախսի վէ ֆամիլեա իպատէթէրի քէնտինէ մէն-
պա ը գուվէթ օլուպ, անլէրի իհմալ էթմէմէյէ սայ
էտէր իտի: Բուհանի էօմրտէ պէլլի ատըմլար ալըպ,
ճանլար գազանմագ արզուսընըն կիւն կիւնէ թէղայ-
յիւտ էթտիյինի հիսս էտէր իտիմ:

Չօգ օգուր, միւթէլաա էտէր վէ չօգ եաղար իտի:
 հաթթա սօն իքի սէնէ զարփընտա չիրէր (չօգնա
Մրազան Բանասեղութիւն) եաղմաղա թէշէպպիւս է-
տիպ էփէյի թէելիփ էթմիզ վէ միւսթագէլտէ քիւ-
չիւք պիր քիթապ նէշր էթմէք նիյէթինտէ պուլուն-
մագտա իտի քի, պու արզուսը տախմա ախէրլէրի կիպի
իթմամ օլունմամըզ գալար: Հէմ թէւրքնէ, հէմ էրմէ-

Նիմէ սուհուլէթլէ վաղ էտէր իտի իսէ տէ, սօնրա-
քինտէ տահա զիյատէ սուհուլէթ հիսս էտէր իտի:

Քիլիսա իլէ օլան ալագասընա կէլինտիքտէ, անա
տօղրու կէօսթէրտիյի մուհապպէթ վէ օսանմագ պիլ-
մէզ դայրէթի պէսի միւթէհայյիր զըլմագտա իտի:

Պէրապէր պուլունտուղումըլ իլք սէնէտէ Հիւմն ի
Մանսուրը՝ պէօյիւմէք իշիւն քէնտինէ տար պիր մէյ-
տան պրուժասը վէ տախմա երւքսէլմէյէ տօղրու օ-
լան թէնասսիւրիւ քէնտինէ էփէյի պիր թէճրիպէ օ-
լուպ, պիր միւտտէթ քէնտինի միւթէրէտախա պրազ-
տը իտէ տէ, նիհայէթ զալէպէյի չալարագ “Քէնտի
գավճը իլէ միւթէկէղզի օլմաղը Սըրուն խաղինէլէրինտէն
էֆզալ թութարագ” պազը տահա պէօյիւք քիլիսալար-
տան ալտըզը տավէթէրի բէտտէ քէնտի տիւշկիւն
քիլիսամընը թէրփի էթմէյի գարարկիր էթտի վէ
անըն մանէն վէ մատտէթէն երւքսէլմէպինէ էփէյի
մէտար օլտը:

Տիկէր պիր շէյ մէջնէպի քըրդալար արասընտա
օլան խուսումէթի պիր տէրէճէյէ զատար տէք էյլէ-
յիպ, կուսաւորչականլար վէ Գաթօլիքլէր իլէ տօսթ-
ուգ թէշքիլ էթմէսի իտի: Շէօլէքի պէօյիւք քիւչիւք
պիւթիւն էհալինին հիւմն ի թէվէճախինի գազանմըշ
իտի:

Պիւթիւն Հումն ի Մանսուր գատընլարընըն իսթի-
ֆատէսի իշիւն, Միս Շաթըզըն Ուրֆատա օլան մէն-
տիլ իշինին պիր շիւպէսինին պուրատա թէէսիսինէ
մուվաֆֆագ օլուպ, չօգ Գամիլեալարը զարութէթտէն
խէլաս էթմէյէ չալըշտը:

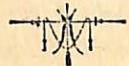
Մէքթէպէրէ տախի էփէյի խըզզ վէրփիպ՝ Քիլիսա,
մէքթէպ վէ շէհր իշիւն պէօյիւք փլանլարը վար իտի:

Քիլիսայը իտարէ ի զաթիյէյէ միւգթէտիր պիր հալէ
կէթիրէնէ զատար, մագսէտի օրայը թէրք էթմէմէք
իտի:

Պէհար միւնասէպէթիյլէ սուլարըն ձօշղուն վէ հա-
վանըն զայր ի միւսախա օլմասընտան, հիչ պիր Փէրտ
Ատանայա, Միուրիւնա կիթմէսինի արզու էթմէտի:
Կիթմէմէսինէ զարուրի վէ էհէմմ սէպէպլէր վար ի-
քէն պիէ, ծումէ մանիլէրէ բաղմէն, քիլիսանըն պիր
գաչ զարուրի իհթիյանլարը խաթըը իշիւն կիթաի:
Պաշընա կէլէճէք օլան միւտնիշ հալլէր, հիսս ի թա-
պիի իլէ քէնտինէ իիսպար օլունմուշ կիպի՝ կիթմէզտէն
15 կիւն էվզիլ օ գատար չէն վէ նէշէլի թապիաթընը
սէպէպի զայր ի մալիւմ օլան պիր մահզունիյէթ վէ
քէտէր իսթիլա էթմէլու իտի:

Ե՞յ հագիգաթ վէ Քրիստոս ուղունա չէհիտ օլան
կէնճ զէվճիմ, չու զափի թէնտէ պէր հայաթ գալտըգ-
ճա զիքը ի ճէմլինն գալպիմինն էն աղիղ քէօչէսինտէ
պազի զալանագ վէ սօն նէֆէսիմ իսմինի թէլէֆիւզ
էտէճէք վէ սալթ սէմալաթտա, մուֆարագաթը օլմա-
յան օլ ճէլլի վաթանտա, թէքբար պիրլէշմէք իսմիւ-
տինտէ միւթէսէլլիօլարագ, էլէմնաք էօմրիւմիւ զիք-
րիյէթ պրագարզըն չու թաղէ փիտանը իսմինտէ եա-
րլիյէթ պրագարզըն պիր մուրէթտէ փէրվէրտէ վէ թալիմ էտէրէք
իմրար էտէճէյիմ:

ԱՐՍՎԹՄԻՍ. Ն. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵՍԱՆ
1911 Նոյեմբեր 30
Մարտ

ՎԵՐ. ՍԵԴՐԱԿ ԷՒՄԷՔՃԵԱՆ

— 60000 —

Սեղրակ էքմէքճեան՝ առլէն Այնթապլը օլուսպ,
1298 սէնէ ի Հիճրիյէսի թամագոն 15տէ թէվէլէլիւտ
էթմիշ տիր : Փէտէրինին իսմի Յարութիւն վէ վալիւ-

ՎԵՐ. ՍԵԴՐԱԿ ԷՒՄԷՔՃԵԱՆ

տէսինին իսմի Սօֆիա տըր : Փէտէրի Լուսաւորչական
օլտուղը հալտէ, վալիսէւփ Փրօթէսթան վէ Այնթապ
Հայիկ քիլիսասը ազասընտան տըր :

Սեղրակ հիյն ի սէպավէթինտէն 15 սիննէրինէտէք
չօդ իւմիտպախշ աւամէթլէր կէօսթէրմիշ օլուսպ ,

վալիտէյն վէ տօսթլարը իչիւն մուճիպի ի էսէփ հաւ-
լարը օլմուշ արը : Մէքթէպի սէվմէզ վէ անտէն գա-
չա-
չար , էվտէ իթապաթուղ վէ ասը վէ դօնչուլարը թա-
ձիդ էտէն պիրիսի իտի : Պու հալ վալիտէյնին , յա-
լէլիսուսուս տինտար վալիտէյնին գալպինէ փէք ա-
ղըր պասըպ , չոգ տէփա աճը կէօզ եաշլարը իլէ ա-
նըն իչիւն տուալար էթմիշ տիր :

Պիր կիւն մէրդումէնին թէշվլիպիլէ նրիսթիյան
պիր տօսթ Սեղրակա միւֆիտ նասիհաթլար էտիպ՝
տուա էթտիքտէն սօնրա , անս «Յիսուսա կէւ» րիսա-
լէմինի վէրիր : Սեղրակ անը օդուր օդումազ միւսրիփ
օդուր կիպի փէտէրի խանէսինէ ավտէթ էտէր , վէ վա-
լիտէունէ խաթալարընը իթիրափ իլէ , արթըդ թէպ-
տիւ օլմուշ պիր Սեղրակ իտիյինի իգրար էտէր :

հշթէ Սեղրակըն էօմրիւնտէ էն պէլլի թարիիս
պաշը պու վագրա օլմուշ արը : Օ արթըդ Յիսուսուսան
թութուլմըշ վէ քէնտիսի տէ Յիսուսա եափրշմըշ օլ-
տուղնտան , հափթա արասընտա փէտէրինին տիւք-
քեանընա կիափի , քէմալը սատագաթ վէ իթապիլէ
իլէր , կիրակիլէրի իսէ մահալէ չօճուզլարընը թօփ-
լայըպ՝ անլէրէ Յիսուս հագզընտա սէօլէր իտի : Ֆա-
գաթ գալպի Յիսուս վէ ձանլար իչիւն թութուլմուշ
օլան Սեղրակ պու գատարըլէ իքթիփա էթմէյփ՝ կի-
րակի կիւնլէրի ինձիլ էլինտէ կուսաւորչական քիլ-
սասընըն հավլուսընա կիտէր , օրատա պիրիքմիշ օլան
իխթիյարլարա վազ էտէր , վէ նէր քէս անըն չէվդ ու
դայրէթինէ միւթէհայելիր օլուր իտի :

Անըն միւսթագպէլտէ տահա միւփիտ վէ միւէսսիր
օլապիլմէսի իչիւն Վեր . Մ . Կ . Փափագեան վասըթա
օլարագ 16 սիննինտէ Գոլէճէ իտիսալ օլունըր : Իւշ

ոէնէ՛Գոլէճին իտատիյէսինտէ թահսիլ էթալիքաէն սօնրա,
եազ թաթիլինտէ իսքէնտէրուն գուրպինտէ ֆարթըս-
լըյա իրասլ օլունըր : Պուրատա ազիմ կէրմի վէ մու-
վագփագըէթլէ չալըչըգտան սօնրա , Գոլէճէ ավտէթ
էթտի իսէ աէ , ըռունանի իշէ տողրու հաորէթինին
շտատէթինտէն նաչի՝ տէրսլէրինէ տէվամէթ կէսու-
թէրմէքտէն իսէ , տահա զիյատէ չէնրտէ վազ վէ տուա
ձէմիյէթլէրի ագտ էթմէճէ զայրէթ էթակինտէն , նիւ-
հայէթ 1902տէ , 21 եաշընտա իքէն , վէ տահա իթ-
մամ ը միւտտէթ էթմէզտէն մուալլիմիփ վէ այնի վա-
գբթա վազ էթմէք իցին Ատըհամանա կէօնտէրիլիր :

Պուրատա միւթար օլան կէրմի իլէ խըտմէթտէ
չալըչըր իքէն , ձէմաաթ արասընտա ույանըզլըդ պաշ-
լամազլէ , պազը տիւնէէվի վէ Յիսուսուսուն իշինէ մու-
խալիփ օլան ֆէրալէր թէտատի մէյտանա կէթիրիրէր ,
վէ հաթթա «Գարըշաըրըճը» տէյու անը հիւքիւմէթէ
թէսլիմ էթմէքլիյէ գաստ էտէրէր : Պու ձիւմէի իլէ
ձէսուր վէ Յիսուսա վագփ օլունմըշ կէնձ՝ իշէ օլան
զիյանտան մատա պաշգա հիչ պիր չէի գայտ էթմէզ :
Պիր կիւն տուա ձէմիյէթինտէն ալտէթ էտէր իքէն
թութուլը՝ հիւքիւմէթէ թէսլիյմ էտէլիր : Վազթըն
գաիմմագամը Սեղրակը շախուն կէօրմէք իսթէյփ ,
անըն իլէ օլան միւլագաթընտա՝ անտէ միւչահէտէ էթ-
տիյի սատէտիլիփ , սափէթ ի գալպ , հիլմիյէթ վէ լէ-
թափէթ , վէ սիմասընտափի պիսուչըդ միւմահէյին
գալպինէ օ գատար թէսիր էտէր քի , պու միսիլու
պիրի «Գարըշաըրըճը» օլամազ գանըշնա կէլէրէք ,
անըն Մալաթիայա իգամընը մէն էտէր վէ տէրհալ սա-
լը վէրտիրիր :

1903տէ Սեղրակ Ուրփա ճիվարընտա կարմուճա

իրսալ օլունմբչ, վէ պուրատա տախի կէրմի իւէ չառաջապ՝ աղիմ մուվաֆֆազգիյէթէ նախի օլմուշ տըր: Անքն տուա վէ էմէքլէրինին սէմէրէսի օլարագ, պիր խայլի կէնձլէր Խրիսթիյան հայաթընա տախիլ օլմուշ լար տըր:

1904 Սեպտեմբերտէ էքմէքձեան՝ Վ. Կ. Ա. Եղոյեանըն թավսիյէսիյլէ Խարփութ իլմ ի իլահիյաթ մէտրէսէսինէ կիրիպ, իքի սէնէ սօնրա մուվաֆֆազլըյէթլէ իլմամ ը միւտաէթ էթմիշ տիր: 1906նըն ևազնատա վաթանը օլան շէնրէ տէնիսիպ՝ Յարութիւն աղա Դանիէլշանըն զըզը վէ Այնթապ զըզլար մէտրէսէսի միւնաթէնէլէրինատէն Օր. Նուրիցա իւէ թէհհիւլ էլլէմիշ տիր: Հոկ. Յաէ Այնթապտան մուվարագաթլէ Խարփութ ճիւլարընտա տալէթ օլունմբչ խայլի Խուլու գարեշէսինէ կիթտի: Պու քիլիսէտէ տահա թէմամ պիր սէնէ չալըշմազտան, 1907 Յուլիս 7աէ Մամուրէթ իւլ Սպիդ Խնձիլի Խթթիչար թարաֆընտան միւպէշիր չօպան թախտիս օլունտը:

Ֆազաթ գէվճէսինին աղրը Խասմալըզը սէպէպինտէն պիր սէնէ սօնրա Խույլուզը թէրք էտիպ՝ Այնթապտ կիտէր իքէն, Ուրփա. Հայ-Աւետ. քիլիսասը անձագ զըսսա պիր միւտաէթ իշին քէնտինի Խոթիխտամ էթմէքլիշի միւնասիր կէօրտի:

Վ. Կ. Էքմէքձեան քիլիսանըն սէօյիւքլիւյինիւ վէ իշին աղըրլըզընը պիիր խոի իսէ տէ, պու տավէթ Սլլահտան տըր տէյու գանի օլարագ, անը գատուէ էլլէտի: Թարաֆէնձէ հասրլ օլան մէմունիյէթին նէթիմէսի օլարագ քիլիսա անը պիր սէնէ իշին տախի տալէթ էլլէտի: Միւմահիլէյն կէնձլիյինէ, թէճրիպէսինին աղըրլընա վէ իշին աղամէթինէ բաղմէն, տուա վէ

աղիմ կէրմի իւէ քէնալինի իշինէ վագֆ էթտի: Պու էմէքլէր՝ քէնալինին բուհանի հայաթընըն աէրինէմէսի վէ ճէմաաթըն իշիասը պապնտա Բապպտան խուսուշ սի պիր սուրէթտէ պէրէքէթէ նախի օլմուշ տըր:

Ուրփա քիլիսասընտան՝ արալարընտա պիր սէնէ տահա չալըշմագ իւզրէ 1աէ տավէթ աղըպ, Ատանայա կիթմէք իշին իշտաշարը օլան Վ. Կ. Ժամկոչւան, Վ. Կ. Ճ. Շէմմաս վէ Վ. Կ. Ջ. Պետկ. Ժամկոչւան կիթ պէրապէր մէսէրբէթ իւէ եօլա բէվան օրոսեան իւէ պէրապէր մէսէրբէթ իւէ եօլա բէվան օրոսեան կիթ պէրակիտէ Հայիկ Քիլիւ լուսը մինպէրինտէն վազ էտէր: Ֆագաթ եօլա մուլուսը մինպէրինտէն վազ օլմուշ տըր: Քէնտիսի սաղ իքէն աղայէթինէ վասըլ օլմուշ տըր: Քէնտիսին վէֆաթընտան մուշ օլան պիր օղլան իւէ քէնտիսին վէֆաթընտան մուշ օլան պիր օղլան էվլատընը էօքսիւդ պրագմբչ տըր:

Վ. Կ. Եղոյակ քիլիւք չալարընտա փէք աղըն, իթամթորդ վէ ինեան բուհըլէ տօլու պիրի իւզրն, տիյսէ տէ նիշէ միւմինէրին էօմրիւնտէ օլտըլը կիպի, մուախիէրէն Քրիստոնըն բուհը իւէ տօլմուշ, վէ օրունըն տէլալէթի թահթընտա Քրիստոս վէ ճանլար խէլասը ուղունա իշինէթ աթէշի զայրէթիլէ սուզան օլմուշ տիր: 0 լինթիպահէ ը բուհանիյէ նախի օլտըլտան սօնրա, Բուհըն մէքթէպինտէ թալիմ օլունտա, հէրնէքյէ կիթտի իսէ, ճանլար իւզէրինտէ պագի թէճնէքյէ սիրէր պրագմբչ տըր: Վագասա իպթիտատէ նիշէլէր սիրէր պրագմբչ տըր: Զօձուգ տէյու թահգիր ու իսթիհզայա հէտէփ օլմուշ խոէ տէ, պատէնու ճիւմէթի թարաֆընտան պիր Ալլահ ատէմին տէյու հատէտիւմիշ տիր: Անըն զիքր ի ճէմիլի նիշէ գալպէրտէ տէրիննէ պասըլմբչ տըր:

Իպթիտակի վէ Գոլէճ թահսիլի պիր չօդ ճիհէթ-
էքրտէ նագըս օլմուշ իտի իսէ տէ, իլմի իլահիյաթ
մէտրէսէսինտէ օլան թահսիլի գանաաթպախշ օլուալ,
շախսի ճէնտ սայէսինտէ տախի թէքրագգը վէ զաթէն
քէսպ էթմի խոխի մալիւմաթ իւղէրինէ տախմա հէ-
նիսինի թէքրէտ էթմէքտէ իտի: իլմի իլահիյէ տախր
գանըշարը միւթէտիլ օլուալ, վազլարը խալիս ինձիլ-
տէն իպարէթ, վէ արա սրբա էկօրիւլէն թահրիրաթը՝
թէնարրի վէ միւթալաա էտէր պիր ֆիքրին էսէրի օ-
լարագ, իլզամ վէ իդնա էտէն նէլաէն իտի:

Հնալի արասընտա օլան էօմրիւ րիյասըզ վէ ճիտ-
տի, թապիաթը հալիմ վէ ճիւմլէյէ մուհապէթլի օլ-
ուրզը կիպի, փամիլեա էօմրիւ տախի այնիսի իտի: Օ
քէնտի կիպի հալիմ վէ լաթիֆ օլան զէվճէսինի սէ-
վիու խանէսինին հագիգի պիր իրիութիյան խանէսի օլ-
մամընա վէ չօնուգլարընըն թապպ իչիւն փէքրլէքրտէ է-
տիլմէսինէ տախր եխւքսէք իտէալլար թաշըր իտի:
Վէր. էքմէքնեան զէվճէսի թարագընաան տախի էլի
պիր նասիպէ մալիք օլուալ, Տիկ. Նուրիցա սէվկիւլիւ
զէվճնէ տօղրու թաշըտըզը խալիս մուհապպէթ վէ
բապպըն իշնէ տօղրու ճիտակի իշթիրաքը իլէ՝ անա
հագիգի պիր մուխնէ օլմուշ իտի:

Սէվկիւլիւ տօնթումըզըն պէօյէ վազըթսըզ օլա-
րագ հայաթտան գալտըրըլմասը՝ սալթ սէվկիւլիւլէքրի-
նէ վէ տօնթլարընա մուծիպ ի քէտէր օլմամըն, իլա-
հէլասքեարըմըզըն Քիլիսամը վէ պու տիյարտա Մէլէ-
քիւթ Ուլահըն թէքրագգըսը էմրինտէ պէօյիւք պիր
զայաթ օլմուշ տըր: Նիչի՞ն պու չիչէք աչըլմազտան
սուտը, վէ պու նուր փարլամագ իւղրէ իւքէն սէօն-
տիւ: — Քիմսէ մուզնի ճէվապ վէքրէմէզ: Անձագ սօն-
րա անլամագ իչիւն՝ սիւքիւթէ օլ զէմանա մինթա-
զըր ըզ:

(Ա.Ե.Ր.) Յ. Գ. ՊԻԹԱԼ.ՊԻԹԱԼ.Խ.Ա.Ն.

ՊԱՏ. ԼԵԿՈՆ ՍՈՂՈՎՄԷԵԱՆ

→→→ՉՉՉ←←←

Պատ. Լեկոն Սողովմէեան ան առլ Մարանլը Ա-
ւետիք Աղա Սողովմէեանըն օլլու օլուալ՝ Թ. Մ. 1867
տէ թէվէլլիւտ էջլէմին տիր: Փէտէրի Աւետիք Աղա
հալա հայաթտա օլուալ՝ 88 եաշնտա տըր: Մէրզում

ՊԱՏ. ԼԵԿՈՆ ՍՈՂՈՎՄԷԵԱՆ

ախնտար, աղըր պաշլը, բուհանի իշէ հէվէսքեար պի-
րի օլարագ, թագրիպէն 47 սէնէ Մարաչ Տիվանուլը ին-
ճիլի Քիլիսանըն ձեռնադրեալ չէմմասը հալինտէ իւէ-
մէքտէ պուլւնմըն տըր: Քիլիսա մէձլիսինտէ րէյինէ
տախմա հիւրմէթ օլունուր: Մուհիմմ վէ էլի թէմնիղ
թալէպ էտէն ճիւմլէ իշէրէ քէնտակի թային էտիլիր:

→→→ՉՉՉ←←←

Մէրդում Աւետիք Աղանըն իքի օղլու օլուպ, քիւշիցիւ օլան կեւոնը բռւհանի իշճի էթթէք արզուսը իլէ, փէք էրքէնսէն մէքթէպէ կէնսաէրտի : կեւոն իպթիտաի մէքթէպլէրի պիթիրտիքտէն սօնրա, Այնթապտա Մէրքէպի թխւրքիա Գոլէճինէ կլատէք, 1889 աա մէզգուն օլուու : Պատէհու Մարաշ իլմի ի Իլահի մէտրէսէսինէ կիրիպ՝ 1892 տէ անտէն տախի մէզգուն օլուու : Բռւհանի իշչ Պիրէճիքտէ պաշլատը : 1894 տէ Գումրուեան Յովհաննէս աղանըն քէրիմէպի Օր, կիւրձի իլէ թէճճիւլ էյլէտի : Պիրէճիքտէ Յ սէնէ վախզիք էյլէտի խէտէ, 1895 Հոկտ. 30 աա տէվրի ի Համիտի սէյլաթընտան օլարագ, փէք ասրլսրզ պիր սիլասի պէճանէ իլէ թէվզիփ էալիխպ՝ Ռուրֆայա կէնսաէրիլտի վէ 1897 Յունլ. 6 յատէք մահպուս գալտը : Պատէհու սալը վիրիլտի վէ Յ այ Զէյթունտա, 2 սէնէ Այնթապտա Ալյապէյի քիլիսապընտա, պիր սէնէտէն զիյատէճէ Հասանպէլիտէ, 2 սէնէյէ եազըն Քիլիստէ, պիր սէնէ մոււսլին վարզ հալինտէ Այնթապ Հայիկ քիլիսապընտա վէ Յ սէնէ Հաճին իքինճի Քիլիստա իլէտի : Իշթէ մոււրատան Ատանա Միտութիւննընա կիստէքէն՝ 1908 Ապրիլ 16 աա Սաղ կէչիտ նամ մահալտէ՝ տիկէրքէֆիտ վէ բէֆիգէլէրիլէ պիրիքտէ շէճիտ օլուու :

Պատ . կեւոն Սողովմէհան վէֆաթթընտա կէնճ գէվածէսիլէ պիրլիքտէ՝ խէ օղան վէ իքի գըզարընը՝ տուլ վէ էօքսիւզ պրագտը :

Պատ . կեւոն զաթթնտա Փիքրձէ փէք գուվզէթլի վէ պէլաղէթտէ իլէրիտէ պիրի տէյլի խտի խէտէ, սիւքիւթ, սապրլը, գոլայ ույուշուլուր, խըտմէթինտէ սապրգ, օգումաղը սէվէր, միւնասէպէթսիզ սուրէթտէ պաշգալարընըն իշինէ միւտախէլէ էթ.նէզ, պի զարագ,

սափաէրուն, գէրահ, լաթիփ վէ սէվիմլի խտի : Կէրէքթէպտէ վէ կէրէքսէ վարզլըզը էմնասընտա հիչ պիր եէրտէ պիր կեւճիւք չըգարմամը, քիմնէ իլէ պիր միւնազաասը օլմամը, հիչ պիր զէման սիյւթինէ շիւպհէ տավէթ էթթէմիչ, պիր կէօնէ խափիփ մէշէպէպիլք էսէրի կէօմթէրմէմիչ տիր : Տաիմա իշիլէ մէշպուլ, թէազզիւմ վէ թէքէպպիւրտէն արի պիր նըրիսթիյան խտի : Մարաշ սիթափօն մէճլիսինտէ՝ մէրուումը ուվագ քիլիսալարը ըլըզն պիրինտէ պիր չօպան նասուլ էյլէմէյէ տաիր միւզաքէրաթ ճէրէհան էյլէմիչ խտի : Ֆազաթ էյվահ քի, պէօյլէ թաթլը րուհը, վէ պէլքի պիւթիւն էօմրիւնտէ հիչ պիր քիմսէյի, հաթիւա պիր հայվանը պիր ինձիթմէմիչ օլան կէնճ պիր իշճի հալա 41 սիննինտէ իքին գալիւլէր էլիլէ իթլափ էտիլտի : Պատ . կեւոն Հաճինտէ իքին էօմրիւնիւ սիկուրթայա գումըչ խտի :

Հիչ շիւպհէմիզ եօդ տըր քի, Քրիստոսըն պուսաւ քի վէ սատըգ իշճիսի տախի սօն պէօյլիւք կիւնտէ Ա. Քէրին, սատըգ գուլ, ազ չէյտէ էմին պուլունտըն, սէնսի չօդ չէյէր իւզէրինէ նազըր նասուլ էտէճէյիւմ, էտիւնտինին չէնլիյինէ տախիլ օլու միւպպարէք քէլամլարը իլէ միւքիւափաթլանամագ տըր :

(Պ.Եր.) Ա. Յ. ՅԱՐԱԽԹԻՒՆԵԱՆ

ԹԱՏ. ԱՎՏՈՒՐ Վ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ
(1859-1908)

Պատ. Ա. Վ. Թօփալեան 1859տա Հաճընտա թէ-
վելիւտ էյլէմիշ օլուալ, փէտէրի Վարդանէս աղա Հա-
ճընտա Փրօթէսթանլըզը իլք տէֆա գապուլ էյլէյն-
էրաբն պիրիսի իտի: Մէրգում Խնձիլին սաֆի վէ սա-
տէտիլ պիր միւթէագըզը օլմագլէ պէրապէր, տախմա-
անը մէշդ ու միւթալաա էտէր վէ միւմքին մէրթէպէ

սաֆի վէ ձիատի պիր Խրիսթյան էօմբիւ ևաշամաղադայրէթ էտէր իտի : Քէնտիսի ֆազիր պիր չուլֆա օւլուպ՝ օղլունըն թալիմ ու թէրպիցէսի իջն լազըմ կէլէն մէսարիփի տիրիդ էթմէմէնէ արգու էտէր իտի իտէ տէ , ֆազր ը հալտան տօլայը անըն թալիմինտէ պէօյիւք պիր հիսաէսի օլմամը արր : պունունէնէ պէրապէր պիր միւմին հալընտա Քիթապ ը մուգատէստէն ախղ էյլէտիյի նուրը անա իլհագտա թէքեասսիւլ էթմէմիշ տիր :

Պատ . Ա . Վ . Թօփալեան իպթիտաի թալիմինի մահալ ը վէլատէթի օլան Հաճընըն՝ կուսաւորչական մէքթէպլէրինտէ ախզ էյլէտիքտէն սօնրա պիր գաչ սէնէ տախի օլ էմնատէ Մարաշտա աշըլմը օլան Միսիոնէր իտատիյէ մէքթէպինտէ թահսիլ էյլէմիշ վէ թամմ մալիւմ տէյիլ իտէ տէ , մէքթէպի իքմալ էյլէմիշ օլտուղու զանն ը զալիպ տիր :

Մարաշտա կէչիրտիյի պու պիր զաչ սէնէլէր քէնտիսի իչիւն սէֆալէթ վէ փէրիշանի վազթը օլմուշ իտիէր : Փէտէրի ֆազր ը հալա մէպնի եարալը էտէմէտիյինտէն իհթիյաճաթ ը եէվմիյէ վէ զարուրիյէսինի թէսվիյէ զըմնընտա տէրստէն զայրի վագթարտա չալըշմաղա մէճպուր օլուր իտի : Մարաշ իտատիյէսինի իքմալտան սօնրա թէպապէթ թահսիլի նիշէթիլէ շէնր ի մէքթիւրաէ Տօգ . Գէորգ նամ զաթ մայէթինտէ իքի սէնէ իրստմէթ էյլէմիշ , վէ լաքին թէպապէթին թահսիլի մէարիփէ մէնութ օլուպ՝ մէքթէպսիդ անը թահսիլ էյլէմէք պօշ օլաճաղընտան , քէնտիսի իչիւն մէքթէպին զարուրի իտիյինի հիսա էտէրէք , 1878 սէնէսինտէ շախսի զայրէթ վէ տօսթլարըն մուալէնէթի իլէ Այնթապ գոլէճինէ զապուլ օ-

լունմաղա մուլաֆփագ օլմուշ արր : Գոլէճտէ իքի սէնէ օգուստուգտան սօնրա պիր սէնէ թաթիլ մագսէտի իէք մէքթէպի թէրք վէ Մր . Սանտըրս վասըթասը իլէ Պէհմնիյէ իրսալ օլունուպ օրատա պիր սէնէ հէմ վախիգ հէմ տէ մուալլիմ հալինտէ քէմալ ը մուլափփագիյէթլէ իճրա ի վազփիէ էտէրէք , միւտտէթ ի մէգթիւրէնին խիթամընտա տէվամը թահսիլ մագսէտի մէգթիւրէնին 1883աէ իիթմամը միւտտէթ էթմիշ տիր : Այնի սէնէնին Յուլիս 14իւնտէ վախիգ վէ խօճա սըփէթիյլէ Պիրէճիյէ կիտիպ՝ 11 այ գատար իճրա ի վազփիէ էյլէտիքտէն սօնրա , իքի այ իչիւն վաթանընը զիյարէթլէ 1884 Հոկտ . ալբնտա պէ թէքրար վախիգ վէ խօճա մագամընտա Անթաքիայա իրսալ օլունմուշ արր : Մահալ ը մէգթիւրտէ իւչ սէնէ գատար պիր միւտտէթ քէմալ ը կէրմի վէ մուլափփագիյէթլէ չալըշտըգտան սօնրա արթըդ քէնտիսի իչիւն պիր ֆամիլեա թէչքիլի վազթը կէլմիշ օլտուղունու հիսա էտէտէք , 1887 Ապրիլ իպթիտալարընտա վաթանընապատէթ էտէր : Պու էմնատէ վալիտէյնի Հաճըն ճիվարընտա վազը կիւրիւմէ զարիյէսինտէ պուլունմալարը միւնասիսէթիյլէ քէնտիսի տախի մահալ ը մէգթիւրէ ազիմէթ վէ օրատա գալալըդը պիր գաչ այ զարփընտա րուհանի սըզմէթլէրէ աէվամ էթմիշ տիր : Պատէնու վալիտէյնի իլէ պէրապէր վաթանա ալտէթ էտէրէք , զէմանընըն էն միւթէպլէմ գըզլարընտան պիրիսի իլէ նիշանլանըլ՝ 1888 Յուլիս 24 տէ թէհնիւլ էյլէմիշ տիր :

Թէհնիւլիւնտէն իքի այ սօնրա վախիպիք վազփիէսիյլէ միւգէլէք օլարադ մա աիլէ Հաճըն 1նձի քիւլի-

սասընըն պիր շիւպէսինի թէշքի էյլէյէն թաշճը գարիշէմինէ կիտիտ պիր սէնէ քէմալ ը կէրմի վէ մուվաշագիյէթլէ չալըշտըգտան սօնրա, քէնտինին տավէթի վախիլյէ օլուտ Բապալըն պաղընտա չալըշմագ վազիփէսի օլուուղընը հիսս իլէ՝ 1889 տա Մարաշ իլմ ի իւահիսինէ պիր սէնէ իչիւն դապու օլունան խուսուսի սընֆ թալէպէսի սիլքինէ գայտ օլունըր : Պիր սէնէ տախի պուրատա թահսիլ էտիպ 1890 տա պա չէհատէթնամէ մէզուն օլարագ, տէրհալ Ալպուսթան վախղլիյինէ թային օլունուր :

Պուրատա Յ սէնէ վէ 4 այ գատար ուզուն պիր միւտաէթ գալմը արը : Անձագ չունու վիքը էթսէք օլուր քի Յինձի սէնէսինին խիթամընտա թազրիպէն 10 սիննինտէքի քիւչւք պիրատէրինին վէֆաթը խապէրինի ալարագ մա ֆամիլեա իւչ այ միւտաէթ իլէ Հածընա ավաէթ էտիպ աղ սօնրա իքի այ իչիւն մուշագդաթէն Շարտա ինձիլի վազ վէ պիլախէրէ ախէսիլէ պէրապէր մահալ ը մէմուրիյէթինէ ավտէթ էյլէմիլի տիր : 1895 էրմէնի գըթալը էմնասընտ Պատ . Ա . Թօփալեան ախէսիլէ Ալպուսթանտա պուլունույօր իտի :

Գըթալ ու թալան էմնասընտա հիւքիւմէթ թարփընտան օլան թէքլիփէ թէլփիկէն էհալինին տինի Մուհամմէտիլի գապուլ էտէնէքլէրինէ տահիր օլան վատլարը իւզէրինէ զըթալ թէսքին օլարագ օլ ձիւմաա կիւնիւ պիւթիւն Խրիսթիյան էհալի սարըգլար սարըգ ձամիէ կիթմիշէր իսէ տէ , Պատ . Ա . Թօփալեան Խրիսթիյան հալինտէ էօլմէյի իսլամ հալինտէ եաշամաղա թէրձին էտէրէք , հաթթա էօլիւմ թէհլիքէսինտէ պիլէ Քրիստոսընտան այրըլմայանաղընը ալա-

նէն իւան իլէ իմանընտա սատըգ գալմը տըր : Ալպուսթան ձէմաաթը քէնտիսինի դայէթլէ սէվմիշ վէ հիչ պիր վագիթ քէնտինի պրագմագ մէյլինտէ օլ մամը իսէ տէ , մահալ ը մէզգիւրին նէմնագ հավասը սէպէպինտէն ռուսարիզմայա միւպթէլա օլմասը քէնտինի օրայը պրագմաղա մէճպուր էյլէմիլի տիր :

1896 Հոկտ . սօնլարընտա Հածընա ավտէթլէ իւչ այ գատար օրատա գալըշտան սօնրա , Ֆէքէտէն պազը քիմսէլէրին պիր վախիդ իչիւն օլան միւրաձաւ պթլարընա թէվփիլէն Պատ . Ա . Թօփալեան Ֆէքէ վախիլյինէ թային օլունար : 1897 Փետր . սօնլարըն աս Ֆէքէէ միւվասէլէթլէ չօղլար թարափընտան հիւն աս Ֆէքէէ միւվասէլէթլէ չօղլար թարափընտան հիւն պիր գապուլ պուլտու իսէ տէ , էօմէտէն պէրի Փրութէսանթլըզա գարը Լուսաւորչական բէհապիյնին աւալէթի քէնտինի րահաթ պրագմատը : Մահալ ը մէզգ վիւր փափասլարը թարափընտան «Եշխաս ը նամակ իւմէտէն տիր» տէյու հիւքիւմէթէ իշար օլունմասը իւզէրլնէ , տէրհալ տէր տէսին վէ պիր կիմէ հապս էշիզէրլնէ , տէրհալ տէր տէսին վէ պիր կիմէ իրսալ օտիլտիքտէն սօնրա թահթ էլ հըփդ կէրի իրսալ օլունար :

Պիլ ախէրէ Հածըն 1 ինձի քիլիսասը չօպանը վէր . Սարգիս Թօրեան Գօղան միւթէսարըքընա միւրաձաւ աթլէ բուխսաթ ը րէսմիլէ իսթիհալ էյլէյիպ , Պատ . Ա . Թօփալեան 1897 Ապրիլ սօնլարընտա պէ թէքրար Ֆէքէէ իրսալ օլունար , վէ օլ թարիխտէն իթիպարէն Ատանա վազը ի միւէլիմէսի էմնասընտա Սադ-կէչիտատէ վուկու պուլան ձիկէրսուզ էօլիւմինէ գատար Րապարըն սատըգ վէ տինտար պիր իշմիսի հալինտէ օրատա ինքա ի վաղիփէ էյլէմիլ տիր : Միւմաիլէն Ֆէքէ քիլիսասընըն իւք վախիդ վէ պիր մանատա անըն քէ քիլիսասընըն իւք վախիդ վէ պիր մանատա

միւէսպիսի օլարագ , օրատա ի՞նըա էյլէտիլի լուզմէթ
փէք մուհիմմ օլմը տըր :

Միւմակլէյնին պուրատա ի՞նըա էյլէտիլի տիկէր
մուհիմմ պիր խըտմէթ չօճուղլարըն թալիմի իշիւն
մէքթէպլէր աչմագ օլմուշ տըր : Թալիմ վէ Խրիսթի-
յանլըդ պիր մանատա միւթէրատըֆ քէլլիմէլէր օլուպ՝
հագիգի Խրիսթիյան մէպտէլէրինին թէաժմիւմ վէ թէ-
գատափիմիւ մէարիփէ մուհալվէլ տիր : Պինակն ալէյն
Պատ . Թօփալեան թէշէպպիւս էյլէ՛ր օլուպը ինձիլ
վաղընը տահա զիյատէ ֆախտէլի վէ միւուիր գըլքագ
իշիւն մէքթէպին զարուրի խայինի հիսոն իլէ թէքէտէ
պիր մէքթէպ աչըլմասը խուսուսընտա չածըն Միսիո-
նէրի Մը . Մարթինէ միւրանատթ էտէրէք , անըն եար-
տըմը իլէ պիր միւռալլիմէ իսթիհսալ էտիպ՝ 1897 սէ-
նէսինտէ մէքթէպի քիւշատա մուվաֆֆագ օլուր :
Թանթը ը բիյասէթինտէ պու մէքթէպ թէտրիմէն եիւք-
ուէլիպ՝ պու կիւն նիւմէ տիկէր քէօյ մէքթէպլէրինէ
ֆախտ պիր մէքթիտէ ալուլունտյօր վէ օրատան չածըն
Ազատէմի մէքթէպինէ կիւն չակիրալէր մէքթէպին
4իւնձի վէ հաթիւ միւզթէտիրէրի 3իւնձիւ սընըփընա
տախիլ օլապիլլյորլար :

Միւմակլէյնին էօմրիւնտէ զիքրէ չարիան
խուսուս անտէ ֆախիլ օլան գուվլէթլի խատէր խարի:
Զաննըմըգնա պու զաթիւն մուվաֆֆագիյէթինին պէօ-
յիւք սըրը պուրատա արանըլմալը տըր :

Պատ . Թօփալեանըն էօմրիւնտէ տիգգաթը նալիս
իքինձի խուսուս գուվլէթլի սիյրէրի խարի : Քէնտիսինի
թանըյանլարըն վէ տօսթլարընըն ճիւմէթին չինատէ-
թի պու տըր քի օ գուվլէթլի , թէմիլ վէ ալա սիյ-
րէթ սահիսի պիր զաթ խարի :

Միւմակլէյն բիթապը Մուգատաէսին տէվամի պիր
թալիսի հալինտէ անը հէր կիւն միւթալէտ էտէր , հէր տէ-
ֆասընտա անտէ եինի վէ աճախի հագիգաթլար կէօրիւր ,
եէվմի կիւմլիւքլինտէ անա միւրանաաթ էտիպ՝ թէճրի-
պէյէ զալիպ կէլմէնին եօլունու օրատա քէշփ էտէր ,
էնտիչէ վէ խասթալըդ էսնասընտա պիրիմիք թէսէլլի-
սի եինէ Միւպարէք քիթապ օլուր խարի : Եէվմի ֆա-
միլեա խաստէթլիրինէ սատըդ օլուպ՝ սապահ վէ ալ-
շամ անտէ թէքեսսիւլ էթմէդ վէ բուհանի միւսահէ-
պէլէրտէն միւթէլէզզիլ օլուր խարի :

Իրատէթինին գուվլէթլի օլմաը նիսպէթինտէ
քէնտիսի սօն տէրէնէ հայիւ բապիարըլ , միւթէվաղը
վէ ալչագ կէօնիւլլիւ խարի : Քէնտիսինի շախտէն թա-
նըրըմը միւստէթնէ հիչ պիր տէֆա զագապանարըմնը
կէօրմէմիչ վէ ալզընտան զազապը հավի պիր սէօղ ի-
շիթմէմիչիմ :

Պատ . Ա . Թօփալեանըն էօմրիւնտէ զիքրէ չայան
սօն պիր խուսուս տախիմա շին բապիարըլ վէ նիք պին
օլմաը խարի : Միւմակլէյնին պուլունտուզու մահալտէ
քէտէր ու էնտիչէնին եէրի օլմայըլ հէր հանկլ պիր
ինսսի կճթիմատա թօնափնագլիէթ , մասալ վի սէօղ-
լէրի ումումըն թէլէզզիւզիւնիւ մուժիպ օլուր վէ հէր
վագիթ հասրէթլէ տինլէնիլիր խարի : Տէմէք հանձէթ տէյիլ
տիր քի պու չագա վէ թօնափնյէլէր տախիմա թէր-
պիյէ վէ Խրիսթիյանըրդ տախիբսինտէ խարիէր : Նէն
մէշըէպլիյն թապիի նէթիճէսի օլան նիքինլիք անըն
էօմրիւնտէ պէօյիւք պիր եէր թութուպ տիւնեանըն
տէրա ու ափէթլէրինտէն պիր կէօնա ֆիւթուր կէթիր-
մէդ , անլէրին ճիւմլէսինտէ Ալլահըն փարմաղընը կէօ-
րիւր վէ օլ վէճլէ թէփսիր էտէր խարի :

ՊԵՏՐՈՍ Բ. ԳԵՐԳԻԵՎԱ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ

1911, Նոյեմ. 15

Հանըն

ՊԱՏ. ՄԵԼԻՏՈՆ ՄԱԼԵԱՆ

→→→○○○○←←

Պու զաթ՝ 1867 տէ Հաճընտա թէվէլիւտ էտիպ, ասլ-
դատէ, զէնկին վէ օլտուգծա տինտար կուսաւորչ. պիր-
ֆամիլեանըն էվլատը իտի: Տահա սինն ի սէպավէթին-
տէ տիյանէթէ տողրու ազիմ պիր մէյլ ի թապիհսի օ-
լուպ, քէնտինին փէք տինտար վէ իւպատէթփէրվէր
միւսիննէ պէօյիւք վալիտէսինին էօմրիւնէ իմթիսալ
էյլէմէք իւզրէ, մէրգումնէնին էլլէրինտէն թութարագ
պէրապէր քիլիսայա կիտէր իտի:

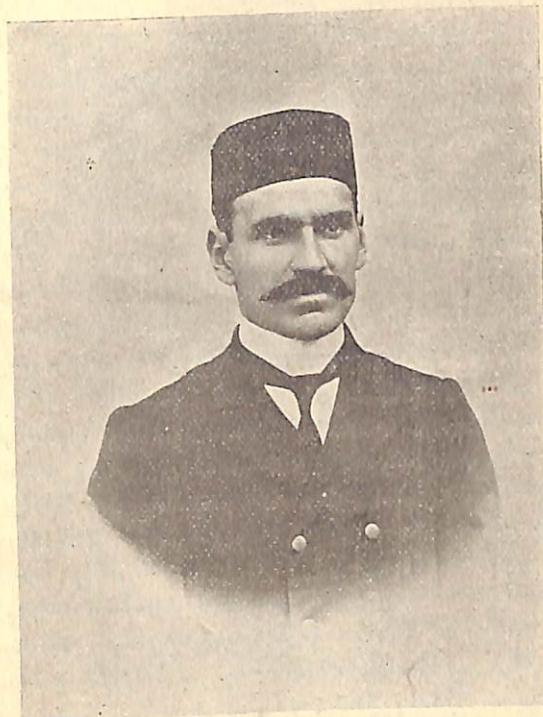
Մելիտոն քէնտինին իւք թալիմինի Հաճընըն մէք-
թէպ ի իսլթիտալյէսինտէ ախտ էյլէյիպ, 2 սէնէ աախի
Օսմանլընա թահսիլի իշխւն հիւքիւմնէթէ կիտիպ կէլիր:
Այնի վագթտա, քէնտի տէրունինտէ պուլունան հիս-
սիյաթը ը բուհանլյէսի տախի պէք տէվամ թէգայիւտ
էյլէմէքտէ պուլունուր:

Պիր կիմն մէրգումնէն էլինէ պիր Թիւրքէ Քիթապ
ը Մուգատտէս կէշիպ, անը խահիցէ հէր կիւն օգու-
մազա պաշտառ, վէ օգումատըղը կիւնտէ պէօյիւք
պիրզիյան էթմիշ տէյու աձը հիսս էտէր իտի: Պէօյէնէ
պիր չօդ աաղմու վէ շարականլարը էզպէր էօյրէնտիյի
կիպի, պունտան տախի պիր չօդ գըթալար էզպէր էյ-

Եցիալ կէրեք էվտէ վէ կէրեք արշարըտա , քէնտի օ-
յուն արգաստաղարընը պիր եէրէ թօփլայարադ վէ
եիւքսէքնէ պիր մէվզիյէ չըզարադ էօյրէնմիշ օլտուղը
ֆլորէլէրի նութդ կիոլի սէօյլէր իտի :

Միւմափիլէյին պու նէվ փաք էօմրիւնիւ կէօրէն
պազը Փրօթէսթանթլար անը մէքթէպ ի ալիյէ զըլա-
գուղամաղա ոայ էտէրէր իսէ տէ , վալիտէնի րիզա
կէօսթէրմէյիա 15—16 սիննինէ պալիղ օլտուղտա պիր
տիւքքեան աչարադ անը թիճարէթլէ մէշըուլ էտէրէր :
Միւմափիլէյի իշինտէ մուլաֆֆապ օլմաղա պաշլար ,
ֆագաթ էօթէտէն պիէրու արդուսը պու նէվ պիր մէշ-
դուլիյէթտէ օլմատըղննամն , անտէն լէղզէթեապ օ-
լամաղ , վէ լէլ ու նիհար օգույսուպ թէրագզը էթմէյէ
վէ բուհանի պիր իշնի օլմաղա գալպէն հասրէթ չէ-
քէր իտի : Բաղալն իշինէ ու գատար ձէլպ օլունմուշ
իտի քի , նէրէտէ իսպատէթ եա բուհանի գօնուշմաղ
վար իսէ , վէ եախօտ պիրիսինէ Քիթապ ը Մուգատ-
տէստէն սէօյլէմէք ֆուրսաթը կէօրսէ , տիւքքեանը
եա աչող պրազըր եա տա գափայըպ կիտէր իտի :
Քէնտիսի պու հալի իշին նիչէ տէփա թէվզիլս վէ
թէտատի կէօրմիւշ իսէ տէ , ճիւմլէսինէ մա էլ մէմ-
նունիյէ թէնամմիւլ էյլէմիշ աիր :

Մելիտոն էֆ . 19-20 սիննինէ վասրւ օլտուղտա ,
քէնտինէ հէմէֆքեար 4-5 բուֆէզա փէյտա էտէրէք ,
հէր կիրակի կիւնլէրի , ժալարտա էրքէքլէրէ մախ-
տուս պիր բուհանի խըզմէթ կէօրմէյէ պաշլար , վէ
«բարեգործական» նամընտա պիր շիրքէթ թէնսիս է-
տիս , չօդ կէչմէզտէն շիրքէթին ազալարը 150-200է
վէ կիրակի խըտմէթլէրինէ կէլէն միւսթէմիունըն ա-
տէտի 300-400է պալիղ օլուր : Շիրքէթ վէ խըզմէթ-

ՊԱՅ. ՄԵԼԻՏՈՆ ՄԱՆԵԱՆ

Էր մուլաֆֆագրէթլէ թէրագզը էթմէքտէ իքէն ,
պազը միւթէսասըպ վէ միւսթէպիտա էրմէնիլէր անը
միւլէթէ մուզիրը վէ մուզիլլ ի ասայիշ պիր թէշքիլաթ
տատ էտէրէք , Մելիտոն էֆ . իլէ բուֆէզաունը , յե-
ղախուական թէօնմէթ ու իֆթիրասը իլէ հիւքիւմէթէ
թէոլիմ էտէրէր : Մէրգում էվզէլա 3-4 այ Համընտա
էտէլիր վէ չէտիտ պիր նասթալողլա տէրէճէ ի
հապս էտէլիր վէ չէտիտ պիր ի զաափ էթմէսի իւզէրինէ , փէտէրի-
նիհայէտէ քէսուլ ի զաափ էթմէսի իւզէրինէ , փէտէրի-

րիլիպ, պիր միւտտէթ խթիրահաթ էտէր իսէ տէ, սօնրատան պէ թէքըար տէրտէսթ էտիլիպ, Սիստէն կէօնտէրիլմիշ պիր հէյէթ ի թահգիգլյէ հուզուրընտա պատ էլ խթինթագ թահթը թէվգիփէ ալընարագ, 1889 Յուլ. 29տա տէվր ի խթիպտատըն էն միւտհիշ մուզայգալարընս մարուզէն, քէլէպչպէնտ էտիլէրէք, ատէթա պիր միւնդրիմ ևա ճանի միսկլու բուֆէգասը իլէ պիրլիքտէ Ատանայա կէօթիւրիլիւր : Օրատա պիր գաչ մուհաքէմէտէն սօնրա, անա միւէպպէտ ձէզա հիւքմիւ վէրմէյէ չալըշըլըր իսէ տէ . քեափի պիր սէպէպ աթփ օլունամատըղընտան, Յ սէնէ գալէպէնտլիյէ հիւքմ էտիլիպ, Ա.ք.քեանըն մուզիմ զընտանլարընտա ճանվէրլէր կիւրուհընա թէփագաթ էթմէք իւզրէ սէվգ էտիլիր : Մէրգում՝ իշպու ախլագ ու աթվարընը պիլմէտիյի պարզար Արապլար վէ ճանիլէր մէջանընտա, պէրտէվամ անլէրին հագարէթ վէ թէարրիւդաթ ը վահչիցանէլէրինէ կիրիփթար օլուպ, գապիլ ի դայր ի թէհամմիւլ սէփալէթ ու փէրիչանի իշնտէն կէչմիշ իսէ տէ, եինէ տէ քէնտափ ախլագ ը համիտէ վէ հիսսիյաթ ը րուհանիշէսինի, օլ գաթի ի իւմիտ վէ մուխրիպ մուհիթ իշնտէ իսպա էլլէմիշ տիր : Մէրգումըն սինն ի չէպապէթինտէ իշպու իւչ սէնէլիք մահպուսկէթի դօնչէ ի էօմրիւնէ աղիմ պիր տարպէ ի մուխրիպէ օլմուշ տրը : Մահպէսին ատէմի թէհարէթ վէ թէափփիւնիւնին թէհամմիւլ փէրսա նէթիճէսի օլարագ պիր սըթմայա թութուլուր : Պու խասթալըգ աշնըն փիգիքի թէչքիլաթընս օլ տէրէճէ թէէսիր էտէրքի, մահպէստէն գութբթուլարգտան սօնրա պիլէ անընթէսիրի պաղի գալըպ, ույզուսրզըգ վէ դայր ի իիսթիյարի ասապի պիր հալ անըն հայաթընը միւէզզի էլլէմիշ տիր :

Ատանայա ավտէթինտէ վալիսէյնին վէֆամթընը
վէ ֆամիլիատա պուլունան չօճուգվարըն շուրայա պու-
րայա տաղըլարադ, էվլէթինին թար ու մար օլմասը-
նըն խապէր ի էսէփ իշթիմալընը իշթիմէսի իւզէրինէ,
պէ թէքրար պիր լիւճճէ ի քէտէրէ միւսթէղագ օլուր:
Մէրդում պու հալը մէյուսիկէթլէ պրագը Զիլէքքէյէ
կիտէր վէ օրատա պիր սէնէ խօճալըդ էտէրէք, էօմ-
րինիւն պու գարանլըդ նօգթասընտա, թապլըն քէն-
տի իշխան թէրթիպ վէ իրատէթինին նէ՛ օլտըդընը
միւալ էյլէր: Յակոր կիպի Ալահ իլէ փաղարլըդ վէ
Գէդէն կիպի Անը թէճրիպէ էյլէյիպ, քէնտի էօմրիւ-
նիւն տապէթինի անլար:

Մելքոն էֆ. 1893տէ 26 սինմինտէ օլարագ, Տր. Քրիսթինին հիմնէթ վէ եարաըմը իլէ, Թարսուստան քեախն Սէյնթ Փոլդ Գոլէճինէ գապուլ օլունըր: Այնի սէնէտէ քիլիսա ազալըղնա գապուլ էտիլիր վէ օրատա իքի սէնէ թէտէրիւս էլլէտիքտէն սօնրա 1895տէ, պիր սէնէ Ատանա մէքթէպ ի ատիսինտէ խօճալըդ էյլէյիպ, 1896տա թէքրալ Գոլէճէ աէվամ էտէր: Միւմաթէյն փաղը ու զարութէթին քէնտինէ թագտիմ էյլէտիյի պիլ ճիւմիէ միւմանաթա րազմէն, վէզափիինէ ղայրէթ վէ սատաղաթլէ չալըշըպ հէր նէ գատար սիննի խայլիճէ կէչմիշ իտի իսէ տէ թալիմ ու թէրպիյէնին գատը ու զըմիթինի հիսս էտէրէք մագսէտ ի հօմրիւնէ վիւտու իշիւն իրատէթ, սէպաթ վէ միւտավէմէթլէ սարֆ ը մէսաի էյլէյէրէք, կէրէք հէյէթ ի մուալիմուն, կէրէքսէ քեափփէ ի շակիրտանըն հիւսն ի թէվէճիւհիւնէ մաղնար օլուր: Խնձամ 1901տէ 34 սիննինտէ օլարագ քէմալ ը մուլափիագըյէթլէ Գոլէճին միւտատէթ ի թէտրիսիյէսինի իթմամ էտէր: Պատէհու

Էրթէսի սէնէ իշխան Հաճըն Լուսաւորչականլար մէք-թէպի ալիսինտէ թէտրիս վէ նէզգարէթ էթմէք, Կի-ռակի կիւնէրինտէ իսէ քիլիսալարըն պիրինտէ վազ վէ նասինաթ էթմէք իւզրէ տավէթ օլունուր: Միւ-մահլէյ վաթանընտա խըտմէթ էյլէմէք արզուար իլէ, տավէթի գաղուլ էյլէյիս, օ սէնէտէ Լուսաւորչական կէնձլէրէ մախսուս պիր չիրքէթ թէսիս էտէո, քի է-լան տէվաք էթմէքտէ տիր: Հէր Կիրակի էօլէ վազ-թընտա կէնձլէրէ նութվլար վէ սասլահլարը Յ ժամ-լարըն պիրինտէ վազլար իրատ էյլէյէրէք հէր քէսէ էդհար ճինէթ միւֆիտ օլունուշ արը:

1902 տէ Մարաշ իլմ ի իլահիսինտէն տավէթ ա-լարադ, Րապալըն իշխնէ հազըրլանմագ իւզրէ քէմալը մէսէրըթիլէ իլմ ի իլահիյէ կիրէր վէ եազ թաթիլին-տէ Հաճըն վէ եարփուգաս վափլիքըէ մէշղուլ օլու-րադ, 1905 տէ մէքթէպի ի մէզքիւրաէն միւնթէնի օ-լուպ, Սնիթապտա Կիլիկիա Միուրինը հուզուրընտա պիլ իմթիհան իճաղէթնամէ ախզ իլէ մէշրու վափլ թային օլունուր:

Պատ. Մելիտոն այնի սէնէնին Սեպտ. 26 սընտա Հաճընտա մահալը մէզքիւրիւն Հոմ մէքթէպինտէն վէ Մարաշ գրզլար գոլէճնատէն միւնթէնիյէ Օր. Միւ-թէպէրէ Մընըշեան նամ տինտար վէ ազիլէ պիր զըզ իլէ թէզէվփիւճ էյլէր: Պիլ ախիրէ Սիւ քիլիսաւըն-տան տավէթ ալարագ, 1907 Հոկտ. 5տէ, էօմրիւնիւ վագփ էյլէմիլ օլուսուղը պու միւպարէք իւրումէթէ քէ-մալը սասագաթլէ իպթիւար էյլէր:

Միւմահլէյ Սիստէ իւչ պուչուգ սէնէ դայրէթ վէ սասագաթլէ իցէյէրէք, քիլիսանըն տախիլէն վէ խա-րիճէն իմարը իշխան էլինտէն կէլէն հէր պիր քէտա-

քէարլըղը տիրիո էյլէմէզ, վէ պէոյլէճէ, քէնտինին ըի-յասըզ վէ փաք էօմրիւ, կիւղէլ վէ ձալիալ վազլարը է-իլէ կիրէք պիւթիւն քիլիսանըն վէ կիրէք ումում է-իլէ կիրէք պիւթիւն քիլիսանըն վէ կիրէք ումում է-իլէ կիրէք պիւթիւն ալուսինա, միւմահլէյին 1909 տի քիլիսասը, պիլա իսթիւնա, միւմահլէյին Ապրիլին իլք հափթալարընտա Ատանատա ինփատ է-լէյէճէք կիլիկիա Միուրինընտա, չոպան թախսիս է-լէյէճէք կարար վէրիպ, իճապ էտէն թէտարիքաթը կեօրիւրէք:

Պատ. Մելիտոն պու կիւզէլ իւմիտ վէ արզուար իլէ, 1909 Ապրիլին իքիննի կիւնիւ, Հաճըն սթափօ-նընտան կէլմիլ 7 վահզ, 2 էրքէք վէ 4 գատըն մուշ-րախսաս վէ սահիր պիր չօգ ևոլուսուար իլէ պիրլիքաէ, շնորիք վէ շատմանի իլէ, պիր կիւն էվլվէլ Ատանատա միւթէվիննի օլուր: Պիլ միւտտիթ սոնրա Ատանա հատիսէնի Սիստէ իշխիլէրէք, ավտէթ էյլէմէլէրի իշխան, արզալարընտան տաէմ ըզգարըլըր իսէ տէ, հա-իշխան, արզալարընտան ատէմ ըզգարըլըր իսէ տէ, հա-իշխան, պիթէ կէճ օլութընտան անձագ 6 սաաթ ձէ-յը՝ քի, վէք կէճ օլութընտան անձագ 6 սաաթ ձէ-նուպտա, Սաղ կէճիտ տէնփլէն քէոյտէ չօլ մախուփ պիտուչար մազմէթիլէմինտէ անլէրէ էկթիշիպ, սաի քէն-տիսի տախի օլ պիչարէկեւանըն մէլամէթ ու մուսիպէ-թինէ հէտէք օլուր:

Միւթէվէֆփա Պատ. Մելիտոն սէպավէթինտէն պէ-րու տիյաննէթփիւրէլէր պիր զաթ օլուպ, էօմրիւնիւն եէք մազսէտի Ալլահ իշխան խըզմէթ էթմէք իտի: 0, պու ալի մազսէտինէ վիւսուլ իշխան հէր չէլինի ֆէտա էյ-լէթիպ, եօրուլմազ պիր զայրէթ, տուա, սազր վէ տէ-լէթիպ, մուսիպէթէ մուզափփագ օլունուշ արը: Զաթէն պիւթիւն էօմրիւնիւ միլլէթինին ֆէլահընա վագփ էթմիլ օլուպ,

օ Կիւզաէն սէնէլէրձէ մահպուս օլարագ, գուվկէթլի սըհնէթինի զախ իլէ զախ իւլ պիւնեէ գալմը իսէ տէ, բուհա զուվկէթլի օլուպ, փաք վէ լէքէսիզ պիր սիյրէթէ, սապիթ վէ գալի իրատէթէ մալիք իտի:

Թապէն չէնմէշրէպ վէ լաթիքէնի օլուպ, սիմա ու իմասընտա պիր պէշաշէթ, տիհանընտա լէթափէթ, աթվար ու հարէքեաթընտա իսէ պիր նէզաքէթ վար իտի: Հէր քէս անը սէվէր, անտէն խօշանըր, վէ անընէ ալագա էթմէքատէն մահղուզ օլուր իտի: Միւմաիլէյն հիսույսաթը ումումիյէլէ իհթիրամ վէ րիաւ յէթ էլլէլիպ, հէր քէսի պիլա թէֆրիգ սէվէր, խուլուլէ թալթիֆ էտէր, քիմսէյի ինձիթմէք իսթէմէշիպ, պիլաց հէր քէսէ մէլէք կիպի մուամէլէ էտէր իտի: Վազլարը պէլաղէթ վէ փէսահէթլէ պէրապէր, ճիտախ վէ եաշանըլմը պիր էօմրիւն թէճրիպէսինտէն չըգան քէլամլար օլտուզու իչիւն, փէք չօդ քիմսէլէր քէնսախինէ մէֆթուն օլարագ վազլարնը տինլէմէյէլ խահից կէլիրլէր իտի:

Միւթէլէֆֆա պու տիւնեատա արզու էլլէտիյի թախսիս խըզմէթինէ նախ օլմատը իսէ տէ, սէմատա անըն իծրա էտիլախիյնէ վէ ոոլմազ, էպէտի պիր թամա նախ օլտուզընա շիւպհէմիզ հօդ ալը:

“Սալին էօլսէ տախի եաշայաձագ ալը, անըն զիքրի իլ էլ էպէտ պազի ալիր:”

ՀԱՅԻ ՊԵՀԱՏՐՈՒՄՆ

1912 Յունի. 5

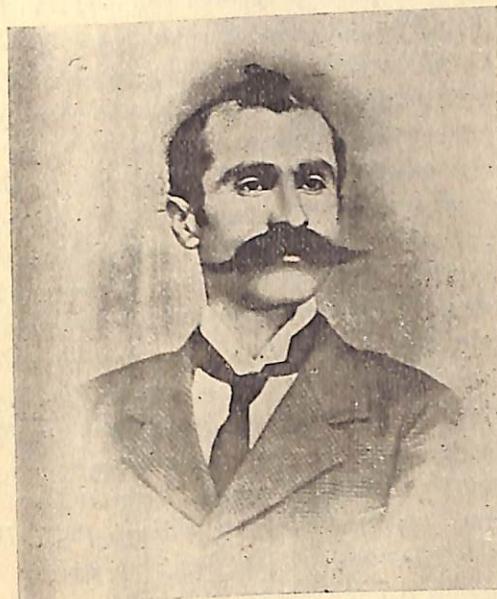
Ահյան Փող Գօլեմ,
ԹԱՐՍԱԽԱՄ

ՊԱՏ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ

—————

Պատ. Կարապետ Քիւփէլեան 1873 Փետր. Զտէ Մարտաշտա Փագիր էպէլէյնաէն թէվէլլիւտ էյլէ-

ՊԱՏ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ

միշ ալիր: Էլամը սէպավլէթինտէ փէք մէլայիմ իւթ թապ՝ պիր չօճուզ իտի: Քէնսախինտէն էլլէլ իքի պէօյիւք պիրատէրիյլէ իքի հէմշիրէսի վէ քէնսախինտէն

սօնրա իւչ հէմշիրէսի օլմասը վէ պու ձիհէթլէ քէսիր իւլ էֆրատ պիր ֆամիլեատա եաշամասը թաղէն միւթ-թասրֆ օլտուղը լէթափէթ վէ մէկշտաէթինի տահա զիյատէ իդհարա պատի օլտը : Քէնախնէ հագդսըզ պիր մուամէլէ էտէնէ մուգապէլէ էթմէզ, անճադ քէնափ քէնաթինէ կէօնիւլէնէրէք, էվին պիր քէօշնինէ չէ-քիլիր, վէ հիսո էյլէալիցի էլէմ ի մաղտուրիյէթ թէ-խափփիւփ էտէնէ գատար օրատա գալլը իտի : Կնտամ-ճա մէվզունիյէթի վէ չէրէճէ հիւռն ու ձէմալը վէ վալիտէյն, պիրատէր վէ հէմշիրէլէրի իլէ մուամէ-լէսի քէնաթինի սէվիմլի վէ ճիւմէնին մաղճար ը թէ-վէճճիւհի գըլար իտի :

էպէվէյնի փէք ֆապիր իտիլէր իւէ տէ, թալիմ ու թէրպիյէնին չէմսէթյէթինի էյի պիլիր օլտուղլարն-տան, չօնուղը չէրին լովթիտաի, ատի վէ վիսթա մէքթէպէլէրինտէ օգութարլար : Պու արատա փէտէրի-նին վուգու ը վէֆաթը իւզէրինէ չօնուղըն թալիմ ու թէրպիյէսինին չէմսի վաղթ ը սուահէնտա իքէն գարարալ կիալի կէօրիւնտիւ : Յագաթ միւթէվէֆփա փէտէր վէֆաթընտան պիր ազ էվլէլ պու սէվիլիւլիւ-սիւնիւն տախի Գօլէճ վէ իլմ ի իլահիյաթ մէքթէպ-էրինի իքմալա գատար թահսիլէ տէվամընը արզու էյլէմիշ իտի : Պու վաղըթլարտա ածիվլէրինին Ատանա ինձիլի քիլիսէսինտէ վախու հալինտէ իշլէմէսի իճապ էտէրէք, փէտէրիմիդին արզու վէ իշթիյազընա թէվ-ֆիդէն կարաւալետի պիլէմիդէ Ատանայա կէօթիւրիւպ՝ իտատիլէ մէքթէպինտէ օգութարլար : Պատէնու պիր գաչ սէնէ ֆարզը մահալլարտա մուալլիմիքլէ իշթի-ղալ էթափտէն սօնրա, Մ. Թ. Գօլէճինտէ պիր սէնէ թէալլիւմէ մուվափփադ օլտու :

Պու վագթտա իտի քի 1895 ին զըթալը՝ փէրտէ ի գուլմ ը մէլումընը Անատօլու զըթասը իւգէրինէ պասթ-էյլէտի : Մարաշտա փէք եազըն աղըրպամըզտան պա-էյլէտի : Մարաշտա փէք եազըն աղըրպամըզտան պա-շաշաթ ը զալիէտէն միւթէէսիրէն վէֆաթը քէնաթինէ պիր եէս ու նէվմիտի իրաս իլէ թալիմ ու թէրպիյէյէ պուրու գալպինտէ օլան հասրէթ ու սէվտայա խաթէ-տողրու գալպինտէ օլան հասրէթ ու սէվտայա խաթէ-մէ չէքտի : Պու սուբէթլէ էմր ի թահսիլտէն քէֆփի ի մէ չէքտի : Պու սուբէթլէ էմր ի թահսիլտէն քէֆփի սէտ էյլէմիշ օլտուղունը անլատըզմտա, միւթէվէֆփա եէտ էյլէմիշ օլտուղունը անլատըզմտա, միւթէվէֆփա եէտէրինին վասիյէթինի քէնաթինէ իիմթարէ օլ թա-փէտէրինին վասիյէթինի քէնաթինէ իիմթարէ օլ թա-րաֆլարտա ասացիշ ու էմնիյէթին իիմթար ու ինսիւտալը քէնաթինէ մուճիտի ի մէյուսիյէթ օլույօր իսէ թարսու-քէնաթինէ պիթ ի մէյուսիյէթ օլույօր իսէ նիմթէհի օլտը :

Տէր հալ Մարաշ իլմ ի իլահիյաթ մէտրէսէսինէ տիւխուլ էյլէտի : Ֆագաթ իլք սէնէնին նիհայէթինտէ տիւխուլ էյլէտի : Ֆագաթ իլք սէնէնին նիհայէթինտէ տէ-ֆիշլըի միւմալլէյհին արթըգ մէտրէսէտէ թահսիլէ տէ-վամ էթմէմէսինի դարարկիր էյլէտի, վէ պու գարարըն քեափի տէրէճէտէ հադգլը էսպապ իւզէրինէ միւէս-սէտ օլմատըղընը կէօրէն մէճլիս ի իտարէ ի մէտրէսէ սէտ օլմատըղընը կէօրէն մէճլիս ի իտարէ ի մէտրէսէ կարապէտ էֆէնախինին քէնաթի մէսարիփի իլէ օգումա-գա տէվամընա մէզունիյէթ վէքտի : Շէյլէքի գըշ մէվ-դափինտէ մէքթէպ օտասընտա եանան օտունըն պիլէ մէսարիփինտէն քէնաթինէ խապէթ էտէն հիսէյի վէքիր մէսարիփինտէն քէնաթինէ խապէթ էտէն հիսէյի վէքիր միւտ-իտի : Օ քէնաթի մէքթէպ մէսարիփինի թաթիլ միւտ-իտի : Օ քէնաթի մէքթէպ մէսարիփինի թաթիլ միւտ-

տիյէսկյլէ թէքմին էյլէմիշ տիր . Պու ճիւմլէ թէճրիպէ վէ միշքլաթա սիւքիւնէթ իլէ սապը ու թէհամմիւլ էտիպ սայ ու դայրէթինտէ կէվշէմէյէրէք , նիհայէթ 1902 տէ տիկէր սընֆտաշլարյլէ պէրապէր իլմ ի իլահի միւտտէթինի իթմամա մուլաֆֆաղ օլտը : Տիփլօմասընը ալբագ , չըգմագ իւզրէ իքէն , քէնտինի ինձիտէնւէր պիրէր պիրէր կէլիպ աֆվլըլընա միւրաճաաթ էյլէտիքէրի որրատա , քէնտիլէրին անտէն չիչ պիր վէճնլէ ինձինմէմիշ օլտըգլարընը սախդէ վիճտանլէ ելան էթմիշ տիրլէր :

Սիլէ հայաթընա կէլինտիքտէ Պատ . Կարապետ էֆէնտի 31 սիննինտէ իքէն , Մարաչ զըզլար գուլէմի մէցունէլէրինտէն օլուող միւէսսէնէ ի մէղքիւրէտէ պիր դաչ սէնէ տէ մուալլիմիքլէ իշթիղալ էթմիշ օւլան Օր . Օսաննա ինկլիլզեան իլէ թէհիւլ էթմիշ տիր : Զէվձ վէ զէվձէ հէր իքիսի տէ ինսանի դաագ իլէ մէճպուլ օլտըգլարընտան , պիրլիքտէ իմրար էտիւլէն հայաթտա պաղէն պիրապիրլէրինէ թէսատտիւմ վէ թէխալիւֆ էտէճէքլէրի մէմուլ օլունապիլիր իքէն , պու ալլէ օ կէօնէ ահլալա թէսատտիւֆ էթմէմիշ տիր : Կարապետ էֆէնտի էմին պիր զէվձ , մուհիպպ վէ ֆէտաքեար պիր փէտէր , միւտէպափիր պիր վէլի ի ալլէ իտի : Պու մէսոււ չիփթ ձէննէթին սէլամէթ հայաթընտան պէշ սէնէսինի գէմինտէ եաշտարլար :

Պատ . Քիւփէլեան իլմ ի իլահիյաթ մէտրէսէսինտէն միւնթէհի օլտուղը այնի եազտա սընփ րէփիգլէրիլէ պէրապէր կիլիկիա իթթիհատը հուզուրընտա՝ էօյրէնմիշ օլտուղը թալիմաթ ը տինյէ , թէճրիպէ ի զաթլյէ վէ հայաթ ը րուհանիյէսի հագգընտա մուզնի պիր իմթիհան վէրիպ՝ մէշրու վափի իճազէթնամէսինի

ալտըգտան սօնրա , պիր սէնէ Ատանատա , պիր սէնէ Օսմանիյէտէ , իւչ սէնէ Իսքէնաէրունտա վէ թէքրարէն իքի սէնէ Օսմանիյէտէ իշէտի : Միւսալէմէթփէր-վէր սիրէթի սայէսինտէ , իշէտիյի քիլիսէլէրին նիւմ-լէսինտէն տալիի սէվիլտի : Մէգգ ու միւթալայա հա-լէսինտէն տալիի սէվիլտի : Մէգգ ու միւթալայա հա-րիյս , խանէլէրի զիյարէթ իլէ աէրտտաշլըգ էթմէքտէրիյս , վազլարը հայաթ վէ բուհէ հալի վէ կէր-միլէ մալի , ֆասին իւլ էլփազ վէ պէլիդ իւլ քէլամ' միլէ մալի , ֆասին իւլ էլփազ վէ պէլիդ իւլ քէլամ' իտի : Էսէրլէրինին ճիւմլէսի տէ վուգուաթ ը ախիրէտէ իտի : Էսէրլէրինին քիլիսէսինին քիւթիւպիսանէսինտէ քեամիլէն Օսմանիյէ քիլիսէսինին քիւթիւպիսանէսինտէ քիւթէրիգ օլմուշ , վէ պարի պիր պագիյէ պիր պէր-միւթէրիգ օլմուշ , վէ պարի պիր պագիյէ պիր պէր-կիւզար ը մուգատտէն հալինտէ ելէ կէչմէմիշ տիր :

* * *

Վազըթ պէհար իտի : Կիլիկիա օվալարը հէր թա-րափտա կիւզէլ չիմէնլէր իլէ արասթէ վէ էնփա ը էղ-րափտա կիւզէլ չիմէնլէր իլէ փիրասթէ իտի : Ենի հայաթ պիւ-հար ը լաթիֆէ իլէ փիրասթէ իտի : Ենի հայաթ պիւ-թիւն թէրավէթիյլէ քէնտի ինձիլակեանընտան թէճէլլի էտիյօր իտի : Պու ենի հայաթըն զէման ը ինքիչափըն-էտիյօր իտի : Պու ենի հայաթըն զէման ը ինքիչափըն-տա զըրգ էլլի սէնէտէն պէրու կիլիկիանըն մէզըռուաթ ը տա զըրգ էլլի սէնէտէն պէրու կիլիկիանըն մէզըռուաթ ը հա-վէսիսի իչինտէ սաչըրմը Հագիգաթ թօխումլարը հա-յաթը րուհանիյէ սուրէթինտէ թէղահնիւր էթմէլի իտի : Պու սէպէպտէն չու մէզըռուաթ ը րուհանիյէ մուգատ-տէս չէնիտէլէրին ազիզ գանլարընըն Փէյզանըյլէ իրվա ու իսգա օլունմագ կէրէք իտի :

Պատ . Կարապետ Քիւփէլեան քէնտի զէվձէսինէ արգատան կէլմէքտէ օլան չօպան , վախդ վէ քիլիսէ մուրախեասլարընա իճապ էտէն մուամէլէ ի միհան-նիւլազի վէ ային ի թէչրիփիյի իփայա իհթիմամ' էթ-նիւլազի վէ ային ի թէչրիփիյի իփայա իհթիմամ'

մէսինի պիլ վասիցէ թէնպին էյլէտիքտէն սօնրա , Հասանպէյլի քիլիսէսինին միւհթէրէմ չօպանը վեր . Յակոր Գունտագձեան , Հարունիյէ չօպանը վեր . Ստեփան Յովհաննէսեան վէ Պաղչէ վախի Պատ . Թագւոր Յակորեան իլէ Աստանայա պղիմէթ էթմէք իւզրէ արապայա բաքիա օլար : Արապա գասապատան պիր սաաթլըդ մէսափէ ուզագլաշաըդտա , Օսմանիյէնին վահչի պէյլէրինտէն տէօրթ պէշ նէֆէրի էսպսիւվար օլարագ , արապայը թագիպէ պաշատըլար : Զէփալլըլար ատիրէինտէն տէ տահա աղըր հարէքէթ էթմէքտէ օլան արապայը սիւրաթլըճա սիւրմէսինի արապաձըտան իսթիրճա էտէրլէր . Լաքին վազիփէ էտէն օլմազ : Զաթէն տէ նէ՞րէյէ ածէլէ էտիլէճէք , Համիտիյէյէ տէլի՞լ մի : Հալպուքի Համիտիյէ վէ էթրաֆընտաքի չիթլիք վէ դարիյէլէրտէքի Խրիսթիյանլար դաթլ օլունմագտա , էշեա ու էմվալլարը թալան վէ խանէ ու տիւքքեանլարը իհրագ էտիլմէքտէ տիր . . . :

Արապա Օսմանիյէտէն տէօրթ պէշ սաաթ մէսափէտէ վազը Զայըր աղըր թապիր օլունան մահալէ վարըր վարմազ , սիւլարիլէր էթիշիպ արապայը սաղտան վէ սոլտան գուշամըրլար : “Թէսլիմ օլունըդ :”— “Զաթէն էվլէլա Սլլահա վէ սանիյէն մաթպու ը մուփախիսմըմըզըն գիր ի ճէնահ ը ատաէթինէ թէսլիմ իդ :”— Գուրատլար՝ “Պիզ էօլէ սէօղլէր պիլմէզիլ , թէզ սիլահւլաընըզը թէսլիմ էտինիզ” , տէյու խըմ ու դագապէ պաղըրըր իփէն , գուզուլար՝ էլէրինի գօյունլարընաս սօղուպ պիրէր զըթա ինձիլ ի Շէրիփ չըգարարագ , “Իշթէ պունտան մատա սիլահըմըզ եօդ տըր” , տէափլէր : Տահա սօն սէօղլէրի նէ օլտուզունը պիլէմէժ : Պիրէր պիրէր արապատան արշարը չըգարըլըպ՝ դաթլ օլու-

նուրլար վէ վիճուտ ը պի բուհլարը իհրագ ը պիննար էտիլիր :

Պատ . Կարապէտ Քիւփէլեանըն շէհիտէն վէֆաթընըն էրթէսի կիւնիւ Օսմանիյէտէ օլան քիլիսէսի թատախի շէհիտիք էմրինտէ սէվլիկւլու վահզլէրինի թագիպէ էյլէմիշ տիր :

Պատ . Քիւփէլեանըն հայաթընը իշ մէյտանընտան էն դիյատէ եազընտան միւթեալսա էտէրէք , անըն էն պիյատէ եազընտան միւթեալսա էտէրէք , միւսալէրին ու դարազ սազլամազ թապիաթընըն , միւսալէրիմէթիքըլէր սիյրէթինին հալիմ վէ միւթէվազը դալպինին , էլ հասրէ պիւթիւն հայաթ ը բուհանիյէսինինին , էլ հասրէ պիւթիւն հայաթ ը բուհանիյէսինինին , միւթէհայերլէրինտէն պուլունմուշ օլան վեր : Յակոր միւթէհայերլէրինտէն պուլունմուշ օլան վեր : Յակոր գունտագձըլեան անը էվլատը մէսապէսինտէ , օ տան գունտագձըլեան անը էվլատը մէսապէսինտէ , օ տան պուլ միւթէրէմ չօպանը փէտէրի մագամընտա սէվլէր պուլ միւթէրէմ չօպանը փէտէրի մագամընտա սէվլէր պուլատէրի : Մուզատտէրի ի իլահի էօլէ իսապէթ էթափիրիտիլէր :

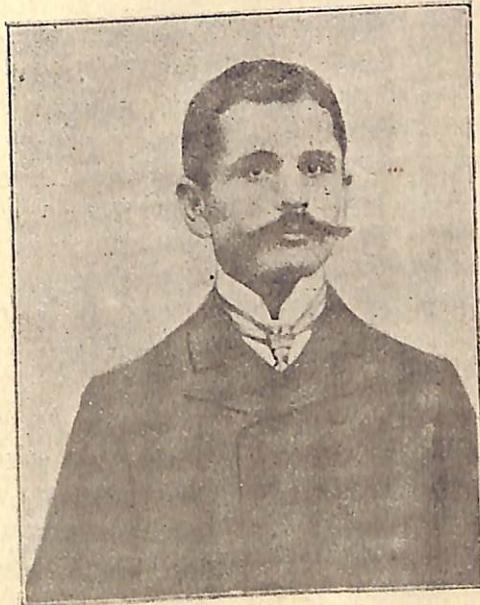
(Փրօք.) ՄԻՄՈՒ Ա . ԳՐԻԳՈՐԻԵՎԱՆ

ՊԱՏ. ԱՐՏԱՇԵՍ ՊՈՅԱՃԵԱՆ

→→→ԶՑԷԷԷԷԷ

Պատ. Արտաշես ան ասլ Հաճընլը օլուպ՝ Փագիր,
լաքին միւթէպէր պիր Փամիլեատա տօղմուշ իտի : Ա-

ՊԱՏ. ԱՐՏԱՇԵՍ ՊՈՅԱՃԵԱՆ

նըն գըսա էօմրիւ 1880 սէնէսինտէն 1909 Ապրիլ 16 յա
գատար անձագ տէվամ էյլէմիւ տիր : Աէպավէթինտէն
դոլէճ էօմրիւնիւն նըսֆընա գատար իսմի Աղաւնի իտի
իսէ տէ , ոսնրատան Արտաշես թէսմիյէ էտիլտի : Քէն-

տիսի 6—7 սինսինսաէ իքէն վալիտէսի վէֆաթ էտէրէք էօքսիւզ գալար : Փագաթ պախթը Սղաւնի քէնտինի վալիտէսիդ տէշիւ հիսս էթտիրմէյէն պիր էօյէ վալիտէ մուհապէթիյլէ պէօյիւտիւ : Մէրգումըն փէտէրի հալա սաղ օլուպ, ճիկէրփարէսինին ուղուպէթինի կէօրտիւ : Պատ . Արտաշէս անձազ պիր պիրատէր վէ պիր հէմշիրէյէ մալիք օլուպ, քէնտիսի էն պէօյիւտիւ օլուուզը հալտէ , քիւչիւք պիր Փամիլեատա պուլունտը : Վլաւտա նարին իտի իսէ տէ , սըհնէթի նէրինսաէ իտի : Օրթա պօլու , պէյազ պէնզի , կիւլէն սիմալը , վէ հէր կէօրէնին խօշանապիլէնէյի պիր հէյէթէ մալիք իտի :

Հէր կէնձէ վէրիլմէնիշ օլան՝ ֆագիր , ամմա թալիմ ու թէրպիյէյէ արզու վէ հիւրմէթի չօդ օլան պիր փէտէր անա վէրիլմիշ իտի , Շէոյլէքի մէրգում՝ Սղաւնի չօնուզը էվլիւս մէքեաթիպ ի ատիյէտէ թալիմ էթտիրտիքտէն սօնրա , Հաճըն մէքթէպ ի ալիսինսաէ տախի թէրպիյէ էթախտիւ : Անտէն սօնրա թարսուս Գոլէճինէ իրսալ էտիպ՝ քէնտի Փարզբնը իծրա էլլէտի : Իշթէ աղ մէսարիփ վէ մէթանէթիէ էլան էտիլմէյէն շու մէվդի , նասըլ պիր արզու վէ նէ կիպի պիր դայլէթլէ վասըլ օլունապիւտի իտէ , գոլայնա անլաշլապիլիր : Արտաշէս քէնտի տախի թալիմ ու թէրպիյէյի եարը եօլտա պլրագան չօդ կէնձլէր կիպի եափապիլիր իտի . լաքին իլմէ հասրէթ՝ զալէպէյէ ալամէթ օլուուզընը պիլտի , վէ անա կէօրէ մէթանէթլէ իշլէտի վէ եաշտը :

1901 սէնէսինտէ թարսուս Գոլէճինսաէն միւնթէնի օլարագ նէշէթ էլլէտի վէ ագապինտէ տէօրթ սէնէ Հաճըն , թարսուս վէ Գոզ օլուգտա մուալլիմ վէ վախ սըթէթիյլէ չալըշաըդտան սօնրա , խըտմէթ ի ըուհաւ

նկէյէտ տավէթինի հիսս էլլէյէրէք , քէնտի քէնտինի ու տահրէյէ հասր էլլէտի : 1908 սէնէսինտէ իլմ ի իլահիւ յաթ մէտրէսէսինի իթմամ էթմիշ օլարագ , եէնի պիր չէվգ վէ ղայրէթ իլէ , Հաճըն ճիվարընտա վազը Շար գարիյէսինտէ վախույյէ կիթտիւ :

Պատ . Արտաշէս Շարա կիթմէզտէն էվլէլ պիր սէնէ ագտէմ էօմը արգատաշը հալինտէ ինթիսապ էյէլմիշ օլուուզը Զէլթունլը Օր . Թուրփանտա Զէպունտէանն իլէ թէհնէսիւ էտիպ , պէօյլէճէ քէնտի իշինէ պէտ էլլէտի : Մէզպուրէ խաթուն Մարաշ Գըզլար Գոլէճին-էլլէտի : Մէզպունէ վէ Հաճըն Գըզլար Մէքթէպ ի ալիսինսաէ պիր գաչ սէնէ մուալլիմէլիք վազիփէսիյլէ իշթիղալ էլլէյէն աղիլէ վէ միւտէպպիրէ պիր Օրիորդ իտի : Շէոյլէքի Պատ . Արտաշէսին էօմրիւնիւ տահա մէսուտ Շէոյլէքի պիր գատըն , վէ Սլլահա քէնտի զէվճիյլէ զըլապիլիր պիր գէվճէ իտի :

Պատ . Արտաշէսին քիւչիւքիւյինտէն պէրու Փազը ը հալ իշինսաէ թէճրիպէլլէրէ պէօյիւմէսի քէնտինէ պիր ը հալ իշինսաէ թէճրիպէլլէրէ պէօյիւմէսի քէնտինէ պիր պախթուզլըզրդ իտիյսէ տէ , այնի վազըթտա տա օլ մուշ գէնտինի պու մէվզիյէ եէթիշտիրէրէք պախթիյար գըլտը : Այնի նէվտէն իման գուվէթլէնտիրէն պիր գըլտը հէտիթուզլա տա Շարտա ըասթ կէլտի : Իշէ պաշւալարդտան հէման պիր գաչ այ սօնրա Քիլիսա պինասը վէ վախ էլլի պիրլիքտէ օլարագ գազաէն եանտը , վէ միւմալիէյին պիւթիւն մէքիւլաթ վէ մէլպուսաթը վէ ճիւմլէ էշեասը եանըպ թէլէփ օլուու : Ճէփ կիւմիւք-լէրտէ փիւթուր կէթիրմէյէն պու միւմլն պունտա տաշինի էնտիչէ էթմէքսիպին քէնտի իշինտէ աէվամ էլլէտի : Կնձամ անըն իթլաֆը զէվալը զէվճէսինի տուլ , վէ քէնտինին գաթլընտան պիր այ գատար սօնրա թէ-

վէլլիւտ էտէն գըզ չօճուղընը էօքսիւզ պրազտը : Թամմ
փէտէրինին միւշապէհէթինստէ օլան պու գըզ պէպէք՝
փէտէրինին ասլի խմիյլէ Աղաւնի թէսմիյլէ էտիլմի՛ն
տիր :

Պատ . Արտաշէս քէնտի մէմուրիյէթինստէ անձագ
տոգուղ այ դալա պիլմիշ տիր . զիրա այնի սէնէտէ ,
Արանատա թէճէմմիւ էտէճէք օլան կիլիկիա իթթիւ-
հատընա կէլմէք իւզրէ իքէն , Սաղ կէջիատէ 72 ամսէր
շէիտլէր իլէ պիրլիքտէ օրանըն զալիմ վէ խախն
քեանհասը վէ միւտիրի վասրթասրցէ 1909 Ապրիլ 16
Ճիւման կիւնիւ սապահ նամազընտան սօնրա գաթլ օ-
լունտը : Վէ պէօլէճէ թէզ ոոլան պիր չիչէք կիպի
էօմրիւնէ խիթամ վէրիլտի : Միւսթագաբէլին իւմիտի
վէ միլլէթին դայեռուր պիր խատըմը շէիտ տիւշտիւ ,
Ուզուն միւտտէթտէն պէրու չէքիլէն դահմէթ վէ է-
տիլէն մէսարիփ պիր թագըմ զալիմէրին պալմասը
ալթընտա զայ օլուու : Մէնէլէրին էսէրի պիր գաչ տա-
գիգէ իչինստէ թէլէփ օլուու : Հէր թարաֆլը թալիմ ալ-
մըշ , միւֆիտ , սափրլէրէ իշթիրաք իլէ տոյու վէ տիւն-
ետա պիլէ հագիգի մէսուտիյէթին եօլունու անլար
վէ տիւնեացը թէրփի էտէպիլիր պէօլէսի պիր զաթ
ճահիլ վէ թալիմսիզ պիր ճանինին գըլըմ վէ աթէժինէ
ևէմ օլուուն ! Հագիգաթէն տայանըլմազ պիր հալ , վէ
ճինսէթ կէթիրիճի պիր խայալ , “Է՛յ զալիմ նի՞շիւն
քէօթիւթւարէ իփթիլսար էտէրուին : ” Թէպիտ էլլէ սէն-
տէն օլ դուլմը , զատր սէվիճիլիյլ , քի հէրէթ ի ճաթիւ-
մալյէ ի պէջրլյէ եազըմազ : Իփթիւար էլլէ՛մէ օլ
մէրհամէթսիզ առոյզուլարըն , թաշ քէսիլմիշ զալպին ,
գաթիլ գոլլարըն վէ ճէճէննէմի ագլըն իլէ : Պիլ քի էն-
ձամ տիւնեա պիլէ օլ մէսլէքին սալիքլէրինի “իսթիփ-
րաղ էլլէճէք տիր :

Իմտի , սէն տախի է՛յ Ալլահ խատիմի վէ միլլէթ
գուլազուղու , սէլամէթլէ կիթ , սէնտէն էվլէլ միլլէթին
իչիւն շէհիտ օլան միլլէթտաշլարըն զիւմուսինէ միւն-
զամմ օլ : Աճըմա , վէ չօգ խըտմէթ էլլէճէմէտին տէյու-
մէյուս օլմա : Սէնտէն էվլէլ չօգլարընա պէօլէ եափ-
տըլար : Էվլէլա պիզզաթ մուալիմինէ պէօլէ եափտը-
լար : Իմտի սէն քէնտին իչիւն տէյիլ , անձագ սանա-
լար : Դամար էտէնէր իչիւն աձըն , նասու քի մուալիմին
զատր էտէնէր իչիւն աձըն , նասու քի մուալիմին
պէօլէ եափտը . “Եյ երուսաղէմ զըլլարը , պէնիմ իչիւն
աղլամայընըզ , անձագ քէնտինիզ իլէկ վլատընըզ իչիւն
աղլամընըզ” , Պուկ . 23 . 28 : Սահին տիր քի պու տիւն-
անըն էլէմինտէն դայըր պիր չէյ կէօրմէտին , Լաքին
էպէտի ալէմին սաատէթինի տախի փէտէրիյին դուհու-
րընտա պիր ան էվլէլ կէօնէնտին :

Պատ . Արտաշէսին սիյրէթինէ կէլլուտիքտէ , պիզ
անձագ պաշըն նօգթալարը զիքր էտէրէք իք-
թիփա էտէճէյլզ :

1. Պատ . Արտաշէս չալշզան իտի : — Մէքթէպ
էօմրիւնտէ օլուուղձա եիւքսէք տէրէճէ ինրազ էլլէ-
չէնէրտէն իտի : Պու իսէ ագլի իզթիւարընըն գուվ-
յէնէրտէն իտի : Պու իսէ ագլի իզթիւարընըն նէ-
լէթլի օլմասընըն տէյլի , անձագ զայրէթինին նէ-
լէթլի իտի : Միւմափէլէն մէքթէպտէ միւթա-
թիճէսի իտի : Միւմափէլէն թէմամէն թային օլուն-
լայա մախոսու վագթընը թէմամէն թային օլուն-
լայա մախոսու վագթընը թէմամէն թային օլուն-
լայա մախոսու վագթընը ճիւմլէնին մուհապէթինի քէն-
տինէ ճէլպ էլլէճէշի իտի :

2. Հալիւ իտի : — Քիւչիւքլէր , Փազիրլէր , տէրտիւ
վէ մալտուրլարէ ալագա էթմէթլիքտէ գուայլըզ հիսս
փէտէր իտի : Զահիրտէ պէր թէքէպպիւր վէ թէազ-
էտէր իտի , Պահիրտէ պէր թէքէպպիւր վէ թէազ-

տախի եօդ իտիյինէ գոլայձա ինանըլասպիլիր իտի : Հաւ-
լիմ օլմասը հասէպիյլէ՝ անձագ հալիմէլէրէ եազըշը
օլան պիր իըտմէթ ինթիխապ էյլէմիշ իտի : Շռւհանի
իըտմէթ իչիսն պիր գարիյէյէ կիթմէքլիքտէ հիչ կիւճ-
լիւք հիսս էյլէմէտի :

3. Սատեմիդ իտի : Հախգգաթէն պիր կէցէրճին իտի :
Զանն էտէրլու իլք իսմի — Աղաւնի — զըլլարա մախ-
սուս պիր իսմ օլտուղը իչիւն թէպտիլ էտիլտի : Ֆա-
գաթ կէցէրճին թապիաթլը օլտուղը իչիւն օլ իսմ
քէնտինէ թամն եազըշյօր իտի : Անը պիլէն պիրի-
նին՝ անըն սափվէթինէ ճէլպ օլունմամար սայըի
իմքեանսըզ իտի : “Իշթէ տէրունինտէ հիլէ պուկուն-
մայան հաղիգի պիր իսրայէլիու :

4 : Ֆէտաֆեար իտի : Ֆէտաքեարլըդ սակրլէրէ
մուհապպէթ տէմէքը տիր : Շու հալտէ սէլէն մու-
հապպէթլի պիրիմի իտի : Օլ դատար սէլէն քի սակր-
լէրէ իըտմէթ էտիպ, օլ ուղուրա րահաթընը վէ հաթ-
թա հայաթընը գուրպան էտէն պիր զաթ իտի : Հէր
հանկը պիր ֆէրտ քէնտինին թէպլիյէ էտէպլէմէյի
պիր տէրտ եա իհթիյածընը արգ էտէր իտէ՝ անտէն
քէնտի էմէք վէ րահաթընը էսիրկէմէդ իտի :

5. Սիյրէթ վէ էօմրիւ փափ իտի :— Անըն Գօլէձ
էօմրիւնիւ էյի պիլիրիմ, չիւնքի օլ միւտտէթի պիրլիք-
տէ իթմամ էյլէմիշիմ : Հաղիգաթէն փաք էօմր վէ
սիյրէթ սահիսպի իտի : Եազըշմազ սէօհպէթտէն, քէնտինի
էնտիրէն միւթալաթ վէ խայալաթտան, ֆէնա թէէսիրի
ոլան արգատաշարտան պիլքիւլիյէ իհթինապ էտէր իտի :
Փաք եարատըլմը օլան էօմրիւնիւ փաք օլարագ խիթա-
մա կէթիրտի, վէ պէօյլէճէ Ալահա լէքէսիլ պիր գուր-
պան արդ օլունար :

6 . Սևլիլիւ իտի :— Անը կէօրիւպ տէ՝ սէվմէյէն
պիր քիմտէ խայալ էտէմէմ : Պունըն սէպէպինի անլա-
պիր թամակ իսէմ տէ, անըն թաթլը լուհը, լաթիփ սէօհպէ-
յամակ իսէմ տէ, անըն թաթլը լուհը, լաթիփ սէօհպէ-

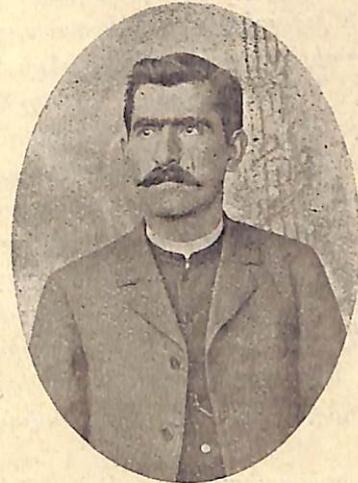
ԲԵՆԵԱՄԻՆ ԿԱՅՆԱԿԱՆԱ

ՊԱՏ. ՅԱԿՈԲ ԱԼՊԵՐԵԱՆ

→→→→

Պատ. Յակոբ Ալպերեան 1877 տէ Հաճընասա լոկիր
ֆագիր խանէտէ թէվէմիւտ էթմիշ տիր։ Միւմակիլէյն
ֆամիլեանըն իլք տօղանը տէջիլ իտի իսէ տէ, քէն-

ՊԱՏ. ՅԱԿՈԲ ԱԼՊԵՐԵԱՆ

տինտէն էվլիլ տօղանլալըն էօլմէսիյլէ, փէք նազիք
թութուլմագտա վէ հէր իսթէտիյինի եափմաղա մէյ-
տան պուլքագտա իտի։ Պունըն նէթիձէսի օլարագ չօ-
ժուդլըղնտա դայէթ չար իտի։ Զիչ պիր եէրտէ բա-
հաթ տուրամազ, տախմա զըրար, քէսէր, երդար իտի։
Պէշ եաշընտա իքէն իսկթիտաի մէքթէպէ կէօնտէրիւ-

աօնրա , 1908տէ պաշէհատէթնամէ մէզուն չըգտը : Իլմ ի իշահիտէն միւնթէնի օլմազտան պիր աղ ագտէմ Հսիփսիմէ Քէօշկէրեան նամընտա ան ասլ Այնթազլը , միւթէալլիմէ վէ տինտար պիր գըզ իլէ նիշանլանմը իտի :

Զաթէն կապան քիլիսասընտան տավէթ ալմը օւարագ , տէրհալ օրայա կիստէր : Կէրչի օրատա անձագ տոգուզ այ վախզլիք էլլէմիշ իսէ տէ , պու զըսա միւտաէթ միւմաթլէնին մահիյեթ վէ ուլվիյեթինի իշնար իշէն քեափի օլմը աըր , շէօյէքի սըճագ դալպի , բուշն սիմասը վէ ֆէտաքեարանէ դայըրէթի իլէ քիւլիսանըն թագարիրնէ վէ պիւթիւն քէօյին իհթիրամաթընա չայսն օլմուչ աըր : Վէֆաթընտան էփէյի տնրա , կապանը շախսէն զիյարէթ էթալիյմտէ , պիւթիւն քէօյ էհալիսինին քէնտինի մէտն ու սէնալարլէ ևատ էթափէրի հալա ֆիքրիմտէ թազէ աիր :

1909 ըն Ապրիլինտէ , էպէվէնինին արդուուընարադմէն , ամմա քիլիսանըն զարուրի իհթիյաճաթը խաթրը իշին Միուրինեատ հազըր պուլունմագ իւզրէ Ստանայա միւթէվէճճին օլուր : Էցլահն , պիչարէ պիւմէյէրէք , ազլըն ձանվէրէրին փէնչէսինէ պիր աղ օլմագ իւզրէ հազըրլանմագտա իտի : 0 մէլուն խանչէր լէր պու աչըլմամը զօնչէյի տէ վազթընտան էվլէլ քէսիպ տիւշիւրափւէր : Մէլէքլիւթ Ռւլլահ իշին պու գատար հազըրլըդ կէօրմիւշ իքէն , իսթիտատլարը մէքթում գալարագ , 32 սիննինտէ գապրա էնտիրիլատի : Ֆագաթ խայըր , օ սէվտայի Յիսուս իշին դանընը ֆէտա էտէրէք , էտէպիլէճէյի էն պէօյիւք շէհատէթ վէ խըտմէթի իթմամ էթմիշ տիր : իման էտէրիլ քի պու վէ տիկէր շէհիտէրիմիզին գանլարը Բապպըն քիլիսալարընա տահա զիյատէ ևարտամ էտէճէք տիր :

Պատ . Յակուլ Ալպարեանըն էվսափը զաթէյէսիւտէն պիր գաչընը զիքր էտէլիմ :

1. 0 եհնի տօլուշու պիլին պիուի իտի .— Հաճընտա խօնալըդ էտէր իքէն եէնի պիր հալէ կէլմիշ իտի : 0 Հագիգաթէն եէնի պիր էօմր եաշայօր իտի : 0 Հագիգաթէն գանըլէ խէլաս պուլմուշ օլուպ եէք մագրիստուն գանըլը խէլաս պապա խէլասը պիւթիւն սէտի պուլմուլմը խտիյի ձապա խէլասը պիր էտէրիս սէտի պուլմէ իթմէք իտի : Իթմիրաք վէ մուհանպէթ ալէմէ պէյան էթմէք իտի : Վազընտա եէք մագսէտի անըն էօմր գահտէսի իտի : 0 ատէմին իմահն՝ ֆիքրին ձանլարըն խէլասը իտի : 0 ատէմին իմահն՝ ֆիքրին ձանլարըն զիյատէ գալպին թէպտի օլմարընա վաթալիմինտէն զիյատէ գալպին թէպտի օլմարընա վաթպէտէ իտիլինէ ծիտտէն գանար , պէօյլէ իւէր վէ վաղ էտէր իտի :

2. 0 չօգ օգուր իտի .— Միւթալայը փէք չօգ ոէվէր իտի : Տախմա էօյլէյէ գատար մէշգ էտէր , վէ էօյլէվէր իտի : Տախմա էօյլէյէ գատար մահզումատէլէր սնաա բուհանի մատաէլէր գատար մահզումատէլէր սնաա բուհանի մատաէլէր գատար մահզումատէլէր զիյէթի մուճիպ օլուր իտի : Տախմա եէնի մատաէլէր զիյէթի մուճիպ օլուր իտի : Տախմա եէնի մատաէլէր զիյէթի մուճիպ օլուր իտի : Պագէն թահուտէյէ հիչ պիր գալպի ինձիթմէգ իտի :

3. 0 իւնսի պիր ատկն իտի .— Ատէմլէրի գաղանագ վէ գանարըմագ իշին խալգ օլունմուշ իտի : Պիւմագ վէ գանարըմագ իշին խալգ օլունմուշ իտի : Պագէն թահուտէյէ հիչ պիր գալպի ինձիթմէգ իտի :

շին ճիսմանի վէ րուհանի իշ ֆարգը եօդ իտի : Իւն-
սիցէթի րուհանի իպատէթ գատար զարուրի սայար
վէ քիլիսէնին ատի իշլէրինի, վազ խըտմէթի գատար
մուհիմմ թութար իտի : Խուսուսա անըն դայրէթի
թահսինէ շայան տըր : Օ հէր նէ իշ օլսա արգու իէ
պաշար, կէրմի իղէ տէվամ էտէր վէ խահիշլէ պիթի-
րիր իտի :

4. Թէմիզլիյի չօգ սեվէր իտի.— Օտասընը, էսվա-
պընը չօգ թէմիզ սագլար իտի : Խարիճի փաքլըգ,
գալպին թէմիզլիյինէ ալամէթ իտիլինէ գանսար վէ
պէջլէնէ հէր շէլին թէմիզլիյինէ փէք տիգգաթ էտէր
իտի :

5 : Օ նիտի վէ խալիս պիր ատէմ իտի.—“Իշթէ տէ-
րունինտէ հիլէ պուլունմայան պիր Խարայէլլի” : Պատ .
Յակոր Սլապարեան պունլարտան պիրի իտի : Սաֆէթ
վէ խալիսէթ անըն մահիյէթինին պիր զըսմը իտի :
Անըն էօմրիւ քէլամընտան զիյատէ պէլիդ իտի :

Ատէմ օլմասը հասէպիյլէ, անըն տա սահրլէր կի-
պի պազը էքսիքլիք վէ ինսանի զաաֆլէրի օլա-
պիլիր իսէ տէ, Սէմազի փէտէրիմիզ կիպի, պիզ տէ
օ խաթալարտան սարֆը նազար էտէր, վէ Սլահըն
անտէ եաշատըլը վէ եափտըլը աճափաթ իշին համտ
էտէրիզ : Հէր նէ գատար Պատ . Յակոր Սլապարեան
քէնտի ճիւմլէ իմքեանիյէթ վէ կիւզէլ խասոյիյէթլէրի
իլէ արամըզտան կիթմիշ իսէ տէ, օ էօլմէմիշ տիր : Ա-
նըն խաթըրէլէրի, թէէսիրլէրի վէ փաք էօմրիւ արա-
մըզտա հալա եաշայօր, վէ եաշայաճադ տըր :

(Պատ.) ՍՍ.ՆՍ.ՏՐՈՒԿ. ՇՍ.ՆԼ.ԽԱՆ

1911 Դեկ. 14/
ՀԱՅՃՆ

ՊԱՏ. ԹԱԳՎՈՐ ՅԱԿՈՐԵԱՆ 1870 ՄԷ ՄԱՐԱՀԱՄ ԹԷ-
ՎԵԼԼԻՎ ԷՌՄԻՇ ՄԻՐ ՎԱԼԻՄԵՅՆԻՆԻՆ ԻԼՔ ԷՎ-
ԼԱՄ ՕԼՄԱՂԼԷ ՎԱԼԻՄԵՅՆԻ ԱՆԸ ՄԷՎԱՎԷԹԻՆՏԵՆ ԲԱՊ-
ՎԸՆ ԻՇԻՆԷ ՎԱԳԳԻ ԷՌՄԻՇ ԻՏԻ : Պու մագսէտ իլէ մէք-
թէպէ կէնտաէրիլտի վէ վագթըն Վիւսթա վէ իտա-
տիյէ մէքթէպէլէրինի իթմամ էյլէշիպ, զիյատէ օգու-
մաղա արգուքէշ իտի իսէ տէ, նաիլի մէրամ օլամա-
տը . չինքի ֆամիլիատա չօնուգլար չօգ օլուպ փէտէ-
րին տէ գաղանճը իսէ ֆամիլիայա չօգ սարֆ օլունմա-
տըլընտան, մէքթէպէ իշինի պէր թարափ է-
տէրէք, փէտէրի իլէ պիրլիքտէ էքմէքնիլիք էթմէյէ
մէճպուր օլտը : Պու վագթըտան պէտ իլէ ֆամիլիա
զաիլէսինի տէրէօհտէ էթմէքլէ մէքթէպէ սինինին կէշ-
մէքտէ օլտուլը, կէրէք քէնտինին, կէրէքսէ վալի-
տէսինին գալպինտէ աղիմ քէտէրի մուճիպ օլմուշ
իտի : Էվին իշլէրինի պիր տէրէճէյէտէք ինթիզամա-
գոյտուգտան սօնրա՝ թէքրար մէքթէպէ կիրմէյէ գա-
րար վէրտի : Պու վագթըտա Սգատէմիա իսմինի ալ-
մըշ օլան իտատիյէ մէքթէպի իքի սընփ տահա եիւք-
սէլմիշ օլտուլընտան, պէթէքրար այնի մէքթէպէ կի-
րէքէք, անը իթմամ էյլէտի . Պատէհու խօճալըգ իշին
Անտէրունա կէնտէրիլտի : Մարաշա ավտէթինտէ՝ Այն-

թապ Գոլէճինէ կիտիպ օգումաղա արզու պէյան էյլէտի : Կէջրմիշ օլարզը թէճրիպէ վէ դաիլէ իլէ տոլու էօմր քէնտինի փէք իփրանաըրմըշ վէ սաչընը տա առարթըշ օլառուղընտան օգումաղա մէյտանը դալմամըշ զանն էտիլտի իսէ տէ , պազը տօսթլարըն մուավէնէթիյլէ սիննինին հալա թահ սիլէ միւսախտ իտիլի անլաշլարագ , մէքթէպէ գապուլ օլունար : Գոլէճտէ իքի սէնէ պէշինձի վէ գրեշմէն սընֆլարընը օգուտըրդտան սօնրա , 1895 վագրասը միւնասէպէթիյլէ Մարաշա տէօնիւպ , պատէնու վալիտէսի վէ քիւչիւք հէմշիրէսի իլէ պէրապէր խօճալըդ վէ վակլիք էթմէք իւզրէ Զէրթունա կէօնտէրիլտի : Օրատա օլան իշնի փէք սէվէր վէ էլինտէն կէլէն էմէյի ասլա տիրիդ էթմէդ իտի վէ միւյէսսէրլիքլէ պիր միւտտէթ իշէտիքտէն սօնրա , պիր սէնէ Մարաշ իլմի իլահիսինտէ խուսուսի պիր սընֆտա օգույարագ տիվլօմա ասկդ էյլէտի : Պու վագթլարտա փէտէրի վէֆաթ էթտի :

Միւմակիլէն պէշարէթ իշի իշնան էփէյի հազըրւանմըշ օլարագ , թէքրարէն Անսէրունա վակլիյէ կէօնտէրիլտի : Օրատա պիր սէնէ մուվաֆագիյէթլէ իշէտիքտէն սօնրա , Մարաշա կէլիպ , 1900 սէնէսինտէ թէճիւլէ , վալիտէ վէ գէվճէսնի ալարագ այնի մահալտէ թէքրարէն չալըշմաղա կիթտի : Պուրասը էվվէլա հէր նէ գատար իւմիտլի տէյիլ իտի իսէ տէ , արթըդ թէրագգը էսէրլէրի կէօսթէրմէյէ պաշամըշ իքէն , սէվկիւլի վակլիքրի օրատան եէնինէ Գալայշ իշէ տավէթ օլունուպ , գէվճէսի վէ պիր օղան էվլատը կէտէ մէդքիւր քէյօյէ կէլտի :

Պուրատա Փրօթէսթանթլարըն քիլիսասը եօգ իտի վէ պիր քիլիսա պինասընա մալիք օլմալարը գո-

լայ շէյ տէյիլ իտի , չիւն Փրօթէսթանթլար փէք փագիրէմիշ , Լաթինլէր իսէ փէք կէնիշ եէր թութմուշ իտիլէր : Օրատա պուլունան պիր իշմի չօգ պասիրէթ վէ տիրայէթէ միւհթած իտի : Թագւոր էֆ . տիգգաթ վէ իհթիյաթլըլէ Լաթինլէրին տօսթլուզունը գաղանարագ , պուրատա ֆազիլէ մէրհումէ Միսիս Լինին նամընա պիր քիլիսա , վակիզ էվի վէ մէքթէպ եափարըրմաղա միւյէսսէր օլտը : Այնի վագթտա էթրաֆտա պուլունան Զիւրիւքոզ , Տէօնկէլէ , Տէմրէք , Քէօթէք լի , Աղեար վէ Արապը քէյլէրինտէ կէզէր վէ թէպլայր ի պէշարէթ էտէր իտի :

Եէնինէ գալատա Յ սէնէ մուվաֆֆագիյէթլէ իշէյիլ , Մարաշա կէլէրէք , Փամիլեամընը պրագտը վէ եշէմէք իշին տավէթ օլունտուղը եէնի մահալէ , ետնի Պաղչէյէ կիթտի : Աղ սօնրա Մարաշա կէլիալ , Պայւուպէթի : Էննասընտա վէֆաթ էթմիշ օլան սէվկիւլիւողլու իշին փէք մէյուս օլարագ ֆամիլեայը Պաղչէյէ նագլ էթտի : Պուրատա պիր եսքի քիլիսա պինասը պուլունուպ , աղ՝ լաքին արզուլու վէ Պայրէթլի պիր Տէմաաթը վար իտի : Մէրգում պուրանըն Փարզլը միլւէթ վէ մէգչէպտէն օլան քիմուէրի իլէ տօսթանէ տավլրանարագ , քիլիսասընը հէր կէօնա կիւմձիւքլէրտէն էմին սագլատը : Եէնինէ գալատա էթտիցի կիւլի պուրատա պիր վակիզ էվի վէ մէքթէպ ինչասընը տիւշինտիւ : Իմտի չօգ տօսթլարա մէքթուալլար եազարագ եարտըլար ալտը . հաթթա Մարաշա կէլիալ նիշէ չէ Փիր տօսթլարտան իանէ թօփլայարագ իշէ պաշլատը : Զօգ տէֆա պինա իշնէ քէնտի տէ կիրէր վէ նիչէ զուրլարընը էլի իլէ եափար իտի : Պու ճիւմէթ իլէ պինա քեամիլէն պիթմէտիյի էճլտէն , միւթատը իւզրէ

Կենէ Միուրինտա հազըր պուլունարագ, քիլիսասը իշխն եարաըմ թալէպ էթմէյի թասմիմ էթափ վէ 1909 Ապրիլտէ զէվճէ, վալիտէ վէ էվլատլարընա էլվէտա էտիպ, Օսմանիյէնէ միւթէվճաճին օլտը: Օրատա քէնտինէ Հասան Պէյլի վախղի Վեր. Յակոր Գունտագճընան, Խարնը վախղի Վեր. Ստեփան Յովհաննէսինան, Օսմանիյէ վախղի Պատ. Կարապէտ Քիւփէլեան, վէ պիր տէ գատըն րէֆագաթ էտիպ, արապայա պինտիւլը: Գալպի քիլիսասը իշխն փարլադ իւմիտէր վէ ալի արգուլարլէ տոլու օլարագ եօլտաշլարը իլէ գօնուշուր իքէն նակեան վահչի ճանվէրլէր միսալի գալիմ տիւշմէնլէր տէօրթ էթրաֆը սարարագ անլէրի արապանը թալէպ էտէրլէր: Արապանը իսէ զաթէն այնի արզու վէ էֆքեարտա օլտուղունտան, անլէրի տէրհալ թէսլիմ էտէր: Ռուհն սէյֆինէ մալիք օլուպ կէօրիւշատէ փէք գուվլէթլի գանն էտիլէն շու զաթ հիշ պիր կէօնսա մուգավէմէթ կէօսթէրմէյիպ պօդագւնմաղա կիտէն զուզու կիպի ճանվէրլէր էօնիւնտէ արգատաշլարը իլէ փարէ փարչա էտիլիր: Պէօյլէնէ 38—39 սիննինտէ իքէն, միւսինն վալիտէսի, սէվլիւլիւզէվճէ վէ 4 էօքսիւլ չօնուղլարընը վէ սէվաիյի քիլիսայը Ռապարնա պրագըպ, վաժանընա կէօչմիւչ տիր:

Մէրգում ուղրունա էօլտիւյիւ Յիսուսըն վէ իշխն խանըր իշխն հէր շէյի քէտայա հազըր իտի: Թէհլիքէնին եագըն օլտուղունը պիր տէրէնէյէ գատար անլամըն իքէն պիլէ, քիլիսասը խաթրը իշխն քէնտինի մուշաթարայա գոյտու: Օ սէմավի վաթանա հասրէթ չէր իտի վէ Այս վաթանըմ Եէրուշալիմ» իւահիսի չօդ սէվաիյի իւահիլէրտէն պիրի իտի: Միւսափիրփէրվէր պիրի իտի, էվլինտէ եագընտան եա ուղագտան կէլէն

հէր քէս իշխն եէր վար իտի: կլատլարընը փէք չօդ սէվէր վէ անլէրին միւսթագպէլինի տիւշիւնիւր իտի: Վալիտէսի քէնտինի Բապպա վագփ էթալիյի կիպի քէնտինի տէ իլք օղլունը Ռապարն իշխնէ թախսիս գըլ-մըլ իտի: Կէչմիշտէ քէնտինէ հէմտէրտ օլան հէմշիրէ-լէրինէ տէ հազիգի պիր պիրատէր իտի: Պիւթիւն ար-զու վէ տիւշիւնկիւսիւ իշխնէ սատագաթ վէ ճանլարը զաղանմագ իտի:

(Օր.) ՎԵՐԴԻՆԻՍ. ՅԱԿՈԲԵՍՆ

ՊԱՏ. ՅՈՎԱԿԻՄ Ա. ԳԱՅՆԵԱՆ

Առանատա նիշելէրինէ մարուֆ վէ Փրօթէսթան ճէմասթընտան միւթէվէֆֆա Սբրահամ աղա Գայա եանըն էն պէօյիւք էրքէք էվլատը Յովակիմ օլուպ, 1878տէ թէվէլիւտ էլլէմիշ տիր : Էպէվէյն թալիմ ու թէրպիյէյէ տօղրու թաշըտքլարը հիսոյցաթտան մաղ-

ՊԱՏ. ՅՈՎԱԿԻՄ Ա. ԳԱՅՆԵԱՆ

լուպէն չօճուգ Յովակիմի Առանանըն Փրօթէսթան մէքթէպ ի ալիսինտէ թալիմ էթտիրտիլէք : Լաքին ահա վալը մալիյէլէրի թէպէտիւլ էթտիյինտէն , տահա եիւքոէք պիր թալիմ իշխն մուվազգաթէն ֆուրսաթ պոլունատը : Պինաէն ալէյն 15-16 սինսինտէ կէնձ Յովակիմ Առանա չարուլարընըն պիր քէօչէսինտէ պիր պաղիրկեան տիւքքեանը տչըպ՝ պիր դաչ սէնէ օիշ իլէ իշթիղալ էյլէտի : Պէօյլէճէ էօմրիւն իւմիտի վէ գուլ-

վէթլի միւտաէթի թիճարէթ իլէ մէշղուլ օլմաղա հիւրմ
օլունտու իսէ տէ , կէնճ Յովակիմին պու նէլ մէշղու-
լիյէթի իլթիզամ էյլէմէսի ֆիքրի ֆաալիյէթին թէրք
էտիլմէսինէ պատի օլմատը : Միւմախլէյն հիյն ի մէշ-
դուլյէթինտէ վագթըն իհթիյաճ վէ թալէպինէ մու-
վագրդ վէ միւսափտ ձէրիտէ վէ քիթապլար գրաաթ
վէ միւթալէասընը քէնտի իշինին էհէմմ գըսմը տէ-
յիւ ատտ էտէր վէ վագթընը տիրիդ էթմէդ իտի : Օս-
մանլընա թահսիլինէ օլ գատար հարիս իտի քի հիչ
պիր քիմսէտէն տողրուտան պիր մուալինէթ ալմայա-
րագ էտէպիյաթ ի օսմանիյէ տաիրէսինտէ քէսպ ի մէ-
լէքէ էյլէտի :

Յովակիմին թիճարէթտէ միւթէրագը վէ մու-
վագֆադ օլմասը մէմուլ վէ թապիի կէօրիւնիւյօր իտի
իսէ տէ , զալպինտէ պուլունան իլմ ու մէտրիփ աշղը
անը եալվաշ եալվաշ թիճարէթտէն էլ չէքմէէ
մէճպուր էյլէտի : Բէսմ չէքմէյէ վէ նօթա էօյրէնմէյէ
տախի արզուքէշ իտիյինտէն , անլէրէ տախի վագթ
պուլմադա ձէնտ էտէր իտի : Պու չէյլէրատէն օլ գատար
ձէլս օլունտու քի վագթըն քէնտինձէ մէճնուր ֆարզ
էթտիյի պիր գաչ զէվաթըն բէսմէրինի էլի իլէ թէր-
սիմ էյլէտի , վէ ձէնտ ի զաթիյէ սայէսինտէ մէթէպ-
լէրտէ թահսիլ էտէն թալէպէ գատար , վէ հաթթա
զլյատէ նօթա էօյրէնէպիլտի :

Էնճամ կէնճին գալպինտէքի թալիմ ու թէրպիյէ
արզուսը դալիպ կէլէրէք վէտէրինին սէրլէթէտէ տիւշ-
կիւն օլտուղու պիր միւտատէթտէ վէ սիննինին նիսպէ-
թէն կէչմիշ սայըլաճաղը պիր զէմանտա (21 եաշընտա)
թիճարէթի պրազը 1888 տէ թարսուս գոլէճինտէ
թէալիւմ էթմէք իւղրէ միւրաճաաթ էյլէտի : Պիր միգ-

տար մէպւադ թէտէպապի գըսմը իչիւն
մէքթէպաէ իշէմէք շարթը իլէ գապուլ օլունտը :
Սէպաթ վէ զայրէթ խուսուսընտա պի հագգին չոդ կէնճ-
սէրէ նուռնունէ ի իմթիսալ օլան պու կէնճ 1903 Յու-
նիս այրնտա գոլէճաէն իթմամ ը միւտատէթ էյլէտի :

Միւմափիլէճին պիր թալիպ հալինտէ լիյագաթ վէ
սատագապը , պիր Խրիսթիյան կէնճէ եագըշըր սիյրէթ-
վէ թափր ու հարէքէթի գոլէճին րէխսինին տիգգաթը-
նը ձէլպ էյլէտի , վէ իթմամ ը միւտատէթ էթտիյի ոէ-
նէտէ գոլէճէ մուալին մուալիմ վէ քէթիսուտա սը-
ֆէթի և տավէթ օլունտը :

Գոլէճտէ էմր ի թէտիփս վէ քէթիսուտալը մէմու-
րիյէթի իլէ իսթիխտամ օլունտուլը միւտատէթտէ շա-
րիյէթի իլէ իսթիխտամ օլունտուլը միւտատէթտէ
յան ը թահսին կէրմի իլէ պէզի վիճուտ էյլէմէսի
յան ը թահսին կէրմի իլէ պէզի վիճուտ էյլէտիյի կիպի ,
չոգլարինըն գալպինի քէնտինէ ձէլպ էյլէտիյի կիպի ,
նիշէլէրինին տէ համէտ վէ սուփ թէֆէհիւմիւնիւ մու-
ճիւթինին տէ համէտ վէ սուփ թէֆէհիւմիւնիւ : Տիկէր իշէրինէ իւլավէթէն 1905 տէ Օս-
մանլընա տաիրէսինէ տէ մուալինէթ էյլէտի , վէ քէն-
տինին թէշէպիւսիւ իլէ գոլէճտէ կրմէնի իւլ հուրուփ
Օսմանլը լիտանընտա «կիւդնոս» նամը իլէ եարըմ այ-
լըգ պիր գագէթա նէշը օլունմադա պաշլատը : Միւմա-
թէնտինտէ տէրին պիր սախիդէ օլարագ 1906տա Մարաշ
իլմ ի իւահիյաթ մէտրէսէսինէ տախիլ օլտը : Իւչ ոէնէ
օրատա իքմալ ը թահսիլ էտիպ , մէզունէն չըգաը վէ
տէրհալ Ալպուսթան քիլիսէսինտէն տավէթ ալարագ
արուհանի պիր իշճի հալինտէ մէգքիւր գասապայա ա-

զիմէթ էլլէտի : Օրատա ձէմաաթ իլէ քէնտի արասընտա ազ վագըթ զարֆընտա սամիմի պիր ալագա զիւ ծուտէ լիլտի : Ճիւմէխնին մուհապէթ վէ թէվէճճիւ հիւնէ մաղէար օլտը : Սէնէլէրտէն պէրի Ալպուսթան Փրօթէոթան քիլիսէսի իլէ մուխալէփէթաէ պուլունմըշ ոլան տիկէր մէղէսլլէրին բուհանի մէմուրլարը Պատ . Յ . Գայաեանըն հալիմ թապիաթ , սաֆվէթ ու ձիտիւ յէթ վէ գապիլի ի իթիլաֆ ու իթինաս մէմլէք վէ հարէքէթինտէն ձէլպ օլունարագ , ֆարզը քիլիսալար արամընտա պիր տօսթլուգ վէ մուգարէնէթ պաշատը : Հաթթա մէմուրիյն ի հիւքիւմէթ վէ միւթէհայիլզանը պէլտէ իլէ Պատ . Գայաեան տօսթլուգ վէ րէֆագաթտա պուլունըպ՝ բուհանի պիր մէմուրըն մաղսէտ վէ խըտմէթինի թէսնիլ վէ մէմէրէտար գըլան վէսաիթին թահսիլինէ մուվաֆֆագ օլմուչ իտի : Վաղլարը ճալիպ վէ միւփիտ , միւթալալարը ամիդ վէ ամէլի , զիյարէթլէրի սամիմի վէ թէվիլդ իտինի օլուր իտի :

Պէշէրտէ օլան աճզիյէթ վէ գուսուրտան Պատ . Գայաեան մասուն տէլիլ իտի , լաքին հէր թարափը հիսապա ալըր իտէք՝ միւթէվէփֆանըն չու պիտայէթ վէ մէսլէք ի հարէքէթի հէր հալտէ իլէրիտէ պէօյիւք պիր թէրագզը վէ պէրէքէթէ տէլիլ իտի : Անըն էն պէլլի վէ պէօյիւք ֆազիլէթէրինտէն պիրի՝ պաշգաւրը զիյատէ չօդ սէվմէսնտէ պուլունըր : Քէնտինի սէվմէյէնլէրէ պիլէ գալպինտէ թաշըրը հիսս ի հուպպ ու թէվէճճիւհ աճախիպ իտի :

Պատ . Գայաեանըն նասիպ վէ հիսսէսի՝ քէնտի իշտաշ վէ էմէքտաշարընըն նիչէլէրինէ վագը օլտուղը կիպի , աթէշ իլէ վաֆթիդ օլունըպ , չէնատէթինի գան իլէ թէմնիր էթմէքտէն իսպարէթ օլտը : Ատանատա իւ

նիգատ էտէճէք օլան կիլիկիա իթթիհատընըն սէնէլի մէճլիսինէ կէլմէք իւզրէ Ալպուսթանտան Ատանայա հարէքէթի վէ քիւչիւք պիրտտէրինին թամմ օ զէմանլարտա Ամէրիգատան վաթանընա ավտէթի տուլ վէ սահիպսիզ վալիտէլէրինէ մուճիպի մէսէրրէթ օլմուչ իտի : Վալիտէ ուղուն վագըթտան պէրի կէօրմէթի օլտուղը էվլատլարնը այնի զէմանաա կէօրմէք սէվիննի իլէ մէսնուր իքէն , եազրգ քի դուրպէթին հառըէթի տումագտան վէ էվլատ մուհապէթի իլէ գալպ գանմազտան ֆամիլիա խզէրինտէ մէվթ ֆուրթունասը փաթլատը : Իքի պիրտէր վէ վալիտէ եէքտիկէրի իլէ տահա իքի կիւն կէօրիչմիւշէր իտի : Քիւչիւք պիրտէրի վահան հէնուղ Ամէրիգատան կէլմիշ օլուպ , փէտէրէրինտէն միրաս գալան պազը իլք տէֆա օլարագ կէօրմէք վէ իմար էթմէք իւզրէ վալիտէսի իլէ կիթմիշ վէ Պատ . Գայաեան չէնրտէ գալմըչ իտի : Ֆամիլիա աղալարը եէքտիկէրինի պիր տահա պուտ տիւնեապա կէօրմէմէք իւզրէ այրըլմըլար իտի : Վալիտէ Ավսաննապ Գայաեան՝ պիրլիփաէ պաղա կիանի օղլու Վահանըն քէնտի գուճաղընտա զալիմ էլլէր իլէ զաթլ օլունտուղունու սէյր էթալիցի զէման խայալ էտէմէզ իտի քի , իքի կիւն էվլէլ կէլմիշ օլան տիկէր օղլու Յոլակլուտանի իքի կիւն սօնրա ֆաճիանէ սուրէթտէ չէնիտ օլմըչ օլաճագ իտի :

Ապրիլ 1/14 Ատանատա գըթալ պաշլամըչ , հէր թարափը աթէշ իհաթէ էյլէմիշ նիչէ խանէլէր խարապ , պինէլէրնէ ճանլար իթլափ էտիլմիշ իտի : Սիւրիւ սիւրիւ էօքսիւզէր հասըլ օլմուչ , տուլլար փէյտա օլմըչ , եկիլիթլէր տիւշմիւչ , կէնճլէր մէֆթուր օլմուչ իքէն Ապրիլ 3/16 տա ձիւմաա կիւնիւ սապահլայըն , ինսան

գանը իչմէքտէն դանմամըշ թիւրք , Թիւրտ , Արապ վէ Ավշարլարտան միւրէքքէպ խունխար պիր իզմիւնամ հէր նէվ ալաթ վէ էսլինէ իլէ միւսէլահ օլարագ , Ամէրիգան գըզլար մէտրէսէսինէ միւթէվէճճիւնէն հարէքէթ էտէրլէր : Պատ . Գայաեան պու սըրատա Տր . Զէյմպըրս , Վեր . Յ . Պիւլուիւնեան վէ սահրէր իլէ պիրլիքտէ , Միւ Վալիսին պուլունտուղու տաիւրէտէն 3—5 արշըն էօթէտէքի գըզլար մէքթէպինէ կէշմէք իւղրէ իտի : Գափուտան տըշարը չըգամազ մէքփիւր ճանիլէր պունլարա թէսսատիւֆ էտէրլէր վէ գաթիլլէր Գայաեանըն Ատանալը օլտուղունու թանըմըշ իտիքլէրինսէն , տէրհալ անը գոլունտան գավրայըր սիւրիւքլէրլէր : Պատ . Գայաեան ևանընտա պուլունան Տր . Զէյմպըրաըն գոլլարընա սարըլըր : Գագաթ զէվալլընըն ծիկէրսուղ բէճալարը , վէ հայաթը իշիւն ըըդգէթ էնկիզ նիյազլարը վէ գոլունա սարըլըր դը միւհթէրէմ զաթըն միւսսիր վէ նուժուղու սէօգւէրի քեամիլէն սէմէրէսիդ գալըրլար : Պատ . Գայաեան Տր . Զէյմպըրսըն գուճաղընա աթըլմըշ պուլունտուղը հալտէ զալէպէլիքտէն պիրիսի գամասընը գուվէթլիճէ պէօյրինէ սափլայարագ պի սուչ կէնճի միւկիք սուրէթտէ ճէրհ էտիպ սէրէր : Զալիմէր պունուն իլէ տէ իքմիփա էթմէյէրէք , հարը ճանը ճէսէտի տիվարա տայացըր գուրշունլար իլէ փարէ փարչա էտէրլէր :

Պատ Գայաեան 32 եաշընտա կէրմի , իւմիտլի , Փախտէլի , գուվէթլի , նէշէլի , Փախլ , վէ զայըուր պիր կէնճ իքէն պու եօլ իլէ քէնտի իշխնտէն , ճէմիյէթ վէ տոսթլարինտան այրըլար : Լաքին ինանըրըզ քի անըն իշի վէ թէկսիրի հալա արամըզտա տէվամ էթմէքտէ

տիր : Խէլասքեարընա օլան սատըգանէ խըտմէթի , հէմմանսի ուղրունա ֆէտաքեարանէ զայրէթի , էմսաւլնէն մուհապպէթ վէ մէվէտտէթի վէ լէքէսիդ սիյրէթի հալա պիղէ սէոլէյօր :

Միւթէվէֆֆանըն շիր վէ նէսր օլարագ պիր չօգէսէրլէրի վար աըր , էղճիւմէլէ Սատաէթի , Մուհապպէթի , Եէնի սէնէ , Եէնի իօմր , Խըտմէթի , աթէսլիմիյէթի , վէ զայրի : Պունլարտան պազըրարը Աւետարեատէ զաթէն նէշր օլունմըշ աըր : Պուրատա եազտըզը միւնտաթտան սալթ պիրինի իօմր վէ արդ զուլարընըն միւթէրձիմի մագամընտա գայտ էտէրիգ ,

1. «Կէչմէքտէ կիւնէրիմ , օլմամ սէնսիզ , իօմր տէրեասընտա կէմիմ տիւմէնսիզ , Մէտիսէլիմ տար վէ հօլում էնսիզ , իհսան էյլէ հէր տէմ Սէնտէ գալայըմ :
2. Հուզուրըն քեափի տիր , պէն զափ գուլա , Պէրապէր կիւտէրիմ հէր կէօնա եօլա , Պրագմազըրն սէնի հազգտան ուտուղա , Պէնի Սէն ճէլա էյլէ , Սէնտէ գալայըմ :
3. Իհթիյաճ ը բուհում , սալթ Սէնտէ տօլար , Սէնսիզ իւմիտէրիմ մէհալինտէ սօլար , Մուզալլամ գալպիմտէ նէճմ ի զիյատար իհսան էյլէ հէր տէմ Սէնի կէօրէյիմ :
4. Տիւնեա իւմիտէրի օլուր թէզ զափիլ , Արզում Սանա տախմա օլմագ աըր նախլ , Կէլ չփիդիմ Յիսուս , օլ պանա զափիլ , Պէնի Սէն ճէլա էյլէ , Սէնի կէօրէյիմ :

5. Միւհթաճըմ ավնընա , է՛յ Շէվիդ Մէննան ,
իտարէ էթ կէմիմ , ա՛ն սէն հէր զէման ,
Զահիր օլսա էնձամ , սահիլ ի Քէնան ,
ինսան էյլէ օրտա Սէնի կէօրէյիմ :
6. Էօմրիւմ միւսմիւր դըլմագ , Սանա տըր մախսուս,
կմլամ դապլարաըգնա պէս էմր էյլէ “Սուս”
եա հէր շէյտէ հէր շէյ միւտիրիմ Յիսուս ,
Պէնի սէն ձէլպ էյլէ , Սէնին օլայըմ :”

“Ձէթանէթլիյէ հայաթ թարիգի
եօդարըյա տօղրու տըր”
իմն. 15. 24

Ա.ԲՍ.Ս. Թ. ՊԱԴՏԻԿԵԱՆ
1911 Դեկտ. 24, ԹԱՐՍՈՒԻՍ

ՊԱ. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՄԻՅԱՀԵԱՆ

→→→•••←←←

Վէլատէթի՝ Հաճընտա , 1880 Օգոստ . 14/26տա ,
Չտուգնա մարուֆ , Փրօթէսթան վէ տինտար պիր
Փամիլեա տէրունինտէ՝ վագը օլմուշ տըր :

ՊԱ. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՄԻՅԱՀԵԱՆ

Փէտէրի Գէորգ աղա Սիյահեան Հաճըն Փրօթէս-
թան քիլիսասընըն Սարկաւագը օլտուղը հասէպիյէ վէ
էվլատլարընըն Խրիսթիյան թալիմաթընտա փէրվէրտէ
օլունմասընա փէք զիյատէ հէվէսքեար , տուա վէ ի-
պատէթ խըզմէթլէրինէ միւտավիմ պիր զաթ օլմասը
ձիհէթլէ , էվլատլարը տախի միւհթէրէմ փէտէրլէրինին

էօմր ու սիյրէթինտէն վէ Խրիսթիյան թէէսիրինտէն միւսթէֆիտ օլմուշ տըրլար :

Կոստանդին՝ քիւչիւքլիւյինտէ իպթիտաի թալինինի քիլիսա մէքթէպինտէ ալտըգուան սօնրա, ոլ հէնկեամտէ օղանլարա մախսուս այրը պիր մէքթէպ պուլընմատըլը վէ չաճըն չօմ մէքթէպինտէ օղան վէ զըզլար պիրլիքտէ թալիմ էտիլտիյի միւսամէպէթէք քէնտիսի տախի պիր գաչ սէնէ օրատա թէտէրրիտ էջէտի : Պատէնու վէր . Մարթին հէտիլէ չաճընտա թէէսիս օլունան Ագատէմիա մէքթէպինտէ թահսիլէ տէվամ էտէրէք, 1898տէ անտէն պիր միւնթէհի հալընտա ախզը տիփլօմայա մուլաֆֆադ օլտը :

Հէման օլ սէնէ Այնթապ Գոլէճինէ կիտէրէք, պիլ իմթիհան 5ինձի սընֆա տախիլ օլտը : Օրատա իւչ սէնէ թահսիլտէն սօնրա՝ արատա պիր ֆասըլէ վէրէրէք, միւնթէհի օլտուղու Ագատէմիա մէքթէպինէ պիր սէնէ իշխան մուալիմլիյէ տավէթ օլունտը : Պուրատա քէնտի իպթիտարը տախիէսինտէ չայլրտլէրին թալիմինէ ազիմ դայրէթ վէ աշգլէ չալըշտը : Պատէնու էրթէսի սէնէ թէրքար գոլէճէ կիտէրէք, միւթէպադը սէնէլէրինի իթմամա սայ էջէտի : Գոլէճին սօն սէնէսինտէ իքէն, Այնթապտա վուգու պուլան օլ ազիմ ինթիւպահան քէնտիսի տախի միւթէսսիր օլարագ, միւթէնէպպին պիր կէնձ օլտը : Քէնտի չէնատէթ վէ դայրէթիլէ նիշէլէրին բուհանի էօմրինէ թագվիյէթ վէրտի վէ հէր ֆուրսաթ պուլտուղունտա Գոլէճանէն չէրէ կիտէրէք ճէմաաթ արասընտա չալըշըր վէ հասսիյաթլէ տուալար արզ էտէր իտի : Վէ պու հալ քէնտի էօմրինէ ազիմ պիր գուվէթ պախչ էտէրէք, միւսթագպէլինէ ճինէթ վէրտի : 1903 սէնէսինտէ Այն-

թապ Գոլէճինտէն մէզուն օլարագ՝ օրատան տախի տիփլօմա ալմագ պախթընա նախի օլտը :

Թէքրար չաճըն Ագատէմիա մէքթէպինէ մուալլիմլիյէ տավէթ օլունմասը միւնասէպէթիյլէ, օրատա պիր սէնէ տահա թէտրիս էթտիքտէն սօնրա, էրթէսի սէնէ ֆէք գաղասընըն Գարաքէօյ նամ գարիյէսինտէ պիր սէնէ իշխան վակուլիք էթմէք իւզրէ տավէթ օլունտու : Մուհապէթիլէ օլ տավէթի գապուլ էտէրէք, կիթտի վէ զաթէն միւթէլէզլիդ օլտուղը պէշարէթ իշխնէ պէտ էտէրէք, ինձիլին խօչ միւժտէսինի վէ քէլամըն հագիգաթլարընը պիր թագըմ նատան վէ օլունտէրէ իլհագ էթմէյէ սայ ու իգտամ էջլէտի : Գարաքէօյտէ պիր քիլիսա ինչասընա տախի դայրէթ էտէրէք, իլք մինպէրին թէէսիսինէ վասիթա օլտու :

Րուհանի էօմրէ վէ Սլլահըն իշխնէ տօղրու օլան իշթիյագը քէնտիսի թահրիք էտէրէք, Մարաշ իլմ ի իլահի մէտրէսէսինէ կիթմէքլիյի թասմիմ էյլէտի : Զաթէն րուհանն սիւլալէսինտէն օլմասըլէ քէնտիսի տախի րուհանի խըզմէթտէ չալըշմաղա տէրունինտէն պիր թէշվիգաթ հիսա էտիյօր իտի :

1905 տէ Մարաշա կիթտի վէ իլմ ի իլահինին իւչ սէնէլիք թալիմ միւտտէթինտէ իլք եազ թաթիլինի չաճընըն Բումու նահիյէսինտէ վէ իքինձի եազ թաթիլինի կէօքսին գարիյէսինտէ չալըշարագ օրալարտաքի ինձիլի իշխն թագվիյէ վէ թէրագգընա եարտըմ էթմէք պախթիյարլըղնա նախի օլտը :

1908 Յուլիստէ՝ անլէրտէն իւչիւ վաթանտաշարը օլարագ 12 արգատաշար իլէ իլմ ի իլահի միւտտէթի թահսիլիյէսինի պիր իթմամ վակուլիք ինազէթնամէսինի տախի ալմագ իմթիյազընա մուլաֆֆագ օլտը :

Արթըգ Ռապալըն իշխանէ իսթիխտամ օլունմաղա վէ տաիմա շախսի վէ տէրունի շէհատէթլէրիյլէ թագրիր էլլէտիյի ճէլիլ խէլասը տաէմլէրէ թէպւիր ելլէմէյէ էօնիւնտէ վասի պիր մէյտան աշլմըշ իտիյի տիւշիւն-ճէսի քէնտինի ազիմ պիր մէսէրէթլէ տոլտուրուցօր իտի :

Քէնտինի պու միւպարէք իշէ հաղըրլամագտա իքէն ոլ պիր թարափտան էօմրիւն ախէր պիր խաթվէմինի տախի աթմաղա միւպաշէթլէ ճէլէտի, ևանի ան առլ Մարաշը կիւլիւզեան Յակոր աղանըն քէրիմէսի վէ Գրզլար Դոլէճինի իթմամ էթմիշ վէ մուալլիմլիքլէ միւսթախտէմ Օր. Փիփէ կիւլիւզեան իլէ նիշանլանտը : Իլմի իւահիյի պիթիրտիքտէն սօնրա Գարս - Պաղարընտան վաղլիք տավէթի ալարագ, օրայա կիտիպ մուհատպէթ վէ աշզլէ քէնտի խշզմէթինէ միւպաշէթլէ ճէլէտի : Օրատա էփէլի մուլաֆիքագիյէթլէ չալըտը, վէ ճէմատթ քէնտինտէն վէ դայրէթինտէն մէմնուն գալարագ, տահա սէնէ նիհայէթէ էրմէգտէն էրթէսի սէնէ իշին թէքրար տավէթ ճէլէտի : Քէզալիք քէնտինին սայ ու դայրէթիյլէ Գարստա պիր քիլիսա վէ վաիդ էլլինին լինասընա միւպաշէթլէ էտիլտի իսէ տէ, հայֆա՛ քի, ոլ իշէր խիթամա էրմէգտէն քէնտինին էօմրիւնէ էնձամ վէրիլտի :

Օլ սէնէ կիլիկիա Միուրին մէձլիսի Ատանատա իթիմա էտէճէյի միւնասէպէթլէ, ճէմչէնոի վէ արդատա տաշը պուլունան կապան վաիդի Պատ . Յակոր էֆ . Ալպարեան տախի օրայա կէլմիշ օլարագ, վէ տիկէր 8 Խրիստիյան արդատաշլար իլէ 1909 Ապրիլ 1/14 տէ Զուրքարթի կիւնիւ սապահլայըն Ատանայա կիթմէք իւղը հօլա չըգտըլար :

Գարստան միւֆարագաթլարը էսնասընտա տօսթւ լարը վէ սէվկիւլիւ իքի պիրատէրլէրի իլէ վէտալաշըր իքէն պու արթըգ պիր տահա գավուշմամագ իւզրէ սօն միւֆարագաթ իտիյինի ատլա թէխսայիկ էթմէզտի : Ատանայա օլան իլք եօլճուլըդը օլմասը միւնասիպէթլէ պէօյիւք պիր չէնը վէ պիր չօդ տօսթլար կէօրմէք վէ կէօրիւչմէք, ադտ էտիլէճէք մէճլիստէ պուլընմագ վէ օրատա միւզաքէրէ էտիլէճէք մէսախիլ ի րուհանիյէտէն իսթիֆատէ միւթալատթըլլէ մէսէրէթլէ կիթմէքտէ իտի : Լաքին տիւշինմէզտիքի, իլք տէփա օլարագ կէօրմէք իսթէտիյի Ատանայա կիրմէզտէն սէմավի տիւյրա հօլճու օլաճագ տըր : Զիրա քէնտիլէրէթլէ վէ միւսթագպէլին վէ մուհապպէթ միւսահէպէլէրիյլէ մէմլու օլարագ իլէրիլէ խօշ իւմիտ վէ արզուլարըլէ մէմլու օլարագ իլէրիլէ մէքտէ իքէն, հէման այնի կիւնտէ ծիհան (Համիտիյէ) զաղասընտա մէվճուտ Խրիսթիլանլարը գաթլ վէ մալլարընը եաղմա էթափտէն սօնրա Գարս - Պաղարընտա գըթալ վէ թալան էթմէք իւզրէ կէլէն խունրիդ ճանիէր իզտինամընա թէսատախի էլլէտիլէր : Պիթթապի չու ուփագ քէօմէնին մէսէրէթլի տէրհալ խափլ ու էնտիշէյէ, թէլաշ ու հէճճանա թէպէտախիւ էլլէտի : Զիւնքի զարչըլարընտա ինսան գանը իլէ միւէմմա շէփպաթ ու մէրհամէթ պիլմէյէն վահշի ճանվէրլէր պուլունմագտա իտի : Եալվարըշ վէ բէճալարընա, “Ճէր շէյիմիդ գէտա օլսուն, ահճագ ճանրմըզա գըյմայընն տէյու օլան ամանլարընա էնէմմիյէթ վէրիլմէյէրէք, Համիտիյէ ճիվարընա օլ մէրհամէթսիդ Թիւրքլէր թարաֆընտան 1909 Ապրիլ 1/14 Զորեքշարթի կիւնիւ սապթ 10 տա գաթլ ու թէլէֆ էտիլտիլէր : Կյվա՛ն, Պապըն օլ զատար էմք իլէ հաղըրլանմըշ միւսթագպէլ

իշճիլէրի պիր գաչ պալթա, գըլըն վէ սօփա տարպէւէրինէ գուրպան վէ պիր գաչ գուրշունա եէմ էտիլտիլէր :

Աճէպ ս անլէրին հայաթը վէ գապիլյէթլէրի, մագսէտ վէ արզուլարը հէման աչըլմազտան սօլմազ, վէ պիր գաչ գուրշունա գուրպան օլմագ իշլուն մը Սլլահ թարաֆընտան թագտիր օլունմըշ արը : Պու սիւալըն ճէվապընը Ալիմ ի Մութլագ օլան Զաթ ը ձէլլիէ թէրք էթմէք վէ Անըն իրատէթինէ թէսլիմ օլմադտան պաշգա պիր չէյ տէյէմէք վէ տիւշիւնէմէյիգ :

Ճէր նէ գատար օլ վագըթ ճէսէտլէրի պուլունմատը իսէտ տէ, իքի սէնէ սօնրա, օլ վագըթ ը միւտնիշէնին իճրասը զէմանընտա րէյ իւլ այն կէօրէն, եանուտ գաթլ վագըթասընտա զի մէտիսէլ օլան պիրի վասիթասըլէ իխապար էտիլէրէք, 1911 Յունի. 6տա քէմիքլէրի պուլունտը : Տահա աճափի շու արը քի, Մագթուլ Կոստանդին էֆ . Նին չէնէ քէմիյի իւզէրինտէ թագմա տիշէր սէրահէթին անը իխապար էտիյօր իտի :

Պունուն իւզէրինէ Գարս քիլիսասընըն ճէմաաթը մագթուլարըն քէմիքլէրինի չէնրէ կէթիրտէրէք, պիւթիւն Գարս իրիսթիյան էֆրատընտան իպարէթ աղիմ պիր իզսիհամ հազըր օլտուղու հալտէ, օլ չէնիտէրին նամընա, Յունի. 8 Կիրակիսինտէ քիլիսատա փէք միւէսսիր պիր ճէնազէ խըզմէթի իճրա օլունտուգտան սօնրա, քէմիքլէրի Փրօթէսթան գապրիսթանընա տէֆն էտիլտի :

Պէօյլէճէ ալտըղը թալիմ վէ էօյրէնտիյի հազիգաթլարը ախէրէրէ իւհագ էյլէմէյէ հազըր վէ քէնտի

միլլէթինէ խըզմէթ էթմէյէ խահիշկէր պու կէնած վէտինած իշճի 30 սլննինէ հէնուգ գատէմզէն իքէն, էօմրիւ պու սուրէթտէ խիթամա կէլտի :

Ասրլարտան պէրու Խրիսթիյանլըգ ուղուրունա քէնտի գանլարընը տէօքէն գավմըմըզըն չէնիտէր էսսամիսինէ պիր տէ Պատ . Կոստանդին Սիյահեանըն իսմի միւնզամմ օլտը :

“Եա՛ Բապակ նէ վագթա գատար զէմին իւզէրինտէ օլանլարտան գանըմըզըն ինթիգամընը ալմազուն :” (Վահի . 6 . 10) :

“Նէ՛ միւպարէք տիր Բապակտա վէֆաթ էտէնլէր :” (Վահի . 14 . 13) :

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԱՆՑԱՐԵՍԱՆ

1911, Դեկտ. 13,

ՀԱՅՈՒՆ

ՅԱԿՈԲ ԱԴԱՄ ԱՇՃԵՆ

→→→→→

Թագրիպէն 1836տա Մամուրէթ իւլ Ադիզ վիլայեթին Մալաթիա սանձաղընա թապի Պէհէմի գաղառն Պէլվէրէն գարիյէսլինտէ Պարսում կիւլէսէրեան նըն

ՅԱԿՈԲ ԱԴԱՄ ԱՇՃԵՆ

նամ Լուսաւորչական պիր Փամիլեատան տօղմուշ տըր: Հիյն ի սէպավէթինտէ վալիտէսի վէֆաթ էթմիշ օլուպ պիր եէթիմ հալինտէ պէօյիւմիւշ տիր: Մէրգում չօժուգուդ վէ կէնճլիք վագթընըն պիր գլամընը վէտէրինին եանընտա գալայցըլըգ էտէրէք կէշիրմիշ վէմէքթէսլ թալիմի կէօրմէմիշ տիր: Լաքին փէտէրինին

վէֆաթընտան սօնրա Մարաշտան կէլմիշ օլան պիր տիւքքեանձընըն եանընտա իշէր իքէն օրատա ձիւզի օգույուպ եազմագ էօյրէնիր, վէ պու ձիւզի թալիմ անըն իշիւն մաստի վէ մանէլի մէնփամթ սէպէպի օլուր: Զիւնքի պու էսնատէ անըն էլինէ պիր Քիթապ ը Մուգատտէս կէչէրէք արզու իլէ անը օգումաղա վէ անտէ միւնտէրին օլան հագիգաթլարը անլամաղա ձէհտ էտէր:

Էինձ Յակոբուն էօմրիսնէ ֆարգլը պիր ճինէթ վէրէն խուսուս անըն Փրօթէսթանթլըղը գապուլ էթմէսի օլուազ ալը: 1856տա Փրօթէսթանթ վախլէր Պէհէմնի վէ Պէլվէրէնի տախի զիլարէթ էտիպ Ինձիլին սատէ հագիգաթլարընը վազ վէ թէպչիր էթմէքսէ օլուրլար: Ֆիքրի աչք օլան Յակոբ անլէրին քէլամ վէ թալիմնտէն ճէլպ օլունարագ Փրօթէսթանթլըղը գապուլ էթմէք իտէր: Պու արզուսունու գորդուտան նաշի պիր միւտտէթ թէկիսիր էտէր իսէ տէ, էնձամ հագիգաթ գօրդույա ղալէպէ չալարագ Փրօթէսթանթլըղը գապուլ վէ իգրար էտէր: Պունուն իւզէրինէ միւչքիլաթ վէ թէստի պաշար: Օլ զէման մէրգում արթըգ Պէլվէրէնտէ գալմագ քէնտի իշիւն էմին օլմատըղընը կէօրէք Մարաշտան կէլմիշ պիրատէրէր իլէ օրայա նագլ էտէր:

Յակոբ օրատա եղսա Տէր Մարգիսեան իսմինտէ պիր տուլ գաարըն իլէ թէէհհիւլ էտիպ պիր ֆամիլեա թէշքիւ էտէր, վէ պատէհու պազը սէնաաթլար իլէ մէշըուլ օլուր իսէ տէ, անլէրաէն միւսթէֆիտ օլամայարագ սանսաթը պրազը վէ Սարգիս աղա Ռուպեան նամընտա միւթէպէր պիր քիմսէնին եանընա կիսէր: Օ տախի անը Պազարըղտա վազը չիփթլյինէ կէօն-

տէրիր: Օրատա պիր միւտտէթ իշէտիքտէն սօնրա 1865ին տէհչէթլի գոլէրասը վուգու պուլուր վէ մէր գում պիզ զարուր Պազարըղտա ավտէթ էտիպ եէնի պիր խըտմէթէ միւպաշէրէթ էթմէք իտէր: Պու էսնատէ եանի 1866տա միսիօնէրլէր քէնտիլէր իշիւն պիր աշնը արամագտա օլտուգլարընտան պու խըտմէթէ կիրէր վէ գըրդ սէնէ գատար անտէ տէվամ էտէր:

Յակոբուն իլք աշճըլըղա պաշամասը Տր. Փրաքըն եանընտա օլուազ իւչ սէնէ տէվամ էյլէմիշ տիր: Պատէհու անլէր իլէ խթանպօլա կիսիպ օրատա պիր միւտտէթ գալարըդտան սօնրա Մր. Թրօպրիհ իլէ Մարաշա ավտէթ էթմիշ վէ անըն եանընտա օն սէնէ գալմըշ ալը: Անտէն Մր. Փերինին եանընտա պէշ սէնէ, Մր. Պէկիփորըն եանընտա իւչ սէնէ, Մր. Մարտինին եանընտա օն իքի սէնէ, Մր. Քրիստինին եանընտա պիր պէնէ, Մր. Մէժալլըն եանընտա ալթը սէնէ խըտմէթէ էթմիշ վէ էնձամ իսթիյարըգ միւնասէպէթիյլէ իշտէն չէքիլմիշ օլուպ, սօն վազթլարընը հալը իսթիրահաթտա կէշիրմիշ տիր: աշճըլըգ միւնասէպէթիյլէ փէք տախի անլէրմիշ տիր: աշճըլըգ միւնասէպէթիյլէ փէք չօգ եօլձուլուգ էթմիշ օլուպ Մէմալիք ի Օսմանիյէնին վէ հաթթա Մըարըն էհէմմ չէհր վէ գասապալարընը կէզմիշ տիր:

Մէրգում միսիօնէրլէրին խըտմէթինտէ սատէձէ պիր աշճը տէյիլ, իլլա պիր վէքիլիսարձ տախի իտի: Անլէրին չարչը իշինի կէօրիւր վէ հէր սէնէ քէնտինին էլլիյլէ էփէյի պիր մէպլաղ սարփ էտիլիր իտի: Ֆազաթ պու ձիւմլէ իլէ տէ իւզէրինէ շիւպհէ տավէթ էտէն պիր վագըա վուգու պուլմամըշ տըր:

1895 գըթալը միւնասէպէթիյլէ օթուզ գատար քիմսէլէր իլէ պիր եէրտէ կիզլէնմիշ իքէն իւզէրլէ-

ըինէ վագը օլան հիւճումտան անճադ պիր գաչը զուրթուլմըշ վէ պունլարտան պիրի քէնտիսի օլմուշ տըր։ Պատէնու օրատան ֆիրար վէ խանէսինին կիզի պիր քէօէսինտէ իխթիփա էտէր։ Կիճէլէյին պու կիզլէնմիշ օլտըղը մահալտէն չըգար վէ տէրէ եօլընտան Գըրդ-կէօգէ, օրատան տախի Ախըրտաղընա ֆիրար վէ կիճէյի օրատա իմրար էտէր։ Փագաթ տողուղա վէ աճըղա թէհամմիւլ էտէմէտիյինտէն, էրթէսի կիւն աղջամ իւդէրի տաղտան էնիպ, միսիօնէրէրին խանէսինէ միւրաճամթ էտէրէք օրայա գապուլ օլունըր։

Յակոր աղաչող օղումըշ տէյիլ իքէն տէ մայիսմարըլլ պիր քիմսէ իտի։ Պալատէ զիքը օղունաղըլ խողէ միւթէատիս եօլուլըլլար անըն թէսավլուրաթընը կէնիշէթմիշ վէ մալիւմաթընը թէզիտ էթմիշ իտի։ Պունտան մատա Աւեւտրեն դազէթմասընը տէվամի օգուր վէ Քիլիսա թէվարիկի վէ սաիր միւֆիտ քիթալլարը մէշգ էտէր իտի։ Միւմալիէյն տէօրթ օղուլւարընտան իւցիւմիւն Մ. Թ. Գոլէճինի վէ իքիսինին Մ. Թ. իլմ ի իլահիյաթ մէտրէսէսինի իթմամ էթմէսմինէ միւսատէ վէ մուավէնէթ էթմիշ վէ տէօրտիւնձիւմիւնէ տէ Գոլէճին Սօֆօմօր սընֆընը իթմամ էթմտիրմիշ տիր։ Հէփ էլլատընըն թալիմ ու թէրպիյէ գապուլ էթմէսի պալընտա պու գատար դայեռուր վէ ֆէտաքեար փէտէրէր աղ պուլունուր։

Անըն ալա խասսիյէթլէրինտէն պիրի տէ միւրէշէֆիր պիր րունա մալիք օղումասը իտի։ Պախթ տախմա անա եավէր օղումամըշ տըր։ 1895 գըթալը միւնասէտէթիլէ քէնտինին ձիւմլէ մալիք օղուուղը էշեայը դահիպ էթտիքտէն մատա Մ. Թ. Գոլէճի վէ Մարաշ իլմ ի իլահիյաթ մէտրէսէսի մէզունը օլան դայէթ իւմիտիլի վէ

վէ միւսթագպէլի փարլագ օղուու կեւոնը զայ էյլէմիշ իսէ տէ, ասլա միւթէշէքքի պիր րուն կէօսթէրմէմիշ իսէ տէրի։ Վագաա միտէ գաաֆը սէպէպինտէն թիթիզմիշ զամ վէ թէդ թահրիք օղունուր պիր թապիաթը վար իտի իսէ տէ, քէնտի տախի անտէն մէմնուն տէյիլ իտի վէ պու թապիաթըն հէր հանկը սուրէթտէ իզհարընտան տէրհալ նէտամէթ կէօսթէրիպ փէշիման օղուր իտի։

Միւթէվէֆփանըն էն էլի խասսիյէթի իւնան սահիպի օղումասը իտի։ Օ Ալմահ իւման էտէն վէ Սնըն մուգաատէրինէ ամին տէյէն պիր քիմսէ իտի։

Փրօթէսթանլըլը պիզզաթ քէնտինին բէյ վէ ինթիսապը իլէ գապուլ էթմիշ օղուուղնտան անը զիյատէ սէվէր վէ քիլիսապընա տողըու սօն տէրէճէ պիր մուհապէթի վար իտի։ Քէնտիսի Մարաշ Տիզմանլը քիլիսապընըն պիր աղասը օղուու Խորհրդական վէ Քիլիսա մէճլիսինաէ խըտմէթ էյլէմիշ տիր։ Վէ սօն տէֆա Միուրին մուրախսասը լինթիխապ օղունուալ Ատանայա կիթմէք իւզը իքէն 1909 Ապրիլ 15տէ Օսմանիյէ քիլիսապընտա, չօդտան պէրու սէվայիի վէ խըտմէթ էթտիյի Խէլառքեարը տողուրընա չէնիտ օւլըտմէթ էթտիյի Խէլառքեարը տողուրընա չէնիտ լարագ վէֆփաթ էթմիշ տիր։ Ռէսուլըն պույուրաըլը կիպի «Եաչաատըլը հալտէ Ռապալ իչիւն եաշար իզվէ էօլտիւյիտէլ հալտէ Ռապալ իչիւն էօլիւրիւզ։ Իզմտի եաշար իսէք տէ էօլիւր իսէք տէ Ռապալըն իզ»։

(Պ.Ե.Ր.) ՀԱՄԲԱՐԱԳՈՒՄ Յ. ԱՇԱԽԵՆ

1911 Դեկտ. 25

Ա.ՏԱ.Ն.Ա.

ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԱ ՍԵՅԻԹ ԷՐԵՄԱՆ

→→→○○↔↔↔

Գրիգոր աղա Սէֆէրեան ան ասլ Եէրէպադանլը
օլուալ, փէտէրի պիր Լուսաւորչական վէ կէրէք էհա-
լմէէ, կէրէքսէ օլ վագթըն Գօղան պէջլէրի ինախնտէ
մալիւմ վէ միւթէպէր պիր զաթ իտի: Գրիգորըն թէ-

ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԱ ՍԵՅԻԹ ԷՐԵՄԱՆ

վէլիւտիւ 1845 Յունվարտա օլուալ, սիննի ալթըյա
պալիդ օլտըդտա՝ քէօյիւն յահանասը Տէր Կարապետին
եանընտա թալիմ օլունմաղա գօնուլարագ, եէտի սէնէ
անա խըտմէթ էթմիշ վէ օ զէմանճա միւմքին օլան էն
էյի թալիմի ալմըշ տըր: Եէտի սէնէ տախի հէմ սա-
նասթլէ մէշղուլ օլուր, հէմ տէ խարիճտէն քէօյէ կէ-

Հեն օգումըշ քիմսէլէրտէն վէ խօճալարտան տահա էս փէի շէյլէր էօյրէնմէքտէ պուլունըր: Եիրմի եաշընտա իքէն Հաճընա կիտիպ՝ Սր. Թորոս քիլիսառը եանընտաքի նենեարանտա Նազարէթ Վարժապետին էլի ալթընտա պիր միւտտէթ թալիմ օլունտուգտան սօնրա, քէօյիւնէ ալտէթ վէ վալիտէյնինին թէրթիպի իւզրէ թէչհիւլ էտիպ՝ սանաաթլէ մէշղուլ օլմաղա տէվամ էտէր:

Իքի սէնէ սօնրա քէօյիւն վարժապետինէ թային օլունտապ, պիր սէնէ դարֆընտա խայլը շակիրտէր փէյտա էտէրէք, անլէրի տինտարլըդտա վէ Քիթապը ը Մուգատտէսին իլմինտէ թալիմէ միւպաչէրէթ էթտիյնտէն, Փրօթէմթան տըր տէյու քիլիսատան թարտ վէ հէր ալագատան մէն էտիլիր: Պունըն իւզէրինէ տահա դիյատէ Քիթապը Մուգատտէսին մէշղինէ սարըըպ՝ անտէ կէօրտիյիւ բուհանի հայաթը եաշամաղա վէ էսքի քիլիսանըն եանլըշ թալիմաթ վէ ային ու ատէթլէրի ալէյնինտէ սէօյլէմէյէ պաշատը, Պու սըրտա Գայսէրլյէյէ կիտիպ՝ իւք տէֆա օլարագ. Մր. Ֆարնավըրթտան թէյտքնէ պիր վազ տինլէմիշ վէ անըն իւէ գօնուշը՝ անտէն «Մէճմուա», վէ «Ային ու ատէթլէր» քիթապլարընը ալարագ ալտէթ էյլէմիշ տիր:

Հնձամ 1870տէ բէսմէն Փրօթէմթանլըդը գապուլ վէ իգրար իւէ ալանէն վազ էթմէյէ պաշատը: Տէրհալ ալէյնինտէ թէատտի գալարըըլտը: պիրագտան քէնտինին վաղըյէ ույանմըշ քիմսէլէրի թօվիլայը. Լուս. քիլիսայա մութթասըլ պիր քիւչիւք օտատա անլէրէ Քիթապը ը Մուգատտէսի միւթալէա տուա վէ թէրէնիւմ էյլէմէյէ պաշատարլար: Նիհայէթ օրատան

թարտ էտիլտիլէր իսէ տէ, պու արատա միսիօնէրլէր տախի քէօյիւ վիյարէթ իլէ պիր Փրօթ. քիլիսա թէշտաքիլ վէ վակիպէր իրսալ էյլէտիլէր: Վակիպ պուլունմաշ տըրէ սըրալարտա քիլիսայը եինէ Սէֆէրեան իտարէ էտէր իտի:

1874տէ Մարաշա կիտիպ իլմ ի իլահի օգումագ վէ րէսմէն վակիպ օլմագ էֆքեարընա կէլտի վէ օ վազըթտա Եէրէպագան վակիպ օլան Աւագ խօճա Շիրէճեան տախի քէնտինի պունա թէշվիդ էյլէտի իսէ տէ, չատախի քէօյիւմէքտէ օլան ֆամիլեասնըն թէայց պուգ չապուգ պէօյիւմէքտէ օլան ֆամիլեասնըն թէայց կէլէւշիւ մէսէլէսինին կիւծլիւյիւ կէօպիւ էօնիւնէ կէլէւրէք, քէնտինի կէրի առուրտուրմըշ վէ Պարոն Թորոս Ամիրալեաննըն թավսիյէսինէ թէվֆիկէն քէօյիւնտէ գաւըլըպ՝ աշխարհական վակիպ օլմագւըլը թէրձիհ էյլէմիշ լըպ: 0 սէնէտէ Սամուէլ օղը չիչէք իլլէթինէ թութուլըպ՝ էօլիւմ տէրէճէսինէ կէլտիյինտէ, անը Ալլահա թութուլըպ՝ էօլիւմ տէրէճէսինէ կէլտիյինտէ, Քրիստագի էտիպ՝ սազալըր իսէ քէնտինին եէրինէ, Քրիստագի էտիպ՝ սազալըր իսէ քէնտինին եէրինէ ահա տոսըն իշճիսի օլմագ իւզրէ թալիմ էթտիրէճէյինի ահա էտէր:

1879տա Պատ. Յարութիւն Ճէնանեան քէօյիւ վիյարէթ էյլէյիպ, չօդ ֆախտէլի պիր ինթիպան մէյտանա կէլտի վէ Սէֆէրեան քէնտիսի պունտան չօդ միւսթէֆիտ օլտը: Հէր քէսէ ինձիլի վազ էթմէյէ պօրձլը իտիյինէ տախիր գանըըշ քէնտինի էօլէ իճպար էյլէտի քի, քէօյտէ վիյարէթ էթմէտիյի պիր խանէ եա անընլէ բուհանինէ գօնուշմատըլը պիր Քէրա գալմատը: Հաթթա ճիվար Գալատէրէ քէօյիւնէ տէ կիտիպ՝ չօդ միւշքիլաթ ու մէշագգաթմա րաղմէն օրատա վազ էյլէտի:

1880տէ մինպէր եինէ պօշ գալտըլընտա, Մր.

Մօնթկօմրի՝ պաշտա իշերելյլէ մէշղուլ օլմագ իլէ պէշրապէր սէնէվի 300 դրչ. մաաշ իլէ մինպէրի տէ իտարէ էթիմէսինի Սէֆէրեանա թէքլիփ էթտի : Մէրգում պունա բազը օլտը իսէ տէ, 300 դրչ.ա պէտէլ սատէնէ քիթապ ալտը : Պու քէնտինին քիլիսայա մաացը վաիդ թային օլունմապնըն իլք տէֆասը օլուա, պատէմա 1889տա, 1894տէ վէ 1895տէ տախի պու հալ թէքէրրիւր էթմիշ տիր :

Մասումիշէթինտէ Ռապտա վագփ էթտիյի Սամուէլ օղընը Մարաշտա վէ ձէնանեանըն թալէպի իւղէրինէ Թարսուստա տախի օգութաը, վէ մէրգում դայէթ տինտար վէ էօմրիւնիւ րուհանի խըտմէթէ սարփ էտէն պիր կէնճ օլտը : Հէր եազըն մէքթէպտէն ավտէթ էթտիյինտէ, քիլիսատա վէ Կիրակի մէքթէպինտէ վէք Փախէլի Փաալիյէթտէ պուլունըր իտի : Նիհայէթ Մարաշ իլմ ի իլահիյաթ մէտրէսէսինէ տախի տախի օլտը իսէ տէ, 1895, նոյ- 18տէ իղթիչաշտա գաթլ օլունտը : Պիւթիւն իւմիտինի անըն իւղէրինէ գօյմուշ իտիյի պու գըյմէթլի օղլունըն թէլէփի գարա իսապէրի օլ սէնինին Դեկտ. 20սինտէ քէնտիւէրէ եէթիշտի : Զաթէն աճը գատէնէլէրլէ տէֆաթէն զիյարէթ էտիլմիշ օլան խանէյէ պու սօն տարաէ դայէթ աղըր կէլտի, շէօյէքի վալիտէ Եղսա ախազնօս իլլէթինէ թութուլտը, քի վազըթ վագըթ թէքէրրիւր էտիա՝ պիչարէյի էօլիւմ տէրէնէլէրինէ կէօթիւրիւր իտի : Լաքին Գրիգոր աղա Սէֆէրեան՝ սէվկիւլիւ Քիթապնըն միւթալէսասը վէ տուա իլէ քէսպ ի գուվէթ էյլէյիպ, զէվէսինի տախի թէսլիյէ չալըըր իտի :

Պիր տէ 1893 Մարտ 14 սապահլայըն էրքէն գափուչալընտը : Ֆէքտէն կէլմիշ պիր զապթիյէ Հայտէ պա-

գալըմ, սէնի հիւքիւմէթտէն իսթէյօրլար, տէտի : Սէֆէրեան Սիհազնոս թութան գարըսընը վէ քիւչիւք չօնուգլարընը աճը վէ կէմ իչինտէ Ալլահա ըսմարլաշըպ՝ սապահա մախսուս Փամիլեա իպատէթինի կէօզ եաչլարը իլէ ինրա էթտիքտէն սօնրա, այրըլաը : Ֆէքէտէ տէրհաալ մահպէսէ իլգա օլունաը . օրատա էվլվէլա 9 կիւն իշքէնձէ էտիլտիքտէն սօնրա, իսթինթագա չալըրլըպ, աղվիյաթ վէ իփթիրատան իսպարէթ օլան իթհամնամէսի քէնտինէ պէյան էտիլտի : Զօգ ձէթա վէ էօլիւմ գօրգուլարը իլէ 4 այ Ֆէքէտէ մահպուս պրագըլաըգտան սօնրա, ձինայէթ հիւքմիւ իլէ եազըն չտիտ սրճաղընտա Սիսէ իզամ էտիլտի : Պուրատա անը տէրհաալ գալափաթա տթտըլար վէ Օգոստոս նիհայէթինէ գատար պէօյլէ գալտը : Էնճամ հէյէթ ի իթհամիյէտէն էվրագը կէլտի վէ ալանի մուհաքէմէ օլտը : Օրատա եալանձը շահիտլէր չօգ տիւրլիւ ևէմինէլէր իլէ շէհատէթ էտէր իքէն, պիրի պիրլէրինէ տիւշտիւէր, եալանձը օլտըգլարը մէյտանա չըգտը, վէ Ալլահ սատըգ գուլընը անլէրտէն իսէլաս էյլէտի :

Մահպէտէն չըգըպ խանէսինէ կէլտիքտէն սօնրա, պիր այ աղըրծա խաթթա եաթտը : Եէրէպագանա վիւսուլընըն էրթէսի կիւնիւ չաճընտան Մր . Մարթին իւլէ Պարոն Տիգրան Գալայճեան քիլիսայը զիյարէթէ կէւլիպ, Սէֆէրեանը էվտէ կէօթիւնմէ չօգ սէվինտիւէր վէ Կիրակի կիւնիւնտէ Աշա ի Բապպանի ինրա էտիլիպ պիւթիւն քիլիսա մէտրուր օլտը :

Սէֆէրեան թէքրար վաիդ թային էտիլտի : Ֆագաթ օ սէնէ պիր իանէ մէսէլէսի գուհուր էտիպ, չօգըլար քէնտինէ հագուսը եէրէ սիթէմ էթտիքլէրինտէն վաիզլիքտէն իսթիփա էյլէյիպ, եինէ քէնտի տիւք-

քեանձըլըլը իւէ մէշղուլ օլմաղա պաշատը : Տիւքքեաւնը պիր մէրքէդ իտի . քէյտէ վուգու պուլան միւնազալարը թէսքին էթմէսի իշխն եանընա կէլիրէր իտի : Թիւքքէր պիլէ քէյլէրտէն կէլիպ քէնտինտէն նասիհաթ ալըրլար իտի : Տիւքքեանընտա տախմա թիթապ ը Մուգատտէսի վէ սափր քիթապլար օգուր վէ պաշգալար իզան էտէր իտի : Փէք չօդ տէֆա Թիւքք միւթէալլէմ զաթլար իլէ տինի մէսէլէրէր հագգընտա միւղանէսէ էտէր իտի :

Թէճրիպէ վէ զագէթալարտան չօդ խասթալըլար հազգընտա մալիւմաթը օլտուլունտան , թապիպէ կիտէր կիպի հէր քէս քէնտինէ միւրածաաթ էտէր իտի : Թէնտի տէ կիճէ կիւնտիւզ չօդ էմէք վէ տուա իլէ խըտմէթ էտէրէք , նիչէլէրին գուրթուլմաընա վասըթա օլմուշ արը : Խանէսի զարիպ վէ միւսափիրէր իշխն տախմա աչըգ օլուպ , խուսուսա վափ վէ միւպէշշիրէրի հափթալար վէ այլարձա թալթիփ էտէր իտի :

Սօն վագթլարտա կիլիկիս իթթիհատընըն պիր չօդ քիլիսալարընտա վուգու պուլան ինթիպահլար Գրիգոր ազա Սէֆէրեանըն տախի հօմրիւնէ տէրին թէքսիր իշլէթմիշ տիր : Վագաա «իէնի էօմր» , «գուտսիշէթմիլիք» վէ սափրէ իսմէր իլէ վաղ օլունան թալիմաթ էվլէլա փէք գարըշըգ թարզա վազ օլունտար իսէ տէ , տախմա ենի շէլլէր էօյրէնմէյէ հավէսլի , ենին տէ հէր շէյէ գափըլմաղ օլան Սէֆէրեան , իշիմտիյինի թիթապ ը Մուգատտէս իլէ թաթպըգ էտէր վէ , քէնտի էֆքեարընը պիր թարափա գօյարագ , ենին մատտէլէրի այրընա միւթալար էտիպ էօյրէնիր իտի : Պէյլէճէք քէնտիսի պու րունանի ույանըլըգ վէ հարէքէթէ

դալպինի աչարագ ; հէմ քէնտիսի տահա զիյատէ եիւքսէլտի , հէմ տէ քիլիսանըն էօնիւնտէ տուրաբադ չօդ զափիլէրէ եարտըմ էթաի : Նէյլէքփի պաշգա քիւմսալարտա զունուր էտէն կիւմլիւքէր վէ գարըշըգ ֆըրդալար նէրէպագան քիլիսէսինտէ օլմատը : Պու հէնի հարէքէթ հապգընտա քէնտինին չէնտէթի չու օլմուշ արը : « Հէր նէ գատար րունանի հայաթ վէ թալիմէր իլք տէփա պու գատար աչըգ անլաշըլմըն իտի իտի տէ , Փրօթէսթմնլըլըն իլք պաշամասընտա անլէր մէջնուտ իտի . լաքին սօնրատան քիլիսա վէ րունանի իշմէյիպ կինան վէ գոււսուրլարա կէօզ գափատըլլարընտան , շիմոփիքի տիւշշ կիւնլիւք վագը օլտու :

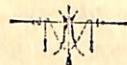
1906 տա մինպէր պօշ օլմաղէ քէնտինի եինէ վաւիկ թային էթմէք իսթէտիլէր վէ օլու Սբրահամ թարսուս Գոլէճնի պրագմըշ օլտուլունտան , իշիսինի պիրլիքտ թային էլլէտալիլէր : Պու մինվալ իւլլէ փէտէր վէ օլուլ պէրապէր րունանի միւթալէա վէ դնուշ չուգըլըգ էտէրէք , իւչ ոչնէ իշէտիլէր : Ալլան քիլիսայը զիյարէթիէ , չօդ ֆախտէլի պիր ույանըլըգ օլուր : Պիր կիւն ֆամիլեա տուասընտան սօնրա խօշ պիր հալ օլտու վէ Գրիգոր ազա տէսի «Ալլան հէր պիր արշ գուտը վէրտի , Թէնտիսի իշխն տէ էփէյի իսթիմալ էյլէտի , պիր արզում գալտը : »— « Նէ՞ տիր » տէյու սուալ օլունունձա , « Թիւքքէր արասընտա աչըգ վազ էտիպ , էնձամ թապպ իշխն չէնիտ հալինաէ զանըմը տէօքմէք վէ թապպը իսթիգպալ էթմէք » տէտի :

Իշմէ պունտան պիր գաչ այ սօնրա իտի քի , Ատանատա օլամագ քիլիսալար Միուրիւնը իշխն եօլաըգըլը վէ Սիստէ պաշգա մուրախսասլար վէ վահղէր իլէ պիրէշէրէք , եօլարէփան օլտըլար : Եօլտա Յիսուսըն իքինձի կէլիշի հագընտա գօնուշարագ կիտէր իքէն , Ատանանըն գարըշալըլընը իշխտիպ , « Սաղ կէչիտ եազըն վէ էմին տիր » տէյէրէք , օրայա տիւշէրէր : Հէր

թարափտան թէհլիքէյի կէօրիւնձէ , միւտիրէ վէ չաճի պէյէ միւրաճաթ էտէրլէր իսէ տէ , խէլաս չարէսի կէօրիւնմէդ : Սէֆէրեան վէ բէֆիգլէրի պիւթիւն կիճէ սապահա դատար եէքտիկէրինի դուվլէթլէնտիրիալ ճէ-սարէթլէնտիրէրէք , «Գօրդմայալըմ , իմանտա կէվշէ-մէյէլիմ , Յիսուսը ինքեար էթմէյէլիմ» տէյու սէօլէ-մէքտէ վէ տուրուպ տուրուպ տուա էթմէքտէ տէվամ էտէրլէր : Պէօյէճէ էօլւում իչիւն հազրըլանըրլար :

Սապահլայըն գւթալ պաշլար : Թիւրքլէր սօփա , պալթա , պըշագ , թիւֆէնք վէ սակր ճինս ճինս ա-լէթլէր իլէ պիսուչարըն իւզէրինէ հիւճում էտիպ՝ ճիւմլէսինի եէրէ սէրտիքտէն սօնրա , պրազըպ կիւ-տէրլէր : Պու իլք վուրուշտա Սէֆէրեան տահա էօլմէ-միշ , անճադ պայըլմըշ օլմաղլէ , պիր ազ սօնրա թէք-րար գալզըպ՝ տիդ իւզէրինէ կէլէրէք , եիւքսէք սէլէ տուա էթմէյէ պաշլար : Հէման էթրափտան պունը կէօրիւպ՝ ֆէնա սէօլէրլէր իլէ , «Պագ տահա էօլմէմիշ տէ տուա էտիյօր» տէյէրէք , կէլիպ՝ թէքրար վու-րուրլար , վէ պէօլլէճէ տուա էտէր իքէն Բապալընա վէ հասրէթինէ գավուշմագ իւզըէ թէսլիմ ի րուհ էյ-լէմիշ տիր . . . : Հալա չիմտի Սաղ կէչիտ քէօյիւնտէ Թիւրքլէր «Օլ իխթիյարըն սէօլէրինի վէ տուասընը ունուտամայօրուղ» տէյօրլար :

Ա.ԲՐԱՀԱՄ Գ. ՍԷՅԻՐԵԱՆ

ՅԱՃԻ ՅԱԿՈԲ Ա.Դ.Ա. ՍԱԼԱԹԵԱՆ

Հաճի Յակոբ աղա Սալաթեան ան ասլ Զէյթունլը Սալաթեան Մարտիրոս աղանըն օլուս՝ թագրի-պէն 1848տէ թէվէլլիւտ էյէմիշ տիր : Փէտէրի զէնկին օլուպ՝ Յակոբա քիւչիւք իքէն Զէյթունտա օլան ատի մէքթէպէլէրտէ օգումագ էօյրէթակրտի : Կէնճ-լիք վէ չէպատէթ էօմրիւ եաշաւըզը զէման վէ մա-հալըն անվալընա կէօրէ օլուպ՝ խուսուսիյէթլէրինէ տաիր մէվսուգ մալիւմաթըմըզ եօդ աըր :

Թէէհիւլիւնտէն պիր գաչ սէնէ սօնրա , փէտէրին-տէն այրուլարագ , մա աիլէ Մարաշա նազլը մէքեան էյլէտի վէ պուրատա կէնիշ էվլէրէ , տիւքքեան , պաղ վէ սաիր միւլքլէրէ սահիպ օլտը : Շէհրինէ կէօրէ օլ-տըգնա սահիպ ի սէրվէթ պիրի իտի : Պուրատա իւչ օլլը վէ իքի գըլը օլարագ , պէլի պիր փամիլիա թէշ-քիլ էյլէտի : Փէտէրի կուս . իտի իսէ տէ , քէնտիսի փէք էրքէնտէն Փրօթէսթան օլմըշ օլարագ , քիլիսա-սընը փէք սէվէր իտի :

Էօմրիւնտէ միւթէնէվի իչլէր իլէ մէշղուլ օլմըշ աըր . Պիր վազըթ Զէյթունտա պազիրկեանլըգ վէ աղ-նամ թիւճճարլըզնտա պուլունտը : Մարաշտա պիր վազըթ եինէ տիւքքեանճըլըգ իլէ մէշղուլ օլտը իտէ տէ , պատէհու զըրաաթ , քէօյիւկէր իլէ էնվա ի ախզ ու

իթա էյլէմէք, տավար պէսլէթմէք, պաղլար վէ թարւ-
լալար փէյտա էյլէմէք կիսի իշէր իլէ մէշդուլ պու-
լունաը: Քիլիսա իշէրինտէ չալըշմաղա հէվէսքեար
իտի վէ պիր գաչ սէնէլէր ախտ օլարզը Մարաշ Տի-
վանը Ինձիլի քիլիսասը մէճիսինտէ աղա ինթիխապ
օլունտը:

Պիլա շիւպհէ Հաճի Յակոր աղա տախի գըյմէթլի
պիր քիմսէ իտի: Օ՝ պիր չօպան եա վախդ տէյիլ իտի
իսէ տէ, քէնտինէ մախսուս պազը գըյմէթլի խասսի-
յէթէրի իլէ սէվիլիր վէ ֆախտէլի պիր զաթ իտի: Ա-
նըն խասսիյէթէրինտէն էն պէլի պիրի շեաւար իտի:
Օ՝ հիչ գօրգու պիլմէզ իտի: Պազէն հօլճուլըդ էսնա-
պընտա: հայտուտլարա թէսսատիւֆ էյլէտիքտէ՝ քէն-
տիսի հայտուտլարը թութուսպ պաղլամըց տըր: 1895ին
պէօյիւք իդթիշաշընտա պաղտա պուլունույօր իտի:
Եիւզ եիրմի գատար միւսէլլահ քէօյլիւէր՝ քէնտինի
պաղ տամընտա մուհասէրէ էյլէտիլէր: Սէքիլ սաաթ
եալընըդ պաշընա անլէրէ մուգավէմէթ էյլէտի: Նի-
հայէթ օն ալթը եէրինտէն իրի ուժագ եարալար գա-
պուլ էյլէտի իսէ տէ եինէ անլէրէ թէտիմ՝ օլմատը:

Միւմաիլէյն տին ու տիյանէթէ վէ ատէմլէրին իս-
լահ ը նէֆս էյլէմէլէրինէ փէք զայրէթքէշ պիրի տախի
իտի: 1876տան սօնրա Զէյթունտա 7 սէնէ հիւքիւ-
մէթսիղիք հիւքմ սիւրտիւ: Պիթ թապ խարիճտէ հայ-
տուտլըդ վէ տախիլտէ խըրսըզըդ չօղալարը: Տէրուն ը
գասապա էնվաի ույղունսըզըդէ մէմլու օլտու: Իմտի
տինտար վէ ձէսուր ատէմլէրտէն իպարէթ պիր հէյէթ
թային օլունտը քի, տախիլի ինթիզամը մուհաֆազա
էյլէսին, խըրսըզըարը թէքտիր էյլէսին: Մալաթեան
պու գօմիթէնին պաշ գուլաղուզընտան պիրի օլարզը

հալաէ, կիրակիլէրի մունթազամէն րուհանի խըտմէթ-
լէր էյլէտիլէր: Խըրսըզըարը չէտիտէն թէքտիր էյլէ-
տիլէր: կիրակի կիւնէրի ախդ ու իթայը, հաթթա էթ
պօղազլամայը մէն էյլէտիլէր:

Միւմաիլէյն թալիմ ու թէրապիյէյէ տախի միւշ-
թագ իտի: Միւթէէնհիլ վէ խայլի մէշդուլ իքէն՝ կիմէ
մէքթէպինէ միւտավէմէթ էտէր իտի: Վագըթ վէ որբա
տիւշտիւքնէ ֆիքրինտէ օլան չյլէրի զալէմէ ալըր
իտի: «Փէտէրինտէն էվլատընա նասինաթ» սէրնամէլի
200 սահիֆէ զատար պիր քիթապ եազմըց օլուզը
կիսի, օրմանլարը մուհաֆազա վէ իսլահ էյլէմէքլիյէ
տախի պիր ուզուն թահրիրաթ տախի գալէմէ ալմըց
իտի:

Ախզ ու իթասընտա իսթիգամէթէ չօգ մուգայեէտ
իտիյինտէն՝ Մր. Մէգալլըմ մէրգումը 10-12 սէնէ իսնէ
իշէրինտէ իսթիխտամ էյլէտի: Ել հասըլ Հաճի Յա-
կոր աղա Սալաթեան, հէր ատէմտէ օլտուզը կիսի՝
ինսանի զաափա միւպթէլա իտի իսէ տէ, ճիտտի պիր
Խրիսթիյան իտիյինէ շիւպհէ եօդ տըր: Նիհայէթ՝ կէօ-
նիւլիւ օլարազ, Մարաշ Տիվանլը Ինձիլի քիլիսասը
թարափընտան մուրախխաս հալինտէ Ստանայա կիտէր
իքէն՝ 1909 Ապր. 16տա 0սմանիյէտէ տիկէր չօպան,
վախի վէ մուրախխասլարէ ինրագ էտիլէրէք, Խէլաս-
քեարը ուղուրընա չէնիտ օլմուց տըր:

(Ալր.) Ա. Յ. ՅԱՐԱՒԹՅՈՒՆԵՍՆ.

ՅԱԿՈԲ ԱԴԱ ՆԻՒՍԽԵՃԵԱՆ

Յակոբ աղա Նիւսխեճեան 1852 Մարտ 12ամ Մա-
րաշտա պլիր Լուսաւորչական ֆամիլիա տէրունինահ

ՅԱԿՈԲ ԱԴԱ ՆԻՒՍԽԵՃԵԱՆ

թէվելլիւտ էթմիշ զէ Ս. Մարգիս քիլիսասընտա վաֆ-
թիզ օլունմըշ տըր : Լաքին փէտէրի Մանուկ աղա
Նիւսխեճեան փէք էրքէնտէն Փրօթէսթանլըդը դապուլ

էթմէսիյլէ , չօճուղ Յակոր էն քիւչիւք սէպավէթ սին-նինտէն իթիպարէն ինձիլի իմանտա թալիմ վէ փէր-վէրտէ օլունմըշ վէ հէմ տէ փէտէրինին հիմմէթիյլէ սատէ օգույուղ եազմագ էօյրէնմիշ տիր :

Մանուկ աղա 1856տա ակլէսիյլէ պիրլիքտէ Ալ-պութանա նազը ը մէքեան էթմիշ վէ օրատա 11 սէնէ միւտաէթի ի իդամէթինտէ թէրզիլիք սանաթընը իծրա էթմէքլէ պէրապէր ինձիլի տախսի վաղ էտէրէք , Քէլամ Ռւլահըն ոլ եէրէ կիրմէսինէ վէ պիր քիլիսա մէյտանա կէլմէսինէ Ալլահըն ինայէթիյլէ վէսիլէ օլունց արը : Պատէհու ծ^{1/2} սէնէ Ալանտա վէ 12 սէնէ Սիստէ իդամէթ էտէրէք , ոն զիջր էտիլէն մահալուէ եինէ սանաթընը իծրա էթմէքլէ պէրապէր ինձիլի վաղ էտիպ թէշէքիւլ էտէն ինձիլի ձէմապթ իցին քիլիսա պինսաընը տախսի էլլլլէ եափարբմըշ արը : Յակոր աղա պուրատա 1874 Սեպտ . 30տա Շիրածնան Աւադ խօնանըն քէրիմէսի եւա իլէ թէշէհիւլ էլլէմիշ տիր :

Մէլէքիւթ Ռւլահըն իշինի սէվմէք խուստուընտա Յակոր աղա քէնտի փէտէրինին իլլէրինտէ եիւրիւ-միւշ տիր , չէօյլէքի օլ վագթլարտա սանաթընտա փէտէրինէ իշտանըդ էթմէքլէ պէրապէր , քիթապ սաթմագ իշինի տախսի տէրիւնտէ էլլէժէրէք , մինպէրին պօչ դալարըդ սըրալարտա էլինտէն կէլայիլ գատար մինպէր իշինի տէ կէօրիւր իտի : 1882տէ Յակոր աղա ֆամիլեասըլլէ պիրլիքտէ Մարաշա ալտէթ էտիպ , թէքրար թէրփիլիյինի տէվամ իլէ պէրապէր՝ 27 սէնէ միւթէմատիյէն քիթապձըլըդ իշինտէ վէ Աւեսարեր իլէ սախր դագէթալարըն աճէնթլիյինտէ պուլունմըշ արը : 1900տան իթիպարէն՝ Միս Սամընտըն թահթ ը իտա-

րէսինտէ՝ 3^{1/2} սէնէ ողլանլար վէ 5 սէնէ գըղլար էյ-թամիսանէսինտէ փէք միւսթահսէն սուրէթտէ չալըշ-մըշ արը :

Միւթէվէֆֆա Յակոր աղա Նիւսիէնեան միւրե-րազըլ պիր զաթ իտի : Քէնտի չախսի ձէհալիյլէ սա-նաաթընտա փէք իլէրի կիթմիշ վէ թիճարէթ միւնա-սէպէթիյլէ հէփ կէզտիյի եէրէրտէն տախմա եէնի եէնի շէլլէր էօյրէնէրէք Մարաշա իտխալ էթմէյէ չալըշմըշ արը : Մարաշտա ալաֆրանկա թէրզիլէրին նիչէլէրի քէնտինին էլի ալթընտա չըգմըշ , վէ քէնտիսի սօն սէնէլէրտէ տիւքքեաննա իշէրինի արթըդ եէթիշմիշ օ-ւան օղուլարընա հէվալէ էտիպ՝ իտէն ամէլէն չէքիւ-միշ օլմասընա բաղմէն , եէվմի վէֆաթընա գատար թէրզի էսնտիքընըն ուսթապաշըդ մէվգիինտէ պու-լունմըշ արը : Սէպավէթինտէ մէքթէպ թալիմի ալ-մամըշ օլմասընա բաղմէն փէք մայիսնարըլլ պիր զաթ իտի , պու մալիւմաթընը իսէ տախմա սէվիպ օդումա-ղա տէվամ էթտիյի քիւթիւպ , բէսաիլ վէ զաղէթա-լարտան վէ միւթէլէլէմ զէվաթ իլէ մուարէֆէ վէ միւսահէպէսինտէն քէսոլ էլլէմիշ իտի :

Յակոր աղա դայէթ հազիգարիկրվէր վէ միւրա-գիմ իտի : Պիր սըրատա ու ֆադ պիր եալանը իրթիք-եապ էթմէք իսթէմէտիյի էճաւէն , մահպուսիյէթէ վէ խայլի զարար ու զիյանա կիրփթար օլոր : Թիճարէ-թինտէ միւսթագիմ վէ ճիւմէ գույյուտաթ վէ տէֆա-թիրինտէ սօն տէրէճէ տազիգ իտի : Քիթապձըլըդ միւ-նասէպէթիյլէ Ամէրիգալը միսիօնէրլէրլէ օլան հիսապ-լարընտա տախմա միւսթահսէն պուլունմըշ վէ անլէրին միւսթագիլ իթիմաթընը գաղանմըշ իտի : Պու սէպէպ-տէն միսիօնէրլէր անը պիր չօդ էհէմմ իշէրտէ իսթիւ-

տամ էթմիշ տիրլէր : Եղախւմէ 1896նըն մէհիպ գըթաւ լընը միւթէազգըպ խարիճտէն կէլէն խանէյի թէվզի էթմէք իշնի անա իհալէ էթտիլէր , վէ Յակոբ աղա իւչ միլէթտէն պազը արդատաշլար իլէ պու իշտէ քէմալ ը սատագաթլէ պիլա իւճիթ իշէմիշ օլուպ թէվզիաթընըն սօն մանկըրընատէք հիսապընը վէրմիշ տիր :

Յակոբ աղա սատրդ պիր զէվձ վէ էվլատիէրվէր պիր փէտէր իտի : Ելինտէն կէլտիյի դատար էվլատընըն եիւքմէք թալիմ ու թէրպիյէ դապուլ էթմէլէրինէ չալըշմըշ . վէ օղուլարընա քէնտի սանաաթընը ալա սուրէթտէ թալիմ էթմիշ վէ էթտիրմիշ տիր :

Ազասը պուլունաըզը Մարաշ Շէքէրտէրէ ինձիլի քիլիսասընտա պէր տէվամ կիրակի տէրս խօճալըզնտա վէ ուզուն սինէլէր քիլիսա մէջլիսի ազալըզնտա պուլընմըշ վէ տէֆէաթլէ քիլիսա թարաֆընտան իթթիհատա մուրախիսաս ինթիխսապ վէ իրսալ օլունմըշ տըր : Պիր միւտտէթ միլէթ մէճլիսի րիցասէթինտէ տախի պուլունմըշ օլուպ , րէյ վէ էֆքեարընա տախմա հիւրմէթ էտիլիր իտի : Բուհանի մակսէտլէրէ ձէօմէրտ ձէ վէրիր վէ հաֆթա արասը իտատէթլէրինտէ նօդսանսըզ հազըր պուլունմաղա չալըշըր իտի : Քիթապը մուգատտէսի պէր տէվամ միւթալէա էտէր իտի :

Միւմափէյն քէզալիք տուաթեար պիր գաթ իտի : Սապահ վէ ազշամ մախփի տուալարընտան մատա , հէր կիւն իշտէն էվէ տէօնտիւյիւ կիպի իլք իշի թէնհայա չէքիլիպ տուա էթմէք օլուր իտի . վէ այնիսինի էթմէլէրինի էվլատընա տախի էքիտէն թավույէ վէ թէնը պիհ էտէր իտի : Ազշամ վէ սապահ ֆամիլիա իտաւէթլէրինի հիչ պիր պէհանէ իլէ իհամալ էթմէղ իտի :

Այտա պիր քէրրէ իսէ , Փամիլեա ազասընըն եէկեան եէկեան կէթիրտիքլէրի թէշէքքիւր մատտէլէրի իլէ խուսուսի պիր թէշէքքիւր խըտմէթի ինրա օլունըր իախ :

1909 Յունվար 4տէ էջթամխանէ իշնի պրագըպ , էվլատլարըյլէ պէրապէր սաքին պիր էօմր կէչիրմէք իւզրէ էվինէ կէլմիշ , լաքին մէզքիւր սէնէնին Ապրիւլնտէ Ատանատա ինիգատը մուսամմէմ օլան Կիլիկիա իթթիհատ մէճլիսինէ Մարաշ Շէքէրտէրէ քիլիսասը թարաֆընտան մուրախիսաս սէչիլէրէք , Ատանայա կիւտէր իքէն Օսմանիյէ քիլիսա պինասը տէրունինտէ 15 տիկէր բէֆիգլէրի իլէ պէրապէր իհրագ էտիլիպ , սէմավի բահաթընա վասըլ օլմուշ տըր :

ԵՊԻՍ. ՊԻՃԱԽԻԼՑԱՆ

ՄԻՔԱՅԵԼ ԱԴԱ ԱՅԼՃԵԱՆ

→→→→→

Միքայել աղա՝ Հաճընըն Սաղ կէջիտտէ վէրտիյի
զի գըյմէթ գուրպանլարըն պիրի տիր : Սիննի 55-60
սուլարընտա, զաիֆ իւլ պիւնեէ, խարիճտէն ճագիպէ-
սիդ, աղ սէօյլէր՝ չօգ տինլէր, աղ եէր՝ չօգ չիյնէր,
աղըր հիւրիւր, լաթիֆ թապիաթլը, տինտար պիր
զաթ իտի : Միւմահիլէյն ճագիպէսիդ պիր գապտա գըյ-
մէթլի պիր խազինէ իտի : Ումըմըն նազարընտա իթի-
պարլը օլուսկ՝ թագվասը շէմտան իւզէրինէ գօնուլմըն
նէլտէն իտի : Զօնուգլար պիլէ անըն ֆարգլը պիր
էօմը ևաշատըղընը անլամըն իտիլէր : Լաթիֆձէ սէօյ-
լէյէն, էօֆքէլէնմէյէն, քիլիսատան կէրի գալմայան վէ
կիրակիյէ հիւրմէթ էտէն պիր չօնուղա «Միքայել աղա»
իւնլանընը վէրիրլէր իտի :

Օ հազիգի պիր փէտէր, խալիս պիր խըսըմ, սա-
տըգ պիր տօսթ, ճիտտի պիր Խրիսթիյան, խայրլը

պիր շէնըլի, միւթի պիր թէպաս, ղայեռը պիր չէմմաս վէ էյի պիր քիլիսա աղասը իտի: Գուսուրսըզ տէյիլ իտի իսէտէ, գուսուրլարընս բաղմէն քեամիլ պիրի իտի: Ֆամիլեասը իչիւն իթթիւսադ էյլէտիյի մօրրօ Յեսունընքի իտի «Պէն վէ էնլի պէյթիմ Շապպա իպատէթ էտէճէյիզ»: Սապահ վէ աղշամ էվինին գուրպինտէն կէչէնլէր միւճէրրէտ պու մօրրծնըն ևանգօսընը իշխալրէր իտի: Քիթապ ը Մուգատտէսի չօդ օգուր վէ չօդ տա տուա էտէր իտի: Պէյթինին ճալիպլիյի տինտարլըզտա իտի: Քիւչւքլիյիւմտէ վալիտէմ իլէ էվլէրինէ կիթայիմիդոտէ նէ՛ դատար խօշանըր, վէ պիւղիմ էվտէն էյի օլտուղընը հիսս էտէրէք օրտա գալմաղը արզու էտէր իտիմ: Պէօյիւք վէ չէն պիր ֆամիլեա, լաքին շամաթա վէ նիդամսըզլըզ եօդ, զէմմ վէ մասխարալըզ, քիւքր վէ պաղըրը հիչ իշխալմէզ: Աղշամ օլտուղը կիպի տայըմ Պէօյիւք Քիթապը գուճաղլամը՝ քէօչտէ օթուրմագտա, չօճուղլար տէրսւլէրինի էօյրէնմէքտէ, յեռլինիմ Եղիսարէթ հանըմ տախի հագիղի պիր էվ խաթունընա մախսուս պիր վագար իլէ էվին ումուրընա պաղմագտա կէօրիւրսիւն: Հէր չէյ պէր թարափ էտիլէրէք, աղշամ իսպատէթի տախի խօշ վէ ճալիպ սուրէթտէ էտիլիր: Սապահլայըն չօճուղլար մէքթէպլէրէ կիտէրլէր, տայըմ չարչույա էնէր, տիւքքեանըն անախթարընը չէվիրիր իքէն «Եա Ռապպ պու կիւն պէնիմ իլէ օլու տէր իտի:

Քէնտի հիչ թալիմ ալմամըզ օլարագ, օգույըպ եազմաղը շախսի ճէհա իլէ թահսիլ էթմիշ տիր: Լաքին էվլատլարընըն թալիմինտէ չօդ խահիշքեար վէ նէֆս ինքեար պուլընմըզ տըր: Սանքի հէփ էվլատլարընը թալիմ էթմիրմիշ վէ պիր գաչընըն տա մէյլէլէ-

րինտէն թաթմըզ տըր: Միսակ էֆ կիպի միւթէալլէմ վէ նրիսթիյան կէնձ օ փէտէրին օղու օլտուղը կիւպի, չօճուղլար թալիմ էթմէքտէ եէքթա պիր մէվգի իհրագ էյլէմիշ օլան Տիկին երանուհի կապալեան տախի այնի փէտէրին քէրիմէսի տիր: Նէֆս ինքեարլըզ իլէ չաճընտա մարուգ Սեղրակ էֆ պու փէտէրին օղու տըր: Էվլատլարընըն պազլարը հալա թալիմ օլունմագտա վէ պիր գաչ տանէսի տէ ֆամիլեալար թէշքի էտէրէք փէտէր վէ վալիսէլէրինտէն ալարզլարը փաք սիյրէթի կէօմթէրէքտէ տիրլէր:

Միքայէլ աղա 1870 թարիսինտէ Փրօթէսթանլըզ գապուլ էյլէմիշ, լաքին իւղէրինէ չօդ պահալը օթուրմըզ տըր: Կիւտէն գօվուլմագ, իսթիճզ օլունմագ, ույգուսըզ վէ զահմէթիլի կիճէլէր վէ կիւնտիւղէր կէչիրմէք, չէքտիյի կիւճլիւղէրին էն սատէլէրի տիր: Հաճըն պիրինանի ինձիի քիլիսատա 30 սէնէ գատար չէմմալըզ խըզմէթինտէ պուլունմըզ տըր: 30 սէնէլիք չէմմալըզ էօմրիւնտէ չօգլարընը զիյարէթ էյլէմիշ, մահզունլարը թէսէլլի վէ քիմսէնին խապէրի օլմայարագ չօղլարա մուավէնէթ էյլէմիշ տիր: Զարշու էօմրիւ տախի իսթիգամէթ իլէ օլմուշ տըր: Ինսաֆլը վէ հագզը կէօղէտիր պիր թաճիր հալինտէ եաշամըզ տըր:

Զէվէծ ի միւհթէրէմէսի իլէ օլան ալագասը տախի իմթիսալա շայան իտի: Եղիսաբէթ հանըմ էյի պիր էվ խաթունը, միզամտան, գուգարափէրվէր պիրի իտի: Ալլահըն իշխնտէ զէվձի իլէ եէքտիլ վէ եէքփիւնուտ չալըչմըզ տըր: Վէ սօն տէֆատա զէվձի իլէ Միուրիսնէ կիտէր իքէն, Սաղ կէչիտտէ իսլամլար թարափընտան պիրլիքտէ գաթլ օլունուպ, սէվտիքլէրի ևէլասքեարլարընա պէրապէր գավուշարլար:

ՍՈ.ՄՈՒԷԼ. Մ. ՌԵՃԵՊԵՍ.Ն

ԱՐՄԵՆԱԿ Էֆ. ԳՈՒԼԼԵՊՋԱՆ

1882 Սեպտ. 15-աէ Շար դարիյէսինտէ թէվէլլիւտ էլլէյիպ, տահա 7 եաշընտա իքէն փէտէրի վէֆաթ էյլէտի : Քէնտիսի վէ 5 վէ 2 եաշընտա պուլունան իքի հէմչիրէլէրի էօքսիւզ գալարագ, ամուճալարը կարպետ աղա Գուլլէպճեան պունլարը էվլատ հալինտէ զապուլ էլլէյիպ գայըրմաղա պաշատը :

Իւչիւ պիրլիքտէ գարիյէյէ մախսուս մէքթէպլէրտէ թալիմ օլունարգտան սօնրա գըզար՝ Հաճըն Հօմ մէքթէպինէ վէ Արմենակ տա 14 եաշընտա օլարագ 1896տա Հաճըն Խտատիյէ մէքթէպինէ կէօնտէրիլտիւլէր : Մէրգում Արմենակ Հաճընտա մուլափփադըէթլէ մէքթէպինի իթմամ էտիպ՝ Գոլէճ իչիւն հազըրլանտը :

Միւմակլէյն տահա 8 եաշընտա իքէն Շար ինձիլի Քիլիսասընա աղա զապով օլունուալ, ախլադ ը Համիւ անէյ մալիք բուհանի վէ աղըլլը պիր կէնճ իտի : Միւսթագպէլտէ մուվաֆֆագըլէթ իւմիտէրի անըն սիմասընտա փարլամագտա իտի :

Ամուճասը Կարուպես աղա մէարիփիէրվէր պիր զաթ օլուալ էօզ էվլատը կիպի սէվտիյի Արմենակըն թալիմ ու թէրպիյէսի իչիւն լաղըմ կէլէն փէտափէարւլըլը էթմէյէ հազըր վէ բաղի օլուուղընտան 1899տա Արմենակը 17 եաշընտա օլարագ Սյնթապ Գուէճինէ կէօնտէրտի : Օրատա պիր սէնէ թահսիլ ի իւմ էլլէլիպ, անտէն ոսնրա իրի սէնէ քէնտի գարլիյէսինտէ իսօճալըդ էլլէտի : Պատէնու միւմակլէյնտէ թիճարէթ իշի իլէ մէշղուլ օլմազլըդա չէտիտ պիր արզու մէյտանա կէլտի :

Արմենակ սակիր միմէլէքէթլէրէ կիթմէք չօգ արզու էտէր իտի իսէ տէ քէնտիսինի չօգ սէվէն ամուճասընըն խաթրը իչիւն քէօյ էօմրիւնիւ եաշամաղա բաղի օլուալ, Շար գարլիյէսինտէ թիճարէթ իշի իլէ մէշղուլ օլմաղա պաշլասը :

Միւմակլէյն 1905 Հոկտ. 31աէ 23 եաշընտա օւ լարագ Հաճընլը Միքայէլ աղա Այլմեանըն քէրիմէսի Օր . Նոյեմի իլէ թէզէվլիւմ էլլէտի :

Արմենակ թիճարէթ իշինտէ էփէյի մուվաֆֆագըլէթ քէսպ իլէ ամուճասընըն ումուրընը էլինէ աւլու իտարէ էլլէմէյէ պաշլատը : Քէնտիսի ձէսուր, տինձ, դուվլէթլի վէ սաղլամ վիւճուտա մալիք, իսաթըրշինտա, միւսաջիրփէրվէր, նէզաքէթլի, հալիմ, պէլիզ վէ զէքի վէ պուլունտը գարլիյէտէ պիր չէնրլի էօմրիւնիւ եաշայան պիր կէնճ իտի : Հէր ալնփ ատէմւէրի գուլլանմաղը չօգ էյի պիլիր, հէր քէսի սէվէր

վէ հէր քէսէ տօսթ օլմաղա չալըշըր իտի : Հէր քէս թարաֆինտան տա սէվլիլիր իտի :

Գարլիյէտէ քիլիսա վէ մէքթէպէրէ դայէթլէ է-հէմմիյէթ վէրիր վէ անլէրին էն իւսթիւն իսայրընը արար իտի, հէմ տախի անլէրի իտարէ էթմէյէ միւգ-թէտիր պիր միւտիր իտի :

Վէ լաքին էյ վահ քի միւսթագպէլին պիր իւմիտի օլան պու գահրէման՝ Շար ինձիլի քիլիսասընըն մու-րախսասը հալինտէ, Ատանատա ինիգատ էտէճէք օլան Միւրիւն մէճիսինէ կիտէր իքէն 1909ըն Ապրիլ 15ինտէ 27 սիննինտէ օլարագ գաին փէտէր վէ վալիտէսի իլէ պիրլիքտէ Սալ կէչիտտէ չէնիտ օլուալ, պիր չօգ չէ-հիտէրէ միւնղամմ օլտու :

ՅԱԿՈԲ ԱԴԱՄ ՍԻՄՇԵՑՆ

Յակոբ աղա Սիմենան, Այնթապտա պիր Փրօ-
թէսթան աիլէտէն 1861 Սեպտ. 16տա տիւնեայա կէլ-
միչ, վէ 1888տէ Այնթապ Գայաճըգ Խնձիլի քիլիսա-
սընա ազա գապուլ օլունմուշ տըր :

Միւթէվէֆֆա անձագ պիր գաչ սէնէլիք պիր մէք-
թէպ թալիմի կէօրմիւշ օլուսկ, կէնձլյինտէ պիր գաչ
այ գատար գօնտուրածըլըգլէ, վէ անտէն սօնրա պիր

միւտտէթ տախի տէսթկնահ իշլյէ իշթիղալ էյլէմիշ
իսէ տէ , ոսնրա ալամանըլըդ սէնաաթընա վէ նիհայէթ
մանիֆաթուրանըլըդ թիմարէթինէ պաշլայը , վէֆա-
թընա տէյին պու ոսն իշինտէ տէվամ էյլէմիշ տիր :
Միւթէվէֆփա սրբի քէնտի ճէնա ու զայրէթիլյէ եէվ-
մէն ֆի նէվմէն թէրադգը էյլէմիշ պիրիսի տիր , 1895
վագաասընտա մատտէթէն փէք չօդ միւթէզարըըր
օլմուշ իսէ տէ , մէսաի ի շախսիյէսի սայէսինտէ զա-
րարը թագմինլէ իշինի սապրզը վէճչլէ իլէրի սիւրէ-
պիլմիշ տիր :

Միւթէվէֆփա՝ նազիք իւլ պիմնէէ , լաքին գուվ-
դէթլի , ուղուն պոյլու , մանատար վէ տէրին պազըմը ,
փէրրան , իշլէք վէ փէրհիգքեար պիրիսի իտի :

Քիլիսանըն մէարիփ վէ մէքթէպ տախրէլէրինտէ
միւթէվէֆփա Յակոբ աղա փէք չօդ էմէք սրբի էյ-
լէմիշ տիր : Քիլիսա իշլերինտէ աղըազը շախսիյէտէն
մուարրա օլարագ , աօցրու տէյու պիլտիյի շէլէրտէ
մուաննիտ , միւթէնասրը , վագըալարը սէրին վէ սո-
դուգ գանլէ միւթալէտ էտէր , էէճ զարար վէրիր ,
լաքին գարարընտան ապա ուտուլ էթմէզ իտի :

Միւթէվէֆփա՝ նէր պիր ինսանի գուառուրլարըլա-
պէրապէր , քամիլեասը իշին մահճուպ վէ էյի պիր
փէտէր , վէ քիլիսասընտա գըյմէթլի , իշլէք վէ տիւ-
շինէն պիր շախս իտի , քիլիսասընըն նէր պիր ումու-
րունա իգթիտարը տախրէսինտէ նէմ չալըչըր , տիւ-
շինիւր նէմ թէտպիր , գարար վէ մատտէթէն եար-
տըմ էտէր իտի :

Միւթէվէֆփա Այնթապ Գայանըդ քիլիսասը թա-
րափընտան 1909 Ապրիլտէ Ատանատա ինթիմա էտէ-
ճէք օլան Միուրիւն խըզմէթլէրինէ մուրախսաս հա-
մնտէ կէօնտէրիլմիշ օլուպ , եօլտա Օսմանիյէտէ ին-
քազ էտիլմիշ տիր :

Ե. ԳԷԼԼԻԵԽՍԱ

ԵԵԼԻՏԵՐԻՆ ԶԵՖՐԵՆ

~~~~~

Իշլերինանէն րահաթ էտէն մուգատտէսլէր ,
իման իլէ սէնի իզրար էյլէտիլէր ,
Անլէր իշին եա Բապալ սանա համտ սէնալէր ,
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Գայա , գալա , գուվլէթ օլտուն սէն անլէրէ ,
Բապալ ինլասքեար , գատիր սէրար շէրիր
ձէնքտէ ,
Նուր ը ճէլիլ , ագիմ տէլիլ մախուֆ լէլլաէ .
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Քիա՛շքի սէնին սատըդ վէ մէրա ասքէրլէրին ,
Ճէնտ էյլէսէ միսլ ի գատիմ ֆաթինէրին ,
Վէ քէսպ էթսէ անլէր իլէ թաճ ը զէրին ,
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Ա՛հ , նէ՛ ճէլիլ պու բէֆազաթ վէ նէ՛ ազիզ ,
Պիզ միւճահիտ անլէր իսէ օլմուշ թազիզ ,
Պիր իզ սէնտէ եա Բապալ Յիսուս պիզ ծիւմէմիզ ,
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Ճիհատ օլսա շէտիտ , մուհարէպէ մէտիտ ,
Թանլին էտէր գուլազլարտա համտ ը ճէտիտ ,
Ճէսուր օլուր գալպէր վէ պազուար հատիտ ,
Ալէլուեա , ալէլուեա :

Ալթուն կիւնլէր զուրուպ էտէր էնճամ դարպտա ,
Դալիս օլան պուլուր րահաթ կէօք վաթանտա ,

Թաթլը ճէննէթ խօշ մէսէրէթ վէրիր ճանա ,
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Իշթէ տահա ճէլիլ պիր կիւն էտէր իշրագ ,
Մուգատտէսլէր գըյամ էտէր ղայէթ փարլագ ,
Ճէլալ իլէ կէլիր օլ Մէլիք ի մութլագ ,
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Իրսալ էտէր հէր թարաֆտան գարա տէրեա ,
Հատտուզգ ճիւնուտ կէօյիւն ինձու պապլարընա ,
Համալար օլուն Փէտէր , Օղուլ , Ռուհ իւլ
Գուտսա ,
Ալէլո՛ւեա , ալէլո՛ւեա :

Ինկիշիզմէտէն միւրերէիմ
Հ. Յ. ԱՇՏԵՍՆ

Միւկղիփ
W. W. Hoæ

ՖԻԼՐԻՍԹ

	Ասի.
Իգասէ ի մերամ	5
Մուգատտէսկիկ	9
Վեր . Տանիկլ Մայմոր Բանրու	15
" Հենրի Մայլրու	23
Փրօք. Մարգիս Լեռնեան	29
Վեր . Կիւրակու Ժանլոյեան	37
" Յակոբ Կ. Գունազակէան	45
" Սելիման Յովհաննէնեան	53
" Նազարէր Հեղինեան	59
" Մրիկանու Մուրանիսիս	69
" Զաքարիս Պերնուեան	73
" Ճօրահ Շենիսա	83
" Ներսէ Յ. Գոյումանէան	89
" Մերրակ Էֆեկտէան	99
Պատ. Լեռն Սոլովյովէեան	105
" Ասատուր Վ. Թօփակէան	109
" Մելիսն Մաշեան	117
" Կարապիս Քիւփիկէան	125
" Արտաշէ Պօյակէան	133
" Յակոբ Արտարէան	141
" Թագուր Յակոբէան	147
" Յովակիմ Ա. Գայակէան	153
" Կուտանդին Միահեան	161
" Յակոբ աղա Աշճեան	169
" Գրիգոր " Մէփէրէան	175
" Համի Յակոբ աղա Մաշարէան	183
" Յակոբ աղա Նուսիկէեան	187
Միհայկլ " Այրանէան	193
Արևենակ կ. Գուղիսպակէան	197
Յակոբ աղա Միւսեան	201
Շենիսլէրին զիժրինկ (Շիր)	203

